

AULI HARJU

Julkista osallistumista – ja sen tutkimista – kokemassa

AULI HARJU

Julkista osallistumista –
ja sen tutkimista – kokemassa

AKATEEMINEN VÄITÖSKIRJA

Esitetään Tampereen yliopiston

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunnan
suostumuksella julkisesti tarkastettavaksi

Tampereen yliopiston luentosalissa Pinni B1096
Kanslerinrinne 1,

Tampere, 16.2.2024, klo 12

AKATEEMINEN VÄITÖSKIRJA

Tampereen yliopisto, Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

*Vastuuohjaaja
ja Kustos*

Professori
Seija Ridell
Tampereen yliopisto
Suomi

Ohjaaja

Professori
Tarja Rautiainen-Keskustalo
Tampereen yliopisto
Suomi

Esitarkastajat

Dosentti, tutkija
Minna Aslama Horowitz
Helsingin yliopisto
Suomi
St. John's University
Yhdysvallat

Yliopistonlehtori, dosentti
Sanna Aaltonen
Itä-Suomen yliopisto
Suomi

Vastaväittäjä

Apulaisprofessori
Kata Kyrölä
University College London
Yhdistynyt kuningaskunta

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

Copyright ©2024 tekijä

Kannen suunnittelu: Roihu Inc.

ISBN 978-952-03-3217-4 (painettu)
ISBN 978-952-03-3218-1 (verkkojulkaisu)
ISSN 2489-9860 (painettu)
ISSN 2490-0028 (verkkojulkaisu)
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-3218-1>

Tampereen yliopiston painetuissa väitöskirjoissa on kompensoitu painatuksesta aiheutuneet hiilidioksidipäästöt.

PunaMusta Oy – Yliopistopaino
Joensuu 2024

Juuri toivo tekee suoraan poliittiseen toimintaan osallistumisesta nautinnollista: tuntuu siltä, että 'kokoonnuttaessa yhteen' avataan maailma ja otetaan tilaa 'affektiivisten siteiden' avulla. Toivo on keskeistä vastarinnalle: juuri toivo saa tuntemaan, ettei meitä suututtava asia ole välttämätön, vaikka muutos voikin tuntua mahdottomalta. Suuttumus ilman toivoa voi hyvinkin johtaa epätoivoon tai väsyttää, kun vastustettu asia tuntuu 'välttämättä' toistuvan.

Sara Ahmed

KIITOKSET

Aloitin väitöskirjatyön parikymmentä vuotta sitten. Ensimmäisten tutkijakouluvuosien jälkeen kävi niin, että ajauduin umpikujaan väitöskirjani kanssa: työ ei edennyt, olin menettänyt uskon itseeni, en saanut nukuttua ja koin itseni kelvottomaksi tutkijaksi, samalla kun minusta näytti siltä, että muut tekevät väitöskirjan noin vain. Lopulta ainoa keino pelastautua oli tietoinen päätös jättää väitöskirjan tekeminen kesken, minkä jälkeen tartuin jokaiseen projektityöhön, johon mahdollisuus suinkin avautui. Vaikka työ projektitutkimuksen rakenteellisissa reunaehdoissa on kuormittanut ja pätkätyöläisyys vaikuttanut rajoittavasti elämäni kulkuun, näin jälkikäteen arvioiden se, mikä näytti kymmenen vuotta sitten häpeälliseltä ratkaisulta, onkin antanut paljon: olen oppinut, saanut kokemusta, verkostoitunut, ajatellut, kirjoittanut ja julkaissut. Yliopistolla viettämäni vuodet ovat opettaneet, että lähes mitä tahansa työssä vastaan tulee, osaan asettua sen äärelle ja innostua siitä. Tätä maailmassa olemisen tapaa minulla ei ollut vielä silloin, kun ensimmäisen kerran aloitin väitöskirjatutkijana.

Kaikkina yliopistovuosinani olen ollut ihmisten ympäröimä. On ollut etuoikeutettua käydä akateemisessa yhteisössä keskusteluja, saada neuvoja ja tuoreita näkökulmia, vertaistukea, kannustusta ja uusia mahdollisuuksia. Yliopisto on erityinen ja ihmeellinen paikka, jossa olen saanut kasvaa parikymppisestä keski-ikäiseksi. Näinä vuosina olen punoutunut kiinni monin erilaisin säikein yliopiston sosiaaliseen todellisuuteen ja yliopistoyhteisöön. Olen kiitollinen jokaiselle ihmiselle tämän parinkymmenen vuoden tutkimusmatkan varrella, ja haluan kiittää kaikkia yliopistossa kohtamiani ihmisiä: kollegoita, eri työyhteisöjä, opiskelijoita, lounasporukoita, projekteissa kanssani työskennelleitä tutkijoita, opettajia, esihenkilöitä, erilaisia ryhmiä niin akateemisten kuin vapaa-ajan harrasteiden parista *Media & viestintä* -lehden toimitustyöstä lukupiireihin, lauluryhmistä paneelikeskusteluihin. Tämä kaikki on ollut merkityksellistä ja tärkeää minulle.

Väitöskirjani ei olisi valmistunut ilman apujoukkoja, joille seuraavaksi osoitan erityiset kiitokset.

Ensiksi haluan kiittää vastaväittäjäni Kata Kyrölää. Aloitimme samoihin aikoihin väitöskirjatyömme, ja siinä missä omani jäi kesken, Katan väitöskirja valmistui, ja nyt

vuosia myöhemmin inspiroi minua johdanto-osiota kirjoittaessani. Kiitos Kata, on hienoa saada kaltaisesi tutkija vastaväittäjäksi, arvioimaan ja kommentoimaan työtäni.

Kiitän myös työni esitarkastajia Minna Aslama Horowitzia ja Sanna Aalosta osuvista huomioista. On arvokasta saada näin paneutunutta palautetta omasta työstä.

Ohjaajani Seija Ridell on antanut valtavasti aikaansa ja ollut kannustava ja kärsivällinen kaikissa väitöskirjaprojektini käännteissä. Kiitos Seija, että olet vuosien varrella kommentoinut ja tukenut, kun ajatus väitöskirjan valmiiksi saattamisesta on nostanut päätään uuden suunnitelman tai sisällysluettelon muodossa. Vaikka uusi alku on kerran toisensa jälkeen hiipunut hiljaisuudeksi, olen joka kierroksella kokenut, että olen tervetullut puimaan ideoitani. Kun vihdoinkin pääsin johdanto-osion kirjoittamiseen toden teolla kiinni, autoit rakenteistamaan sekä kirjoitusprosessia että tekstiä niin, että vuosikausien vikurointi väitöstyön parissa oli mahdollista päättää. Arvostan suuresti myös avointa keskusteluyhteyttäme: metakeskustelu ohjaamisesta, palautteen antamisesta ja vastaanottamisesta sekä kirjoittamisen käytännöistä syvensi kohtaamistamme tekstini äärellä ja auttoi minua konkreettisesti tekstin editoinnissa – ja siihen liittyvien kokemusten ja tunteiden ymmärtämisessä.

Risto Kunelius oli ensimmäinen väitöskirjaohjaajani. Kiitos Risto väitöskirjan aloittamisen mahdollistamisesta, lukuisista julkista osallistumista käsittelevistä keskusteluista, työni kommentoinnista vuosien varrella sekä kutsumisesta mukaan erilaisiin seminaareihin ja muihin akateemisiin tilaisuuksiin. Suuri kiitos myös minulle niin käännteentekevään ja merkitykselliseen Somus-hankkeeseen tutkijaksi pyytämisestä. Tämä kaikki edellä luettelemani rakensi perustan, jolle tutkijuuteni rakentui.

Tarja Rautiainen-Keskustalo tuli väitöskirjani toiseksi ohjaajaksi aivan loppumetreillä. Kiitos Tarja johdanto-osiota koskevista kommenteista ja kehitysehdotuksista. Oli hienoa kuulla kaltaisesi tutkijan suusta, että koit minun vievän julkisen osallistumisen tutkimusta eteenpäin, kun itse tunsin vain seurailevani muiden avaamia latuja oman työni merkitystä hakien.

Anu Koivuseen tutustuin vuonna 2019 aloittaessani tutkijana Flows of Power-hankeessa. Kiitos Anu, että rohkaisit minua palaamaan väitöskirjan pariin. Sain sinulta konkreettisia neuvoja kirjoittamiseen ja tyhjän paperin pelkoon, lisäksi sanalliset luottamuksesi työn valmistumiseen niin uskottavasti, että minäkin aloin uskoa siihen. Kiitos myös mahdollisuudesta käyttää aikaa väitöskirjan edistämiseen, sen ansiosta pystyin lukemaan lähdekirjallisuutta, ajattelemaan omaa työtäni ja hahmottelemaan väitöskirjan rakennetta.

2010-luvun loppupuoliskolla hain useana vuonna eri tahoilta rahoitusta väitöskirjani loppuunsaattamiseen. Rahoitusta en saanut, ennen kuin Iiris Ruoho tarjosi mahdollisuutta tehdä työ loppuun Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunnan

tukemana. Asetelma, jossa minulle tarjottiin lyhyttä – mutta riittävän pitkää – työsuhdetta väitöskirjan valmiiksi tekemistä varten, sopi kaltaiselleni projektitutkijalle: pystyin hahmottamaan johdanto-osion projektiksi, joka on kuin onkin toteutettavissa sille annettuna ajanjaksona. Saatoin suunnitella kirjoitusurakkani, ja kun väitöskirjaa ei tarvinnut yrittää tehdä muun tutkimustyön ohessa, kävi niin, että sain projektin päätökseen ja lähetin työni esitarkastukseen muutamaa päivää ennen työsuhteen päättymistä. Kiitos Iiris, ilman työrauhaa ja taloudellista turvaa väitöskirjani ajellehtisi edelleen limbossa.

Väitöstyöni sisältää kuusi tieteellistä artikkelia. Kaksi näistä artikkeleista kirjoitin yhdessä toisen tutkijan kanssa. Kiitän kanssakirjoittajiani Todd S. Grahamia ja Eliisa Vainikkaa yhdessä kirjoittamisesta, kaikista keskusteluista, uusista ajatuksista ja opeista, joita teiltä tutkijana ja kirjoittajana sain.

Olen elättänyt itseni projektityöllä. Tämän ovat mahdollistaneet ne ihmiset, jotka ovat minut projekteihin palkanneet. Osatutkimusta 4 ei olisi ilman Esa Reunasen vetämään tutkimushanketta, kiitos Esa työmahdollisuudesta ja julkisuuden tutkimuksen tiennäyttäjyydestäsi. Juho Saari puolestaan mahdollisti osatutkimukset 5 ja 6 palkkaamalla minut projektitutkijaksi Citizen Mindscapes -hankkeeseen, tukemalla projektinaikaista työäni ja kommentoimalla tekstejäni, mistä olen kiitollinen.

Tutkijantyön syrjässä kiinni pysymistäni ovat näinä vuosina avittaneet lukuisat ihmiset, jotka ovat tarjonneet minulle projektityötä tai opetustehtäviä: Ari Heinonen, Hanna Kuusela, Heikki Luostarinen, Kaarina Nikunen, Pentti Raittila, Satu Seppä, Esa Sirkkunen ja Minna Vigren, kiitos luottamuksesta ja mahdollisuudesta tehdä kiinnostavaa tutkimusta. Kiitos myös kaikille niille, jotka ovat kysyneet minua töihin, suositelleet minua työntekijäksi tai vinkanneet avoimna olevista työmahdollisuuksista. Jokainen tarjottu työtilaisuus ja vinkattu avoin paikka on vankistanut uskoani siihen, että minun on mahdollista ansaita elantoni tutkijana.

Osatutkimus 3 on tiivis kuvaus laajan akatemiahankkeen yhdestä osasesta. So-mus-hanke oli edelläkävijä muun muassa avoimen tutkimuksen puolestapuhujana. Henkilökohtaisella tasolla hanke on minulle edelleen se kaikkein merkityksellisin; se tuli elämäni juuri silloin, kun koin tutkijan työssäni eniten yksinäisyyttä ja näköalattomuutta. Yhtäkkiä olinkin keskellä tutkijaporukkaa, jossa hanketta tehtiin aidosti yhdessä hyvällä meinillä ja maailman muuttamisen hengessä. Kiitos ystävyystestä, mökkiretriiteistä, jaetuista pomodoroista ja lukemattomista lennokkaista Skype-kokouksista Pirjo Friedrich, Kari A. Hintikka, Petri Kola, Antti Poikola ja Teemu Ropponen.

Tutkimuskeskus Comet (entinen Journalismin tutkimusyksikkö, sitä ennen Journalismin tutkimuksen ja kehitystyön yksikkö) on ollut työyhteisöllinen ja

tutkimuksellinen kiinnekohtani, kotipesä, johon olen ollut jollain tavoin kytköksissä silloinkin, kun olen ollut töissä toisaalla. Kiitos kaikille komeetoille työtoveruudesta, teitä on ollut vuosien varrella valtaisa joukko ja juuri teidän takianne yliopistossa on niin mahtavaa tehdä työtä. Erityiset kiitokset Mikko Hautakangas, Elina Tolonen ja Jari Väliverronen, vertaisryhmä vailla vertaa! Kiitos, että kanava on ollut aina auki purkaa epätoivoa, tunnustaa tuskaa ja iloita saavutuksista väitöskirjatyön tekemisen – ja tekemättömyyden – kausina. Kiitos, että myös luitte johdanto-osion ensimmäisen koko version ja kommentoitte sitä rakentavasti ja rohkaisevasti. Johdanto-osion lukemisesta ja erinomaisista kommentteista ja parannusehdotuksista kiitän myös Anneli Lehtisaloa ja Eliisa Vainikkaa.

Vuonna 2019 pääsin mukaan silloisen työyhteisöni, sukupuolen tutkijoiden Shut up and write -ryhmään, joka kokoontui perjantaisin Linna-rakennuksessa työhuonetani vastapäätä. Ryhmässä kirjoitettiin hiljaisuudessa kolmen tunnin ajan, kukin työsti omia tekstejään aina kolme varttia, sitten oli tauko, jonka aikana juteltiin ja verryteltiin. Kun koronapandemia alkoi, siirryimme Messenger-sovellukseen, jossa kahden vuoden ajan paitsi kirjoitin myös jaoin korona-ajan etätöiden outoa todellisuutta, kokemuksia ja tunteita Rebecca Bodenin ja Nataša Mojškercin kanssa. Kiitos Rebecca ja Nataša kannustuksesta ottaa omaa aikaa väitöskirjan tekemiseen, sekä niin tärkeästä, säännöllisestä ihmiskontaktista pandemia-ajan eristyneisyyden keskellä. Toinen johdanto-osion kirjoittamiselle puhtia antanut Shut up and write -ryhmä alkoi kokoontua Cometin Joutilassa perjantaisin, kun paluu lähitöihin oli jälleen mahdollista. Kiitokset etenkin Laura Ahvalle, Ilari Kellokoskelle, Esa Sirkkuselle ja Saara Särmälle yhteisistä kirjoitussessioista ja mahdollisuudesta kysyä neuvoja kirjoittamiseen sekä puida kulloinkin mielessä olleita ajatuksia.

Yliopiston rakenteelliset reunaehdot ja se, millaista on olla tutkija nyky-yliopistossa, tuli mukaan johdanto-osion loppupuolen alalukuihin sen ansiosta, että Kohti parempaa yliopistomaailmaa -hanke sai minut ajattelemaan yliopistoa uudella tapaa. Kiitos Veera Kaleva, Hanna Kuusela, Mikko Poutanen, Juha Raipola, Tuomas Tervasmäki ja Tuukka Tomperi kaikista keskusteluista ja ennen kaikkea toiminnastanne yliopistojen ja yliopistolaisten hyväksi.

Tutkijuus ei ole pelkkää leipää, vaan myös sirkushuveja. Cometin työhyvinvointibändillä Pefkalla (*The People Formerly Known as the Audience*) on vuosien aikana ollut erilaisia kokoonpanoja, mutta kun keväällä 2023 tapanani oli siirtyä bänditreeneihin suoraan johdanto-osion kiivaista kirjoittamisrupeamista, Laura Ahva, Mikko Hautakangas, Ilari Kellokoski, Pauliina Lehtonen ja Simo Pieniniemi kuuntelivat kulloisetkin puuskahdukseni päivän kirjoitustunnelmista ja komppasivat minua – sanan molemmissa merkityksessä. Kiitos teille ystävydestä, soittohommista ja oman

mukavuusalueen rajojen ylittämisen turvallisesta harjoittelusta musiikin varjolla. Toisella tapaa mukavuusrajoja on ylitetty Rauhaniemen kylmissä vesissä, kiitos Heidi Keinonen avantouintiseurasta eli norppailuamuista, jotka käynnistivät kirjoitustyöt mitä parhaimmin.

Jotta voi kirjoittaa, täytyy myös lukea. Ja ymmärtääkseen lukemaansa, on usein myös tarpeen keskustella siitä. Kiitos lukupiiriläisille Anneli Lehtisalo, Mari Maasilta, Reeta Pöyhtäri, Niina Uusitalo ja Eliisa Vainikka kulttuurikeskusteluista, saunaseurasta, lukuvinkeistä, näkökulmista ja myötäelämisestä väitöskirjaprojektini käännteissä, ihanaa että olen saanut jakaa nämä kaikki vuodet ja kirjat kanssanne!

Kumppaniani Petri Pääkköstä kiitän tuesta kotosalla, niin aineellisesta kuin henkisestäkin avusta. Kiitos, että jaksoit kuunnella viikosta toiseen varmasti aika toisteisia kuvauksiani arkisesta aherruksesta ja väitöskirjaan, sekä laajemmin yliopistotyöhön liittyvistä intoiluista, harmituksista ja tuskailuista. Osasit sanoa myös oikeat sanat silloin, kun tulevaisuuden epävarmuudesta ahdistunut mieleni alkoi etsiä ratkaisuja: Kun googlailin erilaisia koulutuskokonaisuuksia ja ammattiopintoja, tiedustelit aina rauhallisesti, että eikö se väitöskirja kannattaisi kuitenkin ensin tehdä loppuun. Kyllä se kannatti.

Tampereella 13.11.2023

Auli Harju

TIIVISTELMÄ

Väitöstutkimuksessani lähestyn julkiseen osallistumiseen sisältyviä tunteita ja kokemuksia kolmelta analyyttisesti erilliseltä mutta tutkimukseni artikkeleissa toisiinsa kietoutavalta kannalta: ilmiömieleessä, metodisesti ja metodologisesti. Tarkastelen ensiksikin, miten ihmiset julkisesti osallistuessaan tuovat omaan henkilöhistoriaansa kytkeytyvät kokemukset, arvot, intressit ja tunteet osaksi toimintaansa. Toiseksi käsitteelen tapoja, joilla julkista osallistumista on osatutkimuksissani tutkittu empiirisesti, puntaroiden, miten osallistumisen tunne- ja kokemusulottuvuus on tutkimuksissa läsnä ja niissä hyödynnetyin menetelmin tavoitettavissa. Kolmanneksi pohdin julkisesta osallistumisesta kiinnostuneen tutkimuksen omaa kokemuksellisuutta ja tutkijaa – itseäni – kokijana.

Julkisella osallistumisella tarkoitan toimintaa, jossa ihmiset pyrkivät ottamaan osaa yhteisistä asioista käytyyn keskusteluun ja vaikuttamaan siten asioiden tilaan. Tältä osin tarkasteluni suhteutuu mediatutkimuksen kentällä runsaan kahden viime vuosikymmenen kuluessa käytyyn keskusteluun julkisuudesta. Johdanto-osiossa piiryy esiin se, miten osatutkimukseni lähtevät liikkeelle journalismin ja julkisuuden tutkimuksesta ja miten tuoreimmista osatutkimuksissa kysymykset tunteista ja affektista nousevat vähitellen verkkojulkisuuden tutkimisen kautta etualalle.

En kohdenna huomiotani julkisen osallistumisen teknologia- ja mediavälitteisyyteen ja siinä viime vuosikymmeninä tapahtuneisiin muutoksiin, mutta teknologiset kehityskulut kutoutuvat mukaan osatutkimusteni kautta. Siinä missä ensimmäisen osatutkimukseni aikaan niin sanottu perinteinen media journalisteineen toimi julkisuuden pääasiallisena portinvartijana valikoiden, kenen ääni nousee kuuluville, internet ja sosiaalinen media ovat sittemmin mahdollistaneet ’kenelle tahansa’ pääsyn julkisuuteen. Tämä puolestaan on moninaistanut julkisuuden luonnetta. Samaan aikaan laitekehitys on johtanut tilanteeseen, jossa älypuhelimien taskusta kaivamalla pääsemme sen välityksellä ilmaisemaan näkemyksiämme tai vaikkapa jakamaan seuraamaamme tapahtumaa suorana lähetyksenä potentiaalisesti suurellekin yleisölle.

Kokemuksellisuus on tutkimukseni johdanto-osiossa sateenvarjotermi, joka koostuu alleen osatutkimuksissa tarkasteltuihin julkisen osallistumisen ilmentymiin sisältyvät tunteet ja kokemukset. Lisäksi kokemuksellisuus toimii johdannossa huomion kohdentavana metodologisena käsitteenä kahtalaisesti. Se tarjoaa yhtäältä

kiinnepisteen osatutkimuksissa käytettyjen monien eri aineiston tuottamismenetelmien arvioinnille. Toisaalta kokemuksellisuudella on tutkijuuteen liittyvä itserefleksiivinen tehtävä tarkastellessani, miten tietoa tuotetaan laadullisessa empiirisessä tutkimuksessa ja millaiset tekijät muovaavat tiedon tuottamista erilaisissa tutkimustilanteissa. Pohdin erityisesti tutkijan ja tutkittavien välistä suhdetta sekä projektitutkimuksen tekemiseen, muun muassa tutkimusaineistoihin, liittyviä kysymyksiä.

Osatutkimukseni toimivat väitöskirjan johdannossa aineistona julkisen osallistumisen kokemuksellisuuden ilmiötasoiselle tarkastelulle, metodiselle vertailulle ja tutkijaminän metodologiselle reflektiolle. Analysoin osatutkimuksia ja valotan niiden syntyprosesseja näistä kolmesta suunnasta johdannon pääluvuissa, joista kussakin vastaan yhteen seuraavista tutkimuskysymyksistä:

- *Millaisena julkisen osallistumisen kokemuksellisuus habmottuu osatutkimusten pohjalta?*
- *Mitä mahdollisuuksia ja ongelmia sisältyy osatutkimuksissa käytettyihin tutkimusmenetelmiin tarkasteltaessa ihmisten kokemuksia julkisesta osallistumisesta?*
- *Millaisia ulottuvuuksia sisältyy tutkimuksen kokemuksellisuuteen erityisesti projektitutkimuksen kontekstissa?*

Asettamiini kysymyksiin ei ole poimittavissa suoraviivaisesti vastauksia osatutkimusteni tuloksista, vaan haen vastauksia ensinnäkin lukemalla artikkeleita tutkimuskysymysteni ohjaamana. Analysoin myös osatutkimusten tutkimusprosesseja yhtäältä nojautuen muihin kulloisestakin hankkeesta julkaistuihin teksteihin, kuten artikkeleihin, raportteihin ja konferenssipapereihin, toisaalta turvautuen omiin muistikuviiini ja kokemuksiini kyseisistä hankkeista. Tukevoitan tätä osatutkimuksiin kohdistuvaa tarkastelua tukeutumalla aiempaan aihetta käsittelevään tutkimukseen. Koska pitkä ajallinen kaari on väitöstutkimuksessani vahvasti läsnä, viittaan aina mahdollisuuden avautuessa relevantteihin teoreettisiin ja tutkimuksellisiin keskusteluihin, jotka olivat ajankohtaisia osatutkimusten tekohetkellä.

Väitöstyöni kokoaa yhteen kuusi osatutkimusta, jotka on julkaistu vertaisarvioituina artikkeleina tieteellisissä julkaisuissa aikavälillä 2005–2019. Osatutkimuksissa julkinen osallistuminen kytkeytyy osallisuuteen, jonka ymmärrän ihmisille syntyväksi kokemukseksi osallistumisen merkityksestä ja vaikuttavuudesta. Osallisuus voi esimerkiksi olla julkilausuttua ja tunnustettua jäsenyyttä osallistumisprosesseihin tai yhtä lailla ihmisen kokemaa tunnetta osallisuudesta, kuulumisesta siihen joukkoon, jota asia koskee.

Osatutkimuksissa on käytetty tutkimusaineistona toimijoiden kanssa tehtyjä teemahaastatteluja, verkon keskustelufoorumien keskusteluja, Suomi24-foorumin käyttäjille suunnattua kyselytutkimusta ja sen avovastauksia sekä tutkijana tehtyjä

havaintoja osallistuvasta suunnittelusta. Julkinen osallistuminen puolestaan paikantuu erilaisiin mediaympäristöihin ja julkisiin tiloihin: tamperelaisten omakotialueiden asukasaktiiveille osallistumisen julkisina tiloina olivat omakotialueiden lisäksi paikalliset lehdet (osatutkimus 1); kahden paikkakunnan lukiolaiset hahmottivat 2010-luvun taitteessa julkista osallistumista paljolti valtamedian kautta, mutta rakensivat ilmastomuutoskampanjaansa sosiaaliseen mediaan (osatutkimus 3). Erilaisten yhteiskunnallisten kysymysten parissa toimivat aktivistit puolestaan hahmottelivat toimintaansa suhteessa mediajulkisuuteen ja politiikan julkisuuteen (osatutkimus 4). Kolmessa artikkelissa tarkastelun kohteena taas ovat verkkokeskustelujen poliittisuus ja keskustelujen tuottamat kokemukset (osatutkimukset 2, 5–6).

Osatutkimukseni havainnollistavat, että tunteet toimivat yksityisen ja julkisen, yksilön ja yhteiskunnan välissä piirtäen samalla niiden rajoja näkyviksi. Tunteet toimivat ensinnäkin kytköksenä yksityisen ja julkisen välillä, kun kansalaiskeskustelua yhteiskunnallisista kysymyksistä käydään tuomalla esiin omia arjen kokemuksia. Toiseksi tunteet ja kokemukset yhdistävät ihmisiä julkisissa keskusteluissa vertaisiksi ja saattavat heitä vuorovaikutukseen toistensa kanssa, mutta ne myös erottavat, piirtävät rajoja meidän ja muiden välille. Kolmanneksi tunteet rajaavat julkisen osallistumisen tilaa; ne tekevät näkyväksi niitä julkisen osallistumisen näyttämöitä, joilla tunteiden ilmaiseminen ei ole soveliaista, vaikka osallistujat tunteita kokisivatkin, ja toisaalta osoittavat niitä julkisen osallistumisen tiloja, joihin kokemukset ja tunteet mahtuvat mukaan.

Kokemuksellisuus näyttäytyy osatutkimuksissa paitsi kokemuksina ja tunteina myös kokeneisuutena, karttuvana kompetenssina, jota ihmisille syntyy julkisen osallistumisen myötä. Kokemukset osallisuudesta ja osallistumisesta eivät katoa kulloisenkin julkisen osallistumisen ja siihen liittyvien vuorovaikutustilanteiden ja toiminnan päätyttyä, vaan ne merkityksellistyvät osallistujien mielissä, lisäävät heidän ymmärrystään ja suuntaavat siten heidän tulevaa toimintaansa.

Arvioitaessa osatutkimuksissani aineiston tuottamiseen hyödynnettyjä laadullisia tutkimusmetodeja, kuten teemahaastatteluja ja internetkyselyn avokysymyksiä, niiden voi todeta mahdollistaneen sen, että ihmiset pääsivät itse sanallistamaan kokemuksiinsa ja tunteitaan julkisesta osallistumisesta. Anonyymit verkkokeskustelut puolestaan ovat julkisen osallistumisen kokemuksellisuutta tutkittaessa kiinnostava aineisto paitsi affektiivisuutensa vuoksi myös siksi, että niissä rajat yksityisen ja julkisen sekä henkilökohtaisen ja poliittisen välillä ovat jatkuvassa liikkeessä. Vaikka keskustelut verkkofoorumeilla, joihin osallistutaan nimimerkillä ja joita pääsee lukemaan kuka tahansa, ovat periaatteessa julkisia, niiden käyttöön tutkimusaineistona sisältyy samalla eettisiä kysymyksiä, jotka tutkijan on otettava huomioon. Näin on muun

muassa siksi, että keskustelujen periaatteellisesta avoimuudesta ja julkisuudesta huolimatta niissä syntyy toisinaan kokemus yhteisöllisyydestä ja näkemysten intiimistä jakamisesta pienessä piirissä, vertaisten kesken. Osallistuvan suunnittelun menetelmään pohjaavan tutkimusprosessin reflektointi taas nosti esiin tarpeen määritellä täsmällisesti, mitä osallistumisella tutkimuksen yhteydessä kulloinkin tarkoitetaan, sekä haastoi problematisoimaan lähtökohdan, jossa osallistuminen otetaan annettuna tai nähdään se itsestään selvästi myönteisenä asiana, kuten osallistamaan pyrkivissä tutkimushankkeissa usein tehdään.

Tutkimuksen kokemuksellisuutta ja tutkijaa itseään kokijana pohdin johdanto-osiossa muun muassa akateemisen yhteiskirjoittamisen näkökulmasta, refleктоimalla toisen mediatutkijan kanssa kirjoitettuja osatutkimusartikkeleita. Tarkasteltaessa tutkimuksen kokemuksellisuutta etenkin projektitutkimuksen kontekstissa, jossa osatutkimukseni ovat kahta ensimmäistä lukuun ottamatta syntyneet, on tärkeää nostaa näkyviin ja kriittisesti keskusteltavaksi myös tutkimuksen tekemisen eri tasoiset realiteetit ja reunaehdot. Omaa tutkijan kokemustani ovat rakentaneet ja muokanneet esimerkiksi toisten tekemät tutkimussuunnitelmat ja keräämät aineistot sekä kiivaassa tahdissa projektista toiseen siirtyminen ja samanaikainen tasapainottelu yliopistouudistuksen jälkeisen yliopistomaailman odotusten keskellä. Tutkijan onkin mielestäni tärkeää paitsi tunnistaa itserefleksiivisesti olevansa aina osa tutkimustaan myös politisoida oma tutkijuutensa osana yhteiskunnan ja yliopistopolitiikan rakenteita ja niitä jäsentävää vallankäyttöä.

Asiasanat: julkisuus, kokemus, osallistuminen, refleksiivisyys, tunne, tutkimusmenetelmät

EXPERIENCING PUBLIC PARTICIPATION AND ITS RESEARCH

ABSTRACT

This article-based dissertation addresses the role of emotions and experiences in connecting individuals and society in mediated public settings. A core argument presented in the dissertation is that people draw on their everyday experiences when discussing societal issues, and emotions act in the process as a bridge between personal and public domains. Publicly expressed emotions and experiences bring people together in public discussions, fostering interaction, but they can also contribute to political polarization and the division of people into opposing camps. The articles included in the dissertation show that emotions and experiences play a significant role in the development of civic competence acquired through public participation, thereby influencing individuals' future activities.

In the introductory part of the dissertation, emotions and experiences related to public participation are explored from three analytically distinct perspectives. Firstly, it is examined how individuals incorporate values, interests, emotions, and experiences into their public participation. Public participation refers to engagement in public discussions and activities aimed at influencing and making a difference in society. Secondly, research methods used in the sub-studies are evaluated. Special attention is directed at the production of qualitative research material, such as researcher–participant interactions in interviews and participatory design. Research methods are also considered from the perspective of research ethics. Thirdly, research itself is approached as a form of public participation, reflecting the dissertation author's experiences in the context of project research in the contemporary structures of Finnish academia. Research practices such as co-writing are reviewed, and the power dynamics of research within project work are discussed. The author's own experiences have been shaped by factors such as research plans devised by others, constant flux of changing tasks, and the rapid transitions between projects, while simultaneously coping with the expectations of the academic environment.

The dissertation contains six sub-studies published as peer-reviewed research articles between 2005 and 2019, two of the articles being co-authored with another media studies scholar. These sub-studies serve as research material for the introductory part. The sub-studies are analyzed, and their research processes are explored from the above mentioned three analytic perspectives in the chapters of the introductory part, addressing the following research questions:

- *What is the role of experiences and emotions in the cases of public participation examined in the sub-studies?*
- *What are the possibilities and challenges of the research methods employed in the sub-studies when examining people's experiences of public participation?*
- *What are the dimensions of the researcher's experiences in doing project research?*

Answers to the research questions are provided not only through a review of the sub-studies that the published six articles are based on but also by drawing on the author's own memories and experiences of the given research projects. The research material consists of thematic interviews, newspaper articles, discussions on online forums, a survey conducted among users of the Suomi24 forum, and observations in a participatory design process of a social media campaign with two high school student groups.

Of the qualitative research methods employed in the sub-studies, thematic interviews, and open-ended questions in the internet survey, enabled individuals to share and assess their experiences of public participation in the research situation. Discussions on anonymous online forums, in turn, provided interesting material for studying affect in public participation, while also highlighting the fluid boundaries between personal and political domains. At the same time, the use of online discussions as research material raises ethical concerns. For instance, anonymous discussions sometimes create a sense of community and of shared experiences among peers. As for participatory design, reflecting on the research process based on this method emphasized the need to define explicitly and more precisely what is meant by participation in research that proceeds from participatory starting points. In addition, evaluating this method raised to the fore the often unproblematically taken for granted assumption that participation is inherently positive, challenging participatory researchers to critical methodological self-reflection.

Key words:

emotion, experience, participation, public, self-reflexivity, research methods

SISÄLLYS

Esipuhe: Tutkija kohtaa osallistujan	xix
1 Aluksi.....	25
1.1 Metodologisuus eetoksena	25
1.2 Ydinproblematiikka	27
1.3 Käsitevyhtiä setvimässä.....	29
1.4 Käsitteellisiä ulosrajauksia ja rivien välejä.....	36
1.5 Tutkimuskysymykset	39
1.6 Artikkeleiden esittely	40
2 Julkinen osallistuminen ja kokemuksellisuus mediatutkimuksessa	49
2.1 Kiinnekohtia mediatutkimuksen julkisuuskeskusteluihin.....	49
2.2 Tunneulottuvuudesta suomalaisessa mediatutkimuksessa	53
2.3 Arjen kokemukset ja julkinen yhteys	56
2.4 Verkko-osallistumisen tunnepitoiset julkiset keskustelut.....	59
2.5 Julkisen osallistumisen kokemuksellisuus	63
3 Julkisen osallistumisen kokemuksellisuutta tutkimassa.....	66
3.1 Tutkimushaastattelu ikkunana julkisen osallistumisen kokemuksiin.....	66
3.2 Osallistuva suunnittelu tutkimusmenetelmänä	70
3.3 Verkkokeskustelut tutkimusaineistona.....	75
3.4 Verkkokyselyn avovastausten avaama kokemusmaisema	78
3.5 Tutkimusmenetelmien arviointia.....	80
4 Tutkimuksen kokemuksellisuus	84
4.1 Tutkimista kokemassa	84
4.2 Tutkijat osallistamassa ja osallistumassa.....	85
4.3 Aineistojen ja ajatusten yhdistäminen kahden tutkijan yhteistyössä.....	89
4.4 Projektitutkija työrukkasena ja oman tutkijanroolinsa kantajana.....	92
4.5 Elettyä, opittua ja reflektoitua – tutkija kokijana	94
5 Yhteenveto ja uusi rooli tutkijana.....	97
5.1 Kiteytys	97

5.2	Refleksiivisyyden kokemuksellinen politiikka.....	99
5.3	Uusia avauksia.....	102
	Kirjallisuus.....	105
	Liite 1 Selvitys väitöskirjan tekijän osuudesta yhteisartikkeleissa	117
	Liite 2 Julkaisut	118

Kuvioluettelo

Kuvio 1.	Kuvakaappaus Etherpadista	73
-----------------	---------------------------------	----

ESIPUHE: TUTKIJA KOHTAA OSALLISTUJAN

Aloitin kesätyön vuonna 1999 Tampereen yliopistossa Paikallisuus verkkomediassa -hankkeessa (ks. Heinonen ym. 2000, 2001) Mansetori-verkkosivuston Mansemedia-osioon kirjoittavana toimitusharjoittelijana. Päädyin seuraamaan 1990-luvun lopulla Tampereella käynnissä olleita kaupunkisuunnitteluhankkeita, ja kohtasin niiden yhteydessä kaupungin kehittämisen suunnista kaupunkiorganisaation kanssa eri mieltä olevia asukkaita. He käyttivät aikaansa ja energiaansa kaupunkilaisille tärkeiksi kokemiensa kaupunkiympäristöjen puolustamiseen, kohteiden historian ja hankkeiden taustojen selvittämiseen, vaihtoehtojen suunnitelmien kehittämiseen, kaupungin järjestämissä keskustelutilaisuuksissa puheenvuorojen pitämiseen ja mielenosoitukseen, adressien keräämiseen sekä muihin kansalaisaktiivisuuden muotoihin.

Tampere pyrki 1990- ja 2000-luvun vaihteessa kehittämään käytäntöjään kuntalain ja maankäyttö- ja rakennuslain silloisten uudistusten hengessä lisätäkseen asukkaiden osallisuutta muun muassa kaupunkisuunnitteluun. Keskustelutilaisuuksia järjestettiin, paikalle kutsuttiin asukkaita osallistumaan, ja osallistujia vastapäätä, pöytänsä taakse, asettui kulloisestakin hankkeesta vastaavia kaupunkisuunnittelijoita ja arkkitehteja sekä poliittisia päättäjiä. Toisinaan keskustelut leimahtivat eriävien näkemysten vuoksi kaupungin edustajien ja asukkaiden väliseksi vastakkainasetteluiksi ja kiistoiksi.

Kaikkiin meneillään oleviin hankkeisiin ei virallisia osallistumistilaisuuksia kuitenkaan järjestetty. Tämä ei tarkoittanut sitä, että asukkailla ei olisi ollut niistä mielipiteitä. Tuohon aikaan Tampereella inhottiin muun muassa Näsijärven rantaan Aspinniemeen kasattua kivikasaa, joka peitti kävelytieltä näkymän avaralle Näsinselälle. Nyt samalla paikalla on asuintaloja, mutta rantaa reunustaa kevyen liikenteen reitti, jolta järvimaiseman ja upeiden auringonlaskujen ihailu onnistuu.

Tampereen kaupunkia halkovan Tammerkosken ylittämiseksi Mäلتinrantaan oli suunnitteilla autoliikennesilta, joka olisi ohjannut autoliikenteen suoraan Näsinkallion puistoalueen kupeeseen, jossa oli – ja on edelleenkin, sillä kyseistä siltaa ei koskaan rakennettu – talviuimareiden uimapaiikka. Mäلتinrannan puolesta -liike vastusti siltaa ja teki muun muassa kaupungin suunnittelukuvien rinnalle vaihtoehtoisia visualisointeja havainnollistaakseen, mitä silta maisemalle merkitsisi. Yksi kuvapareista julkaistiin myös *Helsingin Sanomissa*. (Ks. Ridell 2000, 75–81.)

Myös Tammerkosken rannalla sijainneen vanhan Värjäämö-rakennuksen säilyttämistä puolustettiin suurin piirtein samoihin aikoihin. Rakennus oli osa Finlaysonin alueen tehdaskokonaisuutta, ja rakennuksen puolustajat toivoivat tämän tehtaan vanhimpiin kuuluvan osan suojelua. He näkivät, että jos rakennus kunnostettaisiin, se voisi mahdollistaa tiloja esimerkiksi kansalaistoiminnalle, samaan tapaan kuin Finlaysonin ja Tampellan alueen muut rakennukset olivat tarjonneet erityiset ja Tampereen tehdaskaupunkihistoriaan sopivat puitteet muun muassa yrityksille ja museoille.

Myöhemmin, 2000-luvun alkupuolella, haastattelin muutamia Värjäämö-aktiiveja. Vaikutuinkin ensinnäkin heidän sinnikkyystään: he jaksoivat jatkaa tärkeiksi kokemiansa asioiden puolesta puhumista, vaikka saivat kiistan kuumentuessa päälleen leiman vastarannankiiskinä ja julkista ryöpytystä niin itseään vallakkaampien toimijoiden, esimerkiksi kaupungin poliittisten päättäjien, kuin kansalaistenkin suunnalta. Vaikutuksen teki myös se, miten he toimivat yhdessä, etsivät tietoa ja rakensivat pohjaa argumenteilleen. Tutkimushaastatteluissa he avasivat syitä toimia sekä valottivat tuntojaan siitä, miltä tuntui olla julkisesti näkyvä, paikallinen kansalaistoimija. Tunsin empatiaa heitä kohtaan ja ymmärsin, miltä tuntuu, kun jokin itselle tärkeä paikka on vaarassa tuhoutua.

Kaupunkiympäristöstä käydyistä keskusteluista ja kiistoista juontuvaa tunnekuormaa oli myös niin sanotulla vastapuolella. Tein tutkimushaastatteluja myös tampere-laisten poliitikkojen ja viranhaltijoiden kanssa (Harju 2001a). Erityisesti kaupunkisuunnittelijat kokivat kaupungin järjestämät asukastilaisuudet raskaiksi. He olivat paikalla esittelemässä suunnitelmiaan, ja ne henkilöityivät tilaisuuksissa heihin, koska heidän suunnitelmia olivat tekemässä. Suunnittelijoilla tuntui osin olevan ymmärrystä kaupunkilaisten tuntemuksia kohtaan, mutta samalla he kokivat joutuneensa hyökkäysten kohteeksi väärin perustein. Jotkut haastatteluista kuvasivat, miten heillä on virallinen työnäkemyksensä hankkeesta, eivätkä he voi tulla esiin minkään muun näkemyksen kanssa, vaikka ajattelisivatkin ”siviilissä” asioista toisella tavoin.

Poliittisten päättäjien haastatteluissa nousi esiin kuvaus kaupunkilaisaktiiveista äänekkään vähemmistönä ja ”ammattilaisosallistujina”, jotka vastustavat kaikkea vain vastustamisen vuoksi. Kuulin haastatteluissa usein toiveen, että osallistumaan saataisiin ”kaupunkilaisten hiljaista enemmistöä” tämän ”äänekkään vähemmistön” sijasta (Harju 2001b, 46–47). Jäin miettimään, että jos käyttää julkisuudessa kaupungin kanssa erimielisen puheenvuoron ja siirtyy siten hiljaisesta sivustaseuraaajasta ääntään julkisesti käyttäväksi kaupunkilaiseksi, menettääkö silloin automaattisesti paikkansa hiljaisen enemmistön syvissä riveissä. Ja mitä se siinä tapauksessa merkitsee

kansalaisosallistumisen ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen kannalta? Jos avaa suunsa, menettääkö samalla mahdollisuuden tulla kuulluksi?

Meitä kuullaan muttei kuunnella, totesivat haastattelemanani asukasaktiivit.

Tässä ilmapiirissä, yliopiston tutkimushankkeessa ja tamperelaista paikallisjulkisuutta seuraten, minulle alkoi kehkeytyä tutkimusintressi, johon peilasin myös omaa persoonaani. En nähnyt itseäni aktivistina, joka rohkeasti nousisi esiin ja antaisi kasvosensa tärkeinä pitämilleen asioille. Mutta halusin jollain tapaa tukea niitä, jotka uskalsivat astua julkisen osallistumisen kynnyksen yli, tulla omilla kasvoillaan esiin ja käyttää ääntään. Ajattelin, että haastattelemalla näitä ihmisiä heidän ajatuksistaan ja kokemuksistaan, voisin paitsi ymmärtää heidän rohkeuttaan myös tuoda näkyviin heidän perustelujaan ja kokemuksiaan, joilla näin olevan yhteiskunnallista merkitystä. Koin, että äänekkään aktivistin, tuon ”yhdenasianihmiseksi” leimatun henkilön, takana on paljon tietoa, näkemystä – ja tietenkin myös tunteva yksilö.

Lähes kymmenen vuotta myöhemmin sukelsin sosiaalisen median pariin: Verkossa toimivan Tutkimusparven (Open Research Swarm, ks. Näkki ym. 2011, 19) Jaiku-keskusteluista alkunsa saaneen Somus-hankkeen (Social media for citizens and public sector collaboration) tutkijana liityin ensin Jaikuun ja sen tultua ahmaistuksi Googlen kitaan, Jaikun korvikkeeksi perustettuun Qaikuun. Twitter oli jo olemassa, joskin Suomessa melko vähäisessä käytössä, ja Qaikun puolelta alkoi käyttäjiä valua Twitterin suuntaan. Qaiku toimi kuitenkin kaksivuotisen Somus-hankkeen tärkeänä keskustelukanavana, jonka avulla pyrittiin pitämään rajapinta mahdollisimman avoimena hankkeen tutkijoiden ja muiden hankkeesta ja sen tutkimuksesta kiinnostuneiden välillä. Käytimme myös muita avoimuuden mahdollistavia työkaluja, kuten wikiä ja avoimen lähdekoodin yhteiskirjoituspalvelua Etherpadia. Facebook oli alkanut valata alaa Suomessa, mutta internetin sittemmin suuret olivat vasta kasvamassa suuriksi ja saatavilla oli monia avoimia ja ilmaisia somesovelluksia. Tutkimusverkostoisani puhuttiin avoimesta datasta. Somuksen piirissä kehkeytyi idea avoimen datan kilpailusta, ja hanke toimikin yhtenä ensimmäisen suomalaisen avoimen datan kilpailun järjestäjistä¹. Somuksen jälkimainingeissa osallistuin Varsovassa vuonna 2011 järjestettyyn Open Data Campiin, jossa puhuttiin innostuneesti avoimuudesta ja avoimesta tiedosta (*open knowledge*) ja globaalista demokratiasta. Kohtasin siellä ihmisiä, jotka toimivat tutkimuksen ja kansalaistoiminnan rajapinnoilla. Minuun teki vaikutuksen muun muassa puolalainen koodari, joka kertoi elävänsä no waste -ideologian mukaisesti hankkien ruokansa dyykkaamalla ja vaatteensa kierrätyksestä. Arvostin kohtaamista ihmisen kanssa, joka eli arvojensa mukaisesti samalla valjastaen teknologisen osaamisensa avoimuuden ja osallistuvan demokratian kehittämiseen. Itse

¹ <https://www.is.fi/digitoday/art-2000001649241.html>.

koin olevani sekä liian mukavuudenhaluinen että arka yhtä radikaaliin kansalaisvaikuttamiseen.

Työni projektitutkijana tarkoitti työsuhteiden jatkuvaa määräaikaisuutta, ja pätkät olivat välillä hyvinkin lyhyitä. Yhtenä vuotena työskentelin peräti neljässä eri hankkeessa, ja työsuhteiden kestot vaihtelivat kuukaudesta puoleen vuoteen. Tulevaisuushorisonttini oli aina siellä, missä työsuhde kulloinkin oli päättymässä, ja tämä rajapyykki kasvoi mielessäni joka kerta merkitsemään jonkinlaista loppua elämälle sellaisena kuin olin tottunut sitä elämään. Kun sitten jäin vaille töitä, ymmärsin kyllä, että vaikka elanto kapeni, elämä ei loppunut. Koin kuitenkin, että kun katse kääntyy omaan pärjäämiseen ja voimavarat hupenevat epävarmuudessa tempoiluun, on hankalaa yrittää muuttaa maailmaa. Toisaalta maailmalla on esimerkkejä tapauksista, joissa ihmisjoukot nousevat köyhyydestään ja vaikeuksistaan huolimatta valtaapitäviä vastaan. Tai toimivat vaarantaen oman vapautensa ja jopa henkensä.

Mikä sitten erottaa yhteiskunnallisesti toimivat ihmiset niistä, jotka eivät lähde osallistumaan? Ovatko he meitä muita – minua – reippaampia ja rohkeampia, yhteiskunnallisesti valveutuneempia ja arvomaailmaltaan vankkumattomampia? Millaisia ajatusprosesseja he käyvät läpi julkisen toimintansa seurauksena, ja miten he kokevat itsensä ja omat motiivinsa? Näihin minua mietityttäneisiin kysymyksiin sain vastauksia kohtaamiltani kansalaisaktiiveilta.

Kansalaisaktiivisuus ei ole vain urheita ja väsymättömiä edelläkävijäihmisiä lippua heiluttamassa. Tapasin kymmenisen vuotta myöhemmin uudelleen erään Värjäamo-aktiiveista toisen tutkimushankkeen yhteydessä. Hän kertoi minulle uupuneensa kansalaisaktivismista. Julkinen henkilöityminen yhdeksi ”änkyröistä” oli muodostunut niin suureksi taakaksi, että hän oli luopunut ”taistelusta tuulimyllyjä vastaan”. Hän ei silti ollut luopunut ihanteistaan eikä siitä ajatuksesta, että yksilön on puolustettava arvokkaita kaupunki- ja luonnonympäristöjä. Hän toteutti nyt omia arvojaan toisaalla ja toisella tapaa, ei enää julkisesti osallistuen. Osallistuminen ja siihen liittyvä julkisuus on myös kuluttavaa, se vie aikaa ja energiaa, se ei anna kesälomia eikä kerrytä eläkettä eikä tuo aina edes kanssaihminen kannustusta ja hyväksyntää. Joskus se merkitsee tuttuja ihmisiä vastaan asettumista ja synnyttää konflikteja oman yhteisönkin sisällä.

Vuonna 2019 tein tutkimushaastatteluja Tampereen yliopiston tutkimus- ja opetushenkilökunnan kanssa osana Koneen Säätiön rahoittamaa Kohti parempaa yliopistomaailmaa: strateginen johtaminen ja yliopistoyhteisön kokemukset Tampere3-fuusiassa -hanketta. Tässä hankkeessa myös yhteisön sisäiset konfliktit tulivat tutuiksi (ks. Poutanen, Tervasmäki ja Harju 2021). Aiemmin olin haastatellut ihmisiä, jotka toimivat eri ammateissa kuin minä ja joiden kanssa minulla ei ollut paljoakaan yhteistä, nyt haastattelin tutkijoita, jotka olivat töissä Tampereen yliopistossa, siis

omaa vertaisryhmääni. Koin ymmärtäväni aika paljon siitä, mistä puhuttiin, kun puhuttiin yliopistosta, yliopistolaisten roolista yliopistossa, yliopistossa tehtävästä työstä ja sen reunaehdoista. Haastattelut koskettivat minua henkilökohtaisesti ja nostivat pintaan omia kokemuksiani menneiltä työvuosilta ja ajatuksiani yliopiston nykytilasta. Haastattelujen tekeminen oli sekä palkitsevaa että emotionaalisesti kuormittavaa. Omien tunnereaktioideni myötä koin kollegiaalisuutta haastateltuihin ja halusin myös jollain tapaa heijastaa sitä heihin päin, jotta en vain ottaisi vaan myös jakaisin yhteistä kokemusta. (Ks. myös Poutanen, Tervasmäki ja Harju 2021, 36–37.) Kyseisessä hankkeessa sisäinen tutkijani vihdoon kohtasi minussa piilevän julkisen osallistujan. Hankkeessa kasvanut ymmärrykseni, haastatteluista välittyneet kokemukset, keskustelut tutkijakollegoiden kanssa sekä omat tunteeni Tampereen yliopiston fuusioproosessia ja säätiöyliopiston syntyä seuranneissa myllerryksissä saivat minut mukaan Yliopistodemokratia-vaalilistaksi organisoituneeseen tutkijaporukkaan ja lopulta asettumaan ehdolle Tampereen yliopiston konsistorin vaaleissa syksyllä 2021. Pettymykseni Tampereen yliopiston johdon toimintaan ja toiminnan seurausten konkretisoitumiseen monin ongelmallisoin tavoin työarjessani olivat tuolloin johtaa kyynistymiseen. Se, että tein edes jotain – osallistuin vaalityöhön ja keskustelin ihmisten kanssa – sai aikaan voimautumisen tunteen: en vain jähmettynyt korona-ajan etätyöpisteelleni seuraamaan, mitä yliopistolla ja yliopistolle tapahtui, vaan toimin julkisesti sen puolesta, minkä koin tärkeäksi.

Tämä on se polkujen verkosto, joka on tuonut minut väitöstyöni äärelle. Johdanto-osion kirjoittaminen on tarjonnut minulle nykyisessä yliopistomaailmassa harvinaisen mahdollisuuden hypätä hetkeksi pois projektiajasta, tuosta kiivastahtisesta vaihtuvien projektien junasta, jossa päivät jähmettyvät lähimenneisyyden ja lähitulevaisuuden nieleväksi toisteiseksi nykyhetkeksi (Ylijoki 2015, 99–100). Olen päätenyt oman työn reflektointiin ja uudelleenajattelun mahdollistavalle väliasemalle, jonka maisemista johdanto-osion tarina alkaa.

1 ALUKSI

1.1 Metodologisuus eetoksena

Käsillä olevan väitöskirjan johdantoa on sen tekovaiheessa motivoinut ajatus retrospektiivista, julkisen osallistumisen kokemuksellisuuteen kytkeytyvän tutkimustyöni takautuvasta tarkastelusta. Vaikka osatutkimukseni on tehty useissa eri tutkimushankkeissa, niitä yhdistää vähintäänkin epäsuorasti kysymys julkiseen osallistumiseen liittyvästä tunne- ja kokemusulottuvuudesta. Kokemukseni tutkimustyöstä ja sen aikana syntyneet ajatukset julkisesta osallistumisesta ilmiönä ovat hioutuneet myös johdantoa jäsentäviksi metodologisiksi tarkastelukulmiksi.

Metodologisuus määrittyy johdanto-osiossa ennen muuta tutkijan positioon ja omaan tutkijuuteeni ankkuroituvien eetoksen ja tiedonintressien pohjalta. Erityisesti tämä koskee sen pohtimista, millaiset tekijät muovaavat tiedon tuottamista erilaisissa tutkimustilanteissa. Tarkasteltaviksi nousevat tällöin ennen muuta tutkijan ja tutkittavien välinen suhde, projektitutkimuksen tekemistä ohjaavat rakenteet sekä tutkimusaineistoihin ja niiden tuottamiseen liittyvät kysymykset.

Metodologisuus luonnehtii johdantoa myös siten, että arvioin osatutkimusten menetelmällisiä ratkaisuja ja keskustelen niistä niin sanotusti jälkiviisaan kriittisyydellä. Osatutkimusten ajallinen kaari tarjoaa mahdollisuuden kirjoittaa johdannossa auki myös ammatillista oppimisprosessiani, toisin sanoen reflektoida sitä, miten olen tutkijana kehittynyt tunnistamaan ja erittelemään tutkimuksen tekemisen eri puolia.

Olen päässyt eri tutkimushankkeissa kohtaamaan ihmisiä, joita en todennäköisesti muuten olisi mitenkään tavannut. Tutkimustyö antoi minulle aseman ja oikeuden pyytää heitä tapaamaan minut ja kertomaan näkemyksistään kulloisenkin tutkimuksen kohteena olevasta asiasta. Esimerkiksi tutkimushaastatteluja tehdessäni vuorovaikutuksen dynamiikat, omat tunteeni ja haastateltavien reaktiot saivat minut tietoiseksi haastattelumenetelmän problematiikasta. Aloin kysyä myös itseltäni kysymyksiä, kuten: Toiminko oikein? Millä mielin haastateltava on tutkimushaastattelun jälkeen? Millä oikeudella hyödynnän tätä ihmistä tutkimuksessani? Haastattelutilanteista vuorovaikutuksen tarkastelu ulottui koskemaan teknologiavälitteistä vuorovaikutusta. Seurasin ja pohdin sekä omaa että muiden ihmisten tapaa kommunikoida

sosiaalisessa mediassa: Miten kohtaamme toisiamme verkossa? Tuoreimmissa, verkkokeskusteluja koskevista osatutkimuksissa pohdinnan kohteeksi asettui myös sosiaalisen median aineistoja koskeva tutkimusetiikka (ks. esim. Kosonen ym. 2018).

Refleksiivisyyttä empiirisessä tutkimuksessa käsittelevän teoksen toimittaneet Riitta Högbacka ja Sanna Aaltonen (2015) esittävät, että refleksiivisyydestä on tullut sääntö erityisesti laadullisia menetelmiä käyttävässä yhteiskuntatutkimuksessa. Kirjoittajat varoittavat refleksiivisyyttä tavoittelevaa tutkijaa oman navan ympärillä pyörivästä jaarittelusta, mutta toivottavat tervetulleeksi kriittisen tutkimuskatseen kääntämisen tutkijaan ja tutkimusprosessiin. He erottelevat refleksiivisyyden kolmeksi ulottuvuudeksi ensinnäkin refleksiivisyyden suhteessa tutkijan asemaan ja tutkimuksen vuorovaikutuksellisuuteen, toiseksi suhteessa aineistoihin, menetelmiin ja teorioihin ja kolmanneksi suhteessa yhteiskuntaan ja tieteen kenttään. (Högbacka ja Aaltonen 2015, 9–10.) Tässä johdanto-osiossa huomio on erityisesti kahdessa ensin mainitussa ulottuvuudessa. Högbacka ja Aaltonen (emt., 21) toteavat, että tutkimusprosessia näyttäisi olevan mahdollista ymmärtää paremmin vasta siihen palatessa. Tässä hengessä pohdin johdannossa vuorovaikutuksellisuutta ja sitä, miten oma persoonani sekä asemani tutkijana siihen vaikuttaa, paikannan osatutkimuksiani julkisuutta ja osallistumista koskevan mediatutkimuksen kentälle sekä arvioin osatutkimusteni menetelmällisiä valintoja ja tutkimusprosessin eri vaiheisiin liittyviä ratkaisuja. Tukeudun myös Högbackan ja Aaltonen ajatukseen refleksiivisyydestä ”vakavana yrityksenä tunnistaa oman viitekehysten rajallisuus” (emt., 28).

Mediatutkija Kata Kyrölä (2014) käyttää väitöskirjassaan itseään, ”strategista minää” (*strategic “I”*), metodologisenä apparaattina, jonka kautta hän tutkimuskohdettaan tarkastelee. Sen sijaan, että lukitsisi tämän strategisen minän yhteen asemaan, Kyrölä tunnistaa siinä eri puolia, mukaan lukien tutkimusprosessin kuluessa tapahtuneen ajallisen muutoksen, joka vaikuttaa osaltaan tapaan, jolla hän tutkimuskohdettaan katsoo. Metodologinen tutkijaminä ei typisty pelkäksi rationaaliseksi toimijaksi vaan on ruumiillinen ja liukas hahmo, joka ei ole vapaa irtautumaan affektien, kulttuuristen käytäntöjen ja rakenteiden vaikutuksesta. (Kyrölä 2014, 24–26.) Kyrölän tapaan tunnistan omassa tutkijaminässäni muutoksia koskien niin ajatuksiani, motivaatioitani, tunteitani kuin osaamistanikin. En ole enää sama tutkija, joka toteutti ensimmäisen osatutkimuksen, ja muutosta on tapahtunut sekä minussa että toimintaympäristössäni myös tuoreimman osatutkimuksen jälkeen.

Pohdin pitkään, aiemmin mainitun oman navan ympärillä pyöriskelyn pelossa, johdanto-osion muotoa, siis sitä, kuinka läheltä tai kaukaa itseäni asemoiden kirjoitan osatutkimusten prosesseja auki. Päädyin lopulta minämuodossa kirjoittamiseen siitäkin huolimatta, että raja ”tunnustuksellisen ja strategisesti relevantin” (Kyrölä 2014,

22) välillä saattaa paikoin tulla ylitetyksi. Refleksiivisyys viittaa Högbackan ja Aaltosen (2015, 13) mukaan erityisesti oman toiminnan olettamusten kyseenalaistamiseen; tutkija reflektoi siis tutkimuksen tekemisen perusteita tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa. Filosofi Juha Varto (2011, 19–20) korostaa, että metodologisuus on sidoksissa paitsi tutkimuskysymyksiin ja aineistoon myös tutkijaan: metodologinen pohdinta on itsensä paikantamista tutkijana; se palauttaa tutkimuksen tekemisen henkiseksi työksi, jossa tutkija tietää tekevänsä ratkaisuja ja valintoja ja pyrkii perustelemaan niitä.

Kutsun siis lukijan kulkemaan kanssani metodologia-käsitteen alkuperäisen merkityksen mukaisesti² niitä polkuja, joita olen osatutkimuksissani kulkenut ja joiden varrelta kertyneitä kokemuksia ja havaintoja kerään johdanto-osiossa yhteen, näitä polkuja ja niiden ympäristöjä samalla uusin silmin tarkastellen.

1.2 Ydinproblematiikka

Julkisen osallistumisen kokemuksellisuus muodostaa väitöskirjani ydinproblematiikan kahdessa toisiinsa nivoutuvassa mielessä. Ensiksikin kysyn ilmiömielessä, miten ihminen julkisesti osallistuessaan tuo omaan henkilöhistoriaansa kytkeytyvät kokemukset, arvot, intressit ja tunteet osaksi toimintaansa. Tältä osin tarkasteluni suhteutuu mediatutkimuksen³ kentällä runsaan kahden vuosikymmenen kuluessa käytyyn keskusteluun julkisuudesta. Tarkoitin julkisella osallistumisella toimintaa, jossa ihmiset pyrkivät ottamaan osaa yhteisistä asioista käytyyn julkiseen keskusteluun ja vaikuttamaan siten asioiden tilaan. Vaikka en kohdenna huomiotani julkisen osallistumisen teknologia- ja mediavälitteisyyteen ja siinä viime vuosikymmeninä tapahtuneisiin muutoksiin, teknologiset kehityskulut kutoutuvat mukaan osatutkimusteni kautta. Siinä missä ensimmäisen osatutkimukseni aikaan niin sanottu perinteinen media journalistineen toimi julkisuuden pääasiallisena portinvartijana valikoiden kenen ääni nousee kuuluville, internet ja sosiaalinen media ovat sittemmin mahdollistaneet 'kenelle tahansa' pääsyn julkisuuteen. Samaan aikaan laitekehitys on johtanut tilanteeseen, jossa älypuhelimien taskusta kaivamalla pääsemme ilmaisemaan näkemyksiämme tai jakamaan seuraamaamme tapahtumaa suorana lähetyksenä potentiaalisesti suurellekin yleisölle. Nykyisellään on vaikea mieltää, mitä olisi julkinen

² 'Methodos' merkitsee polkua, 'logos' yhteen saattamista (Varto 2011, 16).

³ Puhun mediatutkimuksesta tässä johdanto-osiossa laajassa merkityksessä sisällyttäen siihen – Tampereen yliopiston tiedotusopillisen perinteen kasvattina – myös joukkoviestinnän tutkimuksen. Työni tutkijana lähti journalismintutkimuksen piiristä; aloitin aikoinaan väitöskirjani journalismintutkijana, ja sittemmin olen projektitutkijana kulkenut vaihdellen journalistiikan ja mediatutkimuksen välillä, kulloisenkin projektin aihepiiriin mukaan, mikä näkyy myös osatutkimuksistani.

osallistuminen, joka ei ole jollain tavoin media(teknologia)n kantamaa, katalysoimaa tai kehkeyttämää.

Rajaan tarkastelun kohteeksi nimenomaan julkisen osallistumisen enkä julkista toimintaa. Osallistuminen kytkeytyy osallisuuteen, jonka ymmärrän kansalaisosallistumista kaupunkisuunnittelun kontekstissa tutkineen Pauliina Lehtosen (2013, 12) tavoin ihmisille syntyväksi kokemukseksi osallistumisen merkityksestä ja vaikuttavuudesta. Minua kiinnostaa, miten ihmiset kommunikoivat yhteiskunnallisista kysymyksistä eri julkisuuksissa ja millä tavoin he rakentavat suhdettaan ja osallisuuttaan niihin. Osallisuus voi esimerkiksi olla julkilausuttua ja tunnustettua jäsenyyttä osallistumisprosesseihin tai yhtä lailla ihmisen kokema tunnetta osallisuudesta, ajatusta kuulumisesta siihen joukkoon, jota asia koskee.

Julkiseen osallistumiseen kytkeytyvien kokemusten tarkastelusta muodostuu johdantoni temaattinen tarinasäie, johon osatutkimukseni eri suunnilta kiinnittyvät. Kokemuksellisuus toimii tällöin kattokäsitteenä, joka kokoa alleen 'kokemuksen', 'tunteen' ja 'affektin' sisällään pitävän käsiteryppään. Kokemuksellisuus ei kuitenkaan rajoitu vain näihin käsitteisiin, vaan se pitää sisällään myös esimerkiksi mielikuvat, muistot sekä erilaisia kehollisia, aistimiseen ja tuntuun liittyviä ilmiöitä, mutta rajaan ne käsittelyni ulkopuolelle.

Kokemuksellisuuden ja kokemuksen eroa voi tässä yhteydessä havainnollistaa esimerkiksi niin, että tutkimushaastattelussa haastateltava on kertonut minulle kokemuksiaan julkisesta osallistumisesta. Hän on muistellut tilanteita, joissa on ollut läsnä, liittänyt niihin jälkikäteisiä arvioitaan ja tulkintojaan tilanteesta, kuvaillut miten reagoi silloisessa tilanteessa ja millaisia tuntemuksia ja ajatuksia kokemus nyt herättää. Kokemuksellisuutta hän ei sen sijaan haastattelussa tutkijalle sanoiksi pue, kokemuksellisuus on tutkijan ajatustyökalu, jonka avulla hän kiteyttää haastateltavan kokemuksesta jotain yleisempää.

Toiseksi kokemuksellisuus toimii johdannossa huomion kohdentavana metodologisena käsitteenä kahtalaisesti. Yhtäältä se tarjoaa kiinnepisteen osatutkimuksissa käytettyjen monien eri metodien arvioinnille. Toisaalta kokemuksellisuudella on johdannossa tutkijuuteen liittyvä itserefleksiivinen tehtävä.

Osatutkimukseni toimivat johdanto-osiossa aineistona niin julkisen osallistumisen kokemuksellisuuden ilmiötasoiselle tarkastelulle, metodiselle vertailulle kuin tutkijaminän metodologiselle itsereflektiolle. Analysoin osatutkimuksia ja valotan niiden syntyprosesseja näistä kolmesta eri suunnasta johdannon pääluvuissa.

Seuraavassa alaluvussa avaan väitöstyöni keskeisiä käsitteitä aloittaen kokemuksen käsitteestä. Sen jälkeen määrittelyvuorossa ovat tunteet ja affektit. Nämä käsitteet ovat työkalujani, joiden kautta suodatan julkisen osallistumisen kokemuksellisuutta

esiin osatutkimuksista – niistäkin, joista julkaistuihin tutkimusartikkeleihin kokemuksellisuuden näkökulma ei mahtunut julkilausutusti mukaan.

1.3 Käsitevyöhytiä setvimässä

Julkisen osallistumisen kokemuksellisuus kytkeytyy laajoihin, yhteiskuntatieteellisiin ja mediatutkimuksellisiin keskusteluihin, jotka keräävät verkkoihinsa monia käsitteitä. Siksi avaan seuraavaksi ydinkäsitteitäni. Ensin käsittelyvuoron saavat kokemus, tunteet ja affektit, jotka sijoitan kokemuksellisuuden kattokäsitteen alle. Näiden jälkeen määrittelen, mitä tarkoitan julkisella osallistumisella. Tästä jatkan julkisen ja yksityisen rajankäyntiin, joka liittyy työhöni kahdella tapaa. Ensinnäkin erottelu julkiseen ja yksityiseen rajaa tarkasteluni kohdetta: kyse on *julkisen* osallistumisen kokemuksellisuudesta, ei yksityiselämän piiriin liittyvän osallistumisen kokemuksellisuudesta⁴. Toiseksi julkisen ja yksityisen rajan piirtäminen liittyy kysymykseen julkisen osallistumisen *kokemuksellisuudesta*. Tätä puolta tarkastellessa huomio kiinnittyy siihen, miten yksityisen piiriin kuuluvat asiat nousevat julkisuuteen yhdessä puitaviksi, ja perinteisesti yksityisiksi miellettyistä tunteista ja kokemuksista tulee näin osa julkista osallistumista. Käsitevyöhytini setvimisen lopuksi silmukoin tutkimusprosessia taaksepäin rajaten ulos työni kannalta aiemmin merkityksellisiksi kokemani minän ja roolin käsitteet ja samalla selventäen, miksi ne ovat rajautuneet työni ulkopuolelle. Pidän käsitelmäärittelyni tässä luvussa hyvin tiiviinä, ja on syytä huomata, että osatutkimukseni kantavat mukanaan myös joukkoa käsitteitä, jotka nousevat viittauksina esiin vasta johdannon myöhemmissä luvuissa. Kaikkia osatutkimuksissa käytettyjä käsitteitä ei ole mahdollista mahduttaa mukaan johdantoon, mutta liitteenä olevat tutkimusartikkelit johdattelevat niiden jäljille.

Kokemus ja kokeminen

Kokemus kurottaa käsitteenä moneen suuntaan. Se viittaa yhtäältä kaikille tuttuun arkielämän ilmiöön, toisaalta kyse on tieteellisestä termistä, jolle on eri tieteenaloilla erilaisia määritelmiä (Toikkanen ja Virtanen 2018, 7). Kokemuksen tutkimista käsittelevän tieteellisen kirjasarjan kuudennen osan toimittaneet kielitieteilijä, kirjallisuudentutkija Jarkko Toikkanen ja viestintätutkija Ira A. Virtanen nostavat kirjan

⁴ Yksi esimerkki yksityisen piiriin kuuluvasta osallistumisesta on harrastukseen osallistuminen. Jos ihmiset kuitenkin käyvät julkista keskustelua harrastusmahdollisuuksista (vaikkapa lasten harrastustoiminnan mahdollistamisesta kaikille, ei vain niille, joiden vanhemmilla on siihen varaa, tai erilaisten harrastuspaikkojen saamasta yhteiskunnallista tuesta), kyse on julkisesta osallistumisesta.

esipuheessa esiin yhden käden sormilla laskettavan määrän tieteenaloja, joille he katsovat kokemuksen tutkimuksen Suomessa jo vakiintuneen, ja mainitsevat hieman suuremman joukon kokemuksen tutkimukseen vastikään heränneitä tieteenaloja. Mediatutkimusta ei ole kummassakaan ryhmässä. (Emt., 7.) Kokemuksen käsitettä tämän työn tarkoituksia varten määrittellessäni joudunkin osin vierailemaan media-tutkimuksen ulkopuolella.

Yhden hedelmällisen lähtökohdan tarjoaa brittiläinen kulttuuriteoreetikko Raymond Williams, jonka ajatukset ovat vaikuttaneet myös kulttuurisen mediatutkimuksen piirissä. Williamsin mukaan ihmisten välisessä kommunikaatiossa toteutuva, erilaisiin elämäntapoihin ja instituutioihin kiinnittyvä eletty kokemus muodostaa ulottuvuuden, jota ei voida palauttaa talouteen tai politiikkaan (Koivisto 1989, 24–26). Williams määrittelee kokemuksen erityiseksi tietoisuuden (*consciousness*) lajiksi ja menneistä tapahtumista syntyneeksi tietämykseksi (*knowledge*). Kokemus on toisin sanoen tietoisuutta, joka koostuu sekä tunteesta että ajattelusta. Lisäksi Williams erottaa toisistaan menneen kokemuksen ja nykyhetken kokemuksen, joista ensin mainittu viittaa jo tapahtuneesta opittuun, ja jälkimmäinen taas on aktiivista tietoisena olemista, joka suuntautuu tulevaisuuteen. (Williams 1976, 126.) Tätä aktiivisuutta voidaan pitää edellytyksenä sille, että menneestä on mahdollista oppia kokemuksellisesti: ihmisen ymmärrys ja tulkinta tilanteista rakentuvat aiemmille kokemuksille ja niiden tulkinnoille (vrt. Williams 1961, 18–23).

Sosiologi Veli-Matti Ulvinen (2012, 59) huomauttaa, että kokemusten tulkinta-prosessissa on kyse myös siitä, kuinka hyvin ihminen osaa kiinnittää huomiota arjen tapahtumien piirteisiin silloin kun ne tapahtuvat. Kasvatustieteilijä Jani Kukkola (2018, 51–52) puolestaan kirjoittaa kokemuksen kompetenssista, johon liittyvät paitsi kokemuksen tulkinnallisuus eli se, miten aiemmat kokemukset värittävät uusia kokemuksia, myös kokevan subjektin mieleen rakentuneet ohjeet ja säännöt, jotka edesauttavat ymmärrystä.

Edellä kuvattu kokemuksen tunnistaminen tarkoittaa, että kokemus ei kuulu vain kokevalle subjektille, vaan siinä on jotakin ihmisille yhteistä. Kokeminen ei siis ole vain yksityistä toimintaa, vaan ihminen rakentaa ymmärrystä toisten ihmisten kokemuksista ja suuntautuu heihin tämän ymmärryksen pohjalta. Yhteisistä kokemuksista muodostuu jaettu merkitys rakenteita ja säännön mukaisuuksia, arki ajattelun itsensänselvytyksiä, joille jaettu elämä maailma perustuu. (Kukkola 2018, 60–61.) Nämä merkitys rakenteet ovat mukana kokemuksen tulkinnassa ja osaltaan vaikuttavat siihen, että kokemukset merkityksellistyvät mielessämme mielekkäiksi. Kokeminen on myös kontekstuaalista, välittömässä yhteydessä maailman tilanteeseen tulkintaan. Kyse on maailmassa toimimisesta, jonka edellytyksenä on subjektiivinen maailmassa

oleminen, situaatio. (Ulvinen 2012, 51; situaatiosta tarkemmin ks. Løvlie 2015, 3–4; Koivisto 1989, 28.)

Viitataan kokemiseen tässä johdanto-osiossa edellä määritellyn mukaisesti kontekstuaalisena, aktiivisena toimintana, jonka kautta ihmiset kiinnittyvät maailmaan ja toimivat siinä, sekä ohjautuvat ja suuntautuvat myös tulevaisuuteen. Kokeva subjekti kurottaa maailmaa kohti apunaan aistinsa, tulkintansa aiemmista kokemuksista (Kukkola 2018, 55) sekä muiden kanssa jaettujen merkitysrakenteiden varanto. Kokemus on myös kehollista; esimerkiksi mielentilat, aikeet ja tunteet tuntuvat ja tulevat ilmi myös kehossa (esim. Rossi ja Lundvall 2018), ja kehollisuudella on väistämättä merkitystä ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Rajaan kokemuksellisuuteen liittyvän kehollisuuden lähemmän tarkastelun kuitenkin johdanto-osion ulkopuolelle, sillä osatutkimuksissani kokemuksen kehollisuutta ei analysoida, joten ne eivät tarjoa tarkastelulle riittävästi ainesta. Sen sijaan tunteita ja affektiivisuutta, jotka määrittelen seuraavaksi, sivutaan etenkin verkkokeskusteluja käsittelevissä osatutkimuksissa 5 ja 6, ja kokemuksellisuus ja tunteet kietoutuivat yhteen jo osatutkimuksen 4 taustalla olevassa tutkimuksessa (ks. Reunanen ja Harju 2012).

Tunne ja affekti

Tunteen käsite (*emotion*) tulee tutkimuksessa yleensä määritellyksi eri tavoin riippuen siitä, mitä ja mistä lähtökohdasta kulloinkin tutkitaan. Yksi jakolinja määrittelyissä kulkee tietoisesta ja tiedostamattomasta tuntemisen välillä. Ensin mainitun taustalla on ajatus tunteiden kulttuurisesta perustasta: se, mitä ihminen kulloisessakin tilanteessa tuntee tai voi tuntea ja millaisia tunteita hän voi ilmaista toisille, riippuu kulttuurisesta yhteydestä. Kuitenkin tunteet juontuvat myös ihmisen biologiasta, hänen materiaalisesta kehostaan, jolloin tunteet voidaan määritellä myös tiedostamattomiksi, kehossa aktivoituviksi prosesseiksi. (Esim. Turner 2009, 341.) Affekti on käsitteenä vielä kiurantimpi. Se voidaan ymmärtää tiedostamattomaksi, tunnetta edeltäväksi 'tunteemukseksi', ruumiilliseksi aistikokemukseksi, joka vaikuttaa siihen, miten hahmotamme ilmiöitä ja tilanteita. Affektin käsitteen avulla voidaan tarkastella esimerkiksi sitä, miten tiedostamattomat tekijät haastavat ihmisten tuntemaan maailman rajoja. (Koivunen 2008, 6; Rinne, Kajander ja Haanpää 2020, 6–7; Rantasila 2020, 58–60.). Eliisa Vainikan kanssa toteutetussa osatutkimuksessa 6 ymmärsimme affektin diskursseihin yhdistyväksi ja niiden kanssa yhdessä toimivaksi voimaksi, energiaksi tai tunnekokemuksen lähteeksi (vrt. Nikunen ja Pantti 2017, 74–75, 80–81; Wetherell 2012, 19–25; 52–53). Myös tässä johdanto-osiossa sitoudun affektin epistemologiseen tulkintaan, ja käsitän affektilla olevan siten sekä kehollinen että sosiaalinen ja kielellinen ulottuvuutensa (vrt. Rantasila 2020, 19, 56–57, 60; Kinnunen 2019, 69–

72, 74–75). Tarkemmin ottaen mukailen kulttuurintutkija Sara Ahmedin (2018) tapaa käyttää tunnetta ja affektia yhtenevinä käsitteinä: ne molemmat auttavat jäsentämään sitä, miten merkitykset syntyvät, muokkautuvat, uusintuvat ja tulevat haastetuiksi erilaisissa yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa prosesseissa, kuten julkisessa keskustelussa (ks. myös Koivunen 2008, 6; Paasonen 2014, 24). Käytän pääosin sanaa tunne, mutta affekti esiintyy erityisesti kohdissa, joissa viittaamani lähde on sitä käsitteellisenä ilmauksena käyttänyt.

Kulttuuriseen perustaan pohjaavan käsityksen mukaan tunteet rakentavat suhteen julkisesti osallistuvan ihmisen ja toiminnan kohteen välille sekä tekevät – Sara Ahmedin sanoin – yhteiskunnallisia rakenteita käsin kosketeltaviksi (Ahmed 2018, 24). Ahmed kritisoi tunteiden käsittämistä psykologisiksi tiloiksi, joksikin, joka ihmisellä on tai ei ole. Samoin hän pitää ongelmallisena durkheimilaisen (esim. Durkheim 1976) sosiologian ajatusta tunteista sosiaalisena, kollektiivista yhteiskuntaruumista yhteen sitovana elementtinä, sillä tunteet käsitteellistetään tällöinkin ihmisen pysyviksi ominaisuuksiksi. Ahmedia puolestaan kiinnostaa, mitä tunteet tekevät, ei niinkään se, mitä tunteet ovat. Hän lähestyy tunteita kulttuurisina ja yhteiskunnallisina, subjektien ja objektien väliin sijoittuvina. Kyse on erilaisia rajoja ja pintoja esiin piirtävistä tekijöistä: tunteet tekevät näkyväksi esimerkiksi sen, miten henkilökohtaisen ja julkisen tai yksilöllisen ja yhteiskunnallisen välille muodostuu rajoja ja miten nämä vastinparit muotoutuvat ja muokkaavat toinen toisiaan. (Ahmed 2018, 20–21, 27.)

Mediatutkija Zizi Papacharissi (2014, 2015) on tutkinut sosiaalisen median, erityisesti Twitterin hashtagien ympärille kerääntyviä affektiivisia yleisöjä. Hän esittää sosiaalisen median tuottavan tunnetta osallisuudesta esimerkiksi kuulumisen ja solidarisuuden tunteita aktivoimalla. Papacharissi nojautuu Raymond Williamsin [1961] tunnerakenteen käsitteeseen eli ajatukseen siitä, että tunteet ovat yhteiskunnan rakenteisiin kiinnittyviä, ajassa muuttuvia maailman kokemisen tapoja. Tunnerakennetta voi kuvata yhteiskunnalliseksi ilmapiiriksi, jonka yksilöt affektiivisesti tuntevat ja sisäistävät. Citizen Mindscapes -hankkeessa, jonka osana osatutkimukset 5 ja 6 syntyivät, tutkittiin tällaisia ajassa ilmentyviä tunnealtoja, niin sanottuja kansakunnan mielenliikkeitä, sekä sitä, miten kiihkeät keskustelut muuttuvat poliittisiksi liikkeiksi ja miten tunnealtoja voitaisiin tunnistaa (Lagus, Pantzar ja Ruckenstein 2015).

Affektin Papacharissi (2015, 5) määrittelee tunnetta edeltäväksi intensiteetiksi, jota ilman tunne ei tuntuisi. Affekti tuottaa tietoisuuden kehossamme ja mielesämme olevasta tuntumisen tilasta, jonka olemme oppineet kulttuurisesti nimeämään joksikin tietyksi tunteeksi. Affektilla on Papacharissin mukaan voima mobilisoida ihmisiä toimimaan 'tunteen pohjalta'. Affektin merkityksiä luova ja toimintaa ohjaava luonne nousee esiin erityisesti verkkokeskusteluja tarkasteltaessa. Esimerkiksi

verkkokeskustelujen tunnedynamiikkaa analysoinut mediatutkija Susanna Paasonen (2014) osoittaa, että keskustelut kärjistyvät ja tunnelmaisut roihahtelevat, mikä puolestaan saa käyttäjät viipymään keskusteluissa, palaamaan niihin ja osallistumaan. Tämä affektiivinen tahmeus, eli tunteiden tarttumisen eri kohteisiin toiston ja kierron kautta, on keskeinen osa verkkokeskustelua; se tuottaa yhteisöllisyyttä, mutta myös eroa ihmisten välille (Ahmed 2018, 119–120, 124–125; myös Rantasila 2020).

Julkisen osallistumisen oikeutusta pyritään toisinaan vähättelemään sillä perusteella, että osallistuja on tunteen vallassa. Käsitys perustuu nähdäkseni sille harhaoletukselle, että tunne on ajattelemattomuutta ja niin sanottu rationaalinen ajattelu vapaata tunteesta. Ahmed huomauttaa, että järki on perinteisesti asemoitu tunnetta ylemmäs länsimaisessa ajattelussa, samalla kun tunteet on liitetty naiseuteen, reaktiivisuuteen, riippuvaisuuteen, luontoon ja ruumiiseen ja järki puolestaan maskuliinisuuteen, aktiivisuuteen, itsenäisyyteen, ajatteluun, tahtoon ja arvostelukykyyn (Ahmed 2018, 11–12, 222). Affektista puhumalla voidaankin purkaa olettamusta, että ihminen voisi olla tunteista irrallinen yhteiskunnallinen osallistuja. Lisäksi, kuten Ahmed (emt., 12) esittää, tunteet toimivat henkilökohtaisen ja julkisen, yksilön ja yhteisön välisellä kohtaamisalueella. Julkinen osallistuminen on osa tätä rajankäyntiä. Julkisessa osallistumisessa ylitetään raja yksityisyydestä julkisen alueelle, mutta henkilökohtainen ei tässä rajanylityksessä jää taakse vaan kulkee mukana ja toisinaan myös kääntyy esiin muiden nähtäväksi ja kuultavaksi.

Julkinen osallistuminen

Määrittelen julkisen osallistumisen tässä työssä astumiseksi yksityisen, henkilökohtaisen piiristä käyttämään omaa ääntä julkisesti yhteiskunnallisista asioista, tavoitteena näin vaikuttaa asioiden tilaan. Julkista osallistumista tutkittaessa oleellisia ovat osallistumisen yhteydessä syntyneet kokemukset vuorovaikutuksesta eri toimijoiden välillä ja näihin kokemuksiin liittyvät tunteet. Samalla kun julkinen osallistuminen on pyrkimystä vaikuttaa ympäröivään todellisuuteen, yhteiskuntaan ja asioiden tilaan, se myös kiinnittyy yksilöön tämän kokemusten ja tunteiden kautta. Toisaalta kokemukset ja tunteet saattavat myös virittää osallistumista: kokemukset voivat toimia toiminnan kimmokkeina ja tunteet kanavoitua toiminnaksi.

Julkinen osallistuminen tulee työssäni lähelle julkisen toiminnan käsitettä. Esimerkiksi suomalaisen mediatutkimuksen kentällä ja julkisuusteorian piirissä tunnettu yhdysvaltalainen pragmatistifilosofi John Dewey (2006 [1927], 43) luonnehtii julkista toimintaa ihmisten toiminnasta aiheutuvien, laajasti muihin ihmisiin vaikuttavien seurausten sääntelyksi. Mikäli lähtökohtani tässä työssä olisi julkisuusteoria, julkinen toiminta olisi luonteva termivalinta. Säilyttääkseni joka tapauksessa yhteyden

julkisuudesta käytyyn tutkimuskeskusteluun käytän nimenomaan sanaparia julkinen osallistuminen pelkän osallistumisen sijasta. Tällä käsitevalinnalla rajaan johdantoon ulkopuolelle paitsi toiminnan myös toimijuuden problematiikan tarkastelun. Nämä sinänsä hedelmälliset käsitteet olisivat vieneet minut toisenlaisiin analyyseihin ja teoreettisiin keskusteluihin.

Osallistumisella viitataan usein ihmisten mukanaoloon heitä koskevien asioiden käsittelyssä, mutta osallistumisen käsitettä on käytetty myös tarkasteltaessa kansalaisten poliittista toimintaa ja siten myös sitä kansalaislähtöistä toimintaa, jolla ihmiset pyrkivät aktuaalisesti vaikuttamaan heille tärkeisiin asioihin. On syytä huomata osallistumisen käsitteen ero termiin osallistaminen, joka kuvaa sellaista osallistumistilannetta, jossa jokin viranomaistaho tai muu vastaava toimija kutsuu ihmisiä osallistumaan. (Lehtonen 2013, 11–12.)

Valitsemalla julkisen osallistumisen käsitteen kuvaamaan osatutkimuksissa eri tavoin ilmeneviä julkisen keskustelun tapauksia ja yhteiskunnallisia vaikutuspyrkimyksiä kytken tarkasteluni myös osallistuvan demokratian teorioiden yhteyteen. Osatutkimukseni kiinnittyvät siihen arvopohjaiseen ajatukseen, että kansalaisten osallistumista yhteiskunnallisista asioista käytävään keskusteluun ja päätöksentekoon ei tulisi rajoittaa vain vaaleissa äänestämiseen ja päättäjien valintaan, vaan laaja osallistuminen on arvokasta ja demokratian kannalta tärkeää (ks. esim. Setälä 2003, 103–104, 120).

Sana osallistuminen pitää sisällään myös osallistujan kokemuksen jossakin mukana ja osallisena olemisesta. Osatutkimuksia jälkikäteen tarkastellessani tunnistin osallistumisen ulottuvuuden niistä jokaisessa, vaikka asiaa ei artikkeleissa aina sanallistettukaan. Erityisen vahvasti osallistuminen nousee osatutkimuksen 3 menetelmällisestä lähtökohdasta, osallistuvasta suunnittelusta, mutta myös muissa artikkeleissa osallistumisen kokemus on läsnä esimerkiksi paikallisiin asioihin vaikuttamisena (osatutkimus 1), verkkokeskusteluihin osallistumisena (osatutkimukset 2, 5–6) sekä kysymyksenä yhteiskunnallisesta osallisuudesta ja marginaalissa olemisesta (osatutkimukset 1, 6). Osallistumisesta kansalaislähtöisenä toimintana puhutaan erityisesti osatutkimuksessa 4, jossa tutkimuksen osallistajat ovat aktivisteja.

Kun tarkastelun kohteena on julkinen osallistuminen, julkisuuden käsitettä on vaikea kiertää. Oman työni kannalta antoisan tavan ymmärtää julkisuus tarjoaa joukkoviestintätutkimuksen oppihistorioitsija Veikko Pietilä (1999, 6), joka ehdottaa, että julkisuus kannattaisi käsitteellistää tarkastelemalla ihmisten vuorovaikutustapoja (ks. myös Pietilä ja Ridell 2010, 356, 368). Pietilä esittää Jürgen Habermasia mukaillen, että julkisuutta syntyy aina kun ihmiset alkavat keskustella yhteisistä asioista, tapahtuu tämä sitten kasvokkain tai viestinten välityksellä. Tällöin he toimivat julkisena (*public*). Julkison käsitteeseen sisältyy vahva yhteiskunnallisen osallistumisen ulottuvuus,

luonnehtiihan toimintaa julkisena puuttuminen julkisesti erilaisiin kysymyksiin. (Ridell 1999, 31–32; Pietilä ja Ridell 2008, 102.)

Julkinen / yksityinen

Länsimaisessa ajattelussa ja tutkimuksessa, mediatutkimus mukaan lukien, julkinen on tavattu erottaa jyrkästi yksityisestä. Kuten edellä on käynyt ilmi, katson julkiseen osallistumiseen liittyvän kiinteästi kokemuksia ja tunteita, jotka kuitenkin usein mielletään yksityisiksi, intiimin piiriin kuuluviksi asioiksi. Käsitteellinen eronteko julkiseen ja yksityiseen pitää sisällään monia erilaisia rajanvetoja. Yhtäällä julkisen ja yksityisen erottamisen esimerkiksi katsotaan merkitsevän rajaa poliittisen ja ei-poliittisen välillä. Toisaalla julkisen ja yksityisen eroa taas käytetään määrittelemään, mikä on yksityistä intiimin ja henkilökohtaisen merkityksessä, esimerkiksi läheisyyttä tai perhettä, erotukseksi julkisen piiristä. Yksityisen ja julkisen ero voi merkitä myös eroa sosiaalisen tai markkinatalouden välillä tai yksilön sisäisen yksityisyyden ja muiden kanssa vuorovaikutuksessa olemisen välillä. Lisäksi julkinen voi tarkoittaa avointa vastakohtana piilotetulle ja salaiselle, tai kollektiiville kuuluvaa, jolloin yksityinen taas viittaa johonkin yksityiselle kuuluvaan. (Weintraub 1997, 2–5; Ridell, Kymäläinen ja Nyysönen 2009, 17–18.)

Julkisen ja yksityisen erotkoa hyödynnetään myös viitattaessa erilaisiin tiloihin. Julkisella tilalla tarkoitetaan yleensä tilaa, jonne kenellä tahansa on avoin pääsy. Toisaalta julkinen tila ei ole rajattomasti avoin kaikille, vaan esimerkiksi häiritseväksi koettua käyttäytymistä pyritään siivoamaan niin kaupunkitilasta kuin verkon keskustelufoorumeiltakin poistamalla ihmisiä näistä tiloista. (Ridell, Kymäläinen ja Nyysönen 2009, 15–16.) Lisäksi erilaiset julkiset tilat ovat avoimempia yksille kuin toisille; pääsyä saattavat rajoittaa vaikkapa statukseen, syntyperään, ulkonäköön, varallisuuteen tai – teknologiavälitteisistä tiloista puhuttaessa – digitaalisiin taitoihin liittyvät tekijät. Pääsyn kannalta julkiseksi mieltyvä tila ei myöskään välttämättä ole julkinen esimerkiksi omistamisen kannalta: kauppakeskus tai sosiaalisen median alusta on omistuksen näkökulmasta jotain muuta kuin julkinen, vaikka molemmissa on periaatteessa mahdollista harjoittaa sellaista julkista toimintaa, joka ei pelkisty kaupalliseksi kuluttamiseksi tai omien verkostojen tuottaman datan luovuttamiseksi sosiaalisen median alustayritykselle.

Julkisen ja yksityisen raja on liukuva myös tarkasteltaessa ihmisten toimintaa. Kansalaisen roolissa toimiminen mielletään usein julkiseksi toiminnaksi, vaikka toiminta ei aina pohjaisi yhteiseen etuun. (Wolfe 1997, 182, 185–186.) Itse asiassa kansalaisuus voidaan nähdä sekä yksilölliseksi yksityiseksi toiminnaksi (esimerkiksi

äänestäminen ja vaalisalaisuus) että kollektiiviseksi julkiseksi toiminnaksi (esimerkiksi pohdittaessa julkisesti jonkin päätöksen seurauksia eri ihmisryhmille) (Taylor 2022).

Julkisen ja yksityisen liudentuvasta rajasta käydyn keskustelun rinnalla tutkimuskeskusteluissa erottuu myös pohdinta siitä, mikä on henkilökohtaista ja mikä poliittista. Tätä kysymystä tutkijat ovat käsitteellistäneet eri aikoina ja eri lähtökohdista eri tavoin (ks. esim. Couldry 2006, 328). Siinä missä henkilökohtainen oli poliittista 1960-luvun toisen aallon feministeille, sittemmin kysymys henkilökohtaisen poliittisuudesta on liitetty laajempaan poliittisen toiminnan muutokseen, kun havaittiin, että ihmisten poliittinen liikehdintä on aiempaa yksilöllisempää ja lyhytkestoisempaa ja tapahtuu enemmän verkostojen ja liikkeiden kuin puolueiden kautta. Poliitikantutkijat viittaavat ilmiöön käsitteellä refleksiivinen politiikka, jolla he tarkoittavat ihmisten omien poliittisten arvioiden lisääntyntä merkitystä osallistumisen lähtökohdista. Ajatuksena on, että ihmiset reagoivat poliittisiin kysymyksiin, mutta asiat myös politisoituvat ja ihmisten toiminta jäsentyy heidän arjen epäkohdista tekemiensä arvioiden sekä heidän omien arvojensa ja toimintatapojensa pohjalta. (Rinne 2011, 9–10; ks. myös Häyhtiö ja Rinne 2007.)

Ihmisten poliittista osallistumista tutkinut sosiologi Nina Eliasoph painottaa, että ainoa keino arvioida, ovatko ihmisten esittämien päämäärien takana yksityiset intressit vai laajemmat motiivit, on käydä julkista keskustelua. Hän katsoo, että ihmisten voimautuminen lähtee siitä, että heillä on mahdollisuus määritellä, mikä on poliittista ja mistä asioista on syytä käydä julkista keskustelua (Eliasoph 1998, 17–18). Esimerkiksi osatutkimuksissa 1 ja 4 haastattelemani ihmiset pyrkivät juuri tähän, saattamaan tärkeäksi kokemiaan asioita julkisuuteen.

1.4 Käsitteellisiä ulosrajauksia ja rivien välejä

Intoni tarkastella yhteiskunnallista osallistumista nimenomaan osallistujien kokemusten kautta syntyi havainnosta, että jonkinlainen minäksi kutsuttava hahmo pilkahteli esiin monissa tutkimushaastatteluistani, joissa haastateltavat puhuivat osallistumisestaan, siis astumisestaan julkiseen rooliin. Samankaltainen minä on luettavissa esiin verkon anonyymeista keskusteluista. Vaikka puhuja näissä keskusteluissa olisi anonyymi, nimetön ja kasvoton, hän perustelee asioita omilla kokemuksillaan ja usein myös ajautuu henkilökohtaisuuksiin menevään kärhämöintiin toisten keskustelijoiden kanssa. Tämä keskusteleva minä kokee keskustelujen lomassa todennäköisesti tykönään myös monenlaisia tunteita loukkaantumisesta vihaan ja voitonriemusta iloon tuomatta niitä aina julkisesti esiin. Viime aikoina myös tutkimuskeskusteluissa

laajasti esillä ollut verkkohäirintä ja -väkivalta – jota erityisesti vähemmistöt, naiset ja julkisissa rooleissa toimivat asiantuntijat ja poliitikot kohtaavat – ei pysähdy ihmisen julkiseen kuoreen vaan osuu syvemmälle, henkilökohtaiseen ja yksityiseen.

Ajatus yksityisen *minän* sovittautumisesta julkisen osallistujan *rooliin* on siis ollut pitkään oman tieteellisen uteliaisuuteni kohde. Olen inspiroitunut yhä uudelleen Nina Eliasophin (1998) työstä, jossa hän suhteuttaa sosiologi Erving Goffmanin [1959] roolikäsitystä julkisuusteoriaan pohtien, miten hänen tutkimuskohteensa Yhdysvalloissa, yhteiskunnallisesti aktiiviset ihmiset, asettautuvat julkisiksi osallistujiksi erilaisissa yhteyksissä ja vuorovaikutustilanteissa, miten he argumentoivat asioita julkisesti ja toisaalta käsittelevät asioita niin sanotun julkisen näyttämön taka-alalla, toisin sanoen omissa ryhmissään tai tutkijalle puhuessaan. Harkitsin pitkään ja hartaasti roolin nostamista tämän johdanto-osion yhdeksi avainkäsitteeksi. Lopulta kuitenkin osoittautui liian haastavaksi yrittää mahduttaa osatutkimusteni moninaisuus roolin käsitteelliseen kehikkoon.

Johdannon työotsikko kuului pitkään ”Julkinen toimija ja kokeva minä”. Tämä muotoilu tuntui kiteyttävän osatutkimuksissa eri tavoin asettuvan kysymyksen yksityisen ja julkisen yhteen kietoutumisesta julkisessa osallistumisessa. Minän problematiikka johtaa kuitenkin helposti siihen, että tutkija luo minästä jonkinlaisen konkreettisen ’tosiminän’ ja kiinnittää tutkittavien puheen yksilön ominaisuuksiin, kuviteltuun pysyvään luonteenlaatuun ja muuttumattomiin psykologisiin ominaispiirteisiin (vrt. Ahmed 2018, 20–21). Toimivampaa on ajatella minän rakentuvan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, jolloin kyse on vähintään yhtä monipuolisesta konstruktiosta kuin mitä on sitä ympäröivä sosiaalinen verkosto (Picone 2015, 2). Vuorovaikutusta tutkineen sosiologi Erving Goffmanin (1971 [1959]) ajattelussa minä syntyy niistä kohtauksista, joita muiden edessä esitämme. Ainekset minän muodostumiseen löytyvät sosiaalisista järjestelmistä, ja kehomme on ripustin, joka kannattelee kulloisenkin esityksen tuottamaa minää. (Goffman 1971, 271.)

Tunnistin minän käsitteessä osatutkimusteni kannalta vastaavan ongelman kuin roolinkin käsitteessä; kaikki osatutkimukset eivät antaudu minän käsitteen kautta tarkasteltaviksi. Mitä esimerkiksi voisoin päätellä anonyymien verkkofoorumikeskustelijoiden minästä? Heidän avovastauksistaan toki pystyn tulkitsemaan jotakin heidän kokemuksistaan. Ajatus vuorovaikutuksen keskeisyydestä ja vuorovaikutustilanteiden monimutkaisuuden kiinnostavuudesta kulkee silti edelleen mukana väitöstyöni rivien väleissä, välillä ehkä pintaankin nousten. Erityisesti tämä koskee lukua 3, jossa tarkastelen tutkijan ja tutkittavan välistä vuorovaikutusta. Tämän voi nähdä Goffmanin työhöni jättämäksi jäljeksi, ja samantyyppinen goffmanilainen jälki on

kielenkäyttööni pesiytynyt tapa puhua rooleista tarkoittaen niillä ihmisten tapoja olla ja toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.

Kuten jo edellä olen kuvannut, pidän tärkeänä myös tutkijan roolin reflektointia sekä tutkijan ja tutkittavien välisen vuorovaikutuksen nostamista tarkastelun kohteeksi. Siksi silmään vielä hieman tarkemmin vuorovaikutusta ja sen suhdetta julkiseen osallistumiseen, vaikka vuorovaikutus ei olekaan työni varsinainen avainkäsite. Vuorovaikutus on osa maailmassa olemista, ilman sitä ei olisi kokemuksia eikä tunteita, sillä vuorovaikutuksessa omaksumme kulttuuriset säännöt, joilla kokemuksimme tulkitsemme (Berger ja Luckmann 2005 [1966], 33–34, 63). Tätä kautta kokemuksellisuuden käsittely kytkeytyy työssäni vuorovaikutusta koskevaan tematiikkaan.

”Elämä ei sinänsä ole uhkapeliä mutta vuorovaikutus on” (Goffman 1971, 261). Tällä lauseella Goffman viittaa siihen, että vaikka hän käsitteellistää vuorovaikutuksen roolien esittämiseksi, ihmiset kuitenkin samastuvat esitykseensä ja omaan osaansa siinä. Jos ihminen esittää osaa, johon ei usko, tai jos vuorovaikutustilanteeseen tulee häiriöitä, tämä vaikuttaa hänen minäkuvaansa, vieraannuttaa häntä tai saa hänet varuilleen. Häiriöt vaikuttavat Goffmanin mukaan myös vuorovaikutustilanteeseen, muihin siihen osallistuviin tai sitä seuraaviin ihmisiin sekä sosiaalisiin rakenteisiin. (Goffman 1971, 254–255, 261.) Goffman (emt., 25–26) määrittelee vuorovaikutuksen vastavuoroiseksi vaikutussuhteeksi, ”joka syntyy kahden yksilön välittömästi yhdessäolosta ja joka säätelee kummankin käyttäytymistä, niin että kummankin toiminta heijastuu toisen toimintaan”. Myös julkinen osallistuminen on aina vuorovaikutusta, ja vaikutelmien hallinnalla on siinä erityisen suuri rooli. Esimerkiksi jos on aikeissa pyrkiä vaikuttamaan poliittisiin päättäjiin, on useimmiten viisasta esiintyä mediassa asiantuntevana ja esittää perusteltuja argumentteja asiansa puolesta.

Toisaalta esimerkiksi mielenosoituksissa ja performansseissa häiriötilanteita rakennetaan tarkoituksellisesti, ja yhteisössä soveliaaksi koetun käyttäytymisen rajoja saatetaan koetella hyvinkin pitkälle pyrkimättäkään häiriötilanteiden korjaamiseen. Performanssitaiteilija, poliittisen performanssin tutkija L.M. Bogad (2005) kuvaa tutkimansa aktivismia taktiseksi performanssiksi, jossa yllätyksellisyys ja leikillisuus ovat tärkeitä. Ne lisäävät yleisöjen kiinnostusta ja viihdyttävät osallistujia itseään. Bogad pitää protestia taidemuotona, johon myös performanssia seuraava yleisö osallistuu. Hän esittää analyysissään, että ollakseen poliittisesti vaikuttavaa aktivismin tulee kutsua yleisöä mukaan osallistumisen performanssiin, viihtymään ja osallistumaan, jolloin puolestaan ne, jotka pyrkivät korjaamaan aikaansaotua häiriötilaa yhteiskunnallisten normien mukaiseksi, tulevat asettaneeksi itsensä yleisön naurun kohteeksi (Bogad 2005, 8; ks. myös Rättilä 2012).

Vuorovaikutus on kietoutunut monella tasolla myös tutkimuksen tekemiseen. Tutkija on vuorovaikutuksessa tutkimuskohteisiinsa, kanssatutkijoihinsa, työyhteisönsä ja laajempaan tiedeyhteisöön – sekä konkreettisessa että kuvitellussa mielessä (vrt. Lehtisalo 2021). Mikään tutkimusteksti ei synny ilman vuorovaikutusta aiempaan tutkimukseen, eikä artikkeli tule julki ilman lehden toimituskunnan ja vertaisarvioijien panosta. Tämä pätee mitä suurimmassa määrin myös tähän väitöstutkimukseen.

1.5 Tutkimuskysymykset

Alaluvussa 1.2 hahmottelin ydinproblematiikan, joka kiteyttää väitöskirjani keskeisimmät ulottuvuudet tutkimusongelmatasolla. Tässä luvussa muotoilen ne tarkkarajaisemmat kysymykset, joita tarkastelen johdannon loppuosassa hyödyntämällä osatutkimuksiani aineistona.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- **Millaisena julkisen osallistumisen kokemuksellisuus hahmottuu osatutkimusten pohjalta?**
- **Mitä mahdollisuuksia ja ongelmia sisältyy osatutkimuksissa käytettyihin tutkimusmenetelmiin tarkasteltaessa ihmisten kokemuksia julkisesta osallistumisesta?**
- **Millaisia ulottuvuuksia sisältyy tutkimuksen kokemuksellisuuteen erityisesti projektitutkimuksen kontekstissa?**

Asettamiini kysymyksiin ei ole poimittavissa suoria vastauksia osatutkimusten tuloksista, vaan haen vastauksia ensinnäkin lukemalla väitöstutkimukseeni sisältyviä artikkeleita tutkimuskysymysteni ohjaamana. Analysoin myös osatutkimusten tutkimusprosesseja yhtäältä nojautuen muihin kulloisestakin hankkeesta julkaistuihin teksteihin, kuten artikkeleihin, raportteihin ja konferenssipapereihin, toisaalta turvautuen omiin muistikuviiini ja kokemuksiini kyseisistä hankkeista. Tukevoitan tätä osatutkimuksiin kohdistuvaa empiristä tarkastelua tukeutumalla aiempaan aihetta käsittelevään tutkimukseen. Koska pitkä ajallinen kaari on väitöstutkimuksessani vahvasti läsnä, viittaan aina mahdollisuuden avautuessa relevantteihin teoreettisiin ja tutkimuksellisiin keskusteluihin, jotka olivat ajankohtaisia osatutkimusten tekohetkellä.

Käsittelen kutakin tutkimuskysymystä omassa alaluvussaan, alkaen luvusta 2 ja päättymen lukuun 4. Luvussa 5 kiteytän väitöstyöni keskeiset johtopäätökset, pohdin

kokemuksellisuuden ja refleksiivisyyden yhteenkietoutumista työni kontekstissa sekä esitän ajatuksia jatkotutkimuksen suunnista.

Olen tähän mennessä avannut väitöstyöni ydinproblematiikkaa ja keskeisiä käsitteitä sekä muotoillut tutkimuskysymykseni. Tämän luvun päätteeksi esittelen vielä lyhyesti työni osatutkimukset.

1.6 Artikkeleiden esittely

Väitöstyöni kokoaa yhteen kuusi osatutkimusta, jotka on julkaistu vertaisarvioituina artikkeleina tieteellisissä julkaisuissa aikavälillä 2005–2019. Artikkeleissa on käytetty tutkimusaineistona toimijoiden kanssa tehtyjä teemahaastatteluja, keskustelufoorumien keskusteluja, Suomi24-foorumin käyttäjille suunnattua kyselytutkimusta sekä tutkijana tehtyjä havaintoja osallistuvasta suunnittelusta. Artikkelit on julkaistu pääosin 2010-luvulla, mutta artikkeleista ensimmäinen on julkaistu vuonna 2005. Artikkeleiden taustalla olevista tutkimushankkeista useampi (osatutkimukset 1–3) tosin alkoi jo ennen vuotta 2010. Osatutkimuksissa osallistuminen paikantuu erilaisiin mediaympäristöihin ja julkisiin tiloihin: tamperelaisten omakotialueiden asukasaktiiveille osallistumisen julkisina tiloina olivat omakotialueiden lisäksi paikalliset lehdet (osatutkimus 1); kahden paikkakunnan lukiolaiset hahmottivat 2010-luvun taitteessa julkista osallistumista paljolti valtamedian kautta, mutta rakensivat kampanjaansa sosiaaliseen mediaan (osatutkimus 3). Erilaisten yhteiskunnallisten kysymysten parissa toimivat aktivistit puolestaan hahmottelivat toimintaansa suhteessa mediajulkisuuteen ja politiikan julkisuuteen (osatutkimus 4). Kolmessa artikkelissa tarkastelun kohteena taas ovat verkkokeskustelujen poliittisuus ja keskustelujen tuottamat kokemukset (osatutkimukset 2, 5, 6).

Tiivistän seuraavaksi lyhyesti kunkin artikkelin taustan ja keskeisen annin. Pitääkseni mukana ajan kerroksisuuden – tutkimuksen tekemishetken, kunkin artikkelin eri versioiden kirjoittamisen ajan ja nykyhetken – sekä tutkimuksellisten polkujen ympäristöjen refleksiivisen silmäilyn (ks. luku 1.1) olen tietoisesti kirjoittanut ja otsikoinnut esittelyt nykyhetken jalansijoilta: kerron artikkeleista sellaisina kuin ne minulle nyt näyttävät, tekstien uudelleen lukemisen, mutta myös tutkimuksen tekoprosessiin ja artikkeleiden kirjoittamiseen liittyvien muistojen ja muistikuvien pohjalta. Artikkeleiden abstraktit puolestaan antavat kirjoitushetken tulkinnan siitä, mistä artikkeleissa on kyse tiivistäen niiden näkökulmat, tutkimuskysymykset ja tulokset. Abstraktit ja artikkelit kokonaisuudessaan ovat luettavissa työn liitteinä. Artikkelit 2 ja 6

ovat yhteisartikkeleita, joiden ideointi, suunnittelu ja kirjoittaminen on jaettu tutkijakollegan kanssa. Näiden artikkeleiden työnjako on esitetty tarkemmin liitteessä 1.

Osatutkimus 1: Asukasaktiivit paikallisjournalismin valokeilassa (2005)

Asukkaat ja mediajulkisuus tamperelaisessa postilaatikkokiistassa. *Yhdyskuntasuunnittelu* 43 (1): 50–60.

Osatutkimus 1 on samalla ensimmäinen ikioma tapaustutkimukseni, siihen asti olin työskennellyt toisten ideoimissa hankkeissa. Siitä julkaistiin suomenkielinen artikkeli *Yhdyskuntasuunnittelu*-lehden Kaupunki! Media!?? -teemanumerossa vuonna 2005. Esittelin tapaustutkimusta Ecrea-konferenssissa Amsterdamissa vuonna 2005, mistä tutkimus päättyi myös englanninkieliseksi julkaisuksi *Reclaiming the Media* -teokseen (Cammaerts ja Carpentier 2007). Osatutkimuksessa oli kyse paikallisesta uutistapauksesta, joka koski silloisen Postin päätöstä, että omakotialueiden asukkaiden postit jaetaan kadun varteen ryhmiteltyihin laatikoihin sen sijaan, että posti tuotaisiin kunkin talon portinpielen laatikkoon. Tamperelaista *Aamulehteä* lukiessani kiinnostuin tapauksesta, koska postilaatikat tuntuivat olevan alituisen uutisoinnin kohteena, journalistit vaikuttivat siis seuraavan tilannetta erittäin aktiivisesti. Uutisista oli myös luettavissa tunteen paloa ja kärjekkäitä näkemyksiä.

Artikkelissa analysoin, miten *Aamulehti* paikallisena sanomalehtenä käsitteli kiistaa ja sen osapuolia, sekä valotan omakotialueiden asukkaiden näkemyksiä niin itse tapauksesta kuin sen saamasta mediajulkisuudesta omakotiyhdistysten puheenjohtajien kanssa tehtyjen teemahaastattelujen pohjalta. Tutkimusaineisto koostuu kesällä 2003 *Aamulehdessä* julkaistuista uutisjutuista ja mielipidekirjoituksista sekä keväällä 2004 tehdyistä tutkimushaastatteluista. Artikkelini kohdensi katseen paikalliseen asukasaktiivisuuteen ja siihen, millaista julkisuutta paikallisjournalismi sille tuotti. Tutkimukseni taustalla oli oppiaineessani tiedotusopissa 1990-luvulla virinnyt, demokration kriisiytymiseen liittyvä journalismikriittinen tarkastelu uutisjournalismin ja kansalaisten suhteesta (esim. Heikkilä 2001, 15–19). Analyysini nosti esiin monista aiemmista tutkimuksista tutun riitakehyksen, joka jäseni kirjoittelua niin, että Postin ja asukkaiden välille ei lehden julkisuustilassa rakentunut keskusteluyhteyttä vaan vastakkainasettelu, minkä lisäksi Posti esitettiin päätöksiä tekevänä tahona ja asukkaat päätöksiin reagoivana ja niitä vastustavana, tunteiden vallassa olevina ihmisinä. Tekeväni haastattelujen pohjalta havaitsin myös, että Postin toimijaroolilla ja siihen liittyvillä odotuksilla oli osansa kiistassa: omakotiasukkaille Posti oli osa julkista palvelua ja he odottivat sen toimivan tuon roolin mukaisesti, reilusti ja ihmisten näkökantoja kuunnellen. Kuluttaja-asiakkaan ja kansalaisen roolit kietoutuivat tapauksessa näin

ollen toisiinsa. Tampereella oli 2000-luvun alussa meneillään useita kaupunkisuunnitteluhankkeita, joihin tamperelaisia pyrittiin osallistamaan ja joissa asukkailla oli kaupungin suunnitelmien kanssa eriäviä näkemyksiä. Esitän artikkelissa silloisten osallistumiskäytäntöjen olleen jo sen verran juurtuneita, että asukkaat odottivat postilaatikkokiistassakin osallistumismahdollisuutta, mutta kohtasivatkin päätösten saanelua. Tämä herätti vastustuksen, ei pelkästään postilaatikkojen siirtäminen.

Osatutkimus 2: Tosi-tv-verkkokeskustelujen elämänpoliittinen kytkös (2011)

Reality TV as a trigger of everyday political talk in the net-based public sphere. *European Journal of Communication* 26 (1): 18–32. (Todd S. Grahamin kanssa.)

Osatutkimuksen 2 artikkelin ajatus syntyi mediatutkija Todd S. Grahamin väitöstyön (2009) pohjalta, tosin idea otti vauhtia jo ennen väitöskirjan valmistumista, kun havaitsimme olevamme kiinnostuneita samasta ilmiöstä, mutta lähestyvämme sitä tutkimuksellisesti eri suunnista. Artikkelialkoi hahmottua, kun pohdimme yhdessä kanssakirjoittajani väitöstyön tuloksia ja sitä, millainen artikkeli niiden pohjalta voisi syntyä. Grahamin tutkimusintressi kytkeytyi verkkojulkisuuden poliittisen keskustelun areenana, mutta hän tutki erityisesti ei-poliittisia keskustelufoorumia, niiden kommunikatiivisia käytäntöjä ja poliittista puhetta. Hänen työnsä nojautui habermasilaiseen tutkimusperinteeseen, erityisesti Habermasin kommunikatiivisen toiminnan teoriaan [Habermas 1981], deliberatiivisen demokratian ajatuksiin sekä verkkojulkisuuden tutkimukseen.

Siinä missä kanssakirjoittajani toi yhteiseen projektiimme teoreettisen verkkojulkisuustutkimuksen tuntemuksensa sekä aineistonsa (Celebrity Big Brother- ja Wife Swap -tosi-tv-sarjoja koskevat keskustelut), minä kannoin mukaan oman kiinnostuksen kohteeni, eli kysymyksen siitä, miksi ja miten arjesta kumpuavat poliittiset keskustelut nousevat julkisuuteen. Olin miettinyt kutakuinkin samoihin aikoihin Somus-hankkeen yhteydessä kansalaisuutta käytäntöinä ja arkielämässä sijaitsevana aktivoinumisen paikkoina (ks. osatutkimus 3). London School of Economicsin mediatutkijoiden tuolloinen Public Connection -hanke (Couldry 2006) oli tämän kysymyksen ytimessä. Nojasimmekin heidän ajatteluunsa esittäessämme yhteisartikkelissa, että poliittinen puhe viihdettä käsittelevillä verkkofoorumeilla voisi olla kansalaisuuden käytäntö, joka kytkee arkielämää julkiseen keskusteluun.

Artikkeli perustui Britannian Celebrity Big Brother- ja Wife Swap -foorumien keskusteluaineistoon kuukauden ajalta, josta tarkasteluun rajautuivat poliittista puhetta sisältävät viestiketjut (BB-foorumin 1479 viestiä, Wife Swap-foorumin 288 viestiä). Näistä kanssakirjoittajani oli väitöstyötään varten analysoinut arjen poliittista puhetta

synnyttäviä teemoja, kuten esimerkiksi eläinten oikeudet, maahanmuutto, hyvinvointivaltio, perhearvot. Hänen analyysiinsa nojaten esitämme, että tosi-tv-formaatissa on itsessäänkin kyse julkisen ja yksityisen rajan hämärtämisestä, joten ei ole ihme, että myös niitä koskevilla keskustelufoorumeilla puhutaan politiikkaa ja käsitellään yhteiskunnallisia aiheita. Ehdotammekin verkon julkisuustilojen tutkijoille tutkimuskohteen laajentamista poliittisten foorumien ulkopuolelle ja toteamme, että jatkossa olisi tärkeää tutkia tarkemmin myös sitä, *miten* poliittisista kysymyksistä keskustellaan. Havaitsimme aineiston perusteella myös, että keskustelu tosi-tv-foorumeilla oli luonteeltaan kommunikatiivista, toisin sanoen keskustelijat pyrkivät ymmärtämään toistensa näkemyksiä.

Osatutkimus 3: Tutkijat osallistavat nuoria – ja kuinkas sitten kävikään? (2012)

Social media and civic participation in the classroom: The joys and challenges of a co-creative media education project. *Media Education Research Journal* 3 (1): 38–49.

Osatutkimus 3 syntyi Social media for citizens and public sector collaboration (Somus) -hankkeessa (2009–2010). Vedin siinä tutkijana Participatory media -työpakettia, jossa suunnittelimme yhdessä kahden lukiolaisryhmän kanssa ilmastonmuutoskampanjan sosiaaliseen mediaan ja tutkimme samalla tätä osallistavan suunnittelun menetelmällä toteutettavaa pientä projektia. Hanke oli osa Suomen Akatemian Motive-ohjelmaa, ja se ajoittui aikaan, jolloin sosiaalisen median käytön laajeneminen oli meneillään ja sosiaaliseen mediaan latautui paljon toiveita yhteiskunnallisen osallistumisen kehittymisestä. Motivessa tarkasteltiin, miten viestintä ja jokapaikan tietotekniikka muovaavat niin työtä kuin vapaa-aikaakin. Ohjelman pyrkimyksenä oli luoda periaatteita ja teknologisia ratkaisuja, joihin pohjautuen pystytään edistämään toivottunlaisia vaikutuksia.

Kuten muissakin Somuksen työpaketeissa, myös nuorten kanssa testattiin erilaisia osallistumisen mahdollistavia sometyökaluja sekä hankkeelle keskeistä avoimuuden teemaa. Avoimuuden hengessä saatoimme kahden eri koulun opiskelijaryhmät tekemisiin toistensa kanssa Teknologian tutkimuskeskus VTT:n Owela-alustan välityksellä ja suunnittelemaan ilmastonmuutokseen liittyvää kampanjaa yhdessä, vuorovetoin. Käytännössä toimin vierailijan opettajan roolissa kahdessa lukiossa, perättäisillä opintojaksoilla, ja mukaan ilmoittautuneet opiskelijat saivat kurssisuorituksen osallistumisestaan. Sain tutkimuksen suunnitteluun ja toteutukseen apua Somus-tutkijakollegoilta, lisäksi it-tukena toimivat VTT:n koodarit. Tutkijakollegani sekä

kampanjasivuston toteuttamisesta vastannut koodari myös vierailivat luokassa reaaliaikaisesti Skypea ja jaetun kirjoitusalueen (Etherpad) chat-osion välityksellä.

Projektissa nuorten kanssa oli ennalta-arvaamattomia käännteitä, ja koko prosessi oli mieleenpainuva oppimiskokemus – myös ja varsinkin itselleni. Tätä kantapäähän kautta opittua käsittelem *Media Education Research Journal*issa julkaistussa artikkelissani, jossa tarkastelen tutkimusprosessia teoreettisten silmälasien lävitse yrittäen samalla ymmärtää, mitä kaikkea projektissa oikein olikaan tapahtunut. Projektia on käsitelty myös Somus-hankkeen loppuraportissa (Näkki ym. 2011). Koska tarjosin artikkelia nimenomaan mediakasvatukselliseen julkaisuun, kytkin tutkimuksen siinä kansalaisuuden, erityisesti kansalaistaitojen ja verkkokansalaisuuden viitekehykseen. Nojasin yhdysvaltalaisen politiikan tutkijan W. Lance Bennettin (2007) jaotteluun kansalaisuudesta velvollisuutena ja itsensä toteuttamisena, ja tarkastelin, miten nämä ilmenivät projektini empiriassa. Tutkimukseni otti vaikutteita toimintatutkimuksesta, ja analysoin siksi koko prosessia ja sen lopputulemaa. Minulla ei esimerkiksi ollut haastatelluaineistoa käytettävissäni. Sen sijaan lukiolaisryhmille teettämieni harjoitusten kautta syntynyt materiaali, keskustelut Owela-alustalla, kurssilla kehitelty kampanjasivusto sekä tietenkin tutkija-opettajan roolissa saamani kokemukset ja tutkimuspäiväkirjani muodostivat tutkimusaineistoni.

Yksi keskeinen havaintoni tässä osatutkimuksessa oli, että koulukonteksti kiinnitti nuoret nimenomaan opiskelijan rooliin, mikä ei osallistumisen kannalta ollut paras mahdollinen lähtökohta, sillä se tarjosi passiivisuutta aktiivisuuden ja opettajajohtoisuutta oma-aloitteisuuden sijasta. Esitänkin artikkelissa, että vaikka nuoret käyttivät sosiaalista mediaa yksityisessä arjessaan, he eivät olleet halukkaita ottamaan sitä mukaan 'kouluprojektiin', eivätkä he myöskään tuntuneet näkevän 'omaa' sosiaalista mediaansa sellaiseksi julkisuudeksi, jossa he voisivat kampanjaansa toteuttaa. He hahmottivat kampanjansa vaikutuskohteiksi aikuiset ikätovereiden sijasta ja apuvälineiksi tälle vaikuttamisyritykselle sanomalehdet ja television. Sosiaalinen media ei näyttänyt heille kampanjavälineeksi, vaikka juuri sen käyttäminen oli projektin tutkimuksellisenä lähtökohtana. Perinteistä mediaa ei kuitenkaan lyhytkestoisena, opiskelun kurssimuotoon nojaavan projektin aikana ollut mahdollista hyödyntää jo siksi, että yhteisiä tunteja opiskelijaryhmien kanssa oli niin vähän.

Kampanjan suunnittelun avoimuudesta syntyi kahdenlaisia havaintoja: etenkin alussa suljettu työskentely oman ryhmän kesken oli tarpeen turvallisen ilmapiirin luomiseksi, mutta tutkijoiden mukaantulo ja osallistuminen etänä innostivat opiskelijoita, mikä myötävaikuttanut suunnitteluun myönteisesti.

Osatutkimus 4: Aktivistit avaavat kokemuksiaan julkisesta osallistumisesta (2015)

Kokemuksellisuus yhteiskunnallisen toiminnan ponttimena: Kansalaisaktivistien näkemyksiä osallistumisesta ja mediassa toimimisesta. *Politiikka* 57 (1): 33–43.

Osatutkimuksen 4 artikkelijulkaisu on osa journalismintutkija Esa Reunanen vetämää Kokemuksellisuus politiikan julkisuudessa -hanketta (2010–2012)⁵, jossa olin projektitutkijana. Hankkeessa selvitettiin, mikä tekee politiikan julkisuuteen osallistumisesta ihmisille mielekäästä ja millaisia riskejä julkisessa osallistumisessa koetaan olevan. Hankkeessa haastateltiin poliitikkoja ja aktivisteja, joista jälkimmäisten haastattelut olivat minun työsarakaani. Haastattelin kahtatoista eri elämänalueilla aktiivista toimijaa, joista osa mielsi itsensä aktivistiksi, osa ehkä enemmänkin järjestöaktiiviksi tai ihmiseksi, joka yrittää pitää jonkin itselleen tärkeän asian puolta. Osalla haastatelluista aktivismi liittyi työhön, useimmille se kuitenkin oli toimintaa, johon he käyttivät vapaa-aikaansa. Hankkeesta julkaistiin kirja (Reunanen ja Harju 2012), minkä lisäksi Reunanen (2012) julkaisi artikkelin poliitikkojen haastatteluaineiston pohjalta.

Osatutkimuksessa tarkastelen väitöstyöni ytimessä olevaa kysymystä eli sitä, mikä motivoi ihmisiä tunnetasolla osallistumaan julkisesti ja millaisia merkityksiä he liittävät mediajulkisuuteen tässä osallistumisessaan. Analyysi rakentuu julkisen osallistumisen kokemuksellisuuden tarkastelulle kolmitahoisesti. Ensinnäkin kokemuksellisuus oli kirjoitettu sisään haastattelurunkoon: haastatteluissa kysyttiin kokemuksista julkisuudesta sekä aktivistina toimimisesta, lisäksi yhtenä teemana olivat julkiseen osallistumiseen liittyvät tunteet. Toiseksi tarkastelin artikkelin teoriaosuudessa kokemuksellisen tiedon merkitystä ja pohdin, että yhtäältä yhteiskunnallisten liikkeiden toiminta virittyy yhä enemmän elämänpoliittisista, arkielämään kytkeytyvistä kokemuksista ja toisaalta aktivisteille karttuu kokemuksellista tietoa sekä perinteisen median että verkon julkisuuteen osallistumisen kautta, mikä puolestaan suuntaa heidän tulevaa toimintaansa. Kolmanneksi nostan haastatteluaineistostani esiin, että haastattelijoiden osallistuminen punoutui vahvasti heidän omaan elämäänsä ja siihen, keitä he kokivat olevansa, millaisten arvojen mukaan he pyrkivät elämään ja mitä he pitivät tärkeänä. Analyysini perusteella aktivismista karttuu osallistujille monenlaisia tunnekokemuksia, jotka vaikuttavat heidän toimintaansa; lisäksi mediajulkisuudessa ja esimerkiksi poliitikkojen kanssa toimiessaan he oppivat jatkuvasti kokemuksen kautta, mikä saattaa joissakin tapauksissa kehittää aktivismiin ammattimaisuuden henkeä. Haastattelijoiden tekoajanaan, 2010-luvun alussa, sosiaalinen media ei ollut vielä ottanut

⁵ <https://research.tuni.fi/comet/kokemuksellisuus-politiikan-julkisuudessa/>.

toden teolla paikkaansa aktivistien julkisen toiminnan työkaluna ja areenana, vaan sillä oli merkitystä lähinnä toiminnan organisoinnissa.

Osatutkimus 5: Kokemuksia ja tunteita verkkofoorumilla (2018)

Suomi24-keskustelut kohtaamisten ja törmäysten tilana. *Media & viestintä* 41 (1): 51–74.

Osatutkimuksen 5 taustalla oli Suomen Akatemian rahoittama monitieteinen Citizen Mindscapes -hanke⁶ (ks. Lagus, Pantzar ja Ruckenstein 2015), johon minut palkattiin tutkijaksi kevättalvella 2017. Työpaketissa, jota tulin tekemään, oli jo kerätty Suomi24-keskustelufoorumien käyttäjille suunnattu kyselytutkimusaineisto. Kyselyn toteuttanut tutkija Kari Saari oli dokumentoinut kyselytutkimuksen sekä siivonnut datan; lisäksi tapasin hänet ja sain kuulla tutkimuksen taustoista, joten pääsin niin sanotusti hyvin katettuun pöytään. Laadullisen tutkimuksen tekijänä viehätyn erityisesti kyselyn avokysymysten tuottamasta varsin mittavasta ja monipuolisesta aineistosta. Jotkut vastaajista olivat intoutuneet vastaamaan pitkältikin kuvaillessaan foorumikeskustelujen myönteisiä ja kielteisiä puolia ja Suomi24-foorumien merkitystä elämälleen. Avokysymyksiä oli kolme, ja niistä jokaiseen oli tullut viidestä kuuteensataan vastausta. Yhteensä kyselyyn vastasi noin 1400 foorumien käyttäjää, joista noin 550 käyttäjää nimesi itsensä satunnaiseksi kävijäksi. Tällöin he saivat vastattavakseen vain lyhyen kyselyn ilman avokysymyksiä.

Aineisto kutsui minua tarkastelemaan Suomi24-foorumia julkisen keskustelun tilana. Kyselyn osallistajat luonnehtivat avovastauksissaan keskustelukulttuuria, kansakeskustelijoitaan, omia periaatteitaan ja motiivejaan osallistua keskusteluun sekä keskusteluista heränneitä tunteitaan ja reaktioitaan. Käsittelen artikkelissa myös käyttäjien näkemyksiä verkkofoorumien keskusteluja osaltaan muovaavista moderointikäytännöistä sekä anonyymista kirjoittelusta.

Esitän, että vaikka Suomi24-foorumi helposti mielletään ala-arvoisen, yhdentekevän ja trollaavan keskustelun tilaksi, se on osalle käyttäjistä myös tärkeä kohtaamisen ja vertaistuen paikka. Foorumi on eri keskustelualueineen varsin laaja, mikä mahdollistaa, että se on oikeastaan moninaisten keskustelualueiden verkosto, jossa on erilaisia keskustelun tiloja erilaisille käyttäjäryhmille ja keskustelutarpeille. Osallistujien vastauksissa oli kuvauksia niin yhteisöllisyyden tunteesta kuin kiistoiksi leimahtavista keskusteluketjuistakin. Tarkastelen artikkelissa Suomi24-foorumia kontaktivyyöhykkeenä (Pratt 2008), jossa erilaisten ihmisten on mahdollista kohdata toisiaan – hyvässä ja pahassa. Lähestymistapa haastaa ajatuksen sosiaalisen median kuplista, joissa

⁶ <https://blogs.helsinki.fi/citizenmindscapes/>.

ihmiset seurustelevat lähinnä kaltaistensa kanssa. Näin anonyymit verkkofoorumit poikkeavat sosiaalisen median alustoista, joissa omaa elämää sekä omia näkemyksiä esitetään tunnistettavasti, omilla nimillä ja kasvoilla.

Osatutkimus 6: Anonyymit keskustelufoorumit syrjäisinä vastajulkisuuksina (2019)

Anonyymien keskustelupalstojen julkisuus: Marginaaliin jääneiden vertaistukea ja yhteiskuntakritiikkiä. *Media & viestintä* 42 (2): 99–121. (Eliisa Vainikan kanssa.)

Osatutkimus 6 syntyi niin ikään edellä mainitun Citizen Mindscapes -hankkeen osana. Yhdistimme mediatutkija Eliisa Vainikan kanssa anonyymia verkkokeskustelua käsittelevät aineistomme; minä jatkoin tarkastelemalla edellä kuvatun kyselytutkimuksen avovastausaineistoa uudesta näkökulmasta ja kanssakirjoittajani puolestaan hyödynsi tuolloin meneillään olevan väitöstutkimuksensa (Vainikka 2020) Ylilautakeskusteluaineistoa. Katsoimme aineistojen yhteen tuomisen antavan mahdollisuuksia peilata kahta anonyymia verkkofoorumia toisiinsa, tarkastella käsissämme olevia aineistoja vertaistuen ja yhteiskuntakritiikin esittämisen näkökulmista ja ennen muuta ajatella teoreettisesti yhdessä keskustelufoorumeita verkkojulkisuuksina. Yhdessä kirjoittamamme artikkeli on myös yksi Vainikan artikkeliväitöskirjan osatutkimuksista, jota hän on puninut omassa johdanto-osiossaan sille määrittämiensä tutkimuskysymysten mukaisesti (Vainikka 2020, 16, 28, 44–45, 48, 57–58, 65).

Aineistojemme kautta nostamme artikkelissa esiin vertaisuuden ja samanmielisyyden kokemusten merkityksen verkkokeskusteluissa. Toteamme, että tutkimuskohteenamme olevat foorumit ovat sivussa yhteiskunnallisen keskustelun keskeisistä paikoista; ne eivät ole Twitterin kaltaisia suosittuja yhteiskunnallisten näkemysten esittämisalustoja, joissa yhteiskunnallisten vaikuttajien on suotavaa olla läsnä, eivätkä niiden keskustelut todennäköisesti myöskään kuulu päättäjien seuraamiin kansalaiskeskusteluihin. Lisäksi anonyymiyys helposti leimaa keskusteluja: niitä ei pidetä luotettavina ja siten varteenotettavina, sillä näkemysten esittäjistä ei tiedetä muuta kuin se, mitä he kommentoivat itse tuovat ilmi. Leimautuminen perustuu siihen, että ihmiset mieltävät kokemukseen perustuvan tiedon usein uskottavammaksi, kun sen esittäjä on edes jollain tapaa tunnistettavissa.

Päätelmämme artikkelissa on, että foorumit toimivat yhteiskunnallisen julkisen keskustelun paikkoina niille, joiden äänet eivät muualla pääse kuuluviin. Näin ajatellen kyse on vastajulkisuuksista, joissa käytävät keskustelut ovat luonteeltaan usein esipoliittisia, tunteikkaita ja subjektiivisesti värittyneitä sekä intiimin kansalaisuuden piiriin kuuluvia. Foorumien julkisuus saattaa parhaimmillaan voimauttaa

keskusteluun osallistuvia, mutta samalla se tuottaa myös ongelmallista, esimerkiksi syrjivää ja rasistista, puhetta.

2 JULKINEN OSALLISTUMINEN JA KOKEMUKSELLISUUS MEDIATUTKIMUKSESSA

2.1 Kiinnekohtia mediatutkimuksen julkisuuskeskusteluihin

Kysymys julkisesta osallistumisesta on demokratian ytimessä, ja sitä onkin teoretoitu eri tieteenaloilla pitkään ja mittavasti. Koko tutkimusperinteen tarkastelu ja tutkijoiden näkemysten perinpohjainen käsittely vaatisivat kymmeniä sivuja. Edellä muotoilemani tutkimustehtävän mukaisesti kohdennan katseeni omiin osatutkimuksiini ja lähestyn niiden kautta kysymystä julkisen osallistumisen kokemuksellisuudesta. Samalla paikannan osatutkimukset mediatutkimuksen kentällä julkisuudesta 2000-luvulla käytyihin keskusteluihin. Nostan näiden keskustelujen teemoista lähemmän tarkastelun kohteeksi julkisen keskustelun suhteen demokratiaan, julkison⁷ ja yleisön käsitteiden suhteen sekä journalismin julkisen keskustelun ja osallistumisen resurssina.

Laajasti ymmärretyin mediatutkimuksen piirissä osallistumista on tarkasteltu ennen muuta julkisen keskustelun näkökulmasta. Joukkoviestintätutkimuksen lähtökohtana on yleensä julkisen keskustelun ensiarvoinen tärkeys demokratian kannalta, sillä julkisessa keskustelussa ajatellaan hahmottuvan näkemys yhteisestä hyvästä, jonka varaan puolestaan yhteisiä asioita koskeva reilu päätöksenteko voi perustua. Pisimmälle ajatuksen julkisesta keskustelusta demokratian pohjana vie 1990-luvulla esiin noussut deliberatiivisen demokratian teoria, jota on hyödynnetty myös julkisuutta koskevassa tutkimuskeskustelussa. Teoria syntyi vastapainoksi ajatukselle, että äänestäminen ja edustuksellinen demokratia olisivat riittävä keino julkisen mielipiteen tavoittamiseksi ja toteuttamiseksi. Deliberatiiviselle julkiselle keskustelulle asetuu rationaalisia laatumääreitä ja kriteereitä, jotka keskustelun täytyy täyttää; toisin sanoen mikä tahansa yhteiskunnallisista asioista käytävä keskustelu ei ole deliberatiivisen käsityksen tarkoittamaa demokraattista julkista järkeilyä. Keskustelun on oltava muun muassa tasa-arvoista, vastavuoroista ja toisia kuuntelevaa sekä esitettyjä

⁷ Ehdotuksesta suomenkielisen julkiso-termin käyttöön ottamiseksi ks. Pietilä ja Ridell (1998); lisäksi esimerkiksi Veera Kangaspunta (2021) on hiljattain esitellyt laajasti julkison käsitettä ja hyödyntänyt sitä uutiskommentteja käsittelevässä väitöstutkimuksessaan.

kantoja perustelevaa. Ydinajatuksena on, että autonomisella julkisella areenalla mielipiteitä vaihtaessaan ihmiset muovaavat yhteistä näkemystä keskustelussa esitettyjä argumentteja punnitsemalla. Tässä prosessissa oman edun ajaminen tai vallan tavoittelu jää syrjään, ja nimenomaan muita kuuntelemalla ja keskustelun kautta ihmiset myös oppivat ymmärtämään toisiaan. Yksi suuntauksen keskeisistä nimistä, John S. Dryzek, toteaa edustavansa deliberaatikkojen suvaitsevaista linjaa, sillä hän hyväksyy deliberatiiviseksi myös huumoria, tunneilmauksia, tarinoita tai juoruja sisältävän puheen, kunhan se ei sisällä oman edun tavoittelua, vallankäyttöä tai kyseenalaisia vaikutuspyrkimyksiä, kuten manipulaatiota, propagandaa, piilovaikuttamista tai uhkailua. Deliberaatio voi olla myös yksilön päänsisäinen prosessi – ja oikeastaan juuri sitä tarvitaankin, sillä ihmisten on kyettävä tarvittaessa myös muuttamaan näkemyksiään. (Dryzek 2000, v–vi, 1–2; Graham 2009, 11–13.)

Osatutkimuksessa 2 kuljimme Todd Grahamin kanssa deliberatiivisen demokraatioteorian viitoittamassa maastossa jäljittäessämme verkkokeskusteluaineistosta arjen poliittista puhetta synnyttäviä teemoja (*triggers of political talk*). Tutkimus pohjasi kansakirjoittajani aiempaan aineistoon ja analyysiin, jossa aineistoa oli tarkasteltu edellä mainittujen deliberatiivisen julkisen keskustelun kriteerien pohjalta, unohtamatta Dryzeikin hengessä huumoria, tunneilmauksia tai muille keskustelijoille suunnattuja rituaalisia ilmauksia kuten tervehdyksiä, kiitoksia, kehuja, pahoitteluja tai lohdutuksia. (Graham 2009, 50–63.) Deliberatiivinen ymmärrys julkisesta keskustelusta oli siten rakennettu sisään tutkimukseen, ja kirjoitimme yhteisen artikkelimme ponnistaen sen tarjoamasta katsannosta, vaikka tarkastelun kattoteeman muodostivatkin arjen poliittiset kytkökset (ks. luku 2.3).

Siinä missä deliberatiivinen demokratiakäsitys ja Habermasin (2004 [1962]; 1981) julkisuusajatteluun sisältyvä kommunikaation ihanne korostavat julkisen keskustelun pyrkimystä jaettuun näkemykseen asioiden toivottavasta tilasta, politiikan teoreetikko Chantal Mouffe (2005, 2009) painottaa julkisuuden moninaisuutta sekä vastakkaisuuksia ja konflikteja, joita aiheutuu ihmisten jakautumisesta eri mieltä oleviin leireihin. Hän kutsuu lähestymistapaansa agonistiseksi demokratiaksi, kiisteleväksi moniarvoisuudeksi. Eri mieltä oleminen on tämän näkemyksen mukaan sekä väistämätöntä että välttämätöntä, sillä keskitie, konsensus, ei useinkaan puhuttele ihmisiä, vaan kiistat synnyttävät tunteita ja saavat ihmiset olemaan asioista jotain mieltä. Jotta vastakkainasetteluista päästäisiin demokraattiseen keskusteluun, erimielisyydet pitää Mouffeen näkemyksen mukaan saattaa yhteiseen tilaan avoimesti ja rakentavasti kiisteltäviksi. Vaikka prosessissa ei saavutettaisikaan yhteistä näkemystä, avoimen vuoropuhelun käytännöt erimielisyyksien käsittelyssä purkavat vihamielisyyksiä ja

ehkäisevät niistä seuraavia konflikteja (Mouffe 2005, 20, 129–130; ks. myös Svensson 2015, 287).

Modernissa yhteiskunnassa perinteinen joukkoviestintä ja ammattimainen journalismi olivat keskeisiä julkista keskustelua kannattelevia, siihen kutsuvia ja sitä käynnistäviä instituutioita, jotka tarjosivat ihmisille yleisön asemaa. Mediajulkisuuden muutos digitaalisten teknologioiden ja sosiaalisen median alustojen yleistymisen myötä on kuitenkin pakottanut mediatutkijat viimeistään 2000-luvun alusta lähtien miettimään yleisön ja julkison käsitteiden keskinäistä suhdetta uudelleen (Livingstone 2005, 12). Yleisöys alettiin hahmottaa moninaiseksi, ja sen muotoina tarkasteltiin esimerkiksi faniutta, kuluttamista, käyttämistä, osallistumista, vaikuttamista ja viihtymistä (Ridell 2006, 235). Lisäksi Veikko Pietilä (2006, 126) muistuttaa, että julkisuus edellyttää aina yleisöyttä ja että yleisön ja julkison toimintamuotoja ei ole mielekästä asettaa vastakkain, vaan rakentavampaa on esimerkiksi kysyä, missä kohdin ihmiset astuvat henkilökohtaisen maailmansa rajojen yli ja kytkeytyvät julkisuudessa liikkuviin diskursseihin. Pietilä esittää sosiologi Herbert Blumerin [1965] ajatuksiin pohjaten julkison ja yleisön toimintamuotojen eroksi sen, että julkisena toimimista määrittää ensisijaisesti käsittelyssä oleva kysymys, yleisönä toimimista taas kytkös johonkin viestimeen. Yleisöys on Pietilän mukaan massakäyttäytymistä, vaikka kulloinenkin yleisö koostuisikin erilaisista yksilöistä. Yleisö ei järjesty, se muodostuu ja hajaantuu, kun taas julkiso rakentuu dynaamisesti asiaa koskevissa kannanotoissa, näkemyksissä ja kiistoissa. Näin ollen pohdittavaksi nousee, kuinka erilaiset julkisot toimivat suhteessa mediaan ja media suhteessa erilaisiin julkisoihin, ei niinkään se, rakentavatko viestimet julkisoja. (Pietilä 1999, 9–10.)

Yleisön käsitettä eritellyt mediatutkija Seija Ridell (2006, 253) huomauttaa, että yleisö ei ole kovin osuva käsite, jos halutaan tarkastella median kyllästävässä maailmassa elämisen kokemuksellisuutta. Osatutkimuksistani tunnistan kuitenkin tietämystä ja ymmärrystä sekä yleisön olemassaolosta että itse yleisönä olemisesta, toisin sanoen oletuksia, joita mediasisältöjen vastaanottoon ja eri medioiden käyttöön liitettiin. Esimerkiksi osatutkimuksessa 3 lukiolaiset halusivat tiedottaa ilmastonmuutosta vastustavasta kampanjastaan niin sanotussa perinteisessä mediassa eli televisiossa ja sanomalehdissä. He kokivat tätä kautta tavoittavansa aikuiset, jotka heidän mielestään olivat ilmaston lämpenemisestä pöytäamattomia ja vielä tuolloin, vuonna 2010, paljolti sosiaalisen median alustojen ulottamattomissa.

Koska oma sosiaalistumiseni tutkijaksi alkoi nimenomaan Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella 2000-luvun alussa, osatutkimuksissanikin ovat läsnä tamperelaisia tiedotustutkijoita tuolloin pohdituttaneet joukkoviestintää ja julkisuutta koskevat kysymykset, jotka Pietilä (1999, 11) kiteyttää seuraavaan tapaan: Miten ihmiset

julkisena toimiessaan hyödyntävät viestimiä ja miten viestimet toimivat julkison toiminnan resursseina? Viestimien toiminnan suunnasta tarkastellen kyse oli Pietilän (emt.) mukaan siitä, antavatko viestimet kansalaisille tilaa ja saavatko ne ihmisiä osallistumaan. Näitä Pietilän kiteyttämiä kysymyksiä ovat ratkoneet niin kansalaisjournalismin tutkijat (Kunelius ja Heikkilä 2000; Heikkilä 2001; Ahva 2010), verkkomedian tutkijat (Ridell 1999; Heinonen ym. 2001; Sirkkunen ja Kotilainen 2004; Mäkinen 2009) kuin kansalaisosallistumisen tutkijatkin (Heikkilä ja Lehtonen 2003; Lehtonen 2013). Erityisesti valtavirtajournalismin suoriutumista lähestyttiin 2000-luvun alkupuolella kriittisesti: journalismin katsottiin sivuuttavan kansalaisten ääniä, korostavan vastakkaisuuksia ja yksinkertaistavan osapuoliin ja heidän näkemyksiinsä liittyviä, aktuaalisesti moninaisia ja mutkikkaita asetelmia (esim. Ridell 2005, 46).

Muistan kokeneeni oivaltavaa riemua tarttuessani pieneen paikalliseen julkisen osallistumisen tapaukseen (osatutkimus 1). Keskustelun kohteena oli postilaatikkojen paikka, mutta Tampereen omakotialueita koskevassa uutisoinnissa pilkisti esiin edellä kuvaamani laajempi ja rakenteellisempi dynamiikka, jossa jonkun koetaan tekevän päätöksiä ihmisiä kuulematta, ihmiset suuttuvat ja vaativat oikeutta, jolloin toimittajat kiinnostuvat kiistasta. Pian kiistan sivustakin alkaa kuulua näkemyksiä siitä, kuka on oikeassa ja kuka väärässä, mikä olisi oikea ratkaisu tai kenen pitäisi olla hiljaa. Tuohon aikaan, ennen sosiaalista mediaa, postilaatikkokiistan sivuäänät eivät kuitenkaan kuuluneet kovin laajalle, eikä keskustelulla ollut mahdollisuutta ryöpsähtää sellaisille kierroksille kuin nykyisessä sosiaalisen median vetämässä tunnekylläisessä julkisuudessa.

Jos julkista osallistumista tarkastellaan asettamalla keskiöön journalismin käytännöt, osallistumiseen avautuu erilaisia näkökulmia⁸ kuin lähestyttäessä asiaa ruohonjuuritasolta, kansalaisnäkökulmasta. Jälkimmäisestä perspektiivistä journalismi saattaa hahmottua vain yhdeksi institutionaaliseksi toimijaksi muiden tapaukseen liittyvien toimijoiden rinnalla. Osatutkimuksessa 1 halusin selvittää, miltä postilaatikkojen siirtoa koskeva uutisointi näytti siihen osallisiksi joutuneiden ihmisten silmissä. Alueiden asukasaktiivien haastatteluista kävi ilmi, että vaikka tapaus sai kaivattua mediajulkisuutta, he olivat tyytymättömiä tapaan, jolla toimittajat heidän asiaansa esittivät. Kiistan institutionaalinen toimija, Posti, sai esiintyä jutuissa asiantuntijanaan, faktojen esittäjänä ja prosessin vaiheiden määrittäjänä, asukkaat puolestaan olivat näkyvissä lehden julkisuustilassa valokuvissa ja tunnepitoisten sitaattien kautta (vrt. Pantti ja van Zoonen 2006, 209). Haastateltavani tuntuivat näkevän itsensä myös sanomalehtien yleisön arvostelun kohteena. He olivat ehkä kuulleetkin muilta ihmisiltä kommentteja toiminnastaan, myös *Aamulehden* yleisönosastolla oli julkaistu

⁸ Näitä journalistisia näkökulmia erittelee esimerkiksi Ahva 2017.

mielipidekirjoituksia. Ehkä siksi he tuntuivat puolustavan tutkimushaastattelussa näkemyksiään näitä ilmassa leijuvia syytöksiä vastaan. Samaan aikaan puhe oli selvästi enemmän kuin vain postilaatikon paikan siirtämisestä, kyse oli vallankäytöstä ja vastarinnasta. Aktiivit myös huomauttivat, että kiistan osapuolten eriävät kannat kirjoitettiin eri juttuihin. He toisin sanoen tunnistivat journalismin toimintalogiikan, jonka seurauksena sanomalehti tuli julkisuustilassaan uusintaneeksi sitä tunnetta, joka asukkailla oli jo valmiiksi: heidän kamppailullaan ei ole mitään vaikutusta (ks. myös Ridell 2000, 63–64).

2.2 Tunneulottuvuudesta suomalaisessa mediatutkimuksessa

Ihmistieteissä 1970-luvulta lähtien vallinnut kielellis-kulttuurinen ajattelukehys alkoi antaa tilaa affektiivisuutta korostavalle lähestymistavalle 2000-luvun vaihteessa. Painopisteen muutos merkitsi muun muassa subjektikäsitteen kriittistä tarkastelua, teknologian, ruumiillisuuden ja materiaalisuuden⁹ uudelleenajattelua sekä yhteiskunnan ymmärtämistä kokemusten ja tunteiden kautta. Myös tšekäläisen mediatutkimuksen piirissä kiinnostuttiin tunteista 2000-luvun edetessä. (Ks. esim. Nikunen 2019, 323; vrt. Clough 2007, 2.) Mediatutkija Anu Koivusen (2008) mukaan affektiivisen käänteen taustalla olivat yhteiskunnan, mediatutkimuksen kiinnostuksen kohteiden sekä tutkimuksen metodologisten trendien muutokset ja niiden myötä subjektin ruumiillisuuteen ja materiaalisuuteen liittyvien kysymysten esiin nousu. Tunteiden ja kokemuksellisuuden tematiikka oli toki ollut läsnä suomalaisessa mediatutkimuksessa jo aiemmin, mutta ikään kuin varjona taustalla tai itsessään ongelmana tutkimusongelmaksi nousemisen sijasta. (Koivunen 2008, 6–8, 10.) Koivunen (emt.) muistuttaa, että edellä listaamani muutoksia seuranneessa tutkimuksen affektiivisessä käänneessä on kyse enemmän kuin vain tunteen lisäämisestä tutkimuskohteiden joukkoon; kyse on tutkimuksen lähtökohtien kriittisestä kyseenalaistamisesta ja uudelleenajattelusta.

Tunteiden merkitys ei perinteisesti ole näkynyt kansalaisten osallistumista koskevissa normatiivisissa katsannoissa, mutta affektiivinen käänne on vaikuttanut myös osallistumisen, esimerkiksi kansalaisliikkeiden ja aktivismin, tutkimukseen (Wahl-Jorgensen 2013, 3). Kuten edellisessä luvussa kuvailin, oma tutkijuuteni ponnisti jaloilleen paljolti habermasilaisen julkisuuskäsityksen perinteestä ja institutionalisoituneesta journalismin tutkimuksesta tukea ottaen. Vaikka tutkimusprojektit, joissa

⁹ Affektiivinen käänne voidaan nähdä osaksi laajempaa posthumanistisesti virittyntä materiaalista käännettä. Uusista materiaalisista lähestymistavoista mediatutkimuksen kentällä ks. esim. Pötzsch 2017.

työskentelin 2010-luvulla, käsitteivät enenevässä määrin verkkojulkisuutta ja sosiaalista mediaa, huomio näissä projekteissa¹⁰ oli enemmänkin käyttäjyyden ja digitaalisen teknologian tuomissa muutoksissa kuin tunteisiin ja kokemuksiin liittyvissä kysymyksissä. Laajemmin ymmärretyn mediatutkimuksen piirissä näiden aiheiden tutkimuksessa affektiivisuuden ja tunteiden tarkastelu on ollut runsasta ja jopa etualalla (Nikunen 2019, 332).

Omissa tutkimusintresseissäni tunteiden ja julkisen osallistumisen yhteenkytkeytymisen problematiikka piilotteli alusta alkaen mukana – esimerkiksi pohtiessani, miten tunteet motivoivat osallistumaan – mutta projektityössäni pääsin mukaan affektiiviseen käänteeseen verrattain myöhään. Varsinaisesti affektit nousivat näkyviin vasta Suomi24-foorumia koskevan kyselyaineiston äärellä (osatutkimukset 5 ja 6). Osatutkimuksessa 6 havaitsimme Eliisa Vainikan kanssa, että tutkimiemme verkko-keskustelujen yhteiskuntakritiikki oli usein tunnepohjaista ja subjektiivisesti väritynyttä. Esitimme, että keskusteluja oli mahdollista tarkastella verkottuneita julkisuuksia tutkineen Zizi Papacharissin (2015) määrittelemän affektiivisten yleisöjen¹¹ (*affective publics*) käsitteen kautta, koska keskusteluissa kokoonnutaan hetkellisesti ja tunnepohjalta käsittelemään yhteiskunnallisia kysymyksiä, jotka liittyvät keskustelijoiden oman elämän aiheisiin. (Vainikka ja Harju 2019, 110–111.) Havaitsimme, että tunteet voivat näissä verkon julkisissa keskusteluissa olla seurauksiltaan niin myönteisiä kuin kielteisiäkin: jaetut tunteet ja kokemukset voivat myötävaikuttaa yhteisöllisyyden ja vertaisuuden syntymiseen keskusteluissa, mutta toisaalta keskustelun affektiiviset piirteet saattavat polarisoida keskustelua sekä vahvistaa kielteisiä ilmiöitä, kuten syrjässä olemisen kokemusta, vihapuhetta ja rasismia (Vainikka ja Harju 2019, 116–117; ks. myös Wahl-Jorgensen 2013, 13).

Tunteiden ja julkisuuden välistä yhteyttä tarkasteltiin kuitenkin jo huomattavasti aiemmin tutkimushankkeessa, johon osatutkimus 4 pohjaa. Kokemuksellisuus oli sekä hankkeen nimessä (Kokemuksellisuus politiikan julkisuudessa) että artikkelin 4 otsikossa, ja hankkeen tutkimuskysymykset suuntasivat huomiota nimenomaan politiikan julkisuuteen osallistuvien kokemuksiin ja tunteisiin (Reunanen ja Harju 2012, 15–16). Kyseisessä osatutkimuksessa ymmärsin tunteet kuitenkin psykologisiksi, en niinkään kulttuurisesti jaetuiksi tai yhteiskunnallisia rakenteita esiin piirtäviksi

¹⁰ Viittaan tässä erityisesti uutismedian seuraamiseen ja datajournalismiin liittyviin tutkimuksiin Next Media -hankkeessa: <https://research.tuni.fi/comet/next-media/>.

¹¹ Suomensimme kyseisessä artikkelissa (Vainikka ja Harju 2019) termin *affective publics* affektiivisiksi yleisöiksi – emme julkisoiksi – tutkimuskohteemme kontekstin mukaisesti, koska analysoimme verkko-keskusteluja, joissa kokoonnutaan jonkin asian äärelle – viittasimme käännöksellä siihen, että osa keskusteluketjun piirissä olevista jää yleisöksi seuraamaan keskustelua siihen osallistumatta. Affektiivisuus on kuitenkin läsnä tässäkin toimintamuodossa.

ilmiöiksi (vrt. luku 1.3). Tutkimukseni lähestyi tunteita yksilöiden tasolla, yhtäältä ihmisillä olevina tunnetiloina, toisaalta ilmauksina näistä tunnetiloista. Taustalla olleessa tutkimushankkeessa tunne määriteltiin sekä hetkelliseksi tunnetilaksi että pitkäkestoisemmaksi, arvoihin ja identiteettiin kytkeytyväksi syvemmäksi kokemukseksi (Reunanen ja Harju 2012, 24–25, 42). Tuolloinen määrittely toisin sanoen poikkeaa tavasta, jolla tässä johdanto-osiossa määrittelen tunteet ja kokemukset rinnakkaisiksi, kokemuksellisuuden alle sijoittuviksi käsitteiksi (ks. luku 1.2).

Tunteet, niin myönteiset kuin kielteisetkin, voivat mobilisoida yhteiskunnallista toimintaa ja tällä tavoin politisoida niihin liittyviä asioita (ks. esim. Pantti ja van Zoonen 2006, 210). Journalismintutkija Karin Wahl-Jorgensen (2013, 14), joka kiteyttää, että kun tunteista tulee kollektiivisia, niistä tulee poliittisia, muistuttaa kuitenkin yhteiskunnallisten tunnerakenteiden rakentumisen monimutkaisuudesta. Wahl-Jorgensen (emt.) käyttää esimerkkeinä tunteiden poliittisesti mobilisoivasta voimasta yhteiskunnallisten liikkeiden tapaa vedota toiminnassaan tunteisiin nostamalla esiin tiettyjä tunteita, esimerkiksi vihaisuutta. Tunteet ovat mukana myös poliittisissa vastakkainasetteluissa (vrt. Mouffe 2009, 51¹²). Osatutkimuksen 4 taustalla olevassa tutkimuksessa havaitsimme Esa Reunasen kanssa, että hankkeessa haastateltujen näkemykset konfliktin merkityksestä poliittisessa osallistumisessa jakautuivat. Osa aktivisti- ja poliitikkohaastatelluista piti konfliktia motivoivana ja liikkeelle panevana voimana, kun taas toinen osa haastatelluista korosti konfliktin lukkiuttavia vaikutuksia ja painotti sovun merkitystä. Konflikti tunnistettiin molemmissa haastateltujen ryhmissä keinoksi kyseenalaistaa vallitsevia tilanteita, saada joukkoja liikkeelle ja provosoida vastapuolta reagoimaan, mutta yhteistyötä vaativissa tilanteissa osa haastatelluista näki tämän keinon kääntyvän helposti käyttäjänsä vastaan. (Reunanen ja Harju 2012, 61–63.)

Tunteet toimivat Sara Ahmedin (2018, 222–223) mukaan politisoitumisessa välittävinä tekijöinä nimenomaan kulttuuristen tulkintojen kautta; ne eivät itsessään suoraan politisoi asioita, vaan politisoituminen mahdollistuu, kun yksilö tulkitsee tunteitaan kytkien niitä myös olemassa oleviin tulkintoihin. Seuraavassa alaluvussa käsittelem poliitisoitumista siltä kannalta, miten yksityisen elämänalueelle paikannetut asiat ja ilmiöt nousevat julkisuuteen.

¹² Mouffe (2009, 51) puhuu intohimoista (*passions*), ei tunteista.

2.3 Arjen kokemukset ja julkinen yhteys

Kuluvan vuosituhaten alussa monilla tutkimusaloilla alettiin pohtia kansalaisena toimimista uusista kulumista. Pohdintojen kohteeksi nousivat kysymykset siitä, mikä on poliittista, miltä kansalaisuus – yhteiskunnan jäsenenä olemisen kannalta – tuntuu ja millaisten käytäntöjen kautta yksityisyyden piiriin toiminnot tulevat julkisiksi. Kansalaisuus sellaisena kuin se oli aiemmin ymmärretty ja käsitteellistetty, näyttäytyi riittämättömänä tarkastelukulmana yhteiskunnallisiin muutoksiin, joita esimerkiksi globalisaatio oli sysännyt liikkeelle. Kansalaisnäkökulman tarkentaminen puolestaan toi empiirisen tarkastelun kohteeksi kansalaisuuden kokemuksellisen puolen. (Couldry 2006, 322–323; ks. myös Dahlgren 2006.)

Yksi esimerkki 2000-luvun alun uusista kansalaisuuden hahmotteluista oli Public Connection -hanke, jossa mediatutkijat Nick Couldry, Sonia Livingstone ja Tim Markham pyrkivät selvittämään, miten ihmiset suuntautuvat mediakulutuksensa kautta yhteisiin asioihin ja niitä koskevaan julkiseen keskusteluun (ks. esim. Couldry, Livingstone ja Markham 2006, 2010, 2018; Couldry 2006). Julkista yhteyttä päiväkirja-aineiston avulla etsiessään he havaitsivat median keskeisen roolin yhteisiä asioita koskevan tiedon saamisessa, mutta tutkimuksesta kävi ilmi, että ihmisille oli tärkeää myös päästä keskustelemaan asioista yhdessä muiden kanssa. Tutkijat selittivät tätä sillä, että mahdollisuus puhua yhteiskunnallisista kysymyksistä omilla sosiaalisissa verkostoissa kannattelee ihmisten julkista yhteyttä, siis kiinnittymistä yhteiskuntaan ja sitä koskeviin yhteisiin asioihin. (Couldry 2006, 330–331.)

Osatutkimuksessa 2 tarkastelimme Todd Grahamin kanssa verkkokeskusteluja esimerkkinä julkisesta yhteydestä. Tosi-tv-sarjojen keskustelufoorumeilla ihmiset keskustelivat yhdessä – tv-sarjojen virittäminä – mitä moninaisimmista yhteiskunnallisista kysymyksistä ja kytivät keskusteluja omiin arkisiin kokemuksiinsa. Ehdotamme osatutkimuksessa, että tarkastelemalla yhteiskunnallisesti orientoitunutta puhetta ei-poliittisilla alustoilla olisi mahdollista tavoittaa hetkiä, joissa yksityisen piiriin kuuluvat asiat saavat laajempia merkityksiä julkisen keskustelun kautta.

Couldry ja kumppanit päättelivät omassa tutkimuksessaan, että julkisessa osallistumisessa puhe, toisin sanoen julkiseen keskusteluun osallistuminen, johtaa harvoin varsinaiseen toimintaan (Couldry 2006, 332). Vaikka myönnämme osatutkimuksessa 2 tämän, esitämme silti, että osallistumalla julkiseen keskusteluun arkisista asioista ihmiset saavat tietoa, yrittävät ymmärtää toisiaan, testaavat ajatuksiaan ja ilmaisevat, kehittelevät ja muuttavat näkemyksiään. Näin he saavat valmiuksia poliittiseen toimintaan. (Graham ja Harju 2011, 20.) Vastaavaan päätelmään tulimme osatutkimuksessa 6 Eliisa Vainikan kanssa. Vaikka tutkimusaineistomme – Ylilauta-

foorumin keskustelut ja Suomi24-foorumin käyttäjäkysely – eivät mahdollistaneet sen tutkimista, mikä verkkokeskustelujen rooli on poliittisen toiminnan muodostumisessa, tulimme siihen johtopäätökseen, että keskustelujen voimauttava potentiaali on avainkokemus, joka saattaa johtaa siihen, että ihmiset astuvat esiin muillakin julkisilla areenoilla ja alkavat kenties myös toimia asiansa puolesta. Voimautumisella viittasimme tässä yhteydessä havaintoomme, että verkkokeskustelut mahdollistivat vertaisuutta ja kokemuksen kuulumisesta yhteisöön, jossa asioista ajatellaan samalla tavalla. Keskusteluissa oli mahdollista saada vahvistusta omille ajatuksilleen sekä saavuttaa tunne siitä, että ei ole asian kanssa yksin. (Vainikka ja Harju 2019, 117.)

Public Connection -hankkeen tutkijat havaitsivat tutkimuksessaan paitsi mediajulkisuuteen suuntautumista myös siitä pois suuntautumista: ihmiset esimerkiksi vetäytyivät uutisten ääreltä, koska uutiset tuntuivat etäisiltä, masentavilta tai ahdistavilta. Samanlaista etäännyttämistä ilmeni suhteessa politiikkaan ja politiikan julkisuuteen: ihmiset mielsivät, että he eivät voi vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon ja että he tietävät liian vähän ottaakseen kantaa poliittisiksi koettuihin asioihin. (Couldry 2006, 332–333.)

On huomattava, että vaikka verkon foorumeilla tai muilla areenoilla keskustellessa syntyisikin kytköksiä ihmisten arjen ja julkisten kysymysten välillä, tämä ei silti välttämättä merkitse, että ihmiset tunnistaisivat itsensä yhteiskunnallisiksi toimijoiksi. Ylen uutisessa¹³ eduskuntavaalikeväänä 2023 haastateltu nuori kertoo, että ei ole varma aikooko äänestää, koska häntä ei ”maailmanmeno kiinnosta ollenkaan”. Kuitenkin toimittajan edelleen kysellessä hän kertoo kokevansa eläinten hyvinvoinnin, luonnon ja nuorten hyvinvoinnin tärkeäksi ja sanoo, että hyväksikäyttöön, huumeisiin ja roskaamiseen pitäisi puuttua. Edellä esiteltyjen Public Connection -hankkeen tutkimustulosten perusteella voisi tulkita, että haastateltu nuori ei suinkaan ollut vailla kokemusta julkisesta yhteydestä, sillä yhteiset asiat selvästi kiinnostivat häntä. Sen sijaan äänestäminen ei kuulunut ainakaan sillä hetkellä hänen kansalaisena toimimisen käytäntöihinsä. Esimerkki havainnollistaa myös erottelua poliittisen kansalaisuuden ja kansalaisuuden kulttuuristen käytäntöjen välillä (vrt. Couldry 2006, 323–324). Näistä termeistä jälkimmäinen hahmottelee kansalaisuutta ”tekemällä oppimisena” ja julkiseen osallistumiseen harjaantumisenä – esimerkiksi kykyä ottaa asioita haltuun, argumentoida ja viedä asioita eteenpäin. Kansalaisuudessa käytäntöinä on siten kyse yksilön yhteiskunnallisesta kompetenssista ja sen kehittymisestä. (Dahlgren 2006, 273.)

Osatutkimuksessa 4 tarkastelun kohteena oli julkiseen keskusteluun ja yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuminen osallistujien näkökulmasta. Haastattelemieni

¹³ <https://yle.fi/a/74-20022715>.

aktivistien arki ja elämä lomittuivat heidän julkiseen osallistumiseensa. Tarkastelin osatutkimuksessa julkista osallistumista politiikan subjektiivisen kokemisen kannalta liittäen tarkasteluni laajempaan poliittista osallistumista koskevaan muutokseen. Muutoksella viittaan tässä aiemman tutkimuksen havaintoihin siitä, että yhteiskunnalliset liikkeet ja niissä toimivat aktiiviset ihmiset ohittavat edustuksellisen demokratian vakiintuneita toimintamalleja, joihin kuuluu muun muassa puoluepolitiikka poliittisine ohjelmineen ja ideologioineen. Niiden tilalle ovat tulleet verkostomainen, johtajaton toiminta sekä tilannekohtainen, lyhykestoinen, yksilökeskeinen osallistuminen. (Ks. esim. Häyhtiö ja Rinne 2007.) Haastattelemanani aktivistit toimivat puoluepolitiikan ulkopuolella. He eivät kuitenkaan kuvanneet suhdettaan julkiseen osallistumiseen tilannekohtaiseksi vaan ennemminkin elämäntavaksi ja omaan minäkuvansa kietoutuneeksi toiminnaksi, mikä tulkintani mukaan viittaa julkisen osallistumisen kokemukseen omanlaisenaan yhteytenä maailmaan. Jokin yhteiskunnallinen ilmiö tai kysymys – kullakin haastatellulla omansa – oli alun perin syyttänyt heissä kipinä toimintaan, mikä oli johtanut oppimisprosessiin ja siinä karttuneen kokemuksen kautta julkiseen osallistumiseen sitoutumiseen. He halusivat tietää enemmän ja toimintaan osallistumisen kautta oppivat jatkuvasti lisää, tutustuivat ihmisiin, pääsivät osaksi yhteisöä ja saivat lisää vastuuta. (Harju 2015, 36.) Tämä osatutkimuksesta 4 nouseva esimerkki kuvaa kansalaisuutta käytäntönä edellä mainitussa mielessä, siis sekä puheena että muuna toimintana (vrt. Couldry 2006, 325).

Haastattelemanani aktivistit olivat valtaosin tiiviimmin kansalaisjärjestöihin kiinnittyvää joukkoa kuin mitä monien nykyisten, verkostomaisten, johtajattomien liikkeiden osallistujat ovat, puhumattakaan satunnaisesti mielenosoituksiin tai tempauksiin mukaan lähtevistä ihmisistä. Tämä johtui ennen muuta siitä, että kun etsin haastateltavikseni niin kutsuttuja aktivisteja, minun oli helpointa löytää heitä juuri kansalaisjärjestöjen riveistä. Koska tutkimushankkeemme tarkoituksena oli keskittyä nimenomaan mediajulkisuuteen, oli tarpeen saada tutkimukseen mukaan juuri sellaisia ihmisiä, joilla oli kokemusta paitsi aktivismista myös mediajulkisuudesta. Tästä seurasi, että tavoittelin ensisijaisesti henkilöitä, jotka näkyivät tai olivat näkyneet journalistisessa julkisuudessa jollain tavoin – näin jälkikäteen voi itsekriittisesti todeta, että käytännössä toimin siis samalla logiikalla, jolla toimittajat usein etsivät juttuihinsa haastateltavia.

Nykyisessä algoritmien ohjailemassa mediaympäristössä ihmiset kokoontuvat erilaisille areenoille, sosiaalisen median keskusteluketjuihin, lehtien uutiskommenttiosioihin tai keskustelufoorumeille puimaan asioita. Medianäyttämöillä yksityiset ja julkiset asiat sekoittuvat, arkisissa keskusteluissa nostetaan rinnakkain esiin pieniä ja suuria yhteiskunnallisia kysymyksiä, puhutaan poliittisesti ja politiikkaa. Toisaalta ne

asiat, jotka eivät nouse millekään medianäyttämölle, jäävät sivuun ja marginalisoituvat (Livingstone 2005, 21). Kuitenkin myös marginaaleissa on tilaa julkiselle puheelle, joka käsittelee yhteiskunnallisesti merkittäviä kysymyksiä, kuten Eliisa Vainikan kanssa osoitamme osatutkimuksessa 6.

Osatutkimuksissani arjen kokemusten kuuluminen julkisuudessa näyttäytyy pääosin myönteisenä: on tärkeää, että ihmiset voivat jakaa kokemuksiaan julkisesti ja puntaroida niiden laajempaa merkityksellisyyttä yhdessä toisten kanssa. Maailma ja elämä kietoutuvat yhteen subjektiivisessa kokemuksessa (Rättilä ja Rinne 2016, 120), ja on tutkimuksellisesti kiinnostavaa tarkastella niitä kontekstuaalisia tilanteita, joissa tämä tapahtuu. Niin sanottu kokemusasiantuntijuus on saanut 2000-luvun kuluessa uusiakin merkitysvivahteita ihmisten antaessa kokemuksille perustuville mielipiteille enemmän painoarvoa kuin vaikkapa tutkitulle tiedolle, ja myös poliittisessa retorikassa kokemusten merkitys on kasvanut. Myös journalistisen uutismedian rooli asiantuntijatiedon ja faktojen välittäjänä on murroksessa, kun salaliittoteoriat ja perinteisten institutionaalisten asiantuntijoiden, kuten tutkijoiden ja viranomaisten, kyseenalaistaminen leviävät verkon foorumeilla ja sosiaalisessa mediassa. (Jallinoja ja Väliverronen 2021, 5–6; Rautajoki 2018, 125–126.)

Verkko on muuttanut merkittävästi myös julkisen osallistumisen luonnetta. Kansanliikkeet nousevat uutisraportteihin ja -analyysihin, mutta myös nostavat itseään esiin sosiaalisen median alustoilla, joilla niitä tuetaan etäältä seuraamalla, esimerkiksi tykkäämällä ja meemejä jakamalla. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa tukemista kutsutaan toisinaan kevytaktivismiksi, slacktivismiksi, klikktivismiksi (Brooks ym. 2019, 206; Gerbaudo 2012, 7) tai sitä pidetään enemmän itsen performointina kuin julkisena osallistumisena. Kyse on joka tapauksessa teknologian mahdollistamasta, sosiaalisen median alustoilla muotoutuneiden kulttuuristen käytäntöjen tukemasta, usein vahvasti tunteiden sävyttämästä astumisesta julkisen osallistumisen tontille. Seuraavassa alaluvussa käsitelen tarkemmin julkisen osallistumisen kokemuksellisuutta verkon julkisuudessa ja sen tunnepitoisissa keskusteluissa.

2.4 Verkko-osallistumisen tunnepitoiset julkiset keskustelut

Filosofi Nancy Fraser (2009 [1992], 17) esittää, että tasa-arvoinen, monikulttuurinen yhteiskunta tarvitsee eri ryhmien osallistumista varten monenlaisia julkisuuksia ja useita julkisen keskustelun areenoita, sillä julkisuudet eivät ole olemassa vain mielipiteen muodostamista varten, vaan niillä myös luodaan ja toteutetaan sosiaalisia miinuksia. Kaikilla ei ole tasa-arvoista pääsyä perinteisen journalismin tuottamaan

valtajulkisuuteen eikä myöskään mahdollisuutta osallistua siellä käytävään keskusteluun tai kykyä haastaa valtajulkisuudessa esiintyviä näkemyksiä vaihtoehtoisilla näkemyksillä. Esitämme Eliisa Vainikan kanssa osatutkimuksessa 6, että verkon anonyymit keskustelufoorumit voidaan nähdä Fraserin tarkoittamiksi vallattomiksi vastajulkisuuksiksi, joissa yhteiskunnassa vallalla olevia ajattelutapoja haastava vastapuhe voi päästä omassa julkisuustilassaan esiin.

Fraserin (2009, 17) mukaan vastajulkisuudet tarjoavat valtajulkisuudessa varjoon jääville ryhmille mahdollisuuden paitsi jakaa julkisesti näkemyksiään myös käsitellä niitä yhdessä pohtien ryhmän tarpeita, tavoitteita ja strategioita. Näin vastajulkisuuksien voidaan ajatella toimivan esipoliittisina harjoitteluareenoina, joilla syntyvissä näkemyksissä itää yhteiskunnallisen osallistumisen potentiaali: kehkeytyneiden näkemysten kanssa saatetaan ponnistaa valtajulkisuuteen asti haastamaan siellä esiintyviä näkemyksiä (Vainikka ja Harju 2019, 117).

Toisaalta vastajulkisuuksia voidaan pitää ongelmallisina, jos ne kokoavat piiriinsä vain keskenään samoin ajattelevia ja jos niillä ei ole mitään kosketuspintaa ja vuorovaikutusta muihin julkisuuksiin. Näissä 'umpioissa' saattaa syntyä myös demokratiaa murentavia aatteita ja ryhmittymiä, ja keskusteluissa saattavat nostaa päätään rasismi ja vihapuhe, joille ei löydy samoilta areenoilta vastavoimaa, siis argumentteja, jotka näitä näkemyksiä haastaisivat (ks. esim. Vainikka ja Harju 2019, 109, 116). Sosiaalisia siteitä internetin aikakaudella tutkinut Mary Chayko (2002, 25) kirjoittaa samanmielisten ryhmissä tapahtuvasta siiloutumisesta, jolloin ryhmistä tulee niin tiiviitä ja yksimielisiä, että ne vahvistavat sisällään omia näkemyksiään etsimättä yhteisiä rajapintoja toisella tavoin ajattelevien kanssa. Keskusteluyhteyttä ryhmän ulkopuolelle ei avaudu, eikä näin ollen synny myöskään tilaa erilaisten näkökantojen ymmärtämiselle tai edes niiden kuulemiselle. Ilmiöllä on kytkös myös toiseuttavaan verkkokeskusteluun, jolla tarkoitetaan verkon keskusteluissa esiintyvää kielteisesti arvottavaa puhetta identiteeteistä, muista ihmisistä ja erilaisista ryhmistä. Toiseuttava puhe ei ole vain vihapuhetta, vaan se saa muitakin muotoja, mutta toiseuttava puhe on aina luonteeltaan ulossulkevaa. Myös huumoria ja vertaistukea ilmentävä verkkokeskustelu voi olla toiseuttavaa. (Vaahensalo 2021.) Vastakkaisiin leireihin linnoittautuminen vetää ihmisiä puoleensa, koska kyse on tunteista ja intohimoista, joilla on osansa politiikassa. Kompromissit ja konsensuksen hakeminen eivät ole samalla tapaa vetovoimaisia kuin esitykset, jotka puhuttelevat ihmisten haluja, draaman tajua ja fantasioita. (Mouffe 2005, 6.)

Osatutkimuksessa 6 havaitsimme, että tarkastelun kohteina olleilla foorumeilla rakentui samanmielistä tai ainakin sellaiseksi kuviteltua yhteisöllisyyttä¹⁴. Samanmielisyyden ja vertaisuuden kokemukset ilmenivät osatutkimuksen aineistoissa esimerkiksi vertaistukena ja siihen kytkeytyvänä tunnetoistona. Tunnetoistossa on kyse tilanteista, joissa keskusteluihin osallistuja tunnistaa toisen tilanteen ja jakaa oman vastaavan tunteuksensa. Tunnetoisto on vertaistuen muoto, jossa ei pyritä ratkaisemaan varsinaista ongelmaa, vaan osoitetaan ymmärrystä toisen ihmisen kokemuksia kohtaan toistamalla jo esiintuotu tunnetila. (Vainikka ja Harju 2019, 108; tunnetoistosta ks. Savolainen 2018.) Tunnetoisto ilmiönä on yhtäältä esimerkki siitä, miten tunteita sanallistetaan, jaetaan ja tunnistetaan verkkokeskusteluissa. Toisaalta tunnetoisto on osa verkkokeskustelujen affektiivista tahmaisuutta (Ahmed 2018, 61–62; Paasonen 2014; Rantasila 2020, 58–59), joka saa foorumien keskusteluketjut jatkuamaan. Suomi24-foorumien tapauksessa ketjut jatkuvat joskus useita vuosiakin, kun yhä uudet keskustelijat saapuvat jakamaan oman kokemuksensa.

Sosiaalisen median tutkija danah boyd (2011, 39) kuvaa verkkoteknologioiden mahdollistamaa verkostomaista julkisuutta kuvitteelliseksi kollektiiviksi, joka syntyy ihmisten, teknologisten sovellusten ja käytäntöjen kohdatessa. Kulloinkin kokoonpano ihmisiä, teknologisia ominaisuuksia ja alustoilla muotoutuneita käytäntöjä on osa sitä merkityksellistä kontekstia, joka raamittaa ja suuntaa vuorovaikutusta. Esimerkiksi verkkofoorumien vuosikausia jatkuvissa keskusteluketjuissa kyse ei ole aina siitä, että samat käyttäjät, jotka alun perin keskustelun käynnistivät, seuraisivat ketjun etenemistä ja osallistuisivat keskusteluun edelleen. Sen sijaan vaikkapa Suomi24-foorumilla vieräilee paljon satunnaisia käyttäjiä, jotka löytävät keskusteluihin esimerkiksi Google-haun kautta. He tunnistavat keskusteluketjussa käsitellyn aiheen omakohtaisten kokemustensa ja tunteidensa pohjalta ja lisäävät oman kommenttinsa ehkä jo kauan sitten hiljenneneen keskustelun jatkeeksi elvyttäen keskustelun tällä tavoin uudelleen henkiin. Näin ei voi tapahtua niillä alustoilla, joista vanhat keskustelut häviävät, ja tilanne on toinen myös niillä foorumeilla, joissa käyttäjät voivat vaikuttaa keskusteluketjujen näkyvyyteen äänestämällä.

Alustan käyttäjille tarjoamat toiminnan mahdollisuudet¹⁵ vaikuttavat osaltaan myös siihen, millaisina käyttäjät näkevät muut alustalla olevat. Lisäksi verkkoympäristössä syntyy erilaisia kulttuurisia käytänteitä, jotka kiinnittyvät erilaisille alustoille ja myös muuntuvat ajan kuluessa ja käyttäjäsukupolvien vaihtuessa. Verkon

¹⁴ Olen rajannut yhteisöllisyyden tarkastelun johdanto-osion ulkopuolelle, sillä se johtaisi tien laajalle tutkimuskentälle, jonka kartoittaminen johdannon mitassa ei ole mahdollista.

¹⁵ Näihin toiminnan mahdollisuuksiin viitataan usein affordansseina (affordanssin käsitteestä ks. esim. Scarlett ja Zeilinger 2019).

teknologiavälitteiset prosessit muokkaavat ihmisten välisiä suhteita ja toimintaa, mutta vastaavasti ihmiset ylläpitävät ja muovaavat niitä omalla osallistumisellaan (ks. esim. Saariketo 2020, 20; Vainikka 2020, 27; Rantasila 2020, 71).

Verkon vuorovaikutuksessa meillä on käyttäjinä myös jonkinlainen tuntuma, tai ainakin oletus siitä, millainen yleisö vuorovaikutuksessa on mukana tai seuraa sitä. Pyrimme sovittamaan tavan, jolla esitämme itsemme ja ilmaisemme ajatuksemme kulloisenkin kuvitellun yleisön ja teknologisen ympäristön muodostamaan kontekstiin. (Marwick ja boyd 2010, 115.) Erityisen vahvasti yleisöt tulevat kuvitelluiksi sosiaalisessa mediassa, jossa vuorovaikutuksella on merkittävä rooli mutta jossa omaa viestintää seuraavan joukon koostumusta on vaikea hahmottaa tarkasti (Marwick ja boyd 2010, 116; Ridell 2011, 14). Viestinnän ja median tutkijat Eden Litt ja Eszter Hargittai (2016) havaitsivat tutkimuksessaan, että kun sosiaalisen median käyttäjillä oli ajatus kohdeyleisöstä, he ajattelivat viestivänsä perheen ja ystävien kaltaisille, läheisiksi kokemilleen ihmisille, joita heihin yhdistivät sukulaisuus tai ammatilliset siteet. Toinen kuvitellun yleisön muoto, johon ihmiset sosiaalisen median viestintäänsä sovittivat, oli Littin ja Hargittain tutkimuksessa laajan ja abstraktin, 'kuka tahansa' - tyyppisen yleisön hahmottuma. (Emt., 6–7).

Anonyymeilla foorumeilla yleisö on erittäin vahvasti kuviteltu, sillä keskusteluja on usein mahdotonta yhdistää todellisiin henkilöihin. Joillakin foorumeilla ja joissakin keskusteluissa voi syntyä tunne samanmielisten joukosta, etenkin jos keskustelijat käyttävät vakiintuneita nimimerkkejä tai jakavat henkilökohtaisia asioita. Tällöin keskustelijat usein myös julkilausuvat keskusteluissaan, mitkä asiat foorumille kuuluvat ja ketkä ovat oikeutettuja osallistujia (ks. Vainikka ja Harju 2019, 115). Toisinaan anonyymi keskustelijajoukko kuvitellaan vihamieliseksi, esimerkiksi trolleiksi ja häiriköiksi (ks. Harju 2018, 63–64), joiden joukossa on syytä pysytellä varuillaan ja pitää suojaukset ylhäällä. Vaikka anonyymeissa keskusteluissa ei olla henkilöinä tunnistettavia, niissä voi silti vallita kuviteltu sisäpiiri, johon kuulumattomat pidetään etäällä vihamielisillä käytännöillä (ks. Vainikka 2020, 32). Vastakkaisuudet taas tulevat keskusteluissa näkyviksi, kun erimielisyydet kärjistyvät, vastakkainasettelua korostetaan kommentoissa, ja ilmaisut ovat loukkaavia ja avoimen vihamielisiä.

Osatutkimuksen 5 avovastausaineistossa Suomi24-foorumin käyttäjät luonnehtivat paitsi omaa suhdettaan keskustelufoorumiin myös kanssakeskustelijoitaan. Kanssakeskustelijat tuntuivat vaikuttavan merkittävästi siihen tunnekokemukseen, joka käyttäjillä oli foorumin keskustelujen seuraamisesta tai niihin osallistumisesta. Avovastauksissa kiiteltiin kanssakeskustelijoiden asiantuntemusta ja halukkuutta auttaa ja jakaa tietämystään. Oli kysymys mistä tahansa, aina joku tietää ratkaisun ongelmaan, käyttäjät totesivat. Keskustelijat ilmaisivat kokevansa keskustelupalstoilla

yhteisöllisyyttä, he tunsivat elämänsä rikastuneen foorumilla kohdattujen ihmisten ansiosta ja arvostivat kanssakeskustelijoiden huumoria ja avuliaisuutta. Toisaalta foorumin käyttäjät kokivat osan toisista käyttäjistä häiriköiksi ja trolleiksi, asiattomuuksia kirjoittaviksi ”törkypostaajiksi”. Avovastauksista kävi kuitenkin ilmi myös se, että käyttäjät olivat hyvin perillä foorumin kulttuurisesta käyttökoodista ja osasivat suhteuttaa omia näkemyksiään siihen. Keskustelut miellettiin ajanvietteeksi, ja kun mahdollisuus viestiä anonyymisti houkuttelee trollaamaan, keskustelua ei tulekaan ottaa liian vakavasti. Huumorin ja häiriköinnin rajan käyttäjät puolestaan kokivat varsin häilyväksi – jopa niin, että tunnustivat itsekin joskus harjoittavansa niin hurttia huumoria, että se koetteli toisten keskustelijoiden sietokyvyn rajoja. Avovastausaineistoa lukiessa foorumikeskustelu alkoi kaiken kaikkiaan näyttää hyvin vaikeasti määriteltävältä, sillä ihmisten välisen vuorovaikutuksen muodot verkossa olivat niin moninaisia ja foorumin eri alueiden kulttuuriset käytännöt tutkijan ulkopuolisin silmin vaikeasti hahmotettavia ja luonteeltaan muuttuvia. Tämän lisäksi käyttäjien monenlaiset motiivit osallistua keskusteluun vaihtelivat inhimillisten tarpeiden ja intressien ääri-laidasta toiseen.

2.5 Julkisen osallistumisen kokemuksellisuus

Olen tässä pääluvussa hahmotellut julkisen osallistumisen kokemuksellisuutta osatutkimusteni pohjalta taustoittaen tarkasteluani mediatutkimuksen piirissä viime vuosikymmeninä käydyillä keskusteluilla. Samalla olen asemoinut itseäni tutkijana aikalaiskontekstiin. Luvun päätteeksi tiivistän julkisen osallistumisen kokemuksellisuudesta osatutkimuksissa keskeisiksi nousevat puolet ja pohdin, mitä yleisempää ne kenties kertovat julkisen osallistumisen kokemuksellisuudesta.

Kuten osatutkimuksia ja aiempaa mediatutkimusta yhteen nivovasta tarkastelustani edellä voi havaita, kysymys kokemuksellisuudesta avaa julkiseen osallistumiseen monenlaisia tulokulmia. Yhtäältä on kysymys puheen ja toiminnan pohtimisesta, toisaalta arjen yksityisten aspektien – tai intüimin (ks. Plummer 2003) – yhteydestä julkiseen. Jälkimmäiseen yhdistyvät politiikantutkimuksesta juontuvat kysymykset siitä, mikä on poliittista ja kuinka asiat politisoituvat, sekä pohdinta kansalaisuudesta ajassa muuttuvana toiminta-asemana. Julkisuusteorian piiristä tarkasteltavaksi nousee esimerkiksi kysymys siitä, miten julkisessa keskustelussa tavoitetaan yhteinen näkemys – tai onko sitä aina edes tarpeen tavoittaa. Erityisen keskeiseksi hahmottuu se, mitä tunteet tekevät ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, mitä ne tuottavat julkiseen keskusteluun, ja kuinka ne mobilisoivat toimintaa.

Journalismintutkija Karin Wahl-Jorgensen (2013, 2) haastoi kymmenisen vuotta sitten tutkijoita analysoimaan sitä, miten tunteet muovaavat poliittista osallistumista ja saavat ihmisiä osallistumaan. Tunnistan jokaisessa osatutkimuksessani kytköksen tunteiden ja julkisen osallistumisen välillä. Tunteet ovat vahvasti mukana ja esillä osallistumisessa. Selvimmin tunteet piirtyivät esiin osatutkimuksissa 1 ja 4, joissa ihmiset kertoivat kokemuksistaan koskien sitä, millaista on pyrkiä edistämään itselle tärkeää asiaa tai vastustaa jotakin ongelmalliseksi tai uhkaavaksi kokemaansa ilmiötä tai suunnitelmaa. Pohtiessaan mediajulkisuutta ja journalismin roolia tutkimuksiin osallistujat tulivat samalla tulkinneeksi sitä, miten heidän itsensä ja muiden toimijoiden tunteita näissä julkisuuksissa esitetään ja miltä tämä tuntuu.

Tunteet ovat sekä välittäjiä että erottajia erilaisissa sosiaalisissa suhteissa. Tämä nousi esiin suomalaisia verkkokeskusteluja koskevissa osatutkimuksissa 5 ja 6, joissa tunteet tuottivat tuntua vertaisuudesta ja samankaltaisuudesta, mutta rakensivat myös erottelua sekä keskusteluun osallistuvien välille että keskustelijoiden ja muiden, keskustelun ulkopuolisten, välille.

Yksityisen ja julkisen rajanylitykset, julkisen yhteyden syntyminen ja asioiden politisoituminen ovat tärkeitä ulottuvuuksia julkisessa osallistumisessa. Näitä julkisen osallistumisen puolia tarkasteltiin osatutkimuksessa 2. Tarkastelun ulkopuolelle jäi kysymys siitä, mitä tunteet kyseisten tosi-tv-foorumien keskusteluissa tekivät Sara Ahmedin (2018, 20–21, 27) tarkoittamassa mielessä, mutta tunteet olivat läsnä osatutkimuksessa erittelemässämme verkkokeskusteluaineistossa, kun ihmiset kertoivat arjen kokemuksiaan tosi-tv-sarjojen virittäminä. Osatutkimuksissa 1 ja 4 tunteet puolestaan näyttäytyivät kamppailun ja kiistojen lähteinä. Tunteet liittyivät esimerkiksi siihen, miksi jokin asia on tärkeä, miksi sitä on syytä puolustaa tai vastustaa. Lisäksi näissä osatutkimuksissa nousi esiin tunteiden kytkeytyminen konfliktitilanteisiin, joissa ne yhtäältä tuovat näkyvyyttä ja toisaalta saavat ihmiset valitsemaan leirinsä.

Tunteet eivät olleet poissa edes osatutkimuksesta 3, jossa varsinainen tutkimuskohde oli osallistava prosessi, eivät niinkään julkisesti osallistuvat ihmiset tunteineen ja kokemuksineen. Luokassa tapahtuvassa vuorovaikutuksessa oli tunnistettavissa tunteita, esimerkiksi välinpitämättömyyttä, ajoittain esiin pilkahtelevaa uteliaisuutta, epätietoisuutta ja innostustakin. Epätietoisuus liittyi esimerkiksi siihen, että opiskelijoille ei ollut aivan selvää, varsinkaan alussa, mihin ihmeeseen he olivatkaan suostuneet mukaan. Innostusta ja uteliaisuutta taas oli havaittavissa, kun opiskelijaryhmien ajatusten pohjalta tehdyt kampanjasivuston demot olivat valmiit ja opiskelijat pääsivät ensimmäistä kertaa tarkastelemaan ja testaamaan sivustoa.

Julkisen osallistumisen kokemuksellisuus nousi esiin myös osallistujien kuvatessa kokemuksiaan. Kokemuksia muisteltiin ja niitä kuvailtiin tutkimushaastattelussa.

Osatutkimuksissa 1 ja 4 haastatellut puhuivat esimerkiksi siitä, miltä tuntuu edistää itselle tärkeää asiaa silloinkin, kun kohtaa vastustusta tai ei saa viestiään läpi niille, jotka voisivat asiaan vaikuttaa. He kuvasivat kokemuksiaan journalistisen median kohteena olemisesta sekä avasivat ymmärrystään siitä, miten journalismi toimii aktiivismin kaipaaman huomion avittajana ja toisaalta millä tavoin journalismin käytännöt ovat ongelmallisia. Julkiseen keskusteluun osallistumisen kokemukset piirtyivät esiin myös osatutkimuksessa 5, jossa Suomi24-foorumin käyttäjät avasivat avovastauksissaan, mitä he itse foorumilla tekevät, millaista palautetta he saavat muilta ja miten verkkokeskustelu tarjoaa heille ihmiskontakteja, vinkkejä, vertaistukea ja myötätuntoa.

Ihmisten arkiset kokemukset saavat julkisessa keskustelussa laajempaa yhteiskunnallista merkitystä muuttuessaan yksityisistä kokemuksista jaetuiksi ja tullessaan yhdistetyiksi poliittisiksi ymmärrettyihin aiheisiin. Tämä puoli kokemusten merkityksestä julkisessa osallistumisessa näkyi erityisesti osatutkimuksissa 2 ja 6 analysoiduissa verkkofoorumeiden keskusteluissa.

Osatutkimukseni havainnollistavat, miten tunteet toimivat julkisen ja yksityisen, yksilön ja yhteiskunnan välissä piirtäen Ahmedin (2018, 12) kuvaamalla tavalla näiden alueiden rajoja näkyviksi. Tunteet toimivat ensinnäkin kytköksenä yksityisen ja julkisen välillä, kun kansalaiskeskustelua yhteiskunnallisista kysymyksistä käydään tuomalla esiin omia arjen kokemuksia. Toiseksi tunteet ja kokemukset yhdistävät ihmisiä julkisissa keskusteluissa vertaisiksi ja saattavat heitä vuorovaikutukseen toistensa kanssa, mutta ne myös erottavat, rakentavat rajoja meidän ja muiden välille. Kolmanneksi tunteet rajaavat julkisen osallistumisen tilaa, ne tekevät goffmanilaisittain näkyväksi niitä julkisen osallistumisen näyttämöitä, joilla tunteiden ilmaiseminen ei ole soveliaista, vaikka osallistujat tunteita kokisivatkin, ja toisaalta osoittavat niitä julkisen osallistumisen tiloja, jonne kokemukset ja tunteet mahtuvat mukaan.

Osatutkimuksia uudelleen tarkastellessani ja niiden tekemistä muistellessani tätä päälukua varten kokemuksellisuus alkoi näyttäytyä osatutkimuksissa paitsi kokemuksina ja tunteina myös kokeneisuutena, karttuvana kompetenssina (ks. myös alaluku 1.3), jota ihmisille syntyy julkisen osallistumisen myötä. Kokemukset osallisuudesta ja osallistumisesta eivät katoa kulloisenkin julkisen osallistumisen ja siihen liittyvien vuorovaikutustilanteiden ja toiminnan päätyttyä, vaan kokemukset merkityksellistyvät osallistujien mielissä, lisäävät heidän ymmärrystään ja suuntaavat siten heidän tulevaa toimintaansa.

3 JULKISEN OSALLISTUMISEN KOKEMUKSELLISUUTTA TUTKIMASSA

3.1 Tutkimushaastattelu ikkunana julkisen osallistumisen kokemuksiin

Edellisessä luvussa tarkastelin julkisen osallistumisen kokemuksellisuutta ilmiömiellessä sellaisena kuin se piirtyy esiin osatutkimuksissani. Tässä luvussa lähestyn osatutkimuksiani metodiselta kannalta kuvaten ja arvioiden tutkimusaineiston tuottamista, erittelyä ja tutkimustilanteita koskevia menetelmällisiä seikkoja. Kohdennan huomioni yhtäältä kaikkia osatutkimuksia yhdistävään laadulliseen otteeseen ja siihen liittyvään tutkijan rooliin, toisaalta osatutkimusteni menetelmien kirjoon. Luvun ensimmäisessä alaluvussa käsittelen osatutkimusten 1 ja 4 teemahaastattelua aineiston tuottamisen menetelmänä tutkijan ja tutkimusosallistujan vuorovaikutuksen kannalta, ja pohdin tässä yhteydessä myös tutkimuksen etiikkaan liittyviä kysymyksiä. Alaluvussa 3.2 esittelen ja arvioin osatutkimuksessa 3 käytettyä osallistuvan suunnittelun menetelmää. Tämän jälkeen, luvussa 3.3, tarkastelen verkkoaineistojen käyttöä tutkimuksessa ja pohdin sitä, millä perusteilla verkon keskustelufoorumien keskustelut voidaan tulkita julkiseksi osallistumiseksi, kuten osatutkimuksissa 2 ja 6 on tehty. Alaluvussa 3.4 menetelmällinen tarkasteluni kohdentuu Suomi24-foorumia koskevaan verkkokyselyaineistoon, joka oli käytössä osatutkimuksissa 5 ja 6. Luvun päätteeksi tiivistän keskeiset havaintoni osatutkimusteni aineiston tuottamisessa käytetyistä menetelmistä erityisesti siltä kannalta, miten niiden avulla voi tavoittaa kokemuksellisuuden ilmentymiä.

Tutkimushaastattelut olivat osatutkimusten 1 ja 4 pääasiallinen aineiston tuottamistapa. Kyse oli laadullisessa tutkimuksessa yleisesti käytetystä teemahaastattelusta eli niin sanotusta puolistrukturoidusta tai avoimesta haastattelusta. Teemahaastattelulla tarkoitetaan haastattelumenetelmää, jossa samat teemat ja aihepiirit toistuvat haastattelusta toiseen, mutta kysymysten muoto ja järjestys saattavat vaihdella. Haastattelutilanne tulee toisinaan hyvin lähelle vapaata keskustelua, jota toki tutkija/haastattelija ohjaa niin, että teemat tulevat käsitellyiksi. (Tiittula ja Ruusuvuori 2005, 11.) Vapaasta keskustelusta tutkimushaastattelu poikkeaa ensinnäkin siksi, että tutkijan käsitteellistämä tutkimuskohde on kirjoitettu sisään haastattelurunkoon ja jäsentää

sitä. Tämä tarkoittaa samalla väistämättä sitä, että tutkija osallistuu aineistonsa tuottamiseen jo kysymyksenasettelunsa ja teemahaastattelurunkonsa kautta. Tutkijan osallistuminen on aktiivista myös haastattelutilanteen moninaisissa vuorovaikutuksissa ja lopulta aineiston analysissa ja tulkinnassa niiden sisältämien monivaiheisten valinnan ja ulosrajauksen prosesseineen.

Haastattelurunko jo itsessään määrittää, rajaa ja lokeroi tutkimuskohdetta. Onkin kiinnostavaa pohtia, millaiset asiat tämän myötä jäävät sanomatta ja millaiset kokemukset kertomatta. Esimerkiksi molemmissa mainituissa osatutkimuksissa minulla oli monissa haastatteluissa tunne, että tutkimusosallistujat eivät olleet kovin innostuneita pohtimaan mediaan liittyviä kysymyksiä. He olivat orientoituneita asiaansa ja halusivat puhua siitä, eli osatutkimuksessa 1 postilaatikkokiistasta, osatutkimuksessa 4 kunkin haastatellun omasta aktivismista, sen kohteesta ja siihen liittyvästä toiminnasta. Mediatutkijana minä taas halusin mukaan puhetta mediasta, ja usein pyrin sinnikkäästi ohjaamaan puhetta, jotta saisin aineistoa tutkimuksen kohteena olleesta journalismin toiminnasta (osatutkimus 1) ja sosiaalisesta mediasta aktivismin yhtenä toimintatilana (osatutkimus 4).

Kuten yleensäkin haastatteluaineistoja hyödyntävissä laadullisissa tutkimuksissa, myös omissa osatutkimuksissani haastattelujen määrä oli varsin suppea. Taustalla on se, että laadullinen tutkimus pyrkii tuottamaan rikasta ja monikerroksista aineistoa, jolloin tavoitteena ei ole määrään perustuva yleistettävyyden vaan syvälle pureutuvan analyysin kautta saatava ymmärrys tutkittavasta asiasta. Tavoitteena on, että haastateltavat pääsevät kuvailemaan kokemuksiaan, tunteitaan ja tekojaan tavalla, joka auttaa tutkijaa heidän elämismaailmansa ymmärtämisessä. Samaan aikaan haastateltavat kuitenkin tekevät puheessaan myös yleistyksiä ja kertovat tulkintojaan muustakin todellisuudesta kuin subjektiivisista kokemuksistaan. He saattavat esimerkiksi vertailla omaa toimintaansa tapoihin, joiden mukaan yhteiskunnassa yleensä toimitaan, tai kuvata omien näkemystensä erityisyyttä tai samankaltaisuutta suhteessa oletettavaan 'yleiseen mielipiteeseen'.

Teemahaastattelujen sijasta toisenlainen metodinen lähestymistapa julkisen osallistumisen kokemuksiin olisi voinut olla niin sanottu kerronnallinen haastattelu. Olen kokeillut tätä aineiston tuottamisen tapaa myöhemmissä tutkimuksissa¹⁶ avaamalla haastattelut kertomustyypiseen puheeseen kutsuvalla kysymyksellä. Kerronnallisen haastattelun tai kertomushaastattelun avoimet kysymykset haastattelutilanteen alussa voivat tarjota haastateltavalle mahdollisuuden ohjailla haastattelutilannetta ja määrittää sitä, mikä hänen näkökulmastaan on olennaista ja käsitellyn arvoista. Puhtaasti kertomushaastattelullisessa menetelmässä haastattelija pidättäytyy mahdollisimman

¹⁶ Ks. Harju, Koljonen ja Heinonen 2017, 19–21; Poutanen, Tervasmäki ja Harju 2021, 36.

tarkasti ohjailemasta kertomusta, hänen rooliinsa kuuluu ennemminkin tilan antaminen kertomukselle sekä tarvittaessa kannustaminen kertomuksen jatkamiseen. (Ks. Hyvärinen ja Löyttyniemi 2005; Hyvärinen 2017.) Voisi ajatella, että julkisen osallistumisen kokemuksellisuuden tutkimisessa kertomushaastattelu toimisi hyvin, sillä kertomus välittää yksilön kokemusta hänen kertoessaan toiselle, mitä tapahtui ensin, mitä sitten, miten hän toimi tai reagoi ja mitä tapahtuneesta ajatteli. Samalla kertomus välittää myös jaettuja kulttuurisia oletuksia ja sanatonta tietoa, sillä kertomuksessa jotkin asiat oletetaan aina jo tunnetuiksi, kertojan ja kuuntelijan ennalta jakamiksi. (Hyvärinen ja Löyttyniemi 2005, 189–190.)

Kussakin haastattelutilanteessa tutkija ja haastateltava tunnustelevat tilannetta ja neuvottelevat vuorovaikutuksen pelisäännöt tavoittaakseen toisensa kyseisessä viestinnällisessä tilanteessa (Hirsjärvi ja Hurme 1991, 48). Luottamuksen rakentumista haastattelijan ja haastateltavan välille voidaan pitää toimivan haastatteluvuorovaikutussuhteen perustana; toisaalta haastattelun tarkoituksesta ja haastattelusisällöistä riippuu, kuinka merkittävää yhteisyyden tunteen syntyminen haastattelutilanteessa lopulta on (Ruusuvoori ja Tiittula 2005, 41–42; ks. myös Kokkonen ja Pyykkönen 2015, 98–99).

Kehollinen viestintä on tärkeä osa haastattelutilanteen vuorovaikutusta¹⁷, mutta sen havainnointi itse haastattelutilanteessa on vaikeaa, sillä usein tietoisien huomion vie se, mitä sanotaan. Myös omista osatutkimuksissani tämä puoli haastattelujen viestinnästä jäi tutkimatta, vaikka haastatteluista jälkikäteen tekemistäni muistiinpanoista löytyykin viitteitä tuntemuksistani tilanteiden tunnelmista – näihin tuntemuksiin keholliset viestit ovat varmasti olleet osaltaan vaikuttamassa. Kehollinen vuorovaikutus, kuten kasvojen mikroilmeet, liikehdintä tai liikkumattomuus ja kehojen suuntautuminen toisiinsa ovat koko ajan läsnä, mutta tallentunevat ainoastaan jonkinlaiseksi haastattelutilanteessa koetuksi yleistuntemukseksi, joka on palautettavissa mieleen myöhemmin. Mietin näin jälkikäteen, miksi muistan yli kymmenen vuoden takaisista haastattelutilanteista osan niin hyvin – ja miksi en muista toisista juuri mitään. Myös osan haastatteluista tunnistaisin edelleen, toisten ohi saattaisin kävellä kadulla edes ymmärtämättä, että olen joskus istunut tunnin tai pari kyseistä henkilöä vastapäätä tiiviisti keskusteluun keskittyen. On vaikea tietää, onko taustalla hetkellinen yhteisyyden löytämisen kokemus haastattelutilanteessa – tai sellaisen puuttuminen – vai

¹⁷ Tutkimushaastattelu on muiden vuorovaikutustilanteiden tavoin väistämättä ruumiillinen kohtaaminen, jossa tehdään tulkintoja ruumiiseen kiinnittyvien merkitysten pohjalta. Samoin haastattelutilanteessa ovat läsnä kehollisesti koetut tunteet. (Koivunen ja Ylöstalo 2017, 240.) Olen kuitenkin rajannut johdanto-osioista ulos tarkemman kehollisuuden tarkastelun, enkä siksi käsittele syvemmin tätä ruumiillisuuden problematiikkaa, vaikka pidänkin sitä hyvin keskeisenä tutkimustilanteisiin vaikuttavana tekijänä.

pikemminkin jokin tiedostamattoman kehollisen vuorovaikutuksen synnyttämä vaikutelma. Vastaavia mielikuvia ja vaikutelmia haastattelutilanteesta lienee jäänyt haastateltavilleni, mutta koska minulla ei ole niihin pääsyä, en osaa edes arvailla, missä määrin olemme kokeneet vuorovaikutuksen haastattelussa samansuuntaisesti.

Yksi haastattelutilanteesta luottamusta rakentava tekijä on, että tutkimukseen osallistuvalla on oikeus tietää ja ymmärtää, mihin hän osallistuu (ks. myös Ruusuvuori ja Tiittula 2005, 24–25). Tätä laadullisiin haastatteluihin perustuvassa tutkimuksessa myös avataan mahdollisimman selvästi ja usein moneen kertaan. Ensimmäinen selvitys tapahtuu jo haastattelumahdollisuutta tiedusteltaessa: haastateltavalle kerrotaan, mistä tutkimuksessa on kyse ja miksi häntä tavoitellaan, kuinka kauan haastattelu kestää ja mistä aiheesta haastattelussa puhutaan. Lisäksi haastattelun aluksi haastateltavalle yleensä vielä palautetaan mieliin haastattelun konteksti, muistutetaan siitä, miten hänen sanomisiaan käsitellään (esim. anonymius, tietosuoja) sekä tarjotaan mahdollisuus kysyä askarruttavista asioista.

Aineiston tuottaminen kuitenkin sijoittuu tutkimuksen alkuvaiheeseen, ja etenkin aineistolähtöinen tutkimus muokkautuu vielä aineistojen keruun jälkeen, tutkimuskysymykset täsmentyvät ja käsittelyn rajaukset saavat muotonsa tutkimustyön edetessä (ks. esim. Eskola ja Suoranta 2008 [1998], 19–20). Tämän myötä tutkimukseen osallistujat jäävät vallattomaan asemaan suhteessaan tutkimukseen: he eivät hahmota kokonaisuutta eivätkä pääse vaikuttamaan tutkijan tulkintoihin. Tutkijan valtaan nivoutuu tutkijan vastuu: tutkijan on suojattava tutkimukseensa osallistuvia ja toimitettava kaikissa tutkimuksen vaiheissa niin, että haastatelluille ei synny haittaa tai vahinkoa tutkimukseen osallistumisesta (ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7). Olen kokenut velvoittavana pyrkiä tekemään myös aineistoa tulkitessani oikeutta haastateltavieni näkemyksille, sillä kohtaamiset haastattelutilanteissa tuottavat jo itessään sitoumuksen kohdella oikeudenmukaisesti ihmisiä, jotka ovat kertoneet kokemuksistaan tutkimustani varten. Tutkimusten valmistuttua olen myös pyrkinyt tavoittamaan kaikki haastatellut ja toimittamaan heille tiedon julkaistusta tutkimuksesta ja mahdollisuuksien mukaan myös tutkimusjulkaisun luettavaksi. Esimerkiksi osatutkimuksen 4 taustalla olevan tutkimushankkeen päätyttyä postitimme kaikille haastatelluille hankkeesta julkaistun kirjan. Vain harvoin olen kuitenkaan kuullut haastateltujen näkemyksiä tutkimuksista, lähinnä olen saanut kiitoksia siitä, että olen saattanut julkaisun heidän tiedokseen. Jos palautetta ja arvioita tutkimuksesta on ylipäättään tullut, se on yleensä peräisin sosiaalisen median keskusteluista, ei niinkään tutkimukseen osallistujilta.

Tutkimushaastattelu voi antaa haastateltavalle mahdollisuuden keskustella asioista, joista hän ei ole syystä tai toisesta voinut puhua missään muualla. Ehkä

useimmin toistuva välitön kommentti tutkimushaastatteluiden jälkeen – oli kyseessä oikeastaan mikä tahansa tutkimushanke ja -aihe – on ollut se, että haastateltu on kokenut myönteiseksi haastattelun tarjoaman tilaisuuden ajatella asioita uudelta kantilta. Parhaimmillaan tutkimushaastattelu voikin toimia oman toiminnan ja kokemusten jälkikäteisen refleктоimisen mahdollistajana. Tällöin tutkimushaastattelu tekee haastateltavasta yhteiskunnallisen toimijan (Eliasoph 1998, 231). Omissa osatutkimuksissani tämä toteutuu tavallaan jo siinä vaiheessa, kun olen nimennyt haastateltavat tutkimuksen kohteena oleviksi yhteiskunnallisiksi osallistujiksi, mutta myös siten, että puhuttaessa haastateltujen julkisen osallistumisen kokemuksista kyseessä on kokemus, jossa on mukana kokijan jälkikäteistä tulkintaa ja laajempaa kontekstointia. Tällöin kokemukset merkityksellistyvät uusilla tavoilla – haastatellulle itselleenkin – ja niiden kiinnittyminen yhteiskunnalliseen todellisuuteen saattaa piirtyä esiin aiempaa selvemmin. Lisäksi toiminnan seuraukset saattavat olla haastatteluhetkellä tiedossa, toisin kuin toiminnan ’kokemishetkellä’, ja tämä vaikuttaa osaltaan julkisen osallistumisen jälkikäteiseen arviointiin.

3.2 Osallistuva suunnittelu tutkimusmenetelmänä

Yhteiskuntatieteellinen tutkimus on usein kiinnostunut sellaisesta julkisesta osallistumisesta, jolle kimmokkeen ovat antaneet joko aktiiviset kansalaiset tai jokin instituutio, esimerkiksi kunta (ks. esim. Lehtonen ja Tuurnas 2021) tai vaikkapa mediayritys (ks. esim. Heikka 2021). Vähemmän käytetty asetelma on, että tutkijat virittävät julkista osallistumista ja tutkivat sitten tätä prosessia (ks. esim. Heinonen ym. 2000, 2001). Viimeksi mainittua asetelmaa sovellettiin Somus-hankkeessa (Social media for citizens and public sector collaboration, ks. Näkki ym. 2011), johon osatutkimus 3 perustuu. Somus-hankkeessa pääasiallisena tutkimusmenetelmänä oli osallistuva suunnittelu, mutta mukana oli myös toimintatutkimuksellinen viire, sillä hankkeessa keskityttiin kansalaisosallistumisen käytäntöihin, kehitettiin ja kokeiltiin sosiaalisen median sovelluksia kansalaisosallistumisen välineinä sekä osallistettiin tutkimusprosesseihin mukaan lukio-opiskelijoita ja maahanmuuttajia. Lisäksi hanke toimi avoimesti verkossa ja tarjosi tällä tavoin kaikille aiheesta kiinnostuneille mahdollisuuden halutessaan seurata hanketta ja myös vaikuttaa ja osallistua hankkeessa tehtävään tutkimustyöhön (Näkki ym. 2011, 18–19, 21–22). Tutkimusta tehdessämme emme tuoneet julkilausutusti esiin toimintatutkimuksellisuutta tai välttämättä edes kokeneet toimintatutkimusta tekevämme, koska osallistuvan suunnittelun viitekehys oli niin vahvasti kirjoitettu hankkeeseen sisään. Käytäntöihin keskittyminen, kehitystyö ja

niin tutkimuksen kohderyhmien osallistaminen kuin hankkeen ulkopuolisille tutkijoille ja muille tutkimuksellisesti virittyville toimijoille avattu osallistumismahdollisuus kuitenkin tekivät hankkeesta jälkikäteen tarkasteltuna toimintatutkimuksellisen (ks. Kuula 1999, 10).

Osallistuvassa suunnittelussa (*participatory design*) päämääränä voi olla esimerkiksi jonkin sovelluksen tai palvelun kehittäminen. Osallistujilla voi olla kehitysprosessissa erilaisia rooleja: tuotteita tai palveluita saatetaan suunnitella heidän avullaan, heidän kanssaan ja heitä varten. Osallistuva suunnittelu eroaa käyttäjäkeskeisestä suunnittelusta (*user-centred design*) ja käyttäjälähtöisestä suunnittelusta (*user-driven design*) siten, että palvelun todelliset käyttäjät ovat mukana suunnittelussa. (Friedrich 2013, 22–23; ks. myös Bäck ym. 2013, 55.) Tuotteen tai palvelun siinä missä prosessin tuloksena tarkoittaa joka tapauksessa, että osallistujat nähdään käyttäjien roolissa eli heillä oletetaan tai odotetaan olevan käyttämiseen ja käytettävyyteen liittyviä näkemyksiä, toiveita tai tarpeita. Osallistuvaa suunnittelua tutkinut Somus-hankkeen työtoverini Pirjo Friedrich (2013, 22–23) muistuttaa, että osallistumisprosessissa roolien rajat saattavat elää; esimerkiksi joissakin tilanteissa osallistujasta tulee suunnittelija ja suunnittelijasta osallistumisen fasilitaattori. Käyttäjien mukanaolo tarkoittaa samalla osallistuvan suunnittelun prosessien ennalta-arvaamattomuutta, mikä voi – omakohtaisen kokemuksenikin mukaan – näyttäytyä ongelmallisena prosessin vetäjien näkökulmasta. Tällöin katse on kuitenkin käännettävä prosessiin itseensä, sen sijaan, että julistettaisiin osallistuminen – saati osallistujat – vääränlaiseksi. Friedrichin (2013, 3) mukaan liian avoin yhteissuunnittelu ilman yhteistä tavoitetta saattaa turhauttaa osallistujia, kun taas liian vaativat tehtävänannot syövät osallistujien innostusta ja motivaatiota osallistua. Osallistumisen päämäärä ja menetelmät asettavat joka tapauksessa osallistumiselle raamit, joihin kaikkien, niin osallistujien kuin prosessin vetäjien on jollain tavoin sovitettava itsensä.

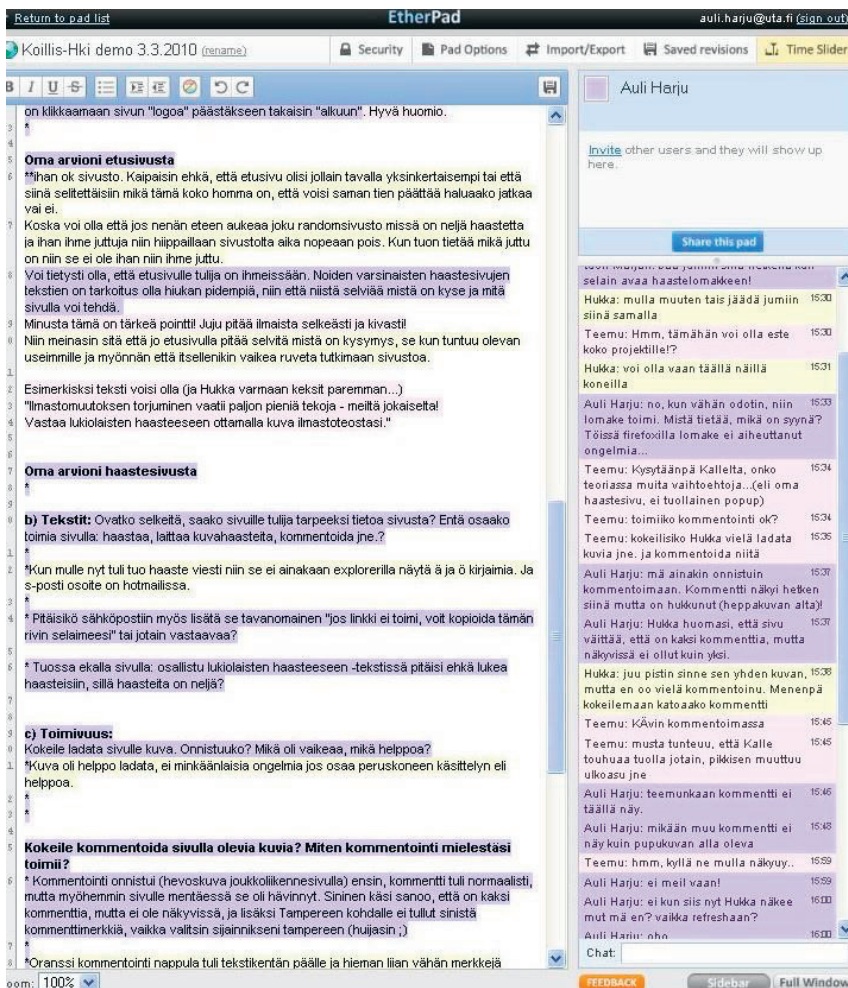
Koska Somus-hankkeen tutkimuskohteena oli sosiaalisen median käyttäminen kansalaisosallistumisessa sekä siihen sopivien ’työkalujen’ kehittäminen ja kokeileminen, hankkeen työpaketeissa oli mukana etäosallistumista. ”Kansalaisosallistuminen on mahdollista etänä somen välityksellä” voisi olla iskulause, joka kuvaa hankkeen tutkijoiden tuolloista ajattelua. Monitieteinen hanke kokosi eri alojen tutkijoita yhteen innostuneeksi porukaksi, joka sai hankkeen työpaketeista vastuuta kantavilta professoreilta varsin vapaat kädet suunnitella ja toteuttaa tutkimusta. Tähän oli syynä epäilemättä myös se, että idea Somuksesta oli syntynyt verkossa keskustelleiden, Tutkimusparveksi itseään kutsuneiden tutkijoiden kollektiivissa (Näkki ym. 2011, 18–19, 88–91).

Somus-hankkeen tutkijat työskentelivät yhdessä etäyhteyksien välityksellä ja esimerkiksi kokoukset pidettiin viikoittain Skypella, siihen aikaan suositulla videopuhelusovelluksella, kolmesta eri kaupungista. Käytössä oli osin samoja sosiaalisen median sovelluksia (esimerkiksi Etherpad), joita käytettiin myös hankkeen työpaketeissa osallistujien kanssa, eli tutkijat itse osallistuivat sosiaalisen median sovellusten kokeiluun ja testasivat niiden potentiaalia osallistumisen välineinä ennen sovellusten viemistä tutkimuksen kohderyhmien käyttöön. Omalla vetovastuullani olleessa työpaketissa, osatutkimuksessa 3, lukiolaisosallistujien kanssa otettiin niin ikään mukaan etätyöskentelyn elementtejä. Pääpaino oli koululuokassa tapahtuvassa työskentelyssä, mutta lisäksi käytössä oli Owela-alusta¹⁸, joka toimi virtuaalisena toimintatilana tapaamisten välillä sekä kahden tutkimukseen osallistuvan, tamperelaisen ja helsinkiläisen lukiolaisryhmän kohtaamispaikkana yhteisessä suunnitteluprosessissa. Opiskelijoiden kanssa hyödynnettiin Etherpadia¹⁹ yhteissuunnittelun välineenä, lisäksi sitä käytettiin tutkijoiden ja opiskelijoiden välisessä reaaliaikaisessa kommunikoinnissa.

Luokassa tapahtuvan toiminnan ohjaaminen oli intensiivistä, ja tilanteen tallentaminen tutkimusaineistoksi olisi ollut hankalaa. Lisäksi tallentaminen olisi vaatinut tarkkaa pohdintaa osallistujien anonymiteetin suojaamisesta. Ajatuksen tutkimushaastatteluista puolestaan hylkäsin, koska en voinut käyttää ylen määrin opiskelijoiden aikaa projektiin osallistumiseen, vaan käytettävissä oli lukiokurssin työmäärää vastaava aikapanos. Jotta tutkimuksen päämääränä ollut kampanjasivusto valmistuisi, painopisteen oli oltava sen edistämässä – aikataulu oli kaiken kaikkiaan hyvin tiukka. Käytetyt alustat mahdollistivat kuitenkin niin sanottujen kotitehtävien teettämisen, joten kaikkea ei tarvinnut ajoittaa oppitunneille. Alustat palvelivat siinä, että kaikkien ideat ja kommentit, vaikka ne olisivatkin kotona tehtävien harjoitusten tulosta, tulivat yhteisesti jokaisen kampanjasivuston suunnitteluun osallistuvan nähtäväksi. Alustoille tallentuikin tutkimusaineistoksi suunnittelun eri vaiheita ideoiden, kommenttien, demokuvien ja arviointien muodossa, mistä kuvio 1 (kuvakaappaus Etherpadista) tarjoaa havainnollistavan esimerkin. Siinä opiskelija ”Hukka” arvioi yhden oppituntimme aikana kampanjasivuston demoversiota Etherpadiin ennalta laatimani arviointirungon avulla. Myös minä osallistun samassa Etherpadissa luokan opettajan tietokoneelta, ja tutkija Teemu Ropponen on alustalla mukana kommentoimassa etänä.

¹⁸ Ks. Näkki ym. 2011, 54.

¹⁹ Ks. Näkki ym. 2011, 42–43.

Kuvio 1. Kuvaakaappaus Etherpadista.

Somus-hankkeen tutkimusprosessien osallistuvan suunnittelun jälkikäteinen pohdiminen nostaa esiin erityisesti kysymyksen siitä, miten menetelmä mahdollistaa prosessissa syntyvien ongelmien tunnistamisen – ja tunnistamisen, siis eteen nousseiden haasteiden avoimen esille tuomisen. Pirjo Friedrich (2013, 140) nostaa oman tutkimuksensa johtopäätöksissä osallistuvan suunnittelun haasteista esiin vallan ja siitä käytävän kamppailun, ajankäytön, näkemysten ilmaisen ja osallistujien edustavuuden.

Tutkimuskirjallisuudesta ja työstäni projektitutkijana tekemiäni havaintojen perusteella tutkimushankkeissa reflektoidaan toisinaan huolellisesti, mitä

osallistumisella kulloinkin ymmärretään ja mitkä ovat osallistumisen rajat ja rajoitteet. Toisinaan taas osallistuminen otetaan itsestäänselvytenä ja yleensä myönteisenä asiana. Tämä suhtautumistapa on nähdäkseni ongelmallinen, sillä tutkimus kiinnitetään tällöin menetelmällisesti käsitteeseen, joka jää määrittelemättä. Digitaalisen teknologian ja teknologiakasvatuksen tutkija Lars Bo Andersen²⁰ ja kumppanit (2015) tukeutuvat tieteesosologi Bruno Latourin [2005] toimijaverkkoteoriaan esittäen, että osallistuminen tulisi osallistuvassa suunnittelussa nostaa erityiseksi huomion kohteeksi. Kysymykset siitä, ketkä osallistuvat, mihin osallistutaan, miten osallistutaan ja miksi osallistutaan, eivät yleensä ole yksiselitteisesti vastattavissa tai edes tiedettävissä. Tämä tekee osallistumisesta vaikeasti määriteltävän silloinkin, kun tutkimuksessa yritetään avata ja perustella osallistumisen keinoja, osallisia ja päämääriä. Andersenin ja kumppaneiden mukaan osallistumista tulisi tarkastella välitettynä ja muidenkin kuin varsinaisten, paikalla tai näkyvillä olevien osallistujien mukanaolon määrittämänä. Osallistumisen tarkastelu toimijaverkkoteorian suunnasta näyttää osallistumisen verkottuneena, alati muuntautuvana ja kontekstisidonnaisena, jolloin osallistuminen vaikuttaa yhdessä tilanteessa yhdenlaiselta, toisessa toisenlaiselta. Tältä pohjalta osallistumiselle ei tulisikaan nähdä oletusarvoisesti mitään pysyvää muotoa. Osallistuja puolestaan on tästä tarkastelukulmasta oman verkostonsa, siis osin osallistumisen ulkopuolisten toisten tuottama, ei yksittäinen toimiva yksilö, eikä siten myöskään luotettava toisten puolestapuhuja tai jonkin ryhmän edustaja. (Andersen ym. 2015, 253–254.) Tällainen ajattelutapa haastaa sekä osallistumisen edustavuuden periaatteen että osallistamisen yhtenä varsin vakiintuneena tutkimuskäytäntönä ja yhteiskunnallisena toimintatapana.

Lisäksi osallistumisen voi nähdä alkavan jo kauan ennen kuin osallistujat ovat läsnä varsinaisessa osallistumistilanteessa (Andersen ym. 2015, 251). Miettiä sopiikin, alkaako tutkimusosallistuminen esimerkiksi siitä, kun osallistuja kutsutaan mukaan tutkimukseen vai jo siitä, kun tutkija määrittelee osallistujien joukkoa, kuten itse olen tehnyt. Tätä joukkoa määritellään tutkijalla joka tapauksessa on ajatuksia niistä perusteista, joilla hän osallistujia valikoi. He ikään kuin ovat jo osallistujien – tai osallisten – joukkoa ajatusten tasolla. Tutkimusosallistujien osallistuminen tai vähintäänkin osallisuus on toisin sanoen ollut olemassa ennen kuin he itse ovat päättäneet osallistumisestaan.

Kokemuksellisuuden tarkastelun kannalta nämä osallistumisen määrittelyitä koskevat pohdinnat ovat erityisen tärkeitä, koska ne tekevät näkyväksi, että

²⁰ Lars Bo Andersen nostaa lasten toimijuuden ensisijaiseksi kiinnostuksen kohteekseen, mutta hänellä on myös muita, teknologiaan liittyviä kiinnostuksen kohteita. (Ks. <https://www.ucviden.dk/da/persons/lars-bo-andersen>.)

osallistuminen ei koskaan ala niin sanotusti puhtaalta pöydältä, vaan osallistujilla on todennäköisesti jonkinlainen suhde käsillä olevaan asiaan ja tietoa tai ainakin jokin ennakkokäsitys siitä. Myöskään osallistumisen laadun mittaamiselle ei ole olemassa ennakkostandardia, kuten ei myöskään kriteereitä sen arvioimiselle, mikä itse asiassa on osallistumista ja mikä ei ole sitä. Osallistumisen eri muodot ilmenevät monin eri tavoin ja monissa eri tilanteissa osin riippumatta suunnittelijan tai tutkijan aikeista tai menetelmistä. (Ks. Andersen ym. 2015, 251, 254).

Osatutkimus 3 osallistuvan suunnittelun tapauksena herätteli minua tarkastelemaan tutkimusosallistumista uusin silmin kyseisestä hankkeesta saamieni kokemusten ansiosta. Samalla virityin kyseenalaistamaan tapaa puhua osallistavasta tutkimuksesta tai osallistujien mukaan ottamisesta tutkimusprosessiin itsestään selvän myönteisenä tutkimusmenetelmänä ilman, että osallistamisen tai osallistumisen keinoja ja seurauksia avataan tai reflektoidaan kriittisesti. Syvennän tätä osatutkimuksen 3 herättämää pohdintaa alaluvussa 4.2 pohtiessani tutkimuksen kokemuksellisuutta. Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan verkkokeskusteluaineistoja, joita käytettiin osatutkimuksissa 2 ja 6.

3.3 Verkkokeskustelut tutkimusaineistona

Osatutkimuksen 2 aineiston muodostivat tosi-tv-foorumien (ohjelmien *Celebrity Big Brother* ja *Wife Swap* sivustojen) keskustelut (ks. Graham ja Harju 2011, 21–22), ja osatutkimuksessa 6 toinen aineistoista²¹ koostui Ylilaudan Hikikomero-osion keskusteluista (ks. Vainikka ja Harju 2019, 104–105). Molemmat aineistot olivat kanssakirjoittajieni keräämiä ja analysoimia, joten en kohdenna tässä alaluvussa huomiotani niiden keräämiseen tai analyysiin, jotka tulevat käsitellyiksi osatutkimuksista julkaisuissa artikkeleissa ja kummankin kanssakirjoittajani väitöstutkimuksessa (Graham 2009; Vainikka 2020). Sen sijaan tarkastelen verkkokeskusteluaineistojen käyttämistä tutkimuksessa yleisemmin pohtien erityisesti sitä, mistä lähtökohdista verkkokeskusteluja voidaan tutkia julkisena osallistumisena.

Sosiaalisen median sisältöjen käyttö tutkimuksessa on yleistynyt nopeasti samaan aikaan kun sosiaalisen median ympäristöt, alustat ja sovellukset ovat jatkuvassa muutoksessa. Myös aineistojen saatavuus tutkimustarkoituksiin vaihtelee ja on viime vuosina vaikeutunut suurten sosiaalisen median, kuten Facebookin ja Twitterin, omistajayhtiöiden muuttaessa sääntöjään ja säännellessä rajapintojaan. Lisäksi EU:n

²¹ Toinen käyttämämme aineisto oli Suomi24-foorumien käyttäjille tehty kyselytutkimusaineisto, jota hyödynsin myös osatutkimuksessa 5. Käsitelen kyselytutkimusaineistoa tarkemmin alaluvussa 3.4.

tietosuojaja-asetus GDPR sekä Suomen uusi tietosuojalaki ovat vaikuttaneet verkkoaineistojen tutkimuskäyttöön. Nämä kaikki muutokset heijastelevat verkkoaineistoja koskevaan tutkimusetiikkaan, kun tutkimusympäristön muutoksen vuoksi esiin nousee yhä uusia eettisiä kysymyksiä ja toisaalta vakiintuneiden käytäntöjen kehittyminen hankaloituu. (Kosonen ym. 2018; 117; Laaksonen ja Salonen 2018; Laaksonen 2016; Turtiainen ja Östman 2013.)

Tutkimusetiikan kannalta olennaiset kysymykset, eli tutkimuksen kohteena olevien ihmisten itsemääräysoikeuden säilyminen, heidän suojaamisensa vahingolta ja haitalta sekä heidän yksityisyytensä ja tietosuojansa turvaaminen asettavat sosiaalisen median alustojen ja verkkofoorumien osalta astetta hankalampia haasteita kuin vaikkapa tutkimushaastattelu- tai kyselytutkimuksessa. Verkon alustojen julkisuusasteet vaihtelevat, esimerkiksi suljettu Facebook-ryhmä on ’julkisuusasetuksiltaan’ erilainen kohde kuin avoin keskustelufoorumi. Niin sanotuilla anonyymeilla verkkofoorumeilla tutkija ei ensinnäkään tiedä, ketkä ovat keskustelemassa, joten keskustelijoiden tavoittaminen ja tutkimuksesta tiedottaminen on käytännössä hankalaa. Tutkija voi toki kertoa foorumikeskusteluissa tekevänsä tutkimusta ja keräävänsä aineistoa, mutta viestin tavoitavuudesta ei ole mitään takeita. Myös suoraan keskusteluista lainattujen aineistositaattien käyttö on eettisesti hankala kysymys, sillä internetin hakukoneiden avulla sitaatit johdattelevat usein suoraan siihen keskusteluun, josta sitaatti on poimittu. Irrallinen sitaatti vie siis itseään laajempaan keskustelukontekstiin, millä voi joissakin tapauksissa olla merkitystä keskustelijoiden tunnistamisen ja siten heidän yksityisyytensä kannalta. Osatutkimuksen 2 kanssakirjoittajani toimi aineistonsa ja siitä tutkimusjulkaisuissaan siteeraamiensa keskusteluotteiden kanssa niin, että hän muutti keskustelijoiden käyttämät nimimerkit julkaisuissa, mutta säilytti sitaatit alkuperäisessä muodossaan, perustellen toimintaansa keskustelufoorumin julkisuudella. Osatutkimuksessa 6 aineisto oli peräisin Ylilauta-foorumilta, joka suosii anonyymisyyttä, joten käyttäjät eivät keskustelleet mahdollisesti tunnistettavilla nimimerkeillä. Lisäksi keskustelut katoavat Ylilaudan käyttäjien näkyviltä ajan kuluessa, joten ne eivät ole enää löydettävissä verkosta. Kummankaan osatutkimuksen julkaistuista keskustelusitaateista ei voi tunnistaa yksittäisiä keskustelijoita. (Ks. Graham 2009, 47–48; Vainikka 2020, 25–29, 68–69.)

Verkon keskustelufoorumeita voidaan pitää julkisina tiloina siinä mielessä, että foorumit ovat luonteeltaan avoimia, keskustelujen lukeminen ei vaadi kirjautumista tai muuta pääsykoodia. Siten myös käyttäjillä on tiedossa, että heidän kommenttinsa ovat ’kenen tahansa’ nähtävissä. Toisaalta toistakymmentä vuotta sitten Suomi24-foorumin palstoilla keskustelleilla ei varmasti ollut aavistustakaan, että foorumin koko keskusteluaineisto ei katoaisi ’bittiavaruuteen’ vaan avattaisiin myöhemmin

avoimesti saataville (ks. Lagus ym. 2016) ja että keskusteluista olisi mahdollista seuloa sisältöjä, keskusteludataa, tutkimuskäyttöön. Keskustelufoorumeilla voi myös syntyä vahva tuntu yhteisöllisyydestä ja kokemus siitä, että keskustelua käydään intiimisti pienen ryhmän kesken. Tämä näkyi myös osatutkimuksessa 5, jossa käyttäjät kertoivat avovastauksissaan kokevansa foorumin tutuksi ja turvalliseksi; siellä oli mahdollista kohdata ihmisiä ja muodostaa tuttavuuksia, joihin saatettiin pitää yhteyttä vuosien varrella, keskustelusta toiseen (Harju 2018, 59, 61–62). Ei olekaan aivan yksiselitteistä, että käyttäjät aina mieltäisivät verkon keskustelufoorumit julkisen keskustelun tiloiksi. Anonyymeilla foorumeilla ei myöskään tavoitella julkisuutta samassa mielessä kuin sosiaalisen median alustoilla, joilla liikutaan itsen esittämisen, minäbrändäyksen ja vaikuttajaviestinnän alueilla (Suominen, Saarikoski ja Vaahensalo 2019, 134–135; Vainikka ym. 2013, 49–50). Tutkimuksen kohteena foorumikeskustelut ovat kuitenkin kiinnostavia juuri siksi, että ne ilmentävät osaltaan muutosta, jossa julkisen ja yksityisen, poliittisen ja henkilökohtaisen sekä virallisen ja intiimin välisiä rajoja koetellaan ja horjutetaan mediaympäristöissä (vrt. Koivunen ja Lehtonen 2005, 7). Foorumikeskusteluissa ollaan yhtä aikaa affektien, ruumiillisuuden, viihtymisen ja halujen sekä yhteiskunnallisten oikeuksien, velvollisuuksien ja tarpeiden äärellä (emt., 10). Vaikka tutkimiemme foorumien keskusteluilla ei ole samalaista painoarvoa yhteiskunnallisen julkisen keskustelun paikkoina kuin journalistisilla viestimillä tai vaikkapa Twitterillä, kuten Eliisa Vainikan kanssa osatutkimuksessa 6 huomautamme (Vainikka ja Harju 2019, 102–103), keskusteluissa jaetut kokemukset ja näkemykset eivät jää vain foorumeille, vaan ne tulevat ainakin toisinaan käyttäjien – keskustelija käyvien ja niitä seuraavien – ajattelun varannoiksi mahdollisesti muokaten heidän näkemyksiään niin arkisesta elämästä kuin yhteiskunnastakin. Reddit-alustaa tutkineen Adrienne Massanarin (2015, 24) mukaan verkkokeskusteluissa jaettu kokemuksellinen tieto on tärkeää juuri edellä mainitun yhteisöllisyyden kokemuksen syntymiselle. Mediatutkijat Anu Koivunen ja Mikko Lehtonen muistuttavat, että kaikki julkisuuteen osallistuminen merkitsee asettumista itseä ja toisia koskevaan kuvitteelliseen suhteeseen, joten läsnä keskusteluissa ovat paitsi keskusteluissa välittyvä tieto, kokemus ja mahdollinen yhteiskunnallinen tahdonmuodostus myös keskustelijat itse. He viittaavat myös mediatutkija Daniel Dayanin [2001] ajatukseen julkisuudesta nähdyn tulemisena ja erilaisiin yhteisöihin kuulumisena. (Koivunen ja Lehtonen 2005, 11.) Ottamalla foorumikeskusteluissa syntyvä, vaikka hetkellinenkin, yhteisöllisyyden tunne vakavasti ja tunnustamalla kokemusten jakamisen kautta syntyvän kollektiivisen kokemustiedon yhteiskunnallinen arvo anonyymien foorumien keskustelut piirtyvät kiinnostavaksi tutkimuskohteeksi julkiseen keskusteluun

osallistumisen näkökulmasta. Näissä keskusteluissa kokemukset ja tunteet tulevat paitsi jaetuiksi myös keskustelun kautta käsitellyiksi ja mahdollisesti myös kyseenalaistetuiksi.

Kuten muihinkin julkisen osallistumisen muotoihin, verkkokeskusteluihin osallistumiseen sisältyy riskejä: osallistumisen seuraukset eivät aina ole ennakoitavissa ja osa niistä voi olla osallistujille epämieluisia. Verkon keskusteluilmapiiriin on koettu muuttuneen viime vuosina entistä vihamielisemmäksi, ja asenteiden eri mieltä olevia kohtaan on havaittu jyrkentyneen (esim. Savolainen ja Laaksonen 2021).

Seuraavassa alaluvussa jatkan mainitun Suomi24-foorumin kyselytutkimuksen tarkastelua paneutuen sen avovastausaineiston antiin julkisen osallistumisen kokemuksellisuuden tutkimisessa.

3.4 Verkkokyselyn avovastausten avaama kokemusmaisema

Suomi24-foorumin käyttäjiltä kyselytutkimuksella kerätty avovastausaineisto oli mukana osatutkimuksessa 5 ja osatutkimuksen 6 toisena tutkimusaineistona. En ollut itse mukana suunnittelemassa kyselyä ja keräämässä aineistoa, vaan päädyin tutkijaksi Suomi24-foorumin keskusteluja tutkivaan Citizen Mindscapes -hankkeeseen kesken hankekauden jatkamaan kyselyaineiston keränneen sosiologi Kari Saaren työtä. Hankkeen tutkimussuunnitelmaan perehtymällä pääsin perille hankkeen tavoitteista ja kysymyksenasetteluista. Hankkeen muilta tutkijoilta sekä erityisesti edeltäjältäni sain taustatietoa valinnoista, joita kyselytutkimuksen kysymyksiä muotoiltaessa ja lomaketta viimeisteltäessä oli tehty, ja pääsin kartalle myös näitä valintoja edeltäneistä keskusteluista. Tämä tieto jäi toki niukaksi verrattuna siihen, että olisin itse ollut mukana tutkimusprosessissa alusta alkaen. Minulla oli kuitenkin mahdollisuus saada selvyyttä ratkaisuihin ja tarvittaessa kysyä lisää; lisäksi sain yksityiskohtaisen selvityksen siitä, mitä kyselydatalle oli siihen mennessä tehty. Saari oli myös dokumentoinut huolellisesti esimerkiksi datan siivoamiseen ja koodien nimeämiseen liittyvät ratkaisunsa.

Kyselytutkimusaineistoon perehtyessäni ja vastausten SPSS-ohjelmassa tehtyjen ajojen lomassa silmäilin myös Excel-muotoon tallennettua kyselyn avovastausaineistoa. Se herätti kiinnostukseni. Oivalsin, että voisin etsiä tästä aineistosta vastauksia kysymykseen, miksi ihmiset käyvät anonyymien kirjoittelun mahdollistavilla verkkofoorumeilla huolimatta niiden maineesta törkeän ja turhanpäiväisen keskustelun tyysijoina. Kokemukseni mukaan avokysymysten vastaukset jäävät helposti ainakin lyhytkestoisissa projektitutkimuksissa vaille kattavaa analyysia, ja niiden anti jää myös raportoimatta, usein avovastausaineiston suuren määrän ja erityisesti sen epätasaisen

laadun vuoksi. Avovastausaineistoissa on yleensä sekä hyvin lyhyitä, muutaman sanan vastauksia, joista ei saa tutkimuksellisesti paljoakaan irti, että laiveampia vastauksia. Toisinaan on vaikea päästä selville, mitä vastaaja tarkoittaa, vastauksen yhteyttä kysymykseen voi olla hankala tulkita, ja myös vastauksen sävystä saattaa olla epäselvyyttä: onko esimerkiksi kyseessä ironinen heitto, vitsailu vai tarkoittaako vastaaja sitä, mitä on kirjoittanut.

Suomi24-foorumin käyttäjäkyselyn avovastausaineisto oli sekin laadultaan epätasainen, ja yllä kuvatut avovastausaineiston erityispiirteet olivat siinä läsnä (oletettua) ironiaa ja huumoria myöten. Päätin kuitenkin tarttua aineiston minulle tarjomaan tutkimushaasteeseen. Koin, että kyseisellä avovastausaineistolla oli yhteiskunnallista merkittävyyttä²²: oli saatu yhden pitkäikäisimmän suomalaisen verkkofoorumin käyttäjiltä varsin mittava määrä omasanaisia vastauksia siitä, mikä verkkokeskustelussa on myönteistä, mikä kielteistä ja mitä heidän elämästään jäisi puuttumaan, jos kyseistä foorumia ei olisi. Vastaajat olivat saaneet pohtia tätä kysymystä omassa rauhassaan, sen saman ruudun äärellä, jonka kautta he keskusteluihin osallistuivat tai niitä lukivat, sillä kyselylomake oli klikattavissa vastattavaksi verkkofoorumille saavuttaessa. Kyselyn vastausjakaumista kävi lisäksi ilmi, että varsin suuri osa vastaajista oli foorumin vakikäyttäjiä²³. Avovastausaineistosta tuli tunne, että vastaajat halusivat kertoa näkemyksiään tutkijoille ja siitä välittyi, mikä foorumikeskusteluissa on heille arvokasta ja millaisia ovat verkkokeskustelukulttuurin ongelmat. Aineistoon tutustuttuani koin, että minulla oli suorastaan velvollisuus ottaa tutkittavaksi nämä tekstit, joihin kyselyyn osallistujat olivat laittaneet aikaansa ja ajatuksiaan.

Avovastausaineiston monitahoisuus näkyi myös siinä, että vastauksista nousi esiin hyvin monenlaisia kokemuksia foorumikeskusteluista. Yhdet puhuivat yhteisöllisyydestä, toiset vertasivat foorumia likaviemäriin. Yksissä vastauksissa nousivat etualalle vertaisuus ja samankaltaisten kokemusten jakaminen, toisissa korostuivat erimielisyys ja kiistely. Tätä kokemusten kirjoa avaan erityisesti osatutkimuksessa 5 valiten artikkelin kantavaksi ajatuslangaksi sen, että Suomi24-foorumin keskustelut toimivat kohtaamispaikkana, jossa käyttäjät törmäävät omistaan poikkeaviin todellisuuksiin ja toisenlaisiin olemisen ja toimimisen tapoihin kuin mihin ovat itse tottuneet. Osatutkimuksessa 6 puolestaan keskityimme Eliisa Vainikan kanssa rajatumminkin kahteen teemaan, yhtäältä yhteisöllisyyden ja vertaisuuden ilmenemiseen Suomi24- ja Ylilautafoorumilla, toisaalta yhteiskunnallisista kysymyksistä käytyihin keskusteluihin ja anonyymeihin verkkofoorumeihin omanlaisenaan julkisuutena. Avovastausaineisto

²² Laadullisen aineiston yhteiskunnallisesta ja kulttuurisesta merkittävydestä tutkimuksen arviointikriteerinä Mäkelä 1990, 48–49

²³ Kyselyyn vastanneista tarkemmin ks. Harju 2018, 54–55.

avasi siis useita tulokulmia julkiseen keskusteluun, ja osallistujien vastaukset antoivat kuvan siitä, miten he kokivat foorumikeskustelun ja millaisia tunteita se heissä herätti. Aineiston rikkautta havainnollistaa se, että kun osatutkimuksessa 5 ja osatutkimuksessa 6 eriteltiin tarkemmin Suomi24-foorumin kyselyaineistosta yhteensä kymmenen koodiluokan rajaama aineisto, kaikkiaan avovastausaineisto oli koodattu 24 koodiluokkaan (ks. Harju 2018, 56; Vainikka ja Harju 2019, 106). Ulottuvuuksia verkossa käytävään julkiseen keskusteluun olisi siten ollut tarjolla useampiakin kuin mitä kahden mainitun osatutkimuksen artikkelijulkaisuissa oli mahdollista esittää.

3.5 Tutkimusmenetelmien arviointia

Olen tässä luvussa tarkastellut osatutkimusteni aineistojen tuottamiseen käytettyjä menetelmiä. Taustalla jokaisessa alaluvussa on ollut kysymys siitä, miten eri menetelmien muodostuneiden aineistojen pohjalta on mahdollista analysoida ihmisten kokemuksia julkisesta osallistumisesta.

On syytä huomata, että osatutkimuksia 1 ja 2 lukuun ottamatta aineistot ovat syntyneet tutkimushankkeissa, joissa olen työskennellyt projektitutkijana. Aineistoja ei toisin sanoen ole tuotettu tätä väitöstutkimusta varten, ja julkisen osallistumisen kokemuksellisuus ei ole ollut julkilausutusti tutkimuskysymyksenä muissa kuin osatutkimuksen 4 taustalla olevassa hankkeessa. Aineiston tuottamista koskevat valinnat on tehty kunkin hankkeen tutkimuskysymysten perusteella, ja ratkaisut on tehnyt hankkeen suunnittelusta vastannut ryhmä, johon itse en ole aina kuulunut. Mahdollisuuteni vaikuttaa tutkimuskysymyksiin ja valittuihin menetelmiin on siten ollut hyvin rajallinen. Sen sijaan olen ollut läsnä tutkimushaastattelijana ja laadullisen teema-haastatteluaineiston analysoijana osatutkimuksissa 1 ja 4, osallistuvan suunnittelun tutkijana osatutkimuksessa 3 sekä kyselyaineiston analysoijana, sen jakaumien tarkastelijana sekä avovastausaineiston koodaajana Atlas.ti-ohjelman avulla osatutkimuksissa 5 ja 6. Vielä suurempi rooli minulla on ollut aineiston tulkitsijana ja tästä tulkin-nasta syntyneiden tulosten raportoijana julkaistuissa artikkeleissa.

Laadullisessa tutkimuksessa yleisesti käytetty teema-haastattelu toimi osatutkimusteni aineiston tuottamisen menetelmänä hyvin. Tekemissäni tutkimushaastatteluissa ihmiset pääsivät sanallistamaan kokemuksiaan ja tunteitaan julkisesta osallistumisesta. Yleisemmin puhuen tutkimushaastattelun kulku, keskustelujen sisältö ja lopulta haastateltujen esittämien kokemusten ja näkemysten osuvuus kulloistenkin tutkimuskysymysten kannalta riippuvat paljon haastattelutilanteesta syntyvästä vuoro-vaikutuksesta. Samaan aikaan teema-haastattelumenetelmä tukeutuu

haastattelurunkoon, joka on tutkijan hahmottelema. Omissa osatutkimuksissani esimerkiksi kysymykset osallistumisesta ja julkisuudesta perustuivat jäsenyyksiini ja ymmärrykseeni siitä, mitä julkisella osallistumisella tarkoitetaan. Toisinaan haimme haastattelutilanteissa tarkempaa yhteistä ymmärrystä siitä, mistä puhutaan, esimerkiksi haastateltavan pyytäessä täsmennyksiä kysymyksiini.

Tutkimushaastattelukokemukseni perusteella ihmiset kertovat mielellään ajatuksiinsa ja kokemuksiinsa tutkijalle, puhuen joskus hyvinkin avoimesti yksityisistä ja jopa vaikeista aiheista, mikä nähdäkseni kuvastaa haastattelutilanteen intiimiä luonnetta. Tutkimushaastatteluasetelma saattaa joissakin tilanteissa synnyttää niin luottamuksellisen keskustelutilanteen, että se tulee lähelle terapeutista keskustelua tai muuta vastaavaa tilannetta, jossa ihminen avaa mieltään empaattisesti kuuntelemaan asettuneelle kanssaihmiselle (ks. myös Ruusuvoori ja Tiittula 2005, 41–42; Kokkonen ja Pyykkönen 2015, 106–107), vaikka tutkija ei ole ystävä eikä terapeutti. Haastattelutilanteen herkkyys asettaakin tutkijalle erityisen vastuun koskien tutkimukseen osallistujien mahdollista haavoittuvuutta.

Myös osallistuvassa suunnittelussa tutkija – tai suunnittelija – on itse vahvasti läsnä tutkimusosallistujien kanssa. Osallistuvan suunnittelun menetelmä oli itselleni uusi osatutkimuksen 3 taustalla olevan tutkimushankkeen alkaessa, ja osatutkimuksen aikana eteen tulleet tutkimustilanteet ja tutkimusprosessin kulku muodostivat siihenastisella tutkijan urapolullani käännteentekevästä kokemuksesta. Tästä syystä olen tarkastellut osatutkimusta 3 eräänlaisena oppimiskokemuksena, jossa tutkija ei ole pysynyt lestissään vaan on heittäytynyt lukio-opettajan rooliin koulukontekstissa – osin tajuamatta ennalta, millaisia elementtejä tämä konteksti tuo tutkimukseen. Kuitenkin juuri tutkimusprosessin yllätyksellisyys herätteli minut huomaamaan, kuinka tavallista yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on suhtautua osallistumiseen itsestään selvän myönteisenä ja tavoiteltavana asiana. Tutkimusprosessia jälkikäteen reflektoidessani etualalle nousikin tarve – ja haaste – määritellä täsmällisesti ja julkilausutusti, mitä osallistumisella tutkimuksen yhteydessä kulloinkin tarkoitetaan, sekä puntaroida kriittisesti, mitä osallistumisen vaikutukset tarkemmin ottaen voivat olla.

Oma lukunsa osatutkimusten menetelmiä arvioitaessa ovat osatutkimuksissa 2 ja 6 hyödynnetyt verkkokeskusteluaineistot, joita en ollut itse kerännyt enkä analysoinut. Tämän vuoksi tarkastelin verkkokeskusteluja tutkimusaineistoina yleisemmin, pureutumatta kyseisten osatutkimusten aineistojen tuottamiseen. Vaikka keskustelut verkkofoorumeilla, joihin osallistutaan nimimerkillä ja joita pääsee lukemaan kuka tahansa, ovat periaatteessa julkisia, niiden käyttöön tutkimusaineistona sisältyy samalla eettisiä kysymyksiä, jotka tutkijan on otettava huomioon. Näin on muun muassa siksi, että keskustelujen periaatteellisesta avoimuudesta ja julkisuudesta

huolimatta niissä syntyy toisinaan kokemus yhteisöllisyydestä ja näkemysten intiimistä jakamisesta pienessä piirissä, vertaisten kesken.

Kyselytutkimus on haastattelumethodin ohella yleisesti tutkimuksessa käytetty tapa hankkia tietoa ihmisiltä kysymällä. Kyselytutkimuksella on mahdollista tavoittaa huomattavasti suurempi joukko tutkittavia kuin teemahaastattelulla. Haastattelusta poiketen tutkijan läsnäolo kyselytutkimuksessa rajoittuu kyselyn suunnitteluun; tutkija on ajatuksineen läsnä kysymysten muotoilussa, kyselyn rakenteessa ja sen myötä myös vaikuttamassa osallistujien vastaamiseen – tai vastaamatta jättämiseen. Kun teemahaastattelumenetelmässä ihmisten henkilökohtainen lähestyminen, haastattelujen sopiminen ja niiden tekeminen sekä haastatteluista koostuvan laajan aineiston käsittely vievät paljon tutkimusaikaa, kyselytutkimuksessa aikaa menee kyselylomakkeen suunnitteluun, rakenteen miettimiseen ja kysymysten hiomiseen. Kysymysten täytyy olla selkeitä, sillä tutkimuksen osallistujilla ei ole kyselyn vastaustilanteessa mahdollisuutta esittää täsmentäviä kysymyksiä. He ehkä voivat jättää kyselyn lopuksi palautetta kyselystä tutkijalle, mutta palaute koituu vasta jälkikäteiseksi opiksi siitä, missä kyselyn ongelmakohdat olivat vastaajan näkökulmasta.

Siinä missä osatutkimuksissani haastateltujen määrä lasketaan kymmenissä, osatutkimuksissa 5 ja 6 käytettyyn Suomi24-foorumin kyselyyn saatiin yli tuhannen ihmisen vastaukset. Kyse oli kuitenkin niin sanotusta ei-edustavasta tutkimusotoksesta, koska osallistujat valikoituivat internetkyselyyn sattumanvaraisesti. Kyselyssä myös yhdistettiin määrällisiä ja laadullisia kysymyksiä, joista lähempään tarkasteluun valitsin avokysymysten tuottamat vastaukset. Kyse oli siis näissäkin osatutkimuksissa laadullisesta tutkimuksesta. Oman ulottuvuutensa kyseisen kyselytutkimusaineiston hyödyntämisessä muodosti se, että en itse ollut kyselytutkimusta suunnittelemassa enkä toteuttamassa. Valotan tätä puolta alaluvun 3.4 alussa erityisesti siksi, että nykyisin aineistojen julkaiseminen myöhempää tutkimuskäyttöä varten on suotavaa, suositeltua tai jopa hankerahoituksen saamiseksi vaadittua (ks. myös Kulmala ym. 2023, 15). Muiden keräämien aineistojen käyttäminen tutkimuksessa lisääntyneekin jatkossa aineistojen saatavuuden paranemisen myötä. Tutkimuksen avoimuus, siis aineistojen, menetelmien ja tutkimustulosten tarjoaminen avoimesti muiden käytettäväksi, ovat osa tutkimustyöhön vaikuttavia, ajassa muokkautuvia rakenteita, jotka osaltaan ohjaavat tutkimustoimintaa ja vaikuttavat konkreettisesti tutkimushankkeiden suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Teknologian kehitys on osaltaan mahdollistanut edellä kuvattua tieteen tekemisen avoimuutta, vakiinnuttanut velvoitteita ja muuntanut kokeiluja kehittyviksi käytännöiksi. Samalla lisääntynyt avoimuuden velvoite on tuonut tutkijayhteisön uusien eettisten kysymysten äärelle. Monet tutkimusaineistot koskevat ihmisiä, jolloin

aineistoja julkisesti saataville tuotaessa yksityisyydensuojaa ja luottamuksellisuutta on tarkasteltava uudella tavalla, kun kyse ei enää olekaan pelkästä tulosten raportoinnista, vaan koko aineiston julkaisemisesta. Aineistojen ja menetelmien näkyviksi tekeminen ja yhteiskäyttöön saattaminen antavat samalla aihetta pohtia, miten tutkijuus muuttuu uusien käytäntöjen myötä; on esimerkiksi arvioitava, mikä on avoimuuden suhde tekijänoikeuksiin, tutkimuksen taloudelliseen rakenteeseen ja henkiseen pääomaan. (Mustajoki 2018.)

Koen, että projektitutkijana olen joutunut pohtimaan näitä kysymyksiä jo aikana ennen varsinaista avoimen tieteen esiinmarssia. Somus-hanketta suunnitellessamme koimme olevamme lähestulkoon edelläkävijöitä laatiessamme hakemusta Suomen Akatemian hankehakuun internetissä wiki-alustalla ja pyrkiessämme tekemään tutkimusta avoimesti ja mahdollisimman julkisesti. Toisinaan taas olen tehnyt tutkimustyötä tilanteessa, jossa olen toteuttanut jonkun toisen tutkimusta koettaen saada kiinni hänen ajattelustaan mutta samalla tunnistaen sen, että voin toimia vain oman osaamiseni ja tutkijuuteni rajoissa ja antaa tutkimukseen sen, mitä omilta jalansijoiltani on annettavissa. Seuraavassa luvussa nostan osatutkimusteni pohjalta etualalle tutkimuksen tekemisen kokemuksellisuuden pohtien erityisesti projektitutkijaa koki-jana nyky-yliopiston rakenteissa.

4 TUTKIMUKSEN KOKEMUKSELLISUUS

4.1 Tutkimista kokemassa

Kuten edellisessä luvussa kuvaan, laadullisten tutkimusmenetelmien hyödyntäminen kiinnittyy oleellisesti tutkijaan, hänen lähtökohtiinsa, valintoihinsa ja tulkintoihinsa. Tässä luvussa tarkastelen väitöstyöni osatutkimuksia tutkijakokijan näkökulmasta. Nostan esiin tutkijan työssä kokemuksiin ja tunteisiin liittyviä piirteitä, jotka usein jäävät piiloon – siitäkin huolimatta, että ne vaikuttavat taustalla niin tutkimuksen tekemisessä kuin siitä raportoimisessakin. Kokemuksia ja tunteita saatetaan kyllä purkaa kahvihuoneissa ja sosiaalisessa mediassa, mutta tutkimusteksteissä ne ovat harvemmin ainakaan julkilausutusti läsnä. Pohdintaani ohjaa ensinnäkin se ajatus, että tutkimus pyrkii paitsi tuottamaan tietoa elämismaailmastamme ja yhteiskunnastamme useimmiten myös vaikuttamaan niihin tavalla tai toisella. Tutkimus on toisin sanoen jo lähtökohdissaan julkista osallistumista. Toiseksi avaan tutkimuksen kokemuksellisuutta tarkastelemalla osatutkimusteni tekemisen prosessia laajemmin kuin mikä on mielekästä liitteen 1 kuvauksessa väitöskirjan tekijän osuudesta yhteisartikkeleissa tai alaluvun 1.6 tiivistelmissä.

Käsillä olevan luvun kirjoittamista innoitti se, että olen saanut viime vuosina paljon lohtua ja iloa toisten tutkijoiden sosiaalisessa mediassa, blogeissa ja eri lehdissä jakamista kokemuksista koskien niin tutkimustyön tekemisen hyviä käytäntöjä kuin kamppailua tieteellisen kirjoittamisen vaikeuksien, pätkätyöelämän paineiden sekä akateemisen maailman vaatimusten edessä (ks. esim. Autti ja Jaakkola 2023; Harjunen, Karkulehto ja Saresma 2022; Houtbeckers 2020; Santaoja 2018, 2020, 2021; Visala 2018). Painopiste tässä luvussa onkin Högbäckan ja Aaltosen (2015, 9–10) korostamassa tutkimuksen refleksiivisyyden yhteiskunnallisessa ulottuvuudessa eli siinä, miten tutkijan asema ja tutkimuksen yhteiskunnalliset reunaehdot vaikuttavat tutkimukseen ja tutkijoiden kykyyn tuottaa tietoa maailmasta. Samaan aikaan kyse on myös tutkijan toiminnallisesta roolista ja vaikutusmahdollisuuksista yhteiskunnassa.

Kuten alaluvussa 3.2 jo hieman avasin, osatutkimuksessa 3 jouduin ja pääsin itselleni uuteen tutkijarooliin, joka paitsi haastoi osaamistani aiemmasta poikkeavalla tavalla sai minut myös pohtimaan osallistavaa tutkimusta uudelta kannalta. Jatkan

aiheen tarkastelua aluvussa 4.2 kohdentamalla huomion osallistavan ja osallistuvan tutkijan kokemuksiin kyseisessä osatutkimuksessa.

Kaikki tieteellistä tekstiä kirjoittavat tietävät, että kyse on monipolvisesta ja harvoin kivuttomasta prosessista, jonka kiemurat, onnistumisen tunteet ja hankaluudet eivät useinkaan pilkistä esiin julkaistujen tutkimustekstien hiotun tekstipinnan riveiltä (ks. myös Högbacka ja Aaltonen 2015, 10). Koska tieteellisestä kirjoittamisesta on olemassa menetelmäoppaita, joiden tarkoitus on auttaa tutkijaa navigoimaan tekstilajiin kuuluvissa karikoissa ja helpottamaan luo(vi)misen tuskaa, en avaa osatutkimusteni kirjoitusprosesseja tältä kannalta. Sen sijaan aluvussa 4.3 muistelen ja reflektoin yhteiskirjoittamisen prosesseja, jotka tuottivat osatutkimusten 2 ja 6 artikkelit, sekä kuvaan Somus-hankkeen tutkijakollektiivin yhdessä kirjoittamisen käytäntöjä osatutkimuksen 3 taustalla. Näin avaan näiden kollektiivisiksi mieltämiäni osatutkimusten tekemistä sekä nostan esiin hyviä käytäntöjä ja kokemuksia tutkimustekstin yhdessä kirjoittamisesta.

Aluvussa 4.4 nostan pöydälle kysymyksen projektitutkijan asemasta ja siihen nivoutuvista omakohtaisista kokemuksista ja tunteista nyky-yliopistossa. Suhteutan kokemuksiani muiden tutkijoiden esittämiin ajatuksiin sekä yliopistotyötä koskevaan tutkimukseen.

4.2 Tutkijat osallistamassa ja osallistumassa

Aluvussa 3.2 tarkastelin osallistuvaa suunnittelua aineiston tuottamisen menetelmänä osatutkimuksessa 3. Tässä aluvussa lähestyn tätä julkista osallistumista viritellyttä tutkimushanketta tutkijan kokemusten suunnasta.

Aluvussa 3.2 mainitsemani Lars Bo Andersen ja kumppanit (2015, 259) nimeävät osallistuvan suunnittelun tavoitteeksi sen, että osallistuminen onnistuu, mutta toteavat, että tämä lähtökohta kuitenkin estää osallistumisen tarkastelun epävarmana ja epäselvänä prosessina. Niin sanotuissa osallistavissa tutkimushankkeissa pitäisikin mielestäni pysähtyä pohtimaan jo osallistumista suunniteltaessa ja viimeistään, kun osallistumista arvioidaan esimerkiksi tutkimuksen tuloksia esiteltäessä, voiko osallistuminen epäonnistua. Pohtia tulisi lisäksi, onko tutkimusta mahdollista myös raportoida muuna kuin onnistuneena osallistamisena. Toki osallistumista yleensä arvioidaan tutkimuksia raportoidessa, ja osoitetaan tällöin prosessin mahdollisia haasteita, mutta yleensä osallistuminen nähdään helposti joksikin olemukselliseksi, josta-kin alkaneeksi ja johonkin päättyneeksi prosessiksi. Tällöin jää huomiotta, että vaikka osallistumistilanne päättyy, se voi jättää syvällisiä ja pitkäkestoisia jälkiä osallistujiin

ja muihin mukana olleisiin tahoihin. Tutkimusta koskevissa eettisissä ohjeistuksissa muistutetaan, että tutkimus ei saa aiheuttaa ”tutkittavina oleville ihmisille, yhteisöille tai muille tutkimuskohteille merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja” (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7; ks. myös Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023; 13). Näitä haittoja ja riskejä ei osallistuvissa tutkimuksissa tulisi rajata pelkästään tutkimustilanteisiin, tutkimusaineistojen käsittelyyn tai tutkimustulosten raportointiin, sillä tutkimuksella voi olla laajemmallekin ulottuvia vaikutuksia. Tutkimushankkeet esimerkiksi esittävät tutkimusta raportoidessaan osallistumisesta tuotettua tietoa, joka saattaa vaikuttaa tuleviin osallistaviin tutkimuksiin, osallistamisen käytäntöihin ja erilaisiin yhteiskunnallisiin päätöksentekoprosesseihin. Tutkimukseen osallistuneiden kulloisessakin tilanteessa esittämät näkemykset, kokemukset ja arviot tulevat ensin tutkijoiden analysoimiksi ja tulkitsemiksi. Sitten ne julkaistaan tutkimusartikkeleissa tuloksina, pelkistettyinä ja toisinaan irrallaan alkuperäisestä kontekstistaan, päätyen lukijoiden edelleen tulkitsemiksi, arvioimiksi ja hyödyntäviksi. Tämän ketjun seuraamisesta tutkimusosallistujat yleensä putoavat varsin varhaisessa vaiheessa, eivätkä tietoa tuottaneet tutkijatkaan ehkä aina pysy kärryillä, minne kaikkialle tutkimuksen vaikutukset saattavat ulottua.

Osallistumiseen pohjaavissa tutkimushankkeissa mukana olleena tunnistan Andersenin ja kumppaneiden (2015) omassa tutkimuksessaan esiin tuoman osallistumisen yllätyksellisen ja määrittelyjä laajemman tai niitä jopa pakenevan luonteen suhteessa tutkijoiden pyrkimykseen. Osallistavissa tutkimushankkeissa, samoin kuin oikeastaan missä tahansa laadullisessa, esimerkiksi tutkimushaastatteluja hyödyntävässä tutkimuksessa, tutkijat – allekirjoittanut mukaan lukien – luottavat sangen ongelmattomasti siihen, että tutkimukseen osallistuvien ihmisten näkemyksiä yhteen saattamalla, analysoimalla ja tulkitsemalla tuotetaan uutta tietoa ja ymmärrystä kulloinkin tutkimuksen kohteena olevasta kysymyksestä. Ajatus on, että osallistuminen antaa tutkimukselle sellaisia aineksia, joita tutkijat eivät voi itse tuottaa. Osallistumisen tarkoitus on siis rikastaa prosessia, jolla kuitenkin yleensä on – ainakin tutkijan mielessä, jos ei julkilausutusti – päämääränään lopputulema tai -tuotos tai ainakin alustava tavoite ja vähintäänkin aikataulu, joka tekemistä ohjaa. Oma kokemukseni kuitenkin on, että huolimatta kaikesta ennakkosuunnittelusta, aiempiin vastaaviin tutkimushankkeisiin tutustumisesta, menetelmällisten riskien kartoittamisesta ja tutkimustilanteessa osallistujille annettusta ohjeistuksesta varsinainen tutkimustilanne on aina jossain määrin ennalta-arvaamaton. Tällä en tarkoita, että tutkimushankkeissa tämä yllättävyys ei olisi useimmiten jopa myönteinen asia ja tutkimustulos jo itsessään. Osatutkimuksesta 3 julkaistussa artikkelissa (Harju 2012) halusin kuitenkin tarkastella tutkimusprosessia kriittisesti ja nostaa näkyviin, miten osallistumisen varaan

rakennetusta tutkimuksesta tuli jotain muuta kuin suoraviivaisesti sujunut onnistuminen. Erittelin kokemuksiani hankkeesta ymmärtääkseni enemmän kuin olin tutkimusta aloittaessani ymmärtänyt. Päämääränä oli tuottaa rehellisyyteen pyrkivä jälkikäteinen tulkinta siitä, miltä osin tutkimushanke onnistui ja millä tavoin se epäonnistui yrityksessään saada lukiolaisia osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan. Samalla jouduin refleктоimaan tutkimustilanteissa vallinneita erilaisia käsityksiä, vuorovaikutuksessa ihmisten välille syntyneitä kohtaamattomuuksia ja niiden yllättäviä seurauksia.

Osatutkimuksessa 3 hyödynnetty osallistuva suunnittelu lähestyi menetelmänä toimintatutkimusta paitsi tutkimuksellisten lähtökohtien (käytännöt, kehittävä ote sekä osallistaminen) osalta myös siinä, että tutkijan aika upposi tekemiseen ja yhteiseen toimintaan niin osallistujien kuin tutkijakollegoidenkin kanssa (vrt. Ridell 2000, 65). Tutkimustyöstä iso osa oli valmistautumista eri tilanteisiin, asioiden sopimista kohdekoulujen kanssa, viestimistä, suunnittelua ja 'suunnittelun suunnittelua', ope- tuksen valmistelua, teetettävien harjoitusten miettimistä, alustojen teknistä säätä- mistä, matkustamista kohdekouluihin ja tuntien alkamisen odottelua opettajainhuo- neissa. Se, minkä yleensä katsotaan kuuluvan tutkimuksen tekemiseen – esimerkiksi aiempaan tutkimukseen perehtyminen, raporttien ja muiden tutkimustekstien kirjoit- taminen – jäi tehtäväksi aivan Somus-hankkeen viime metreille. Myös tästä osatutki- muksesta julkaistu artikkeli sai muotonsa vasta hankkeen jo päättyttyä.

Erilaiset haasteet, esimerkiksi osatutkimukseen osallistuneiden opiskelijoiden motivaatioon liittyvät kysymykset, sekä yllätykset, muun muassa liittyen vapaan lähde- koodin pohjalle rakentuneiden Etherpad-alustojen kapasiteettiin ja toimivuuteen, oli- vat osa tutkimusprosessia. Minulta – ja muilta hankkeen tutkijoilta – vaadittiin jous- tavuutta, ennakkoluulottomuutta ja kylmäpäisyyttäkin. Ainakin itselleni tutkimuksen tekeminen 'avoimesti verkossa' ja lukuisien sosiaalisen median sovellusten käyttöön- otto olivat hyppy syvään päätyyn, eikä räpiköinniltä välttytty. Näitä haasteita pyrin myös avaamaan osatutkimuksesta julkaistussa artikkelissa (Harju 2012). Lisäksi loik- kani lukion mediakurssin opettajaksi oli uskallusta vaativa ja uhkarohkeakin suoritus, johon olisin saattanut tarvita vasta useita vuosia hankkeen jälkeen opiskelemiani pe- dagogisia taitoja. Osatutkimus 3 olikin minulle tutkijana kenttätyökokemus, johon liittyi niin alkuvaiheen sinisilmäisyyttä kuin tasapainottelua tutkijan ja opettajan roo- lien välillä, mikä on välittynyt kantapään kautta opittuna kokeneisuutena myös myö- hempiin tutkimustöihini (ks. myös Kuula 1999, 144–145).

Yksi näistä keskeisistä opeista liittyy siihen, että osallistujat eivät osallistu vain yksilöinä vaan myös verkostona (ks. Andersen ym. 2015, 254). Osatutkimuksessa 3 osallistujaverkostoon kuuluviksi olivat tunnistettavissa ainakin yhteyshenkilöinä

toimivat opettajat, koulunsa tutkimusosallistumisesta innostunut rehtori, sekä nekin opiskelijat, jotka eivät osallistuneet tutkimukseen mutta olivat kuitenkin osallistuvien opiskelijoiden kouluyhteisöön kuuluvaa sosiaalista verkostoa. Tutkimuskentän suunnalta osallistujaverkostoa puolestaan olivat ainakin tutkijat, tutkimushankkeen johtajat eli ohjausryhmän roolissa toimineet hankkeesta vastaavat professorit sekä osallistumisalustojen kehittämistyössä mukana olleet ja teknisissä pulmissa auttaneet koodarit. Laajemmassa mielessä läsnä olivat koko koulukonteksti ja opiskelijakulttuuri asenteineen ja tapoineen sekä tutkijayhteisö, erityisesti ne, jotka toimivat Somus-hankkeen rajapinnoilla: kokouksissa ja seminaareissa, Tutkimusparvi ja muu yhteisö Qaiku-alustalla, Suomen Akatemian Motive-ohjelman vetäjät mahdollisine odotuksineen, tutkimustuloksia konferensseissa kuuntelevat ja arvioivat tutkijat ja niin edelleen.

Osallistujaroolien moneus ja erilaisuus tulivat Somus-hankkeessa myös sanallistetuksi esiin, ja osallistumiseen liittyviä kysymyksiä puitiin useasti hankkeen aikana. Esimerkiksi Tutkimusparven (Näkki ym. 2011, 18–19, 88–91) ja Somus-hankkeeseen palkattujen tutkijoiden välisestä eriarvoisesta asemasta ja sen myötä keskiössä ja marginaalissa olemisesta käytiin hankkeen aikana keskusteluja, joissa pohdittiin muun muassa avoimuuden kriteereitä sekä sitä, oliko hankkeeseen osallistumisen mahdollisuus todellinen ja aito niille tutkijoille, joiden työtä hanke ei varsinaisesti rahoittanut. Keskustelu ei kuitenkaan saanut aikaan kovin suuria muutoksia hankkeen toiminnassa, tulkintani mukaan osin hankkeen lyhyen, kaksivuotisen keston takia, sekä erityisesti siksi, että Suomen Akatemian rahoittamana hankkeena Somus asettui rakenteisiin, joissa akateemisia tutkimushankkeita ohjaillaan, hallinnoidaan, suunnitellaan ja toteutetaan. Tämä rajoitti esimerkiksi tutkimusrahoituksen käyttöä, mikä vaikutti suoraan eri osapuolten toiminnan mahdollisuuksiin huolimatta hankkeen julkilausutusta pyrkimyksestä tehdä asioita toisin: avoimesti, inklusiivisesti, yhdessä. Yrityksemme hankkeen tutkijoina tasoittaa konkreettisesti eriarvoisuutta ilmeni siten, että hankkeeseen oli budjetoitu jonkin verran rahoitusta Tutkimusparvelle, siis käytännössä kenelle tahansa hankkeen rajapinnassa toimivalle, jolla oli halua osallistua työpanoksellaan ja tutkimuksellisella ideallaan hankkeeseen. (Emt. 84–85, 90–91.)

Somus-hanke oli siis osaltaan – kaiken muun ohella – yritys tehdä tutkimusta uusilla tavoilla. Yksi osa tästä uudenlaisesta tekemisen tavasta oli hankkeen hahmottaminen parveksi (*swarm*), eli verkostoksi hieman Andersenin ja kumppaneiden (2015) tarkoittamassa mielessä. Somus oli myös itsessään tutkimuskohde, sillä hankkeen verkostomuotoa ja toimintatapoja tutki saman Motive-tutkimusohjelman toisen

hankkeen, VISCI Toolsin²⁴, tutkija Juha Kronqvist, joka raportoi havainnoistaan Somus-hankkeen loppuraportissa (ks. Näkki ym. 2011, 94–96).

Osatutkimuksen 3 kollektiivista tutkimuksen tekemistä kokeilleesta Somus-hankkeesta siirryn nyt tarkastelemaan pienimuotoisempaa yhdessä tutkimisen muotoa, kahden tutkijan yhteiskirjoittajuutta, joka koskee väitöstyöni osatutkimuksia 2 ja 6. Palaan seuraavassa alaluvussa vielä kertaalleen myös Somus-hankkeen pariin nostamalla esiin joitakin hankkeen yhteiskirjoittamisen käytäntöjä.

4.3 Aineistojen ja ajatusten yhdistäminen kahden tutkijan yhteistyössä

Osatutkimuksissa 2 ja 6 olivat aineistona verkon keskustelufoorumien keskustelut. Kuten edellä on jo käynyt ilmi, kyseiset aineistot eivät ole omiani vaan kanssakirjoittajieni (Todd S. Graham ja Eliisa Vainikka) keräämiä ja omiin tarkoituksiinsa analysoimia²⁵. Vaikka en päässyt nyt puheena olevien artikkeleiden kirjoitustyössä perehtymään tausta-aineistoihin kovin syvällisesti, niistä kanssakirjoittajien kanssa käymäni keskustelut ja aineistoista esiin nousseiden teemojen teoretisointi yhdessä avasivat hedelmällisen mahdollisuuden lähestyä verkkokeskustelua julkisen osallistumisen näkökulmasta.

Osatutkimuksesta 2 julkaistu artikkeli (Graham ja Harju 2011) syntyi varsin nopeasti, sillä aineisto oli jo kertaalleen analysoitu ja Todd Graham oli julkaissut sen pohjalta oman väitöskirjansa. Idea yhteiskirjoittamisesta syntyi spontaanisti yhdessä aikaa viettäessämme; hahmottelimme artikkelin ideaa ja rakennetta ensin alustavasti, ja sen jälkeen jaoimme työt hyvin konkreettisesti sopien, mitkä artikkelin rakennepalaset kumpikin työstää alkuun. Tämän jälkeen kävimme keskusteluja tekstien pohjalta, kommentoiden ja editoiden toistemme tekstipalasia. Tekstin versioita lähettelimme toisillemme sähköpostin välityksellä.

Eliisa Vainikan kanssa meitä kiinnostivat erityisesti kahdella suositulla suomalaisella foorumilla käytyjen keskustelujen mahdolliset yhtäläisyydet ja laajemmin se, millaista julkisuutta foorumit rakentavat. Yhteinen artikkeliprosessi oli varsin pitkä säännöllisesti käytyine keskusteluineen ja yhdessä kirjoittamisen eri vaiheineen. Yhteistyöskentely piti sisällään myös Jyväskylässä keväällä 2018 järjestettyjen Median ja viestinnän tutkimusten päivien konferenssisesityksen ja sen pohjaksi kirjoittamamme

²⁴ Tools for virtual collaborative innovation 2010–2011.

²⁵ Kummankin artikkelin tapauksessa kanssakirjoittajani oli kerännyt aineiston omaa väitöskirjaansa varten (ks. Graham 2009; Vainikka 2020).

paperin, jossa ensimmäistä kertaa kirjoitimme artikkelista tutkijakollegoiden luettavaksi tarkoitettua versiota. Editoimme tekstiä useissa vaiheissa parin vuoden mittaan palloitellen tiedostoa keskenämme, aiemman päälle kirjoittaen, poistaen ja muokaten. Viimeiset muokkaukset ennen julkaisua teimme junassa ja työhuoneessa vierekkäin istuen ja tekstiä ruudulta yhdessä katsellen. Näin artikkeli rakentui ideapapereista useiden työversioiden kautta täysmittaiseksi julkaisuksi (Vainikka ja Harju 2019), aikaa tähän meni kaikkiaan pari vuotta.

Kasvatustieteilijä Pekka Mertala (2021) kertoo Twitter-keijussa kokemuksiaan yhteiskirjoittajuudesta ja erottaa kolme erityyppistä yhteiskirjoittajuuden muotoa: symbioottisen yhteiskirjoittajuuden, substanssiyhteiskirjoittajuuden ja editorimaisen yhteiskirjoittajuuden. Symbioottisessa yhteiskirjoittajuudessa kirjoittajien työ sulautuu yhteen. Mertalan tapauksessa kirjoitusvastuita jaettiin mutta toisen tekstiä kommentoitiin ja editoitiin jatkuvasti. Hän toteaa, että ei lopulta enää pystynyt erottamaan, kumpi kirjoittajista oli tekstikohdan kirjoittanut. Tämä oli kokemukseni myös Eliisa Vainikan kanssa kirjoittamisesta: kirjoittamisemme oli työnjaostamme huolimatta niin yhteenkietoutunutta, että tuntuu kuin ilmaisummekin olisi hioutunut yhteen, ja monissa kohdissa julkaistusta tekstistä on vaikea erottaa, kumpi meistä kyseisen kohdan on kirjoittanut. Mertalan mukaan symbioottinen yhteiskirjoittaminen edellyttää, että tekijöillä on riittävästi yhteistä, ja tämä vaade nähdäkseni toteutui artikkelisamme Vainikan kanssa.

Substanssiyhteiskirjoittajuudessa (Mertala 2021) yhteiskirjoittamisen pohja puolestaan rakentuu kunkin kirjoittajan erityisasiantuntijuudesta, mikä tukee työn alla olevan tekstin käsittelemien ilmiöiden laaja-alaista tarkastelua. Editorimaisessa yhteiskirjoittajuudessa taas päävastuu on ykköskirjoittajalla, mutta editoriroolissa oleva kirjoittaja tukee Mertalan mukaan artikkelin etenemisen ja argumentaation rakentumista. Editori tekee konkreettista muokkaamista, tiivistää, liikuttelee tekstipalasia ja hioo. (Emt.)

Osatutkimuksessa 2 kirjoittamisessa oli sekä substanssiyhteiskirjoittajuuden että symbioottisen yhteiskirjoittajuuden piirteitä. Artikkelin aihe kiinnosti molempia, ja kuten kuvaan artikkelin esittelyssä alaluvussa 1.6, koko kirjoittamisprosessi sai alkunsa tästä yhteisen kiinnostuksen tunnistamisesta. Artikkelin aineisto oli kuitenkin kanssakirjoittajani keräämä ja analysoima, joten oma roolini oli tuoda asetelmaan uudenlaista näkökulmaa julkisen yhteyden ja elämänpolitiikan käsitteiden avulla (ks. alaluku 2.3). Näin artikkelin pohjana ollut aineisto lähestyttiin tuoreesta näkökulmasta. Todd Graham ykköskirjoittajana toimi myös editoriroolissa ja muokkasi artikkeliin kirjoittamaani tekstiä, näin myös siksi, että artikkeli kirjoitettiin hänen äidinkielellään englanniksi.

Myös Somus-hankkeessa kirjoitimme erilaisia tutkimukseen liittyviä tekstejä yhdessä tutkijakollegoiden kanssa. Lyhyitä tekstejä, esimerkiksi tiedotteita ja ideointityyppistä artikkeleiden luonnostelua, työstimme etänä Etherpadissa. Sovimme ajan, jolloin tulimme työstämään dokumenttia yhdessä, ja oli inspiroivaa seurata, miten kunkin kirjoittajan eriväriset tekstit (ks. kuvakaappaus Etherpadista alaluvussa 3.2) alkoivat pidentyä kuvaruudulla, ja miten editointien myötä värit sekoittuivat toisiinsa tekstimassan alkaessa muuttua yhä jäsennellymmäksi. Vastaavan kokemuksen kirjoittamisprosessista tunnistanevat nykyisin kaikki esimerkiksi Googlen dokumenttityökalulla yhteiskirjoittamista harjoittavat kollegat. Etherpad-kirjoituksessa vetoavaa oli erityisesti se, että olimme kaikki paikalla yhtä aikaa. Kokemus tekstien jaetusta luonteesta ja niiden kollektiivisesta tuottamisprosessista, johon kaikki olivat sitoutuneet, todentui sovelluksen avulla näkyväksi. Samaisen tutkijaryhmän kanssa pidimme lisäksi kirjoittamissessioita pomodoro-menetelmällä, työstimme konferenssipapereiden viime hetken viilauksia etänä pitämällä mikrofonit auki Skypeäsi niin, että kuullimme toistemme näppäimistön naputusäänet ja saimme näin tunteen, että kirjoitamme yhdessä silloinkin, kun kukin oli kotona omalla koneellaan. Kun linja oli auki, oli helppo esittää kysymyksiä ja heittää ideoita toisille. Hankkeen loppuraportin (Näkki ym. 2011) lukuja ideoimme post it -lapuille, joiden ajatukset siirsimme tiedostoille Word-ohjelmaan. Näitä tiedostoja työstimme edelleen yhdessä niin, että kullakin kannettavalla tietokoneella oli yksi dokumentti auki, ja me tutkijat siirryimme tietokoneelta toiselle, jatkamaan edellisen kirjoittajan tekstiä. Näistä Somus-hankkeen varhaisista kokemuksista minulle on jäänyt vahva inspiroitumisen sävyttämä muistijälki siitä, miten antoisaa kollektiivinen kirjoittaminen voi parhaimmillaan olla (ks. myös Katajala-Peltomaa, Kuuliala ja Räsänen 2022; Hokka 2022).

Yhteiskirjoittaminen osatutkimuksissa 2 ja 6 mahdollisti syväluotaavia keskusteluja paitsi teorioista ja käsitteistä myös ajatuksista artikkelin tuottamiseksi. Kyse ei ollut toisen työn kommentoinnista vaan kahden ihmisen kohtaamisesta yhteisen työn äärellä, mikä edellytti erilaisten työskentelytapojen ja eri taustoista tulevien näkemysten yhteensovittelua ja vaati aikaa, koordinoitua, vastuiden jakamista ja luottamusta siihen, että kumpikin tekee osansa toisen ajatuksia ja työtä kunnioittaen. Ennen muuta yhteiskirjoittaminen kuitenkin toi mukanaan luottamuksellisia, kiinnostavia ja hauskoja keskusteluja ja tuotti mieleenpainuneen kokemuksen tutkimustyön jakamisesta.

Seuraavassa alaluvussa käsittelen sitä, millaisena tutkijuus näyttäytyy osana projektitutkimusta, joka sekin on kollektiivista tutkimustyötä, toimimista osana projektiryhmää, mikä käytännössä tarkoittaa sekä tutkimustehtävien jakamista eri tutkijoiden vastuulle että tutkimushankkeen toteuttamista yhdessä. Samaan aikaan

projektitutkijuus on omanlaisensa tutkijarooli, jota luonnehtivat niin projektirahoituksen rajaamat lyhyet mutta tiivistahtiset työrupeamat kuin tutkimustyöhön sisältyvät tulostavoitteetkin.

4.4 Projektitutkija työrukkasena ja oman tutkijanroolinsa kantajana

Osatutkimukseni ovat syntyneet kahta ensimmäistä lukuun ottamatta osana jotakin tutkimushanketta. Hankkeissa tehtävää tutkimusta ovat luonnollisesti ohjanneet kulloisenkin tutkimushankkeen kysymyksenasettelut, näkökulmat sekä menetelmälliset valinnat. Olen omaksunut eri hankkeissa työntekijäroolin; tulen tekemään töitä projektiin, suorittamaan ne työtehtävät, joita minulta odotetaan. Projektityövuosien myötä tutkijuuteeni on rakentunut käytännönläheinen ote, mikä on edesauttanut työn sujumista ja on itsessään osa projektitutkijan pätevyyttä: ei voi jäädä ihmettelemään eikä ahdistumaan uuden edessä vaan on navigoitava reitti kohti päämäärää, tehtävä oma osuutensa sille varatussa ajassa, löydettävä toteuttamiskelpoinen ja sopivasti rajattu tutkimustehtävä, mikäli sellaista ei ole jo valmiina, ja laadittava suunnitelma, joka on mahdollista toteuttaa työlle määritetyssä ajassa.

Olen alkanut arkipuheessa kutsua projektityötäni lapioinniksi ja itseäni hankkeiden työrukkaseksi. Tämä tutkimusta duunarityönä kuvaava metafora johtaa ajattelemaan, että teen samanlaisena toistuvaa työtä projektista toiseen. Tavallaan näin onkin. Kun projektityötä tekee pitkään, oppii projektin elinkaaren, sisäistää tutkimuksen tiiviin tahdin ja sen, että on päästävä kiinni kulloiseenkin aiheeseen nopeasti, sukkellettava sen verran pintatasoa syvemmälle, että tunnistaa tutkimuksen kontekstin ja ne tieteelliset keskustelut, jotka on tunnettava voidakseen tutkia aihetta ja tuottaakseen sitä koskevan tutkimuksen kentälle jotain uutta tai muuten relevanttia. Tunnetasolle jää kuitenkin kaiheartamaan kaipuu siitä, että kun taas kerran ehti innostua, voisipa joskus jäädä tutkimaan kaeummaksi aikaa ja syvemmin.

Akateemista työtä tutkineet Oili-Helena Ylijoki ja Hans Mäntylä (2003) ovat eritelleet yliopistotyötä jäsentäviä aikakäsityksiä. Heidän jaottelussaan aikataulutettu aika viittaa niihin työtehtäviin, joiden tekemistä voidaan määritellä kellon, kalenterin ja deadlinejen avulla. Ajaton aika puolestaan kuvastaa työhön suunnattua kiinnostusta, siihen uppoutumista, flow-tilaa ja luovuutta. Sovittu aika taas kuvaa määräaikaisten projektien tekijälle tuttuakin tutumpaa tilannetta, jossa jokin päättyvässä oleva yhdistyy tulevaisuuden epävarmuuteen. Ylijoen ja Mäntylän mukaan esimerkiksi määräaikaisissa työsopimuksissa suuntautuminen olemassa olevan työsuhteen päättymishetkeen yhdistyy huoleen siitä, mitä tapahtuu työsuhteen päättymisen

jälkeen, kun sovittu aika loppuu. He erottelevat vielä neljännenkin ajallisen jäsenyyksen, henkilökohtaisen ajan, joka viittaa tutkijan elettyyn perspektiiviin ihmisenä; siihen, kuinka elää hyvää elämää ja miten työ on siihen yhdistettävissä. (Emt.)

Projektitutkijana koen eläneeni aikataulutetun ja sovitun ajan asettamassa kehyksessä. Projektitutkimuksen kiivas tahti ei jätä tutkimustyöhön liiemmalti ajattelu-aikaa eikä anna mahdollisuutta harhailla, vaan on edettävä tietyillä raiteilla ennalta määrättyssä tiukassa aikataulussa. Kokemus on yleensä se, että aika valuu käsistä, aika loppuu kesken. On kiire edetä tutkimuksenteossa, ja samaan aikaan ei haluaisi ajatella ajan kulumista, sillä se tarkoittaa senhetkisen työelämän päätöstä ja tuntemattoman tulevaisuuden lähenemistä.

Tutkimushankkeet tulevat ja menevät, alkavat ja päättyvät, niitä ideoidaan ja toteutetaan ja niissä julkaistaan. Projektityön elinkaari on suhteellisen lyhyt, projektit kukoistavat hetken ja katoavat sitten uusien tieltä, toki jättäen muistijälkiä tekijöidensä mieleen, mahdollisia siemeniä uusiin hankkeisiin ja tuotoksia julkaisujen muodossa. Koska projektipätkät ovat useimmiten lyhyempiä kuin tieteellisten lehtien julkaisuprosessit, projekteista tapaa jäädä häntiä, joita saatetaan valmiiksi kulloisenkin pätkän jo päätyttyä. Aikaisemmin, kun projektin tuotokset julkaistiin nykyistä useammin raportteina yliopiston omissa julkaisusarjoissa, oli hieman helpompaa päätellä projekti ajallaan. Kun painopiste on asettunut julkaisemiseen tieteellisesti korkeatasoisissa jurnaaleissa, joiden julkaisuprosesseissa kuluu yleensä vuodesta useampaankin vuotta, tulosten julkaisemisen loppuvaiheet viedään päätökseen käytännössä usein omalla vapaa-ajalla, joskus toisen projektin työajalla. Tämä tilanne on varmasti läsnä jokaisen projekteja tekevän tutkijan työarjessa. Yliopistotyön pätkiintyessä parista kuukaudesta vuoden mittaisiin jaksoihin, työajan riittämättömyys kertautuu ja alkaa tuottaa kokemusta siitä, että paitsi tekee jatkuvasti kulloistakin työtä myös hoi-ttaa jonkin vanhan projektin häntää miettien lisäksi kuumeisesti jo seuraavaa peliliikettä yliopistotyön kentällä²⁶.

Jokaisen projektin päätyttyä olen jäänyt jossittelemaan: jos aikaa olisi ollut enemmän, olisinko päässyt syvemmälle, olisiko aineistosta löytynyt vielä kiinnostavampia näkökulmia, olisinko kirjoittanut paremman tutkimusartikkelin. On täysin mahdollista kokea yhtäaikaisesti onnistuneensa projektityössä ja epäonnistuneensa tutkijana. Projektityö on myös varsin näkymätöntä – ainakin apukädeksi tai työrukkaseksi hankkeeseen tulevan tutkijan roolissa. Projektityö ei ole uralla etenemistä, se on jä-mähtämistä yhteen asemaan. Kaltaiseni projektitutkijat eivät ensisijaisesti ole niitä, jotka näkyvät asiantuntijoina julkisuudessa tai loistavat huippututkijalupauksina

²⁶ Työelämän tutkija Anu Järvensivu (2010) on kuvannut työelämää peliksi, joka muotoutuu kentällä pelaavien strategisten valintojen mukaisesti ja johon kenelläkään yksittäisellä pelaajalla ei ole valtaa.

yliopistomaailmassa. Projektityö hankaloittaa tai jopa estää – ainakin minun tapauksessani, jossa projektien aiheet ovat vaihdelleet ja työn aikajänteet ovat olleet lyhyitä – tehokkaasti myös väitöskirjan tekemistä. Projektitutkijan roolissa en myöskään ole kokenut olevani tieteelliselle toimijalle asettuvien odotusten mukainen. Huijarisyndrooma, työuupumus ja tutkijan roolia koskeva isetutkiskelu ovat tuttuja niin minulle kuin monelle tutkijakollegallekin (ks. esim. Houtbeckers 2020; Santaoja 2020; Visala 2018). Kokemukset tutkijan työstä ovat tältäkin osin jaettuina.

Oma selviytymiskeinoni projektitutkijana on ollut pyrkiä muokkaamaan työtäni arvojeni mukaiseksi. Tämä on tarkoittanut paitsi oman rajallisuuden hyväksymistä myös laajempaa asennemuutosta. Päätin jo sangen varhain lopettaa itseni vertailun muihin ja irtisanoutua akateemisen maailman kilpailullisuudesta. En halua osallistua myöskään sitä tukevaan puheeseen; en halua korostaa itseäni, erinomaisuuttani tai saavutuksiani (mutta voin toki iloita julkisesti valmistuneista töistä), enkä arvostella kenenkään muun tekemisiä tai tekemättä jättämisä (mutta voin iloita heidän saavutuksistaan). Päätin, että minun roolini yliopistossa onkin auttaa muita ja siten myös ottaa hankkeissa sellaista roolia, joka edistää muiden töitä. Päätin lakata kantamasta sellaista tutkijaroolia, joka ei tuntunut omalta.

Edellä kuvailemaani selviytymisstrategiaa on tukenut tutkijan taitojen karttuminen. Olen ollut onnekas, sillä olen saanut työskennellä hankkeissa, joista olen löytänyt omia kiinnostuspintoja ja joista olen innostunut. Koska olen työskennellyt usein monitieteisissä ja melko suurissa tutkimushankkeissa, olen oppinut aina paljon uutta ja samalla löytänyt paikkani kulloisenkin projektin ympärille rakentuvassa tutkijayhteisössä. Vaihtuvien projektien tutkijalta jäävät kuitenkin helposti saavuttamatta yhden tutkimusaiheen syvempi asiantuntijuus ja siihen kiinnittyvä tutkijayhteisö, esimerkiksi kansainvälinen, toisiaan konferensseissa säännöllisesti tapaavien kollegoiden verkosto. Projektitutkijana olen esittänyt tutkimustuloksiani niillä areenoilla, joille kulloinenkin hanke on minut vienyt, ja asiantuntijana koen olevani kaikesta vähän tietävä jokapaikanhöylä, 'jack of all trades, master of none'.

4.5 Elettyä, opittua ja reflektoitua – tutkija kokijana

Entä mitä sinä tästä ajattelet?

Haastateltava esitti minulle tämän kysymyksen, kun istuimme kahvilan pöydässä toisiamme vastapäätä. Haastattelu oli loppumassa, mutta minulla ei ollut vielä kiire junnalle, juna-asemakin oli vain parin minuutin kävelymatkan päässä. Olin juuri

kuunnellut reilun tunnin verran ikäiseni miehen näkemyksiä, joista osaa minun oli vaikea hyväksyä. Olin nyökytellyt ja myönnellyt hänen sanomisilleen, koska koin, että en voinut väittää vastaanakaan tutkimushaastattelijan roolissani. Olimme kaksi toisillemme vierasta ihmistä, välissämme tallennuslaite, toisen odotettiin kertovan kokemuksiaan, toisen vaikenevan omistaan.

Minulla on, nuorebkonana naisena, aika lailla toisensuuntaisia kokemuksia yhteiskunnallisista ja työelämässä ilmenevistä valtasubsteista kuin mitä esität, sain kuitenkin tilanteessa muotoiluksi, ja kuvasin, miltä tuntuu, kun joutuu vuodesta toiseen rakentamaan uskottavuuttaan ja todistelemaan osaamistaan – ja miten ehkä siinä samalla lakkaa itse uskosta niihin.

Tilanne edellä liittyy osatutkimukseen 4, jonka kuluessa tulin hyvin tietoisiksi omasta subjektiviteetistani tutkimushaastattelujen tekijänä. Omaan ajatusmaailmaani sisältyy demokratian tärkeys, mutta kohtasin haastateltavia, jotka esittivät julkisuudessa ja haastattelutilanteessa rasistisia tai naisvihamielisiä näkemyksiä. Teemahaastattelurunko toimi tukena ja turvana niin näihin haastatteluihin valmistautuessani kuin itse haastattelutilanteissakin. Lisäksi nojauduin ajatukseen siitä, että tutkimushaastatteluissa tehtäväni on kysyä ja kuunnella, ei ottaa kantaa. Jos kohta olinkin joistakin asioista eri mieltä kuin esimerkiksi kyseinen haastateltavani, tämä ei ollut esteenä hänen ajatustensa ja perustelujensa kuuntelemiselle. Saatoin myös pyytää häneltä täsmennyksiä ja kysyä lisää. Tällä suhtautumistavalla tunsin itse asiassa useinkin tavoittavani jonkin yhteisen maaperän haastateltujen kanssa, ainakin minulle syntyi tunne kohtaamisesta. Jos kysymys olisi ollut muunlaisesta keskustelusta kuin haastattelusta, olisi erimielisyyksiä kenties ollut mahdollista myös ottaa avoimesti puheeksi.

Kuvaamani tilanne havainnollistaa samalla myös sitä, miten monella tasolla kokemuksellisuus on tutkimushaastattelutilanteessa läsnä. Omalta kannaltani tilanteeseen sisältyi ensinnäkin elettyä hetkellistä epämukavuuden tunnetta, jota haastatellun esittämät ajatukset ja yllättävä ”toisin toimiminen” (ks. Kukkonen ja Pyykkönen 2015, 97) minussa herättivät. Mukana oli myös varovaisuutta, joka liittyi pyrkimykseen suojata sosiaalista kanssakäymistä välttämällä konfliktia. Jo rooliasetelmamme oli konfliktiherkkä: olin paitsi tutkija myös nainen tilanteessa, jossa miessukupuolta edustava toinen osapuoli esitti naissukupuolen yhteiskunnalliseksi ongelmaksi. Haluan kuitenkin korostaa, että kyseiseen haastattelutilanteeseen ei liittynyt aggressiota eikä minikäänlaista henkisen tai fyysisen väkivallan uhkaa. Pyrkimys kasvojen säilyttämiseen oli tulkintani mukaan molemminpuolista, ja toivoakseni molemmille jäi kohtaamisesta voittopuolisesti myönteinen kokemus.

Toinen kokemuksellisuuden kerros mainitussa tutkimustilanteessa liittyy siihen, että vaikka kyseessä oli ainutkertainen, kontekstisidonnainen keskustelu juuri

kyseisen ihmisen kanssa, minulla on ihmislajin edustajana erilaisista konfliktierkistä tilanteista runsaasti aiempia kokemuksia. Vuorovaikutukseen sisältyi omalta puoleltani myös strategista viestinnällistä toimintaa; olin tutkijana hiljaa omista näkemyksistäni haastattelun aikana, jotta en vaarantaisi tutkimukselle tärkeän haastatteluaineiston tuottamista (vrt. Kokkonen ja Pyykkönen 2015, 95–96), sen sijaan nojasin aiemmin oppimaani, esimerkiksi kokemuksiini tutkimushaastattelijana ja haastattelu-menettelystä lukemaani tutkimuskirjallisuuteen. Mahdollisesti myös haastattelulla oli sordiino päällä, todennäköisesti hän esitti haastattelussa näkemyksistään pehmenettyjä versioita sosiaalisessa mediassa esittämistään ajatuksista, koska vastapäätä, kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa, istui tutkija ja nainen.

Oman ulottuvuutensa kuvaamaani tilanteeseen toi se, että olin tuohon mennessä tehnyt lukuisia muita tutkimushaastatteluja eri hankkeissa ja reflektoinut niiden valta-asetelmia eri kannoilta (Harju 2001a; vrt. Kukkonen ja Pyykkönen 2015, 89–90). Minin siis haastattelutilanteeseen varsin tietoisena haastattelun vuorovaikutustilanteen monikerroksisuudesta. Kuten olen alaluvuissa 3.1 ja 4.2 tuonut esiin, tutkijan on mielestäni tärkeää tunnistaa olevansa tutkimustilanteessa monilla tavoin vallakkaassa asemassa suhteessa tutkimusosallistujiin ja muihin tahoihin, jotka tulevat vedetyiksi mukaan kulloisenkin tutkimuksen prosesseihin. Tämä koskee paitsi tutkimusetiikkaan liittyviä käytäntöjä, kuten osallistujien yksityisyyden suojaamista, myös laajemmin vastuuta osallistujien hyvinvoinnista tutkimustilanteissa ja niiden jälkeen siltä osin kuin tutkimuksen mahdolliset seuraukset ovat ennakoitavissa ja hallittavissa.²⁷

Tämän luvun alaluvuissa olen tarkastellut tutkimuksen kokemuksellisuutta kolmen edellä esiin nostamani tason kautta pyrkien kuvaamaan kokemuksellisuutta eletynä, opittuna ja reflektoituna. Olen toisin sanoen muistellut osatutkimuksieni tutkimustyöhön liittyneitä tunteita ja kokemuksia, tulkinnut niitä nykyhetken tietämyksistäni ponnistaen, sanallistaen oppimaani ja pohtien vuosien mittaan rakentuneen tietämykseni laajempaa merkitystä laadullisen empiirisen tutkimuksen ja tutkimustiedon tuottamisen kontekstissa.

Osatutkimuksissani olen kokenut iloa ja onnistumista toisten tutkijoiden kanssa tutkimukseen liittyviä kysymyksiä puntaroiden ja yhdessä kirjoittaen. Olen oppinut paljon, saanut ajateltavaa ja omaksunut hyviä käytäntöjä, jotka ovat seuranneet mukana työssäni aina tähän päivään asti. Osatutkimukset ovat myös haastaneet minua pohtimaan kriittisesti tutkimukseen sisältyvän vallan ja vallankäytön rakenteellisia ulottuvuuksia, mikä on saanut minut muuttamaan tapojani toimia tutkijana.

²⁷ Kokemuksesta kumpuavaa tietämistä, osallisuutta, valtaa ja vertaisuutta tutkimuksenteossa pohditaan myös vastikään – kirjoitan tätä keväällä 2023 – julkaistussa *Kanssatutkimus*-teoksessa, jonka ovat toimittaneet Meri Kulmala, Sanna Spišák ja Satu Venäläinen (Kulmala, Spišák ja Venäläinen 2023).

5 YHTEENVETO JA UUSI ROOLI TUTKIJANA

5.1 Kiteytys

Kiteytän nyt väitöstyöni johdanto-osion päätteeksi ensin keskeiset huomioni johdannon alussa (ks. alaluku 1.5) muotoilemiini kolmeen tutkimuskysymykseen. Tämän jälkeen, alaluvussa 5.2 tarkastelen, millä tavoin tutkimuksellisen refleksiivisyyden kolmas taso, eli refleksiivisyyden suhde yhteiskuntaan ja tieteen kentällä toimiseen, piirtyy esiin väitöstutkimuksessani. Alaluvussa 5.3 hahmottelen linjauksia tutkimuksesta, johon haluaisin seuraavaksi suuntautua.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni koski sitä, millaisena julkisen osallistumisen kokemuksellisuus hahmottuu osatutkimusten pohjalta. Tiivistäen voi todeta, että kokemuksellisuus eriytyy kolmeksi 'alalajiksi': kokemuksiksi, tunteiksi ja kokeneisuudeksi. Viimeksi mainitulla tarkoitan osallistumiseen liittyvää kompetenssia, jota ihmisille syntyy julkisen osallistumisen myötä, siinä tapahtuvan oppimisen kautta. Kokemukset osallisuudesta ja osallistumisesta karttavat kulloisenkin julkisen osallistumisen ja siihen liittyvien vuorovaikutustilanteiden ja toiminnan aikana. Tulevia kokemuksia suhteutetaan tähän aiempaan 'kokemusvarantoon', toisin sanoen osallistumiskokemukset ja julkisen osallistumisen aikana eletyt tunteet merkityksellistyvät osallistujien mielissä, lisäävät heidän ymmärrystään ja suuntaavat siten heidän tulevaa toimintaansa.

Tunteet puolestaan toimivat ensinnäkin kytköksenä yksityisen ja julkisen välillä, kun kansalaiskeskustelua yhteiskunnallisista kysymyksistä käydään tuomalla muiden nähtävillä omia arjen kokemuksia. Lisäksi tunteet ja kokemukset yhdistävät ihmisiä julkisissa keskusteluissa vertaisiksi ja saattavat heitä vuorovaikutukseen toistensa kanssa, mutta ne myös erottavat, piirtävät rajoja meidän ja muiden välille. Tunteet myös rajaavat julkisen osallistumisen tilaa; ne tekevät näkyväksi niitä julkisen osallistumisen näyttäjämiöitä, joilla tunteiden ilmaiseminen ei ole soveliaista, vaikka osallistujat tunteita kokisivatkin, ja toisaalta osoittavat niitä julkisen osallistumisen tiloja, joihin kokemukset ja tunteet mahtuvat mukaan.

Julkisen osallistumisen kokemuksellisuutta koskevalla tutkimuksellani jatkan julkisuutta ja affektia koskevaa keskustelua tuomalla esiin kokemusten ja tunteiden toiminnallisuutta sekä vuorovaikutustilanteiden mutkikkuutta. Julkisen osallistumisen kokemusten tarkastelu oppimisen, kokeneisuuden ja karttuvan kyvykkyyden kautta avaa julkisesta osallistumisesta näkyviin sen työtä ja ponnistelua vaativan luonteen, mikä puolestaan kytkeytyy julkiseen osallistumiseen liittyviin tunteisiin. Asia, jonka puolesta puurtaa tai jota vastaan kamppailee, ei ole tunnetasolla yhdentekevä.

Toinen tutkimuskysymykseni koski osatutkimuksissani käytettyjen tutkimusmenetelmien mahdollisuuksia ja ongelmia tarkasteltaessa ihmisten kokemuksia julkisesta osallistumisesta. Aineistoistani osatutkimuksissa 1 ja 4 käytettyjen teemahaastattelujen ja osatutkimusten 5 ja 6 internetkyselyn avovastausten voi tiivistää mahdollistaneen sen, että ihmiset pääsivät itse sanallistamaan kokemuksiaan ja tunteitaan julkisesta osallistumisesta. Osatutkimuksissa 2 ja 6 analysoidut anonyymit verkkokeskustelut puolestaan ovat julkisen osallistumisen kokemuksellisuutta tutkittaessa kiinnostava aineisto paitsi affektiivisuutensa vuoksi myös siksi, että niissä rajat yksityisen ja julkisen sekä henkilökohtaisen ja poliittisen välillä ovat jatkuvassa liikkeessä. Koska kyseiset keskusteluaineistot eivät ole itse keräämiäni tai analysoimiani, tarkastelin aineiston tuottamisen sijaan alaluvussa 3.3 verkkofoorumien keskusteluja julkisena keskusteluna ja pohdin niiden käyttämistä aineistona tutkimuseettisestä näkökulmasta. Vaikka keskustelut verkkofoorumeilla, joihin osallistutaan nimimerkillä ja joita pääsee lukemaan kuka tahansa, ovat periaatteessa julkisia, niissä syntyy toisinaan kokemus yhteisöllisyydestä ja näkemysten intiimistä jakamisesta pienessä piirissä, vertaisten kesken. Tällaisten aineistojen hyödyntämisessä ja niihin perustuvien tulosten raportoinnissa onkin käytettävä tarkkaa eettistä harkintaa. Osatutkimuksen 3 osallistuvan suunnittelun menetelmään pohjaavan tutkimusprosessin reflektointi puolestaan nosti esiin tarpeen määrittellä täsmällisesti, mitä osallistumisella tutkimuksessa kulloinkin tarkoitetaan, sekä haastoi problematisoimaan lähtökohdan, jossa osallistuminen otetaan annettuna tai nähdään se itsestään selvästi myönteisenä asiana, kuten osallistamaan pyrkivissä tutkimushankkeissa usein tehdään. Reflektointia varten hätitin johdannossa esiin myös julkisuutta ja julkista osallistumista käsittelevissä tutkimusteksteissä usein näyttämöverhojen taakse kurkkimaan jättäytyvän osallisen, tutkijan itsensä, joka johdanto-osion edetessä pääsi yhä julkilausutummin puhumaan kokemuksistaan ja tunteistaan.

Kolmannen tutkimuskysymykseni mukaisesti nostin luvussa 4 osatutkimusteni pohjalta tarkasteluun kysymyksen tutkimuksen kokemuksellisuuden ulottuvuuksista projektitutkimuksen kontekstissa. Esiin piirtyivät kokemukset tutkimuksen tekemisestä elettyinä, opittuna ja reflektoituna. Tutkimustyöhön sisältyvän vallankäytön

pohtiminen suhteessa tutkimuksen kohteisiin puolestaan johdatti minut tarkastelemaan kriittisesti osallistumista tutkimuksen lähtökohtana (vrt. Högbacka ja Aaltonen 2015, 16). Mitä tulee projektitutkimuksen ominaisuuteeseen, nostan näkyviin tutkimuksen tekemisen eritasoiset realiteetit ja reunaehdot. Omaa tutkijan kokemustani ovat rakentaneet ja muokanneet muun muassa toisten tekemät tutkimussuunnitelmat ja keräämät aineistot sekä kiivaassa tahdissa projektista toiseen siirtyminen ja samanaikainen tasapainottelu yliopistouudistuksen jälkeisen yliopistomaailman odotusten keskellä. Tutkijana toimiessani olen erilaisten kokemusten kautta oppinut toimimaan näissä rakenteissa, mukautunut niihin ja muodostanut erilaisten kamppailujen kautta selviytymisstrategioita, joiden avulla tutkijuuttani kannan ja kannattelen.

5.2 Refleksiivisyyden kokemuksellinen politiikka

Lähestymistapaani johdanto-osiossa on sävyttänyt kauttaaltaan huomion itsekriittinen suuntaaminen tutkijaan ja tutkimusprosessiin. Olen reflektoinut tutkijan asemaa ja tutkimuksen vuorovaikutuksellisuutta sekä osatutkimukseni aineistoja, menetelmiä ja teorioita (ks. Högbacka ja Aaltonen 2015, 9–10). Tässä alaluvussa pohdin tutkimukseni suhdetta yhteiskuntaan ja nostan esiin tutkimuksen tekemisen poliittisen luonteen. Valotan myös johdannon kirjoittamisen aikana kehkeytyneitä ajatuksiani tutkimuksen kieleen sisäänrakentuneen vallankäytön ilmentymisestä omassa tekstissäni.

Kokemuksen käsitteeseen sellaisena kuin sen määrittelen johdanto-osion alussa (ks. alaluku 1.3) sisältyy ajatus oppimisesta eli siitä, että kokemukset kartuttavat ihmisten kompetenssia ja toimintakykyä. Tutkimuksessani tämä kompetenssi liittyy julkiseen osallistumiseen ja tarkemmin ottaen siihen, että erilaiset osallistumistilanteet lisäävät osallistujien ymmärrystä siitä, miten heidän kannattaa – tai ei kannata – toimia yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttaakseen, millaisia riskejä osallistumiseen sisältyy ja millaisia asetelmia, esimerkiksi kiistoja ja liittolaisuuksia, osallistuessa syntyy (ks. alaluku 4.5; vrt. Ridell 2005). Kokemukset luovat todellisuutta arkisista havainnoista, mutta kaikesta arjen kulusta ei synny tunnistettavia kokemuksia, vaan tämä edellyttää, että opimme havaitsemaan uudella tavalla sekä tiedostamaan ja tulkitsemaan havaintojamme siitä, mitä kulloinkin tapahtuu (Williams 1961, 16–17). Mielestäni kokemuksellisuus ja refleksiivisyys kietoutuvat yhteen juuri tällä oppimiseen liittyvällä havaitsemisen ulottuvuudella. Ajatukselle oppimisesta pohjaan myös tutkimustyötä koskevan refleksiivisen tarkasteluni. Olen johdanto-osiossa pyrkinyt ymmärtämään ja arvioimaan omia lähtökohtiani ja rajoituksiani tutkijana, tarkastellut kriittisesti

osatutkimuksiani osin kyseenalaistaenkin niiden teoreettisia ja menetelmällisiä lähtökohtia; olen myös suhtautunut vakavasti niin tutkimuksiini osallistuneisiin ihmisiin näkökulmineen kuin tutkijan ja osallistujien välisten valta-asetelmien ongelmiinkin (vrt. Kulmala ym. 2023, 14).

Högbackan ja Aaltosen (2015, 9–10) tarkastelema refleksiivisyyden kolmas eli yhteiskunnallinen ulottuvuus on väitöstyössäni läsnä jo sikäli, että tutkimukseni kohdentuu julkiseen osallistumiseen, jonka mahdollisuutta pidetään demokraattisesti toimivissa yhteiskunnissa tärkeänä arvona ja oikeutena. Lisäksi refleksiivisyyden yhteiskunnallinen ulottuvuus kutoutuu työssäni tieteen tekemisen ja osatutkimusteni toteuttamisen reunaehtojen esiin nostamiseen. Lähtökohtani on, että tutkimustyö on itsessään julkista osallistumista ja siten pyrkimystä vaikuttaa yhteiskuntaan. Tästä syystä taustoitin osatutkimusteni toteuttamisen prosesseja pohtien näihin prosesseihin uppoutuneita tiedon tuottamisen ja tietämisen tapoja, niiden rajoitteita ja niille ulkopuolelta asettuvia ehtoja (ks. Alava 2023).

Tutkimustyön – kaikkine käytäntöineen ja kiemuroineen – kääntäminen tieteellisen tekstin muotoon ei kokemusteni ja havaintojeni mukaan aina ole helppoa. Valta-asetelmien tunnistaminen ja julkituominen on tärkeää paitsi tutkimuksen käytännössä myös tekstin tasolla. Pohdin tutkimuksen kielen piirteitä johdanto-osiossa erityisesti kirjoittaessani julkisesta osallistumisesta. Tutkimusteksteissä, joihin viittaan, esiintyy kulloisessakin ajassa eläviä – ja sittemmin myös aikansa eläneitä – ilmaisuja ja käsitteellistyksiä, kuten osallistaminen, voimaannuttaminen, ruohonjuuritaso tai vaikkapa kansanliikkeitä kuvaava ”pienet ihmiset ovat saaneet tarpeekseen” -iskulause. Tutkimuksenkin kieleen sisältyy siis eriarvoistavia piirteitä, joita olisi ollut tarpeen purkaa laajemminkin kuin tässä työssä on ollut mahdollista, sillä kieli rakentaa todellisuutta ja vaikuttaa siihen, miten asiat koetaan.

Kielellisten valintojen kannalta merkityksellistä on esimerkiksi, kirjoittaako tutkija tiedon keräämisestä vai tuottamisesta, osallistavasta vai osallistuvasta tutkimuksesta ja tutkimusosallistujista vai kanssatutkijoista (ks. Rynänen ja Rannikko 2021, 14). Herättelevän havainnon omasta tavastani käyttää kieltä tein kirjoittaessani alaluvun 4.4 ensimmäistä versiota. Huomasin kirjoittaneeni kaikkein omakohtaisimmat kokemukseni passiivissa, piilotellen sen turvin yleistetyn ’projektitutkijan’ roolin takana. Passiivimuotoinen kielenkäyttö työntää tekevän – ja kokevan – tutkijan taka-alalle nostaten näyttämölle objektiivisina esittäytyvät tutkimustulokset.

Tutkimuksen kokemuksellisuuden kannalta toiminnalleni tutkijana on asettanut kehykset ennen muuta asemani projektitutkijana. Olen vuosien varrella joutunut painimaan määräaikaisen pätkätyöelämäni nostattamien tunteiden kanssa, mutta olen

myös oppinut kokemuksistani ja löytänyt uusia tapoja määrittää tutkijuuttani²⁸. Tutkijantyön tunteita ja kokemuksia tutkinut Sarah H. Davies (2019, 217) esittääkin, että nyky-yliopiston todellisuudessa eläminen vaatii tutkijoilta monenlaisia strategioita ja itsen asemoimista, sillä kokemuksellisesti yliopisto koostuu monenlaisista, sirpaleisista ja hämmentävistä todellisuuksien säikeistä, joita yliopistossa työskentelevien kehot, kokemukset ja urat kokoavat yhteen ja kannattelevat.

Yksi oppi, jonka kokemukseni vuosien projektitutkijuudesta ovat tarjonneet, on se, että tutkijan tulisi paitsi tunnistaa refleksiivisesti olevansa aina osa tutkimustaan myös politisoida oma roolinsa osana yhteiskunnan ja yliopistopolitiikan rakenteita ja niitä jäsentävää vallankäyttöä. Näin on etenkin siksi, että yliopistoissa tehdään tutkimusta ympäristössä, jota leimaavat yhä läpitunkevemmin markkina-ajattelu ja siihen kiinnittyneet tuloksellisuus- ja tehokkuusvaateet, kilpailullisuuden painottuminen sekä tietoteknologian kehityksen muokkaamat työnkuvat (ks. esim. Harju 2023; Kuusela 2021; Nikkola ja Tervasmäki 2021; Poutanen 2022). Tätä taustaa vasten on vaikea nähdä tutkijan työtä poliittisuudesta irrallisena ja intressivapaana toiminnan muotona (ks. myös Poutanen, Tervasmäki ja Harju 2021, 39, 42).

Mitä luultavimmin en koe yliopistotyön todellisuutta samalla tavoin kuin erilaisen urapolun, ehkä eri aikaan ja eri yliopistoissa kulkenut tutkija. Saatamme tunnistaa toistemme kokemukset, mutta en voi yleistää omaa kokemustani yliopistotyön arjen koko kuvaksi. Kielenkäyttöni alaluvussa 4.4 aluksi ujuttautunut passiivimuoto kenties ilmensi nurinkurisella tavalla tarvetta suojella tutkijan kokemusteni omakohtaisuutta ja intiimiyyttä niistä kertoessani. Tutkijan asiantuntijaroolissa kirjoitetussa tieteellisessä tekstissä omakohtaisuus tuntuu myös sopimattomalta; suhde yliopistoon on luonteeltaan työsuhde, ja siksi on varmempaa piiloutua passiiviin.

Minämuotoinen kertojanääni tuntui kuitenkin sopivan erityisen hyvin johdanto-osioon siksi, että halusin nostaa esiin osatutkimusten eri vaiheita valintoineen, vaikeuksineen ja onnistumisineen. Tämä liittyi erityisesti väitöskirjan johdannolle asettamaani itserefleksiiviseen tavoitteeseen tarkastella sitä, miten tietoa tuotetaan laadullisessa empiirisessä tutkimuksessa ja millaiset tekijät muovaavat tutkimustilanteissa tätä tiedon tuottamista. Yksikön ensimmäisen persoonan käyttäminen myös pysäytti tutkijaminäni tekstin äärelle ja toimi osaltaan refleksiivisena työkaluna; tieteellisessä tekstissä minän käyttäminen pakotti minut, tekstin tuottamiseen tottuneen

²⁸ Arvoista ja omasta kokemusmaailmasta ponnistamisesta tutkijantyössä on kirjoittanut myös esimerkiksi ympäristötoimijuutta tutkinut hallintotieteiden tohtori Minna Santaoja (2021). Hän reflektoi blogitekstissään, miten näkee omasta kokemusmaailmasta nousevat pienet tapaustutkimuksensa merkittäviksi kontekstissa, jossa tutkimukselle asetetaan strategisuutta, tehokkuutta, kansainvälisyyttä ja vaikuttavuutta koskevia vaateita.

kirjoittajan, miettimään, mitä minän avulla kulloinkin sanon ja mistä syystä (ks. myös Kyrölä 2014, 21–24).

Minäkertojan käyttö ei ole ongelmaton valinta, sillä se häivyttää tutkimuksen tekemisen kollektiivista luonnetta ja korostaa tutkijaa yksilönä, vaikka tosiasiallisesti olen työskennellyt kaikki nämä vuodet ja kaikissa osatutkimuksissa yhdessä toisten tutkijoiden kanssa, erilaisissa monitieteisissä tutkimusryhmissä sekä Tampereen yliopiston eri tiedekunnissa, eri kiinteistöissä ja oppiaineissa sijaitsevista työyhteisöistä. Johdanto-osiota kirjoittaessani koin, että refleksiivisyydestä itsekorostukseen oli paikoin turhankin lyhyt matka, ja puntaroin aika ajoin, missä määrin minäkertojaani kenties tulkitaan merkiksi siitä, että olen sisäistänyt vallitsevan promootiokulttuurin ja huomiotalouden osaksi tutkijuuttani (ks. Mannevuori ja Virtanen 2022, 31).

Tutkijaminän näkyväksi tekemisestä refleksiivisyyden nimissä on saattanut seurata myös, että tutkimuksen muut osapuolet, kuten tutkimusosallistujat ja tutkijakollegat, ovat jääneet rooleihinsa jähmetetyiksi hahmoiksi, kulsseiksi näyttämölle valokeilaan saapastelleen tutkijan ympärillä (ks. Höglbacka ja Aaltonen 2015, 15). Mikäli näin tuntuu käyneen, tämä johtuu osin siitä, että käyttäessäni johdanto-osion aineistona osatutkimuksiani, jo pelkkä ajallinen etäisyys tutkimuksen osapuoliin, osallistujiin ja kollegoihini, on muodostunut mittavaksi. Tämän lisäksi muut asianosaiset sijaitsevat tarkastelullisten kerrostumien takana; he ovat läsnä osatutkimusten tutkimusprosesseissa tuotetuissa aineistoissa, joiden pariin en ole voinut tätä johdanto-osiota kirjoittaessani palata, ja astuvat siten mukaan väitöstyöni näyttämölle muistikuvieni ja tutkimusartikkeleiden teksteissä tehtyjen tulkintojen välityksellä. Toivon silti, että olen onnistunut välittämään tekstissäni sen arvostuksen, jota tunnen heitä kohtaan, sekä kiitollisuuden siitä, että he ovat mahdollistaneet osatutkimusteni toteutumisen ja siten välillisesti myös tämän väitöstyön.

5.3 Uusia avauksia

Väitöstyöni johdannon retrospektiivisyys on vienyt minut muistelemaan menneitä tutkimushankkeita intensiivisemmin kuin kirjoittamista aloitellessani arvasinkaan. Osatutkimusten ajan ja tämän johdanto-osion ajan välissä on aikakerrostumia, vuodenkiertoja ja niiden aikana tekemääni muuta tutkimusta, joka jää tässä työssä näkymättömiin. Myös ne ovat osaltaan sitä tutkimuksen kokemuksellisuuden materiaa, jonka ympäröimänä ja vaikutuksen piirissä olen kulkenut kohti nykyhetkeä. Väitöskirjatradition mukainen lopetus eli katseen kääntäminen tuleviin tutkimuksiin tuntuu juuri nyt vaikealta. Samalla tilanne on tuttuakin tutumpi. Harvoin jos koskaan olen

yhtä tutkimusta lopetellessani tiennyt, mikä on seuraavan aihe. Väitöskirja tarkoittaa monelle tutkijan uran alkua, mutta itselleni se tuntuu tällä hetkellä taitekohdalta, eräänlaiselta välitilinpäätökseltä, jonka jälkeiset suunnat ovat hämärän peitossa. Jatkumo uuteen tutkimukseen on yhtä mahdollinen kuin täyskäännös työelämässäni. Niinpä uusien tutkimusaiheiden ideoimisen sijasta hahmottelen muutamia linjaustyyppisiä suuntia tutkimukselle, jollaisen parista toivoisin itseni lähitulevaisuudessa löytäväni.

Ensimmäinen linjaukseni liittyy maailman ja maapallon tilaan. Ilmastonmuutos, luontokato ja niistä juontuvat yhteiskunnalliset ongelmat ovat globaaliudessaan mitaluokaltaan niin valtavia, että niiden edessä omat teot niin kansalaisena, kuluttajana kuin tutkijanakin tuntuvat vähäpätöisiltä (vrt. Latour 2011). Samaan aikaan yliopistotyön monet käytännöt ja työn painoarvoa laskennallisesti punnitsevat mittarit näyttävät yhä oudompina, kun olemassaoloamme uhkaavat ilmiöt tulevat päivittäin silmien eteen uutisvirrasta, sosiaalisesta mediasta, suoratoistopalveluiden sarjoista ja kaunokirjallisuudesta – ja usein jo ovesta ulos astuessa. Tätä taustaa vasten kysymys tutkimuksen ja aktivismin suhteesta ei näyttäydy vain ajankohtaisena vaan polttavana. Sivusta ja etäältä katsominen ei tunnu tutkijan roolissa enää riittävältä, vaan haluaisin suuntautua miettimään, miten mediatutkimus, tai laajemmin yhteiskuntatieteellinen tutkimus, ja mediatutkijat voivat olla mukana edistämässä kestäväää tulevaisuutta.

Muutokseen pyrkivä tutkimus ja tutkijuus eivät ole uusia asioita. Tällaista tutkimusta on kutsuttu eri nimillä – toimintatutkimukseksi (esim. Kuula 1999), taistelevaksi tutkimukseksi (Suoranta ja Rynnänen 2014), sitoutuneeksi tutkimukseksi (engaged research; ks. esim. Aslama ja Napoli 2011, 1–2), kanssatutkimukseksi (Kulmala ym. 2023) – ja sitä ovat tehneet niin mediatutkijat kuin muidenkin alojen tutkijat. Kyse on ennemminkin omasta uudelleen linjautumisestani suhteessa osallistumiseen – ja toimintaan – ja tarpeestani löytää keinoja toimia tutkijana yhdessä asioiden tolaa muuttamaan pyrkivien ihmisten ja ryhmittymien kanssa.

Siinä missä pohdiskeluni edellä linjaa tulevaa tutkimustani tutkimuksen lähtökoh-tien ja uuteen tutkijarooliin asemoitumisen kautta, toinen linjaukseni tulee lähemmäs tutkimuksen menetelmällisiä kysymyksiä, joita käsittelin erityisesti pääluvussa 3. Olen toistaiseksi tutkinut julkisen osallistumisen kokemuksellisuutta pääosin menetelmillä, joilla tuotetuissa aineistoissa kokemuksiaan kertovat yksittäiset ihmiset. Olen toisin sanoen tarkastellut julkista osallistumista viime kädessä yksilösubjektin kannalta (ks. myös Hyvärinen 1985, 276). Julkinen osallistuminen on kuitenkin usein edelleen – myös tänä minäprojektien aikakautena – vahvasti yhteistä toimintaa. Johdanto-osion kirjoittamisesta jäi itämään ajatus sellaisten tutkimusmenetelmien kokeilemisesta ja kehittämisestä, jotka luotaavat kollektiivien jakamia kokemuksia ja tunteita sekä

maailmassa olemisen jaettua kokemusta, siis jonkinlaista kanssakokijuutta. Nämä menetelmät voisivat saada tukea myös edellä viitatusista kanssatutkimuksesta, ja johtaa yhdessä tekemiseen, yhdessä ajattelemiseen, yhteisten tutkimusaineistojen tuottamiseen ja tulkintaan sekä mahdollisesti myös tutkimuksen vallankäytön ja vaikuttavuuden uudelleenajatteluun.

Uusi, täysin erilainen tutkimuksellinen suunta avautuisi ottamalla etäisyyttä ihmiskeskeisyyteen, johon sitoutumistani en ole johdanto-osion matkakertomuksessa reflektoinut saati haastanut, ja perustamalla tutkimustyöni eettisille suhteille kaikenlajisiin. Silti, kuten feministisen tieteen ja teknologian tutkija Donna Haraway huomauttaa, ihmisten konkreettisilla, kontekstisidonnaisilla teoilla on merkitystä:

Sillä, miten juuri me valitsemme elää ja kuolla, on merkitystä. Ja sillä on merkitystä paitsi ihmisille myös monille eri eliöryhmien otuksille, jotka olemme alistaneet tuhoon, sukupuuttoihin, kansanmurhiin ja tulevaisuudettomuuteen.²⁹

²⁹ “However, the doings of situated, actual human beings matter. It matters with which ways of living and dying we cast our lot rather than others. It matters not just to human beings, but also to those many critters across taxa which and whom we have subjected to exterminations, extinctions, genocides, and prospects of futurelessness.” (Haraway 2016, 11, käännös väitöskirjan tekijän.)

KIRJALLISUUS

- Ahmed, Sara. 2018. *Tunteiden kulttuuripolitiikka*. Tampere: niin & näin. [Cultural Politics of Emotion 2004.] Suomentanut Elina Halttunen-Riikonen.
- Ahva, Laura. 2010. *Making News with Citizens: Public Journalism and Professional Reflexivity in Finnish Newspapers*. Väitöskirja, Tampereen yliopisto. Tampere: Tampere University Press. <https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8288-5>.
- Ahva, Laura. 2017. "How is participation practiced by "in-betweeners" of journalism?" *Journalism Practice* 11 (2–3): 142–159. <http://dx.doi.org/10.1080/17512786.2016.1209084>.
- Andersen, Lars Bo, Peter Danholt, Kim Halskov, Nicolai Brodersen Hansen ja Peter Lauritsen. 2015. "Participation as a matter of concern in participatory design." *CoDesign* 11 (3–4): 250–261. <https://doi.org/10.1080/15710882.2015.1081246>.
- Aslama, Minna ja Philip M. Napoli, toim. 2011. *Communications Research in Action: Scholar-Activist Collaborations for a Democratic Public Sphere*. New York: Fordham University Press.
- Autti, Outi ja Maarit Jaakkola. 2023. "Määräaikaisen tutkijan päivä". *Kulttuurintutkimus* 40 (1): 1–2. <https://journal.fi/kulttuurintutkimus/article/view/127438>.
- Bennett, W. Lance. 2007. "Civic learning in changing democracies." Teoksessa *Young Citizens and New Media: Learning for Democratic Participation*, toimittanut Peter Dahlgren, 59–77. New York: Routledge.
- Berger, Peter L. ja Thomas Luckmann. 2005 [1966]. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. [The Social Construction of Reality]. Helsinki: Yliopistopaino.
- Blumer, Herbert. 1965 [1947]. "Public opinion and public opinion polling." Teoksessa *Public Opinion and Propaganda: A Book of Readings*, toimittaneet Daniel Katz, Dorwin Cartwright, Samuel Eldersveld ja Alfred McClung Lee, 70–78. New York: Jolt, Rinehart & Winston.
- Bogad, L.M. 2005. *Electoral Guerrilla Theatre. Radical Ridicule and Social Movements*. New York: Routledge.
- boyd, danah. 2011. "Social Network Sites as Networked Publics: Affordances, Dynamics, and Implications." Teoksessa *Networked Self: Identity, Community, and Culture on Social Network Sites*, toimittanut Zizi Papacharissi, 39–58. New York: Routledge.
- Brooks, Caitlin, Krista Sutherland, Margaret U. D'Silva, Greg Leichty ja Kyeland Jackson. 2019. "Protest motivations of the Standing Rock Movement. A Facebook page analysis." Teoksessa *Mediated Intercultural Communication in a Digital Age*, toimittaneet

- Ahmet Atay ja Margaret U. D'Silva, 204–215. *Routledge Research in Communication Studies*. New York, NY: Routledge.
- Bäck, Asta, Pirjo Friedrich, Teemu Ropponen, Auli Harju ja Kari A. Hintikka. 2013. "From design participation to civic participation – participatory design of a social media service." *International Journal of Social and Humanistic Computing* 2 (1–2): 51–67. <https://doi.org/10.1504/ijshc.2013.053266>.
- Cammaerts, Bart ja Nico Carpentier, toim. 2007. *Reclaiming the Media. Communication Rights and Democratic Media Roles*. Bristol: Intellect.
- Chayko, Mary. 2002. *Connecting: How We Form Social Bonds and Communities*. State University of New York Press. <https://doi.org/10.1086/379590>.
- Clough, Patricia T. 2007. "Introduction." Teoksessa *The Affective Turn. Theorizing the Social*, toimittaneet Patricia T. Clough ja Jean Halley, 1–33. Durham: Duke University Press.
- Couldry, Nick. 2006. "Culture and citizenship: The missing link?" *European Journal of Cultural Studies* 9 (3): 321–339.
- Couldry, Nick, Sonia Livingstone ja Tim Markham, toim. 2010. *Media Consumption and Public Engagement*. Consumption and Public Life Series. Palgrave Macmillan: London.
- Couldry, Nick, Sonia Livingstone ja Tim Markham. 2018. "The Public Connection Project ten years on." Teoksessa *Conexión Pública: prácticas cívicas y uso de medios en cinco países*, toimittaneet M.A. Guerrero ja A. Arriagada, 145–169. Mexico City, Mexico: Universidad Iberoamericana. <http://eprints.lse.ac.uk/88284/>.
- Dahlgren, Peter. 2006. "Doing citizenship. The cultural origins of civic agency in the public sphere." *European Journal of Cultural Studies* 9 (3): 267–286. <https://doi.org/10.1177/1367549406066073>.
- Davies, Sarah H. 2019. "Living and working in the contemporary university." Teoksessa *The Social Structures of Global Academia*, toimittaneet Fabian Cannizzo ja Nick Osbaldiston, 205–221. Routledge Advances in Sociology. Abingdon: Routledge.
- Dayan, Daniel. 2001. "The peculiar public of television." *Media, Culture & Society* 23 (6): 743–765. <https://doi.org/10.1177/016344301023006004>.
- Dewey, John. 2006 [1927]. *Julkisen toiminta ja sen ongelmat*. [Public and its problems 1927]. Suomentanut Mika Renvall. Tampere: Vastapaino.
- Dryzek, John S. 2000. *Deliberative Democracy and Beyond: Liberals, Critics, Contestations*. Oxford: Oxford University Press.
- Durkheim, Émile. 1976. *The Elementary Forms of the Religious Life*, englanniksi kääntänyt J. W. Swain. London: George Allen and Unwin.
- Eliasoph, Nina. 1998. *Avoiding politics. How Americans produce apathy in everyday life*. Cambridge University Press.
- Eskola, Jari ja Juha Suoranta. 2008 [1998]. *Jobdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

- Fraser, Nancy. 2009 [1992]. ”Uusi katse julkisuuteen: Vallitsevan demokratian arvostelua.” *Media & viestintä* 32 (3): 8–30. suomentanut Veikko Pietilä [”Rethinking the public sphere: A contribution to critique of actually existing democracy”, teoksessa Craig Calhoun toim. 1992. *Habermas and the Public Sphere*. Cambridge: The MIT Press.] <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/62979>.
- Friedrich, Pirjo. 2013. *Web-based co-design: Social media tools to enhance user-centred design and innovation processes. (Yhteissuunnittelu verkossa: Sosiaalisen median välineitä käyttäjälähtöisen suunnittelun ja innovoinnin tueksi.)* Väitöskirja, Tietotekniikan laitos, Aalto-yliopisto. VTT Science 34.
- Gerbaudo, Paolo. 2012. *Tweets and the streets. Social media and contemporary activism*. London: PlutoPress.
- Goffman, Erving. 1971 [1959]. *Arkielämän roolit. Oikeille jäljille rooliväidäkössa*. Porvoo: WSOY. [The presentation of self in everyday life.] Suomentanut Erkki Puranen.
- Graham, Todd S. 2009. *What’s Wife Swap got to do with it? Talking Politics in the net-based public sphere*. Väitöskirja. Universiteit van Amsterdam.
- Graham, Todd S. ja Auli Harju 2011. ”Reality TV as a trigger of everyday political talk in the net-based public sphere.” *European Journal of Communication* 26 (1): 18–32. <https://doi.org/10.1177/0267323110394858>.
- Habermas, Jürgen. 1981. *Theorie des kommunikativen Handelns. (I: Handlungsrationalität und gesellschaftliche Rationalisierung, II: Zur Kritik der funktionalistischen Vernunft)*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Habermas, Jürgen (2004 [1962]). *Julkisuuden rakennemuutos: Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Suomentanut Veikko Pietilä. Tampere: Vastapaino.
- Haraway, Donna. 2016. ”Tentacular Thinking: Anthropocene, Capitalocene, Chthulucene.” *e-flux Journal* September 2016, issue 75: 1–17. <https://www.e-flux.com/journal/75/67125/tentacular-thinking-anthropocene-capitalocene-chthulucene/>.
- Harju, Auli. 2001a. ”Vallakkaita vaivaamassa. Arviointia tamperelaispäättäjille tehdyistä teemahaastatteluista.” *Tiedotustutkimus* 24 (2): 34–45. <https://doi.org/10.23983/mv.61626>.
- Harju, Auli. 2001b. Varaventiili vai voimavara? Viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden näkemyksiä paikallisesta julkisesta keskustelusta. Pro gradu, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Harju, Auli. 2012. ”Social media and civic participation in the classroom: The joys and challenges of a co-creative media education project.” *Media Education Research Journal* 3 (1): 38–49. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202106115835>.
- Harju, Auli. 2015. ”Kokemuksellisuus yhteiskunnallisen toiminnan ponttimena: Kansalaisaktivistien näkemyksiä osallistumisesta ja mediassa toimimisesta.” *Politiikka* 57 (1): 33–43. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202304264546>.
- Harju, Auli, Kari Koljonen ja Ari Heinonen. 2017. *Yhteistä nuuteen alkuun. Toimittajien kertomuksia mediatyön murroksista*. Tampere: Tampere University Press.

- Harju, Auli. 2018. ”Suomi24-keskustelut kohtaamisten ja törmäysten tilana.” *Media & viestintä* 41 (1): 51–74. <https://doi.org/10.23983/mv.69952>.
- Harju, Auli. 2023. ”SoleTM siellä, Slack täällä: Yliopistotyön dataistunut arki.” *Media & viestintä* 46 (1): 92–112. <https://doi.org/10.23983/mv.128226>.
- Harjunen, Hannele, Sanna Karkulehto ja Tuija Saresma. 2022. ”Alma materin isovelvi valvoo: feministitutkijoiden tunnustuksia akateemisesta arvioinnista.” *SQS – Suomen Queer-tutkimuksen Seuran lehti* 16 (1): 28–37. <https://doi.org/10.23980/sqs.121880>.
- Heikka, Taneli. 2021. ”Miten Minä ja Sinä voivat kohdata journalistisissa dialogeissa? Dialogikokeilut haastavat kansalaisjournalismin käsitystä hyvästä keskustelusta”. *Media & viestintä* 44 (4): 20–45. <https://doi.org/10.23983/mv.112866>.
- Heikkilä, Heikki ja Risto Kunelius. 2000. *Julkisuuskoee. Kansalaiskeskustelun opetuksia koneistoille*. Kunnallisan alan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisu nro 21. Vammala: Vammalan kirjapaino.
- Heikkilä, Heikki. 2001. *Ohut ja vankeka journalismi. Kansalaisuus suomalaisen uutisjournalismin käytännössä 1990-luvulla*. Mediatutkimuksia 1. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Heikkilä, Heikki ja Pauliina Lehtonen. 2003. ”Puun ja kuoren välissä: Asukasraadit julkisuuden mahdollisuuksia koettelemassa”. *Tiedotustutkimus* 26 (2): 33–45. <https://doi.org/10.23983/mv.62506>.
- Heinonen, Ari, Maarit Mäkinen, Seija Ridell, Ari Martikainen, Mika Halttu ja Esa Sirkkunen, toim. 2000. *Verkkotorilla. Internet kansalaisviestinnän ja paikallisen julkisuuden tilana*. Paikallisuus verkkomediassa -projektin loppuraportti. Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö. <https://urn.fi/urn:isbn:951-44-4998-3>.
- Heinonen, Ari, Maarit Mäkinen, Seija Ridell, Ari Martikainen, Mika Halttu ja Esa Sirkkunen. 2001. *Locality in the global net. The Internet as a space of citizen communication and local publicness. The final report of the project Locality in the Global Net*. <http://urn.fi/urn:isbn:951-44-5186-4>.
- Hirsjärvi, Sirkka ja Helena Hurme 1991. *Teemahaastattelu*. 5. painos. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hyvärinen, Matti. 1985. *Alussa oli liike*. Tampere: Vastapaino.
- Hyvärinen, Matti ja Varpu Löyttyniemi. 2005. ”Kerronnallinen haastattelu.” Teoksessa *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*, toimittaneet Johanna Ruusuvoori ja Liisa Tiitula, 189–222. Tampere: Vastapaino.
- Hyvärinen, Matti (2017) ”Kertomushaastattelu”. Teoksessa *Tutkimushaastattelun käsikirja*, toimittaneet Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander ja Johanna Ruusuvoori, 174–192. Vastapaino: Tampere.
- Häyhtiö, Tapio ja Jarmo Rinne. 2007. ”Satunnaisesta poliitikosta refleksiiviseksi toimijaksi. Poliittisen osallistumisen muutoksesta.” *Politiikka* 49 (2): 76–91.
- Högbacka, Riitta ja Sanna Aaltonen. 2015. ”Refleksiivisyyden ulottuvuudet.” Teoksessa *Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa*, toimittaneet Sanna Aaltonen ja Riitta Högbacka, 9–34. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 164. Tampere: Tampere University Press.

- Jallinoja, Piia ja Esa Väliaverronen. 2021. ”Suomalaisten luottamus instituutioihin ja asiantuntijoihin COVID19-pandemiassa”. *Media & viestintä* 44 (1): 1–24. <https://doi.org/10.23983/mv.107298>.
- Järvensivu, Anu. 2010. *Tapaus työelämä. Ja voiko sitä muuttaa?* Tampere: Tampere University Press.
- Kangaspunta, Veera. 2021. *Verkkouutisten kommentit julkisen osallistumisen muotona ja julkisen rajapinnoilla*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1818-5>.
- Kinnunen, Nikke. 2019. *Julkisuusteorian tunneongelmaa käsittelemässä. Habermasilainen ymmärrys julkisuudesta ja affektitutkimuksen haaste*. Tampereen yliopisto, Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta, pro gradu -tutkielma. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/105371>.
- Koivisto, Juha. 1989. ”Raymond Williamsin perintöä.” *Tiedotustutkimus* 12 (4): 23–33. <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/74026>.
- Koivunen, Anu ja Mikko Lehtonen. 2005. ”Joskus on kiva olla vähemmän aikuinen?: Kulttuurisen määrittelyvallan siirtymät ja julkisen puhuttelun areenat.” *Media & viestintä* 28 (2): 4–27. <https://doi.org/10.23983/mv.62587>.
- Koivunen, Anu. 2008. ”Affektin paluu? Tunneongelma suomalaisessa mediatutkimuksessa.” *Tiedotustutkimus* 31 (3): 5–24. <https://doi.org/10.23983/mv.63018>.
- Koivunen, Tuija ja Hanna Ylöstalo. 2017. ”Tutkimushaastattelu ruumiillisena kohtaamisena.” *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 15 (3): 240–247. <https://journal.fi/janus/article/view/63092>.
- Kokkonen, Lotta ja Miikka Pyykkönen. 2015. ”Tutkija, tukija vai ystävä? Neuvotteluja valasta ja luottamuksesta maahanmuuttajien haastattelututkimuksessa.” Teoksessa *Umpikujasta oivallukseen. Refleksivisyys empiirisessä tutkimuksessa*, toimittaneet Sanna Aaltonen ja Riitta Högbäck, 89–114. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 164. Tampere: Tampere University Press.
- Kosonen, Miia, Salla-Maaria Laaksonen, Henrik Rydenfelt ja Anja Terkamo-Moisio. 2018. ”Sosiaalinen media ja tutkijan etiikka.” *Media & viestintä* 41 (1): 117–124.
- Kukkola, Jani. 2018. ”Kokemuksen tutkimuksen metatiede: kokemuksen käsitteen käytön ja kokemuksen ehtojen tutkimus.” Teoksessa *Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö*, toimittaneet Jarkko Toikkanen ja Ira A. Virtanen, 41–63. Rovaniemi: Lapland University Press.
- Kulmala, Meri, Sanna Spišák ja Satu Venäläinen, toim. 2023. *Kanssatutkimus. Ihanteet ja käytännöt*. Tampere: Tampere University Press.
- Kulmala, Meri, Sanna Spišák, Satu Venäläinen, Marjukka Laiho, Katariina Hakala ja Tiina Rättälä. 2023. ”Mitä on kanssatutkimus?” Teoksessa *Kanssatutkimus. Ihanteet ja käytännöt*, toimittaneet Meri Kulmala, Sanna Spišák ja Satu Venäläinen, 11–31. Tampere: Tampere University Press.
- Kuula, Arja. 1999. *Toimintatutkimus. Kenttätöitä ja muutospyrkimyksiä*. Tampere: Vastapaino.

- Kuusela, Hanna. 2021. ”Autonomiasta eliittiverkostoihin, kolmikannasta hierarkioihin: suomalaisyliopistojen hallitusten ulkopuoliset jäsenet vuosina 2010–2020.” *Sosiologia* 58 (4): 337–391.
- Kyrölä, Katariina. 2014. *The Weight of Images – Affect, Body Image and Fat in the Media*. Farnham & Burlington: Routledge.
- Laaksonen, Salla-Maaria. 2016. ”Sosiaalinen media – Tutkimusaineiston hankala aarrearkku”. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 53 (2): 145–146. <https://journal.fi/sla/article/view/56925>.
- Lagus, Krista, Mika Pantzar ja Minna Ruckenstein. 2015. ”Keskustelun tunneallot – Suomi24-hanke.” *Tieteessä tapahtuu* 33 (6): 39–41. <http://ojs.tsv.fi/index.php/tt/article/view/53327/16597>.
- Lagus, Krista, Mika Pantzar, Minna Ruckenstein ja Marjoriikka Ylisiurua. 2016. *SUOMI24 – Muodonantoa aineistolle*. Kuluttajatutkimuskeskus, Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 2016:10. Helsinki: Helsingin yliopisto. http://blogs.helsinki.fi/citizenmindscapes/files/2016/05/257383_HY_VALT_suomi24_muodonantoa_aineistolle.pdf.
- Latour, Bruno. 2005. *Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Latour, Bruno. 2011. Waiting for Gaia. Composing the common world through arts and politics. A lecture at the French Institute, London. Luettu 5.6.2023. http://www.bruno-latour.fr/sites/default/files/124-GAIA-LONDON-SPEAP_0.pdf.
- Lehtisalo, Anneli. 2021. ”Kuka kaipaa tiedeyhteisöä?” *Media & viestintä* 44 (4): i–iii. <https://doi.org/10.23983/mv.112864>.
- Lehtonen, Pauliina. 2013. *Julkisesti uskottavat. Kansalaisten kokemuksellinen tieto ja performatiiviset osallistumiskäytännöt*. Acta Universitatis Tamperensis 1802. Tampere: Tampere University Press.
- Lehtonen, Pauliina, ja Sanna Tuurnas. 2021. ”Osallistumisen muodot, tilat ja mahdollisuudet tiedon yhteistuottamisessa: Näkökulmia osallistuvasta budjetoinnista ja lähiön yhteiskehittämisestä”. *Media & viestintä* 44 (1): 25–49. <https://doi.org/10.23983/mv.107299>.
- Litt, Eden ja Eszter Hargittai. 2016. “The imagined audience on social network sites.” *Social Media + Society* 2:1: 1–12. <https://doi.org/10.1177/2056305116633482>.
- Livingstone, Sonia. 2005. “On the relation between audiences and publics.” Teoksessa *Audiences and publics: when cultural engagement matters for the public sphere*, toimittanut Sonia Livingstone, 17–42. Bristol: Intellect.
- Løvlie, Lars. 2015. “John Dewey, Phenomenology, and the Reconstruction of Democracy.” *Nordic Journal of Pedagogy and Critique* Vol. 1, 2015, 1–13. <https://dx.doi.org/10.17585/ntpk.v1.104>.
- Mannevuola, Mona ja Joonatan Virtanen. 2022. ”Vaikuttavaa viestintää. Tutkijat tiedevälittäjinä tietopohjaisessa politiikassa.” *Kulttuurintutkimus* 39 (4): 19–36. <https://journal.fi/kulttuurintutkimus/article/view/115757>.

- Marwick, Alice E. ja danah boyd. 2010. "I tweet honestly, I tweet passionately: Twitter users, context collapse, and the imagined audience." *New Media and Society* 13 (1): 114–133. <https://doi.org/10.1177/1461444810365313>.
- Massanari, Adrienne L. 2015. *Participatory Culture, Community, and Play. Learning from Reddit*. New York: Peter Lang. <https://doi.org/10.3726/978-1-4539-1501-1>.
- Mouffe, Chantal. 2005. *On the political*. Abingdon: Routledge.
- Mouffe, Chantal. 2009. "Keskusteleva demokratia vai kiistelevä moniarvoisuus?" *Media & viestintä* 32 (3): 45–53. Suomentanut Veikko Pietilä. ["Deliberative democracy or agonistic pluralism?" *Social Research* 66 (3 Fall 1999): 745–759.] <https://doi.org/10.23983/mv.62985>.
- Mäkelä, Klaus. 1990. "Kvalitatiivisen aineiston arviointiperusteet." Teoksessa *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*, toimittanut Klaus Mäkelä, 42–61. Helsinki: Gaudeamus.
- Mäkinen, Maarit. 2009. *Digitaalinen voimistaminen paikallisten yhteisöjen kehittämässä*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto: Tampere University Press. <https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7642-6>.
- Nikkola, Tiina ja Tuomas Tervasmäki. 2021. "Demokratia akateemisen kapitalismin puristuksessa. Psykososiaalinen luenta yliopistotyön logiikoista yliopistouudistuksen jälkeisessä ajassa." *Kasvatus ja aika* 15 (3–4): 300–314. <https://doi.org/10.33350/ka.109711>.
- Nikunen, Kaarina ja Mervi Pantti. 2017. "Affektiivinen julkisuus, moraaliset tunteet ja tahmaiset kuvat: Tapaus Ku Klux Klan." Teoksessa *Pakolaisuus, tunteet ja media*, toimittaneet Mari Maasilta ja Kaarina Nikunen, 71–91. Tampere: Vastapaino.
- Nikunen, Kaarina. 2019. "Media, emotions and affect." Teoksessa *Media and Society* (6. painos), toimittaneet James Curran ja David Hesmondhalgh, 323–340. London: Bloomsbury.
- Näkki, Pirjo, Asta Bäck, Teemu Ropponen, Juha Kronqvist, Kari A. Hintikka, Auli Harju, Reeta Pöyhtäri ja Petri Kola. 2011. *Social media for citizen participation: Report on the Somus project*. VTT Publications, no. 755, VTT, Helsinki. <https://www.vtt.fi/inf/pdf/publications/2011/P755.pdf>.
- Paasonen, Susanna. 2014. "Juhannustanssien nopea roihu ja Facebook-keskustelun tunneintensiteetit." *Media & viestintä* 37 (4): 22–39. <https://doi.org/10.23983/mv.62836>.
- Pantti, Mervi ja Liesbet van Zoonen. 2006. "Do crying citizens make good citizens?" *Social Semiotics* 16 (2): 205–224. <https://doi.org/10.1080/10350330600664797>.
- Papacharissi, Zizi. 2014. *Affective Publics. Sentiment, Technology, and Politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Papacharissi, Zizi. 2015. "Affective publics and structures of storytelling: sentiment, events and mediality." *Information, Communication & Society* 19 (3): 307–324. <https://dx.doi.org/10.1080/1369118X.2015.1109697>.

- Picone, Ike. 2015. "Impression management in social media." Teoksessa *The International Encyclopedia of Digital Communication and Society*, toimittaneet Mansell, Robin, ja Peng Hwa Ang. Chichester, West Sussex, UK: John Wiley and Sons.
- Pietilä, Veikko. 1999. "Julkiso ja yleisö." *Tiedotustutkimus* 22 (3): 4–13. <https://doi.org/10.23983/mv.62812>.
- Pietilä, Veikko ja Seija Ridell. 1998. "Julkea ehdotus." *Tiedotustutkimus* 21 (1): 95. <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/61350>.
- Pietilä, Veikko ja Seija Ridell. 2008. "Julkisosta tunteella." *Tiedotustutkimus* 31 (4): 102–103. <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/63011>.
- Pietilä, Veikko ja Seija Ridell. 2010. "Näkökohtia julkisuudesta." Teoksessa *Julkisot, yleisöt ja media. Suomennoksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista*. Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri, 353–372. Tampere: Tampere University Press.
- Plummer, Ken. 2003. *Intimate Citizenship: Private Decisions and Public Dialogues*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Poutanen, Mikko, Tuomas Tervasmäki ja Auli Harju. 2021. "Katse sisäänpäin: Yliopistoreformin organisatoriset jännitteet kotietnografian silmin." *Tiede & edistys* 46 (1–2): 28–46. <https://doi.org/10.51809/te.109599>.
- Poutanen, Mikko. 2022. "'I am done with that now.' Sense of alienations in Finnish academia." *Journal of Education Policy* (April 2022): 1–19. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02680939.2022.2067594>.
- Pratt, Mary Louise. 2008 [1992]. *Imperial Eyes. Travel Writing and Transculturation*. 2nd edition. Lontoo: Routledge.
- Pötzsch, Holger. 2017. "Media matter." *tripleC* 15 (1): 148–170. <https://doi.org/10.31269/triplec.v15i1.819>.
- Rantasila, Anna. 2020. *Circulating Emotions, Sticky Feelings: Affective dynamics of the Fukushima Daiichi nuclear disaster in a hybrid media environment*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1764-5>.
- Rautajoki, Hanna. 2018. "Kokemuksellisuus yhteiskunnallis-poliittisessa mielipiteenmuodotuksessa." Teoksessa *Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö*, toimittaneet Jarkko Toikkanen ja Ira A. Virtanen, 109–129. Rovaniemi: Lapland University Press.
- Reunanen, Esa ja Auli Harju. 2012. *Media iholla. Poliitikan julkisuus kansanedustajien ja aktivistien kokemana*. Tampere: Tampere University Press.
- Reunanen, Esa. 2012. "Mediapääoma poliitikkojen kokemana." *Media & viestintä* 35 (2): 5–22. <https://doi.org/10.23983/mv.62886>.
- Ridell, Seija. 1999. "Tutkimus julkisoa tuottamassa. Paikallisuus verkkomediassa -hanke irtiottona kulttuurisen yleisötutkimuksen käytännöistä." *Tiedotustutkimus* 22 (3): 28–41. <https://doi.org/10.23983/mv.62816>.
- Ridell, Seija. 2000. "Kansalaisjulkisuuden kokeilua verkossa. Mansefoorumi ja paikallisen julkisen viestinnän käytännöt." Teoksessa *Verkkotorilla. Internet kansalaisviestinnän ja paikallisen julkisuuden tilana*, toimittaneet Ari Heinonen, Maarit Mäkinen, Seija Ridell, Ari

- Martikainen, Mika Halttu ja Esa Sirkkunen, 57–98. Paikallisuus verkkomediassa -projektin loppuraportti. Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö.
- Ridell, Seija. 2005. ”Maankäyttöpeliä mediatilassa.” *Yhdyskuntasuunnittelu* 43 (1): 28–48.
- Ridell, Seija. 2006. ”Yleisö. Elämää mediayhteiskunnan normaalina jäsenenä.” Teoksessa *Mediaa käsittämässä*, toimittaneet Seija Ridell, Pasi Väliaho ja Tanja Sihvonen, 233–257. Tampere: Vastapaino.
- Ridell, Seija, Päivi Kymäläinen ja Timo Nyysönen. 2009. ”Julkinen tila tänään – kuhinaa lomittuvilla rajapinnoilla.” Teoksessa *Julkeisen tilan poetiikkaa ja politiikkaa. Tieteidenvälistä otteita vallasta kaupunki-, media- ja virtuaalitiloissa*, toimittaneet Seija Ridell, Päivi Kymäläinen ja Timo Nyysönen, 7–40. Tampere: Tampere University Press.
- Ridell, Seija. 2011. *Elämää Facebookin ihmemaassa: Sosiaalinen verkostisivusto käyttäjiensä koekemana*. Tampere: Tampereen yliopisto, CMT. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-8679-1>.
- Rinne, Jarmo. 2011. *Henkilökohtaistuva politiikka. Tutkimusmatkoja refleksiiviseen kansalaistoimintaan*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Tampere: Tampereen yliopistopaino. <https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8341-7>.
- Rinne, Jenni, Anna Kajander ja Riina Haanpää. 2020. ”Johdanto: Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa.” Teoksessa *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*, toimittaneet Jenni Rinne, Anna Kajander ja Riina Haanpää, 5–30. Helsinki: Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos ry.
- Rossi, Paula ja Päivi Lundvall. 2018. ”Kehollisesta kokemuksesta kohti sanallistettuja kokemuksia: hevoset reflektoinnin mahdollistajina.” Teoksessa *Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö*, toimittaneet Jarkko Toikkanen ja Ira A. Virtanen, 191–208. Rovaniemi: Lapland University Press.
- Ruusuvuori, Johanna ja Liisa Tiittula. 2005. ”Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus.” Teoksessa *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*, toimittaneet Johanna Ruusuvuori ja Liisa Tiittula, 22–56. Tampere: Vastapaino.
- Rättilä, Tiina. 2012. *In your face! Analysing Public Political Performance as Communication*. Academic dissertation. Tampere: University of Tampere. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-8969-3>.
- Rättilä, Tiina ja Jarmo Rinne. 2016. ”’Jos me ei tehdä, niin kuka tekee?’ Asukasaktivismi prefiguraatiivisena representaationa.” *Politiikka* 58 (2): 115–130.
- Saariketo, Minna. 2020. *Kuvitelmia toimijuudesta koodin maiseissa*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1531-3>.
- Scarlett, Ashley ja Martin Zeilinger. 2019. ”Rethinking Affordance.” *Media Theory* 3 (1): 1–48. <https://journalcontent.mediatheoryjournal.org/index.php/mt/article/view/78>.
- Setälä, Maija. 2003. *Demokratian arvo. Teoriat, käytännöt ja mahdollisuudet*. Helsinki: Gaudeamus.
- Sirkkunen, Esa ja Sirku Kotilainen, toim. 2004. *Toimijaksi tietoverkoissa: raportti kansalaislähtöisen verkkoviestinnän mahdollisuuksista*. Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö: Taju. <https://urn.fi/urn:isbn:951-44-5932-6>.

- Suominen, Jaakko, Petri Saarikoski ja Elina Vaahensalo. 2019. *Digitaalisia kohtaamisia. Verkkokeskustelut BBS-purkeista sosiaaliseen mediaan.* Tallinna: Gaudeamus.
- Suoranta, Juha ja Sanna Ryytänen. 2014. *Taisteleva tutkimus.* Helsinki: Into Kustannus.
- Svensson, Jakob. 2015. "Participation as a Pastime: Political Discussion in a Queer Community Online." *Javnost - The Public* 22 (3): 283–297. <https://doi.org/10.1080/13183222.2015.1060014>.
- Tiittula, Liisa ja Johanna Ruusuvoori. 2005. "Johdanto". Teoksessa *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*, toimittaneet Johanna Ruusuvoori ja Liisa Tiittula, 9–21. Tampere: Vastapaino.
- Toikkanen, Jarkko ja Ira A. Virtanen. 2018. "Kokemuksen käsitteen ja käytön jäljillä." Teoksessa *Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö*, toimittaneet Jarkko Toikkanen ja Ira A. Virtanen, 7–24. Rovaniemi: Lapland University Press.
- Turner, Jonathan H. 2009. "The Sociology of Emotions: Basic Theoretical Arguments." *Emotion Review* 1 (4): 340–354. <https://doi.org/10.1177/1754073909338305>.
- Turtiainen, Riikka ja Sari Östman. 2013. "Verkkotutkimuksen eettiset haasteet: Armi ja anoreksia." Teoksessa *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*, toimittaneet Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen ja Minttu Tikka, 49–67. Tampere: Vastapaino.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa.* Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa.* Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023.
- Ulvinen, Veli-Matti. 2012. "Ymmärtävää sosiologiaa – fenomenologisen sosiologian näkökulma kokemuksen tutkimiseen." Teoksessa *Kokemuksen tutkimus III. Teoria, käytäntö, tutkija*, toimittaneet Liisa Kiviniemi, Kaisa Koivisto, Timo Latomaa, Milla Merilehto, Pirkko Sandelin ja Teemu Suorsa, 49–71. Rovaniemi: Lapland University Press.
- Vaahensalo, Elina. 2021. "Samanlaista toiseuttamista, erilaisia toisia: Toiseuttavan verkkokeskustelun muodot anonyymeissa suomenkielisissä keskustelukulttuureissa." *Media & viestintä* 44 (3): 1–29. <https://doi.org/10.23983/mv.111507>.
- Vainikka, Eliisa, Elina Noppari, Ari Heinonen ja Jukka Huhtamäki. 2013. *Twitteriä ja uutispäivitteitä – Toimittajana sosiaalisessa mediassa.* Journalismien, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET, Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9151-1>.
- Vainikka, Eliisa ja Auli Harju. 2019. "Anonyymien keskustelupalstojen julkisuus: Marginaaliin jääneiden vertaistukea ja yhteiskuntakritiikkiä." *Media & viestintä* 42 (2): 99–121. <https://doi.org/10.23983/mv.83374>.
- Vainikka, Eliisa. 2020. *Prekarisaation tunnemaisema – Vastustavat taktiikat, tunnelmat ja elämänpolitiikka verkon julkisuudessa.* Väitöskirja. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1637-2>.

- Varto, Juha. 2011. ”Miksi miettiä metodologioita?” Teoksessa *Tutkimusmatkalla. Metodologia, teoria ja filosofia kasvatustutkimuksessa*, toimittaneet Katariina Holma ja Kaisu Mälkki, 13–14. Helsinki: Gaudeamus.
- Wahl-Jorgensen, Karin. 2013. ”Future Directions for Political Communication Scholarship. Considering Emotion in Mediated Public Sphere.” Teoksessa *The International Encyclopedia of Media Studies*, Media studies futures vol 6, toimittanut Kelly Gates, 455–478. Oxford: Blackwell.
- Weintraub, Jeff. 1997. ”The Theory and Politics of the Public/Private Distinction.” Teoksessa *Public and Private in Thought and Practice. Perspectives on a Grand Dichotomy*, toimittaneet Jeff Weintraub ja Krishnan Kumar, 1–42. Chicago: The University of Chicago Press.
- Wetherell, Margaret. 2012. *Affect and emotion. A new social science understanding*. Lontoo: Sage.
- Williams, Raymond. 1961. *The Long Revolution*. London: Chatto and Windus.
- Williams, Raymond. 1976. *Keywords. A Vocabulary of Culture and Society*. Oxford University Press.
- Wolfe, Alan. 1997. ”Public and Private in Theory and Practice: Some Implications of an Uncertain Boundary.” Teoksessa *Public and Private in Thought and Practice. Perspectives on a Grand Dichotomy*, toimittaneet Jeff Weintraub ja Krishnan Kumar, 182–203. Chicago: The University of Chicago Press.
- Ylijoki, Oili-Helena ja Hans Mäntylä. 2003. ”Conflicting Time Perspectives in Academic Work.” *Time & Society* 12 (1): 55–78. <https://doi.org/10.1177/0961463X03012001364>.
- Ylijoki, Oili-Helena. 2015. ”Conquered by project time? Conflicting temporalities in university research.” Teoksessa *Universities in the Flux of Time. An exploration of time and temporality in university life*, toimittaneet Paul Gibbs, Oili-Helena Ylijoki, Carolina Guzmán-Valenzuela ja Ronald Barnett, 94–107. Abingdon: Routledge.

Muut lähteet

- Alava, Henna. 5.4.2023. Tutkijan itsereflektio on tieteen laadun edellytys. Antroblogi, uutiskommentit. Luettu 22.5.2023. <https://antroblogi.fi/2023/04/tutkijan-itsereflektio-ja-tieteen-laatu/>.
- Hokka, Johanna. 2.6.2022. Yhteistä soundia ja sävelmaailmaa etsimässä vuonojen ja vuorien mailla. Blogi. Luettu 25.4.2023. <https://projects.tuni.fi/akateemiset-affektit/blogiteksti/yhteista-soundia-ja-savelmaailmaa-etsimassa-vuonojen-ja-vuorien-mailla/>.
- Houtbeckers, Eeva. 10.1.2020. Tutkijan puutarha. Koneen Säätio, Kaivolla-blogi. Luettu 16.5.2023. <https://koneensaatio.fi/tarinat-ja-julkaisut/tutkijan-puutarha/>.
- Katajala-Peltomaa, Sari, Jenni Kuuliala ja Marika Räsänen. 2.5.2022. Yhteiskirjoittaminen: spontaania ilottelua rakkaan asian äärellä. Blogi. Luettu 25.4.2023. <https://sites.utu.fi/hiiskuttua/yhteiskirjoittaminen-spontaania-ilottelua-rakkaan-asian-aarella/>.

- Laaksonen, Salla-Maaria ja Margareta Salonen. 4.12.2018. Kuka saa päättää, mitä dataa tutkijalla on käytössään? Ei ainakaan amerikkalainen suuryritys. Blogi. Luettu 25.4.2023. <https://rajapinta.co/2018/12/04/kuka-saa-paattaa-mita-dataa-tutkijalla-on-kaytossaan-ei-ainakaan-amerikkalainen-suuryritys/>.
- Mertala, Pekka. 2021. Twitter-ketju. Luettu 10.12.2021. <https://twitter.com/Mertala-Pekka/status/1469268683415592961>.
- Mustajoki, Henriikka. 20.8.2018. Avoin tiede ja tutkimusetiikka. Vastuullinen tiede -sivusto, Tieteellisten seurain valtuuskunta. Luettu 22.5.2023. <https://vastuullinen-tiede.fi/fi/tutkimustyo/avoin-tiede-ja-tutkimusetiikka>.
- Santaoja, Minna. 31.5.2018. Tieteellisen kirjoittamisen saatanallisuudesta. Koneen Säätio, Kaivolla-blogi. Luettu 16.5.2023. <https://koneensaatio.fi/tarinat-ja-julkaisut/tieteellisen-kirjoittamisen-saatanallisuudesta/>.
- Santaoja, Minna. 20.2.2020 How to thrive and keep sane in academia? Looking back to my 2+ years in TIAS. Luettu 16.5.2023. <https://blogit.utu.fi/collegia/2020/02/20/how-to-thrive-and-keep-sane-in-academia-looking-back-to-my-2-years-in-tias-by-minna-santaoja/>.
- Santaoja, Minna. 4.8.2021. Polku kestävään elämään on kivetty ristiriidoilla. Aikuiskasvatusblogi. Luettu 16.5.2023. <https://aikuiskasvatus.fi/blogi/polku-kestavaan-elamaan-on-kivetty-ristiriidoilla/>.
- Savolainen, Laura. 6.3.2018. Yksin yhdessä – tunnetoisto vertaistukipalstalla. Citizen Mindscapes -hankkeen blogi. Luettu 3.3.2023. <https://blogs.helsinki.fi/citizenmindscapes/2018/03/06/yksin-yhdessa-tunnetoisto-vertaistukipalstalla/>.
- Savolainen, Laura ja Salla-Maaria Laaksonen. 2021. Entä jos sosiaaliset kuplat eivät estä keskustelua verkossa vaan sytyttävät sitä? Rajapinta ry:n blogi 2.9.2021. Luettu 2.9.2021. <https://rajapinta.co/2021/09/02/enta-jos-sosiaaliset-kuplat-eivat-esta-keskustelua-verkossa-vaan-sytyttavat-sita/>.
- Taylor, Linnat. 2022. Beyond digital exceptionalism: integrating technology and democratic process. Luento. REPAIR Scholarly Series 2.11.2022. <https://blogs.helsinki.fi/datafied-life-collaboratory/activities/lectures-and-seminars/>.
- Visala, Aku. 15.5.2018. Kuinka tutkija voi säilyttää mielenterveytensä (rippeet)? Areiopagi-blogi. Luettu 16.5.2023. <https://www.areiopagi.fi/2018/05/kuinka-tutkija-voi-sailytaa-mielenterveytensa-rippeet/>.

LIITE 1: SELVITYS VÄITÖSKIRJAN TEKIJÄN OSUUDESTA YHTEISARTIKKELEISSA

- Artikkeli II: Ensisijaisena kirjoittajana Todd S. Graham. Väitöskirjan tekijä toimi tasaveroisena artikkelin suunnitteluvaiheessa, oli yhden alaluvun (Everyday political talk as a civic practice) pääasiallinen kirjoittaja ja osallistui johdannon ja johtopäätösten kirjoittamiseen.
- Artikkeli VI: Tasaveroisena kirjoittajana Eliisa Vainikan kanssa. Kumpikin kirjoittajista vastasi oman aineistonsa (Vainikka: Ylilaudan Hikikomero-keskustelut, Harju: Suomi24-kyselytutkimus) osalta tutkimusmenetelmien kuvailusta ja analyysistä.

LIITE 2: JULKAISUT

- I Harju, Auli. 2005. Asukkaat ja mediajulkisuus tamperelaisessa postilaatikkokiistassa. *Yhdyskuntasuunnittelu* 43 (1): 50–60.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202305024913>.
- II Graham, Todd S. ja Auli Harju. 2011. Reality TV as a trigger of everyday political talk in the net-based public sphere. *European Journal of Communication* 26 (1): 18–32.
<https://doi.org/10.1177/0267323110394858>.
- III Harju, Auli. 2012. Social media and civic participation in the classroom: The joys and challenges of a co-creative media education project. *Media Education Research Journal* 3 (1): 38–49.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202106115835>.
- IV Harju, Auli. 2015. Kokemuksellisuus yhteiskunnallisen toiminnan pontimena: Kansalaisaktivistien näkemyksiä osallistumisesta ja mediassa toimimisesta. *Politiikka* 57 (1): 33–43.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202304264546>.
- V Harju, Auli. 2018. Suomi24-keskustelut kohtaamisten ja törmäysten tilana. *Media & viestintä* 41 (1): 51–74.
<https://doi.org/10.23983/mv.69952>.
- VI Vainikka, Eliisa ja Auli Harju. 2019. Anonyymien keskustelupalstojen julkisuus: Marginaaliin jääneiden vertaistukea ja yhteiskuntakritiikkiä. *Media & viestintä* 42 (2): 99–121.
<https://doi.org/10.23983/mv.83374>.

JULKAISU I

Asukkaat ja mediajulkisuus tamperelaisessa postilaatikkokiistassa

Auli Harju

Yhdyskuntasuunnittelu 43 (1): 50–60.

<https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202305024913>

Artikkelin käyttöön väitöskirjan osana on saatu kustantajan lupa

Asukkaat ja mediajulkisuus tamperelaisessa postilaatikkokiistassa

Auli Harju

Viime vuosina Suomessakin on paikallistasolla virinnyt ruohonjuuritason kansalaistoimintaa, joka asettuu puoluepolitiikan ja perinteisen kansalaisjärjestötoiminnan ulkopuolelle ja johon sisältyy vahvaa julkisuushakuisuutta. Tällainen kuntalaisten aktivoituminen on nähty osaksi edustuksellisen demokratian toimintatapoja kyseenalaistavaa murrosta. Uusien ja vanhojen toimintamallien törmätessä (esimerkiksi maankäytön suunnittelussa) on syntynyt kiistoja, jotka ovat herätelleet laajempaa keskustelua demokratian toimivuudesta. (Rättilä 2001, 192; Ridell 2004, 11-12.)

Uudenlaiselle kuntalaisaktiivisuudelle on ominaista, että siihen osallistujat eivät enää tyydy perinteiseen äänestävän kansalaisen rooliin, joka rakentuu edustuksellisen demokratian käytännöille ja yksisuuntaiselle tiedotukselle, vaan vaativat itselleen osallisuutta aikaisemmassa vaiheessa. Paikallis- ja valtionhallinto onkin osaltaan joutunut reagoimaan kansalaisten vaikutuspyrkimyksiin. (Sutela 2001.)

Mediajulkisuus on toiminut kansalaistoimijoillekin perinteisesti väylänä nostaa ongelmiksi koettuja asioita laajemmin näkyviin. Uudet maankäytön suunnitteluprosessit ja kansalaisten uudenlainen aktivoituminen kuitenkin asettavat myös toimittajat uusien haasteiden eteen. Median pitäisi pystyä osaltaan edesauttamaan osapuolten välistä julkista keskustelua. (Ridell 2004, 14.) Nykyisellään kansalaistoimijat joutuvat jatkuvasti tasa-painoilemaan suhteessaan journalismiin: yrittäessään vaikuttaa asioihin he tarvitsevat median tarjoamaa julkisuutta, mutta journalististen käytäntöjen muokkaama julkisuus asettaa kansalaistoiminnan kovin ahtaisiin kehyksiin.

Jos halutaan tutkia median merkitystä kansalaisten vaikutuspyrkimysten kannalta, huomio on suunnattava sellaisiin kansalaisryhmiin, jotka yrittävät saada ääntään median kautta julkisesti kuuluviin ja tarkasteltava heidän kokemuksiaan ja näkemyksiään vaikutamisesta sekä julkisesta keskustelusta ja journalismista. Nähdäkseni kansalaistoimintaa tutkittaessa tulisi myös tarkastella, mikä on kulloisenkin toiminnan takana olevien intressien politisoimisen tila, sillä se vaikuttaa toiminnan edellytyksiin ja muotoihin. Politisoimisella tarkoitan tässä toimintaa, joka pyrkii tuomaan uusia kysymyksiä vakiintuneen politiikan kentälle.

Tässä artikkelissa tarkastelen paikallisen asukasaktiivisuuden erityisyyttä ja sen suhdetta journalismin rakentamaan julkisuuteen analysoimalla tamperelaista postilaatikkokiistaa kesältä 2003. Kiistassa oli kyse Postin aikeista ryhmitellä Länsi-Tampereen vanhojen omakotitaloalueiden postilaatikat katujen varsille, pois asukkaiden portinpielistä.

Asukkaat vastustivat laatikoiden siirtämistä; he kokivat ryhmittelypäättökseen osaksi yleistä, jo kauan jatkunutta palvelujen huonontumiskehitystä. Suuri osasy vastarinnan viriämiseen oli kuitenkin Postin tapa tiedottaa asiasta. Tieto laatikkojen ryhmittelystä ja Postin järjestämästä tiedotustilaisuudesta tuli asukkaille yllättäen ja käskymuotoisena.

Postilaatikkotapaus on esimerkki paikallisesta kiistasta, jossa vastakkain ovat asukkaat ja heidän lähiympäristöönsä vaikuttava hallinnollinen toimija ratkaisuihin. Vaikka Suomen Posti Oyj on markkinalakien alaisuudessa toimiva yritys, valtion liikelaitoksena sillä on vahva julkisen palvelun tarjoajan rooli. Asukkaiden mielissä Postin palvelujen tyypistäminen tuntui vertautuvan minkä tahansa muun julkishallinnon palvelun leikkaamiseen.

Artikkelissani nostan esiin havaintoja, miten paikallinen media esitti osapuolten näkemyksiä ja millaisen kuvan kiistasta se antoi yleisölle. Valotan asukkaiden näkökulmaa kiistaan sekä vertaan sitä Aamulehden luomaan kuvaan.

Tilanneanalyysini perustuu keväällä 2004 tekemiini teemahaastatteluihin sekä Aamulehden postilaatikkokiistaa koskeviin uutisjuttuihin ja mielipidekirjoituksiin, joita aiheesta oli kiistan käydessä kuumimmillaan (toukokuu – elokuu 2003) kaikkiaan 43. Haastattelin niiden läntisten tamperelaisalueiden (Ikuri, Kalkku, Rahola, Lamminpää-Tohloppi) omakotiyhdistysten puheenjohtajia, joita kesän 2003 postilaatikkojen ryhmittelypäättös koski. Haastatteluissa kävimme läpi postilaatikkokiistaa asukkaiden näkökulmasta ja asukkaat kertoivat näkemyksiään asian saamasta mediajulkisuudesta. Yhtenä haastatteluteemana olivat omakotiyhdistysten yleinen toiminta ja vaikutuspyrkimykset.

INTRESSIEN POLITISOIMISPYRKIMYKSET TOIMINNAN TAUSTANA
Perustaltaan asukasaktiivisuus – tai laajemmin ymmärrettynä kuntalaisaktiivisuus – poikkeaa kansalaisjärjestötoiminnasta olemalla useimmiten poliittisesti ja ideologisesti

sitoutumatonta (Rättilä 2001, 191). Järjestöt ja yhdistykset ja toisaalta ruohonjuuritason kansalaistoiminta eroavat toisistaan lähinnä organisoitumisensa asteen perusteella. Usein liike on järjestön synnyn luova ja organisoitumaton alkuvaihe, jossa liikkeen ajamat asiat tuodaan politiikan kentälle. Aina liikkeestä ei synny järjestöä, ja toisaalta osa järjestöistä syntyy organisoituneina, ilman edeltävää liikedynamiikkaa. (Siisiäinen 1998, 220.)

Liikkeen toiminta saattaa olla hyvinkin lyhytkestoista, joskus riittää kun ongelmaksi koettu asia on saatu nostettua esiin ja se on saanut ratkaisunsa. Kansalaisjärjestöjen ja yhdistysten toiminta taas on pitkäkestoisempaa ja niiden tavoitteet moninaisempia kuin niin sanotulla yhden asian liikkeillä. Kuitenkin myös yhden asian liikkeiksi määritellyn ruohonjuuritason kansalaistoiminnan taustalla on yleensä laajoja, usein arvoperustaisia motiiveja.

Postilaatikkokiistassa omakotiyhdistykset astuivat ulos vakiintuneesta yhdistystoiminnasta, kun asukkaat kokoontuivat Postin järjestämään tiedotustilaisuuteen osoittamaan vastustuksensa. Tilanne oli poikkeuksellinen myös yhdistysten puheenjohtajien mielestä:

Se väki lähti sinne niin pontevasti, en mä muista, kun tällaisia tilaisuuksia on ollut, että olisi näin väkeä saatu liikkeelle, näin lyhyellä ajalla. Kun ajatellaan että ei siinä ollut kuin muutama päivä aikaa, kun tämä tilaisuus järjestettiin, tämä koko väki mitä sinne oli kerääntynyt, varmaan muutama sata ihmistä... Väittäisin, että on harvinaista, että tänä päivänä saadaan ihmiset liikkeelle. (Omakotiyhdistysaktiivi)

Postilaatikkotapauksen kaltaista asukasaktiivisuutta voidaan tarkastella asioiden politisointina (*politicisation*), jossa politiikan alueen rajoja pyritään laajentamaan tai kyseenalaistamaan. Kansalaistoimijoiden näkökulmasta kyse on kamppailusta toimintana Hannah Arendtin tarkoittamassa mielessä: toiminta ylittää rajoja ja vakiintuneita toimintamalleja. Tällainen toiminta myös yleensä synnyttää konflikteja toimijoiden välille. (Arendt 2002, 194; Laine & Peltonen 2003, 27; Palonen 1993, 281.)

Kansalaisliike syntyykin useimmiten jonkin asian politisoimispyrkimyksestä. Ensimmäisiksi pidetyt asiat pyritään nostamaan esiin politiikan kentälle, minkä jälkeen voidaan käydä kamppailua liikkeen intressien legitimoimiseksi: muutoksen aikaansaamiseksi liikkeen on pyrittävä saavuttamaan yhteiskunnassa laajempi yhteisymmärrys ajamiensa asioiden merkittävyydestä. (Siisiäinen 1998, 223.)

Postilaatikkojen siirtoa vastustaneet tamperelaiset politisoivat toiminnallaan kysymyksen postilaatikkojen paikasta, mutta myös laajemmin asukkaiden oikeudesta päättää asuinaluettaan koskevista asioista. Haastattelujen perusteella suuri syy laajamittaisen vastustuksen syntyyn oli Postin epäoikeudenmukaiseksi koettu toiminta. Asukkaat halusivat julkisesti ilmaista, etteivät hyväksy Postin menettelytapoja.

Omakotiyhdistykset ovat perinteisiä yhdistyksiä, jotka ovat syntyneet asukkaiden tarpeeseen päästä vaikuttamaan asuinalueen ja sen palvelujen kehittämiseen. Yhdistykset ovat kaupungin silmissä tunnustettuja kumppaneita, joilla on usein ollut pääsy aluetta koskevien hankkeiden suunnitteluun jo ennen nykylainsäädännön edellyttämiä osallisuusmenettelyjä. Omakotiyhdistysten organisoitumisen muoto vastaa edustuksellisuuden vaatimukseen: kaupungin edustajien on helppo hahmottaa ihmisjoukko yhdistyksen takana, mikä tekee yhdistyksistä legitiimejä osallisia. (Harju 2002, 158, ks. myös Niemenmaa 2002, 207–209.)

Totuttu ja toimiva yhteistyökuvio kaupungin hallinnon kanssa on johtanut tilanteeseen, jossa omakotiyhdistykset eivät yleensä esiinny toimijoina *julkisuudessa*. Ne ovat kyllä tunnettuja toimijoita kaupungin omakotitaloalueilla ja hallinnossa, mutta muille kaupunkilaisille varsin näkymättömiä. Postilaatikkotapauksella voidaan katsoa olevan merkitystä myös siinä, miten tamperelaiset omakotiyhdistykset ottivat paikkansa paikallisessa julkisuudessa ja toivat sekä itsensä että kyseiset omakotitaloalueet muiden tamperelaisten silmien eteen. Näin omakotiyhdistysten voidaan nähdä politisoineen paitsi asiansa myös itsensä.

Postilaatikkokiista kytkeytyy vahvasti myös kysymykseen yhdistyksen edustuksellisesta roolista suhteessa sen jäseniin yksityishenkilöinä – ja asiakkaina:

Posti kuvitteli, että omakotiyhdistyksen voimakas osallistuminen tähän on muuttanut kansan mielipiteen heitä vastaan. Tällöinen mielikuva mulle jäi. Eli jos ei alueella olisi ollut näin aktiivisia omakotiyhdistyksiä, Posti kuvitteli, että se olisi päässyt helpommalla, koska olisi ollut jokainen ihminen yksilönä sitten vaan vastassa. Se ei olisi ollut niin voimakasta se vastustus. Koska moni yksityinen ei lähde näkemään semmoista vaivaa mitä me nähtiin selvittääksemme kaikki jutut, siinä oli lakimiehestä lähtien mukana. (Omakotiyhdistysaktiivi)

Kohdattuun asukkaiden vastustuksen ensimmäisessä tiedotustilaisuudessa Posti muutti taktiikkaansa ja toiminta palautui yhdistyksen suosimaan edustukselliseen toimintamalliin, jossa neuvotteluvastuun saivat asuinalueiden yhdistysten puheenjohtajat.

Alun jälkeen asukkaiden yhteydet Postiin sujuivat pääosin omakotialueiden puheenjohtajien kautta, joskin osa asukkaista lähestyi Postia myös omilla kirjelmillään. Myös lakimiehiltä kysyttiin neuvoja asukkaiden toimintamahdollisuuksien kartoittamiseksi. Yllättävä vastaus laintuntijoilta oli, ettei omakotiyhdistys saa suoranaisesti kehottaa ketään toimimaan vastoin Postin tahtoa, vaan kunkin asukkaan tuli ratkaista oman harkintansa pohjalta asettuako vastustamaan postilaatikkojen siirtomääräystä.

Näin asukkaat joutuivat viime kädessä tekemään ratkaisunsa yksittäisinä kansalaisina, vaikka sekä asian saaminen julkisuuteen että neuvotteluyhteys Postiin vaati heitä edustavan väliportaan, omakotiyhdistysten, olemassaoloa.

MEDIAJULKISUUS TIENAVAAJANA JA KOMPASTUSKIVENÄ

Mediajulkisuus kytkeytyy läheisesti politisoimiskamppailuihin. Journalismi on ratkaisevassa roolissa, kun yhteiskunnallisia kysymyksiä tehdään julkisiksi; toimittajat ovat muiden tahojen ohella usein pelinavaajia, joiden tekstit herättävät vastareaktioita mediassa ja sen ulkopuolella, ja pyöräyttävät siten julkisen keskustelun käyntiin kulloisestakin aiheesta (Pietilä 2001, 12).

Kansalaisliikkeet pyrkivät julkisuuteen aktiivisesti, kun käsillä on jokin epäkohta, joka halutaan nostaa julkiseen keskusteluun. Näin tapahtui myös asukkaiden ja Postin välisessä kiistassa Tampereella. Tarkasteltaessa median roolia politisoimisen prosesseissa on oleellista huomata, että niin kansalaisjärjestöt kuin asukkaatkin joutuvat toimimaan mediajulkisuuden helposti suppeiksi jäävissä raameissa. Huomion saaminen mediassa saattaa jopa estää moniarvoisemman julkisuuden saavuttamisen. Näyttävillä tempauksilla ja kärkeillä lausunnoilla kansalaistoimijat joutuvat mediassa helposti äänekkäiden aktivistien ahtaaseen rooliin. Pahimmillaan media kiinnittää huomiota vain tempauksiin, jolloin itse ongelma ja kansalaisten argumentit saattavat jäädä noteeraamatta.

Monilla kansalaisjärjestöillä on selvä tavoite pyrkiä mediaan asiantuntijoiksi muiden, journalismin perinteisten asiantuntijoiden rinnalle. Tämän tavoitteen saavuttaminen hankaloituu kansalaisjärjestöihin ja asukasryhmiin lyödyn aktivistileiman takia.

Intressien politisoimisen vaiheessa mediajulkisuus on kansalaistoimijoille kuitenkin välttämätöntä, jotta heidän ongelmaksi kokemansa asia tulisi huomatuksi. Ja kansalaistoimijat myös taitavat mediajulkisuuteen pääsyn. He tietävät, miten toimittajat saadaan kiinnostumaan: tarvitaan näyttäviä tekoja, näyttävää vastustusta ja kärjekkäitä argumentteja.

Myös postilaatikkojen siirtoa vastustavat asukkaat ottivat välittömästi Postin kirjeen saatuaan yhteyttä tamperelaismediaan – Aamulehden ja paikallistelevision toimittajiin. Aamulehti seurasi postilaatikkokeskustelua varsin aktiivisesti kesän 2003 ajan ja on myöhemminkin päivittänyt tilannetta uusien käännteiden osalta. Omakotiyhdistysaktiiveilla oli pääsy Aamulehden julkisuuteen tuttuja toimittajien kautta, joten asukkaiden mediakykyisyyden – tietämyksen journalismin toimintatavoista – lisäksi heillä oli myös suoria yhteyksiä toimitukseen. Arvutella voikin, kuinka suuri merkitys asukkaiden ottamalla kontaktilla oli Aamulehden aktiiviselle kirjoittelulle postilaatikkokihausta: Olisiko seuranta ollut yhtä intensiivistä ilman asukkaiden aloitetta? Olisiko asioiden kulku uutisoitu toisin?

Siinä missä kansalaisjärjestöt sijoittavat toimintansa – joskus hyvinkin yksinomaan – median julkisuudessa tapahtuvaksi, omakotiyhdistysaktiivien haastatteluihinsa suhde mediaan näyttäytyi etäisempänä: asukasaktiivit määrittivät toimintaa puheessaan paikalliseksi vaikuttamiseksi. Kyseessä oli Postin ja omakotiväen välisen erimielisyyden selvittäminen, jossa toiminnan kohteena ja tilana oli oma naapurusto, ei niinkään media tai laajempi julkisuus. Samalla julkisuuden funktio hahmottui kapeammin: tavoitteena oli saada pienen paikallisen yhteisön kamppailulle huomiota, ”suuren yleisön” tukea. Tavoitteessa myös onnistuttiin, sillä asukkaiden mukaan julkisella huomiolla estettiin Postia täysin jyräämästä päätöksillään vähälukuista asukasryhmää. Aukkaat arvelivat, ettei Posti voisi imagosyistä pakottaa määräystään läpi suunnittelussa ajassa, mikäli asukkaiden vastustus olisi julkisuudessa riittävän näkyvää.

TIEDOTTAMISEN KOHTEITA VAI DIALOGIN OSAPUOLIA?

Kirje tuli meille arkipäivänä tiistaina normaalipostinjakelussa, ilmoitettiin että torstaina on Ikurin koululla palaveri, jossa neuvotellaan – tai siinä luki että neuvotellaan – postilaitteiden ryhmittelystä. Eli tuli kaks päivää aikaisemmin tämä kirje, kuin oli tilaisuus. Olin itse paikalla, se oli kaikkea muuta kuin neuvottelu, siellähän oli jo asiat päätetty, se vaan ilmoitettiin. Lähtökohta oli jo väärä siinä mielessä, että jos nyt hyvään tapaan kuuluu, niin yleensähan kaksi viikkoa aikaisemmin tällaiset kutsut pitää lähettää. Olen sitä mieltä edelleenkin, että jos olisi noudatettu hyvää käytäntöä tässä asiassa, niin siitä ei olisi niin isoa juttua tullut. (Omakotiyhdistysaktiivi)

Postilaitteiden tapaus on esimerkki päätöksenteosta, jossa asukkaat otetaan mukaan keskusteluun vasta, kun ratkaisevat päätökset on tehty. Näin asukkaat kytketään heitä koskeviin päätöksiin jähmeän ja yksisuuntaisen tiedotusmallin kautta: asukkaat nähdään kohteiksi, joille tieto muutoksista siirretään. Vaihtoehtoinen tapa toimia olisi nähdä koko päätöksentekoprosessi dialogina, jonka kuluessa yhteisymmärrys päätöksestä voi syntyä. (Harju 2002, 160.)

Asukkaat eivät hyväksyneet Postin tiedotusmenettelyä ja osoittivat suuttumuksensa tiedotustilaisuudessa sankoin joukoin. Posti ja asukkaat ajautuivat siten kiista-asetelmaan, jossa yhteisymmärryksen pääseminen näytti varsin mahdottomalta.

Alun jälkeen Posti muutti toimintatapojaan, ja kutsui ensimmäisen myrskyisän tiedotustilaisuuden jälkeen omakotiyhdistysten puheenjohtajat neuvottelemaan. Kovin suurta luottamusta Postin neuvottelutarjous ei herättänyt, ja haastattelujen perusteella puheenjohtajat kokivat Postin tekemien päätösten pitävän, mitä tahansa asukkaat tekisivätkin. Onkin mielenkiintoista, miten yrityslogiikan mukaan toimiva Posti puhuttelee ihmisiä tiedotuksessaan asiakkaina, mutta kontakteissa kuntalaisiin nojaututaan silti perinteiseen valta-asetelmaan, jossa kuluttaja-asiakkaalla ei olekaan oikeuksia – eikä mahdollisuutta valita toista palveluntarjoajaa.

Journalismi tarttuu kiistoihin hanakasti, sillä kaikessa dramatiikassaan ne sopivat hyvin vakiintuneisiin uutiskriteereihin. Nostamalla riita-asetelman ensisijaiseksi tulkintakehykseksi tilanteesta media saattaa vakavastikin ehkäistä rakentavan julkisen keskustelun syntyä tai osapuolten yhteisymmärrystä. Siten journalismi esitystavallaan osaltaan uusintaa aktuaalista vastakkainasettelua asukkaiden ja päättäjien tai hallinnon virkamiesten välillä. (Ridell 2003, 14.)

ASUKASVAIKUTTAMISESTA JULKISEKSI KAPINALIIKKEEKSI

Aamulehden avulla postilaatikkokiistasta tuli julkinen sanan varsinaisessa merkityksessä. Mielenpitojen vaihto laajeni Postin ja asukkaiden välisestä vuorovaikutuksesta suuremman yleisön väliseksi, ja lehden oman kirjoittelun lisäksi asiasta esittivät mielipiteitään sen yleisönosastossa myös muut kuin kyseisten omakotitaloalueiden asukkaat.

Miten sitten paikallinen media otti haltuun postilaatikkotapauksen ja esitti sen yleisölle? Nostan seuraavaksi esiin muutamia keskeisiä huomioita aiheen Aamulehdessä saamasta julkisuudesta sekä pohdin asukkaiden ja lehden rakentaman julkisuuden suhdetta.

Postilaatikkokiista oli Aamulehdessä näkyvästi esillä kesällä 2003. Aineistoni jutuissa se kuvattiin yleisesti asetelmaksi, jossa asukkaat ovat asettuneet vastustamaan Postin toimia. Uutisteksteihin luotiin näkyvästi kansalaistottelemattomuuden viitekehys ottamalla käyttöön sana ”kapina”. Sana tosin esiintyi mielipidekirjoituksessa jo 5. toukokuuta kirjoittajan todetessa että

Kansa kapinoi Suomen Postin palveluja kohtaan ja osa kaltoin kohdelluista asiakkaista on valinnut sen helpomman tien: yksityiset kuriiripalvelut (AL 5.5.2003).

Varsinaisessa uutisoinnissa Aamulehti nosti kapina-sanana otsikkoon pari viikkoa myöhemmin:

Postikapina itää Ikurissa (AL 22.5.2003)

Kyseisessä uutisessa tuotiin esiin sekä Postin ryhmittelyaiheet ja perustelut sille että asukkaiden ryhmittelyn vastustus. Seuraava uutinen (23.5.) olikin värikäs ja tunteisiin vetoava kuvaus Postin järjestämästä tiedotustilaisuudesta, jossa Postin edustaja oli selvästi altavastajan asemassa:

Satojen ihmisten ympäröimä Rauhala [Postin edustaja Irma Rauhala] ei pystynyt mitenkään vastaamaan yhtä aikaa esitettyihin kysymyksiin (...) Tunnelma oli kiihkeä, vihainen, miltei aggressiivinen. Kun ääntä oli vaikea saada kuuluville, kaikki huusivat. Kovaäänisimmät saivat edustaa kaikkia, ja yksimielisyys oli mitä ilmeisin. Sen huomasi, kun väki röhähti nauruun kysymyksille tai vastauksille. (AL 23.5.2003)

Tilaisuudesta kertovan uutisen otsikossa *Länsi-Tampereen omakotiyhdistykset yllyttävät kaikkia vanhoja pientaloalueita rintamaan* (AL23.5.2003) annetaan ymmärtää, että kapinaliike on muodostumassa.

Sopii kysyä, muuttiko kapina-sanan siirtyminen mielipidekirjoittajalta lehden uutisotsikoihin samalla sanan merkitystä. Kirjoittajan kuvaama kansan kapina tuntuisi viittaavan sangen erilaiseen toimintaan kuin Aamulehden käyttöön ottama postikapina-sana.

Kapinadiskurssi kulkee mukana kautta koko aineiston. Toimittajat ylläpitävät puhe-tapaa vahvasti aiheesta kirjoitetuissa uutisissa. Journalistisesta näkökulmasta asian tekee mielenkiintoiseksi sen tarjoama mahdollisuus vankan vastakkainasettelun rakentamiseen: pieni ja heikko kansalaisryhmä (jutuissa mainitaan myös vanhukset ja liikuntavammaiset, joiden kannalta postinhakumatkan pidentyminen on hankala asia) taistelee isoa instituutiota vastaan yhtenä rintamana.

Kirjoittelun jäädessä pyörimään kapinatulkinnan varaan, lehti ei onnistunut viemään keskustelua eteenpäin eikä suuntaamaan sitä laajempiin, esimerkiksi arvoihin liittyviin kysymyksiin. Merkilläpantavaa on, että siinä missä asukkaat esitettiin lehden julkisuustilassa postilaatikon paikasta riiteleviksi kapinallisiksi, asukasaktiivit itse eivät haastatteluisuissa nimenneet toimintaansa kapinaksi ja kiistivät kapinaliikkeen olemassaolon.

Sehän oli viittä vaille, ettei Posti nostanu jo kannetta mua vastaan siitä, että mä yllytän asukkaita kapinaan. Tai en minä pelkästään vaan muutkin. Että me yllytetään asukkaita kääntymään Postia vastaan. Ja sitähan me ei tietenkään... Jokainen tekee oman ratkaisunsa. Mutta me kerrottiin se meidän oma näkökanta, ja se oli se mikä se oli.

(Omakotiyhdistysaktiivi)

Vaikka asukkaat tältä osin kritisoivat Aamulehden kirjoittelua, he kokivat mediajulkisuuden saamisen ensiarvoisen tärkeäksi. Samalla perinteinen media hallitsi asukastoi-mijoiden ymmärrystä siitä, mitä julkinen keskustelu ylimalkaan on ja miten julkisuutta omalle asialle hankitaan. Asukkaat saivatkin näkemyksiään laajasti julki Aamulehden yleisönosastossa. Mielipidekirjoitukset koskivat varsinkin asukkaiden tyytymättömyyttä Postin tapaan kohdella heitä asiakkaina: laatikoiden siirto koettiin palveluiden heikentämiseksi, eivätkä Postin edustajien vasta-argumentit jakelukustannusten leikkaamisen välttämättömyydestä vakuuttaneet mielipidekirjoittajia.

Vaihtoehtoisia julkisuuden tuottamisen tapoja omakotiyhdistysaktiivit eivät juuri käyttäneet, eikä esimerkiksi internetin mahdollistama oman julkisuuden tuottaminen tuntunut missään vaiheessa nousseen esille asukkaiden miettiessä toimintamahdollisuuksiaan.

KIISTAN TAUSTALLA POSTILAATIKON PAIKKAA LAAJEMMAT KYSYMYKSET

Julkisuuden avulla syntynyttä tilannetta haastateltavat kutsuivat viivytystaisteluksi. Vaikka he eivät kokeneet saavuttaneensa todellista vaikutusvaltaa asioiden lopputulemaan, ainaakaan Posti ei päässyt helpolla. Aikataulun viivästyttäminenkin tuntui saavutukselta, sillä taistelun lopputulos oli tiedossa alusta asti. Lokakuussa 2003 Länsi-Tampereen omakotitaloalueiden postilaatikoista oli ryhmitelty jo valtaosa (AL 16.10.2003).

Jotain saatiin tehtyä, mutta kyllähän Posti meidän yli käveli, ihan sata-nolla. Kyllähän se tiedettiin alusta asti, kun tutkittiin – keskusjärjestön lakimies luki lakipykälää, ja kyllä ne lakipykälät meillekin eteen annettiin noissa tilaisuuksissa – että kyllä me se tiedettiin ettei me voiteta tätä millään. (Omakotiyhdistysaktiivin haastattelusta.)

Aamulehti antoi asialle asukkaiden kaipaamaa julkisuutta. Toimittajat kiinnostuivat journalismin uutiskriteereiden mukaisesti tapauksesta sen kiistanalaisuuden ja yllättävyyden vuoksi. Asiasta järjestetty keskustelutilaisuus antoi toimittajille sitä mitä hyvältä uutisjutulta odotetaan: dramatiikkaa, spontaania toimintaa ja herkullisia sitaatteja vihaisten asukkaiden suusta. (ks. Ridell 2000, 150–151.)

Asukkaat itse liittivät Postin päätöksen osaksi laajempaa yhteiskunnallista kontekstia. He puhuivat palvelujen – Postin ja yleisemmin hyvinvointiyhteiskunnan julkisten palvelujen – vähittäisestä alasajosta, siitä miten nyky-yhteiskunnassa tehokkuus nostetaan muiden asioiden yläpuolelle ja miten raha ratkaisee, eivätkä ihmisten arkielämän kokemukset paina vaa’assa. Tähän laajempaan kontekstiin Aamulehti ei kuitenkaan tarttunut; se ei kysynyt arvokysymyksiä eikä kuljettanut keskustelua siten kiista-asetelmasta eteenpäin. Arvokysymykset nousivat lehdessä esiin lähinnä asukkaiden mielipidekirjoituksissa. Näin asukkaiden argumenttien sisältämä keskustelupotentiaali jäi toimittajilta hyödyntämättä.

Haastateltavat myös korostivat, ettei kyseessä suinkaan ollut vain pieni paikallinen kiista, vaan että postilaatikkojen siirtäminen on muutos, jonka Posti ulottaa koskemaan vanhoja omakotitaloalueita kautta Suomen. Länsitamperealaiset kokivat olevansa etujoukkoa, jonka ansioksi voidaan laittaa ainakin se, ettei Posti todennäköisesti muilla alueilla enää yritä viedä laatikoiden ryhmittelyä läpi samalla, ylhäältä alas suuntautuvalla ”käskytyksellä”.

Ei se [postilaatikkojen ryhmittely] tietenkään mikään paikallinen asia ole, se on tietenkin lähtenyt jostain totta kai, mutta tähän koskee siis koko Suomea. Tämä kuitenkin koskettaa kaikkia, niinkuin Laaksosen Pekka [Ikurin omakotiyhdistyksen pj.] uhosi, että ne lähti väärästä kun ne lähti Ikurista, jos olisi lähtenyt muualta se olisi mennyt läpi. Tietysti se riippuu ihmisistä, kuinka ne sen kokee. Ne lähti täältä reunasta tätä hommaa tekemään, siinä mennään tietenkin koko kaupunki läpi. (Omakotiyhdistysaktiivi)

Journalismilla on keskeinen merkitys ihmisten muodostaessa käsityksiään yhteisistä asioista, ja näin sillä on hallussaan myös paljon valtaa. Tältä kannalta on pulmallista, että journalismi ei useinkaan pysty – kuten ei pystynyt postilaatikkokiistassakaan – luomaan julkisuudessa keskusteluyhteyttä kiistelevien osapuolten välille. (Heikkilä & Kunelius 2000, 16.)

Myös asukasaktiivit esittivät tutkimushaastatteluissa tyytymättömyytensä tapaan, jolla Posti esiintyi lehtijutuissa ”faktojen haltijana”. He jopa kokivat toimittajien toimivan vain välikätenä, joilta kumpikin osapuoli ”tilasi” julkisuutta omille intresseilleen:

Millä tavalla siitä [uutisoinnista] välittyi asukkaiden kanta ja toisaalta Postin kanta?

(Haastattelija)

No se oli vähän että kumpi sen jutun oli tilannut, oliko se lähtöisin täältä meiltä vai Postilta, siinä oli selvä kahtiajako. Posti puhui omaa puoltaan ja me omaamme. Ja kyllä sen huomasi, että kumpi niin sanotusti sen jutun oli tilannut. (Omakotiyhdistysaktiivi)

Vaikka asukkaat saivat itsekin äänensä kuuluviin Aamulehden Tampere & naapurit -sivuilla useassa isossa jutussa, ja heidän mielipidekirjoituksiaan julkaistiin, uutissivuilla Posti oli se asiantuntija-auktoriteetti, joka sai määritellä, missä vaiheessa postilaatikkosasia oli ja mitä seuraavaksi tapahtuu. Näin asukastoiminnan pyrkimykset tulivat sanomalehden julkisessa tilassa erotelluiksi ”todellisista” tapahtumista. Siinä missä toiminnan draama ja asukkaiden vastustus esitettiin suurin kuvin ja reportaasinomaisin sanankäantein, Postin johtajan ja tiedottajan lausumat saivat ”virallisenä kantana” – ja tyyppillisenä uutismuotoisena tekstinä – vallan määritellä tilanteen kehitystä. Näihin määrittelyihin ei asukkailla uutisten julkisuustilassa ollut puuttumisen mahdollisuutta. Näin journalismi tuli uudistaneeksi mielikuvaa todellisten vaikutusmahdollisuuksien puuttumisesta, mikä käsitys asukkailla muutenkin oli kamppailustaan.

LOPUKSI

Tamperelaisetkin ovat erilaisten paikallisten suunnitteluhankkeiden myötä omaksumassa uudenlaisia näkemyksiä siitä, millaisia vaikutusmahdollisuuksia asukkailla on lähiympäristöään koskevissa kysymyksissä. Lisäksi Tampereella on pitkä ympäristökiistojen ja niihin liittyvän kansalaisliikkeen historia (Laine & Peltonen 2003, 12), minkä voi olettaa osaltaan muokanneen kaupunkilaisten osallistumista koskevia asenteita. Paikallisten – sekä kiistanalaisten että yhteisymmärryksessä sujuvien – hankkeiden seuraaminen mediasta, ja ehkäpä myös hankkeisiin osallistuminen, on mahdollisesti vaikuttanut myös omakotitaloalueiden asukkaiden ymmärrykseen siitä, millainen on kansalaisten rooli paikallisdemokratiassa ja edesauttanut omakotiyhdistysväen astumista ulos perinteisestä yhdistystoiminnasta postilaatikkokiistan yhteydessä.

Lainsäädännönkin korostamat asukkaiden osallistumismahdollisuudet maankäytössä ja rakentamisessa ovat omakotiyhdistysväen tiedossa, ja nämä toimintatavat kytkeytyvät asukkaiden mielissä myös muuhun asumista ja lähiympäristöä koskevaan toimintaan. He eivät rajaa osallistumista vain tapauksiin, joissa toisena osapuolena on kaupunki, vaan ulottavat osallistumisvaateensa laajemmalle. Tätä ymmärrystä vastaan soti Postin toimintalogiikka, joka näytti noudattavan hyvin perinteistä ylhäältä alas suuntautuvaa sanelumallia.

Paikallinen journalismi tarjoaa parhaimmillaan asukkaille edellytyksiä politisoida tärkeiksi kokemiaan asioita julkisuudessa – mikäli nämä asiat ovat toimittajien mielestä tarpeeksi ”mediaseksikkäitä”. Kysyä voi kuitenkin, rampauttavatko median ja erityisesti journalismin vakiintuneet käytännöt varsinaista osallistumista tai kansalaisten vaikutuspyrkimyksiä – sulkevathan ne rutiininomaisesti pois esimerkiksi kansalaisten keskeisinä pitämät arvokysymykset ty pistäen julkisen keskustelun kärjekkäiksi kiistoiksi. Nykyisellään media tarjoaa asukkaille paikan näyttäytyä intresseineen julkisesti, mutta sen pidemmälle heidän vaikutuspyrkimyksensä eivät journalismin julkisuustilassa välttämättä etene.

KIRJALLISUUS

- Arendt, Hannah** (2002). *Vita activa. Ihmisenä olemisen ehdot*. Vastapaino, Tampere. (Alkuteos: (1958) *The Human Condition*. The University of Chicago Press, Chicago.)
- Harju, Auli** (2002). Kunnat keskustelua oppimassa. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 30(2), 156–167.
- Heikkilä, Heikki & Kunelius, Risto** (2000). Julkisuuskoe. Kansalaiskeskustelun opetuksia koneistoille. Kunnallissalan kehittämssäätiön tutkimusjulkaisut, nro 21, Vammala.
- Laine, Markus & Peltonen, Lasse** (2003). *Ympäristökysymys ja aseveliakseli. Ympäristöongelmien politisoituminen* Tampereella. Väitöskirja, Tampereen yliopisto, Tampereen yliopistopaino.
- Niemenmaa, Vivi** (2002). Asukasaktiivien ääni. Osallistuminen ja osallisuus Helsingin kestävän kehityksen prosessissa. Teoksessa Bäcklund, Pia, Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.): *Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Gaudeamus, Helsinki.
- Palonen, Kari** (1993). Kaupunki politiikan paikkana. Max Weberin kaupunki-essee politiologian klassikkona. *Politiikka* 35 (4), 275–282.
- Pietilä, Veikko** (1999). Julkiso ja yleisö. *Tiedotustutkimus* 22 (3), 4–13.
- Pietilä, Veikko** (2001). Reflections on Public Discussion in the Mass Media. *Nordicom Review* 22 (1), 11–21.
- Ridell, Seija** (2000). Ei journalismi ole tärkeää, julkisuus on. *Journalismikritiikin vuosikirja* 2000. *Tiedotustutkimus* 23 (1), 144–155.
- Ridell, Seija** (2003). Kansalaislajityypit verkkodemokratian rakennuspuina. *Alue & ympäristö* 32 (1), 11–22.
- Ridell, Seija** (2004). Median julkisuustiloja kartoittamassa. Julkisuuden journalistinen tuottaminen ja kommunikatiivisuuden haaste. *Tiedotustutkimus* 27 (2), 4–24.
- Rättilä, Tiina** (2001). Kansalaistuva politiikka? Huomioita kuntalaisaktiivisuudesta poliittisena toimijuutena. *Politiikka* 43 (3), 190–207.
- Siisiäinen, Martti** (1998). Uusien ja vanhojen liikkeiden keinovalikoimat. Teoksessa Ilmonen, Kai & Siisiäinen, Martti (toim.): *Uudet ja vanhat liikkeet*, 219–244. Vastapaino, Tampere.
- Sutela, Marja** (2001). Kuntalaisten suora osallistuminen paikallispolitiikkaan. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 29 (4), 378–388.

JULKAISU II

**Reality TV as a trigger of everyday political talk in the net-based public
sphere**

Todd S. Graham & Auli Harju

European Journal of Communication 26 (1): 18–32.
<https://doi.org/10.1177/0267323110394858>

Artikkelin käyttöön väitöskirjan osana on saatu kustantajan lupa

Reality TV as a trigger of everyday political talk in the net-based public sphere

European Journal of Communication

26(1) 18–32

© The Author(s) 2011

Reprints and permission: sagepub.

co.uk/journalsPermissions.nav

DOI: 10.1177/0267323110394858

ejc.sagepub.com

Todd Graham

University of Groningen, The Netherlands

Auli Hajru

University of Tampere, Finland

Abstract

It is news journalism that is commonly considered the practice that reports on the political and invites us to act as citizens. However, there are other media genres, forms and content that may provoke the citizen in us. They not only provide talking points but also facilitate communicative spaces whereby active audiences transform into deliberating publics by bridging their knowledge, identities and experiences to society through everyday, informal political talk. The internet provides a public space whereby this everyday-life politicization can occur bottom-up. This article addresses this process of politicization in the context of political talk and discusses the boundaries between private and public by examining how it emerges in forums dedicated to British popular reality TV programmes. The article pays particular attention to the shift from non-political talk to the lifestyle-based political issues and the more conventional political topics that arise, and explores the triggers of such talk.

Keywords

citizenship, life politics, political talk, popular culture, public sphere

Introduction

There has been much debate concerning the internet's ability to extend the public sphere (see e.g. Dahlgren, 2005; Witschge, 2004). Much of it has focused on the potential of the internet in cultivating a public sphere where free, equal and open communication,

Corresponding author:

Todd Graham, Groningen Center for Journalism Studies, University of Groningen, Oude Kijk in 't Jatstraat 26, 9712 EK Groningen, The Netherlands.

Email: toddsgraham@gmail.com

deliberation and exchange of information among citizens can flourish. The internet is supposedly about bottom-up public communication and deliberation. Its ability to enhance the public sphere lies in the many-to-many modes of communication and networks of distribution offered by an increasing and diverse number of social media, thus turning viewers and readers into users, producers and participants.¹ This vibrant upsurge of participatory values and practices has led some commentators to suggest the emergence of a new digital media culture (Deuze, 2006; Jenkins, 2006). Consequently, there has been a rise in the number of net-based public sphere research projects, which utilize public sphere ideals as a means of evaluating online communicative spaces (see e.g. Dahlberg, 2001; Jensen, 2003; Strandberg, 2008; Wright and Street, 2007).

Net-based public sphere researchers have studied these spaces in numerous ways. However, most have focused on *politically* oriented social media or those communicative spaces dedicated to the so-called ‘hard’ news, and have neglected a variety of other genres. One genre is the range of entertainment-based communicative spaces tied to reality TV, such as *Big Brother* and *Wife Swap*. In such spaces, along with other forums tied to popular forms of entertainment, many of the conversations have a political dimension (Van Zoonen, 2005). Moreover, recent research suggests that these spaces host a variety of political discussions dealing with everything from health and the body to politicians and government (Coleman, 2007; Van Zoonen, 2007; Van Zoonen et al., 2007).² Thus, they are important because, like politically oriented communicative spaces, they too contribute to the web of informal conversations that constitutes the public sphere, and as such, should not be overlooked.³

These spaces become more important when we consider the notion of a shift in politics. Political communication today is going through a time of decentralization. Due to complex economic, political and social changes impelled largely by globalization, new relationships and uncertainties between people in their role as citizens, audiences and consumers, on the one hand, and traditional structures and institutions, on the other, have brought about a new domain of politics; what some have called life politics (Giddens, 1991) or lifestyle politics (Bennett, 1998). Individuals here increasingly organize social and political meaning around their lifestyle values and the personal narratives that express them. With regard to everyday political conversations in the net-based public sphere, this means that we not only need to reconsider where to look, but also reconsider what we are looking for. That is, a porous approach to the ‘political’ in political talk is required, one that also allows for a more lifestyle-based approach to politics.

Consequently, net-based public sphere research has only provided us with a partial picture of the online discursive landscape. The aim of this article then is to move beyond politically oriented and ‘hard’ news-related communicative spaces by examining those dedicated to reality TV. The purpose is to examine how political talk emerges in these spaces and to investigate the topics and issues of such talk. Thus, this article presents the following two research questions: What are the triggers of political talk in discussion forums tied to reality TV, and what are the topics and issues of such talk within these spaces?

Everyday political talk and the public sphere

The net-based public sphere researcher has drawn heavily on the deliberative model of democracy. Some deliberative democratic theorists have looked to move deliberation

beyond the venues of institutional politics into the realm of the public sphere, thereby placing political talk among citizens at the centre of the theory (see e.g. Dryzek, 2000; Fearson, 1998; Mansbridge, 1999). Deliberative democracy involves public deliberation not only as a means of producing public reasoning oriented towards the common good and collective decision-making within formal and semi-formal settings, but also as a process of producing public reasoning and achieving mutual understanding within the more informal communicative spaces of the public sphere. Unlike, for example, deliberation within public decision-making assemblies, everyday political talk in the public sphere is not typically oriented towards decision-making or direct political action, but rather it is usually expressive and talk for talk's sake (Mansbridge, 1999: 212), representing the practical communicative form of what Habermas (1984: 327) calls communicative action.

However, everyday political talk is not meaningless because it does not typically lead to direct political action. On the contrary, it is through ongoing participation in everyday talk whereby citizens become aware and informed, try to understand others, test old and new ideas, and express, develop and transform their preferences and opinions. That is, it is through such talk whereby citizens achieve mutual understanding about the self and each other. It is these informal conversations over time that prepares citizens and the political system at large for political action. Consequently, everyday political talk and those spaces that provoke and foster such talk become crucial to maintaining an active and effective citizenry specifically and the public sphere in general. We argue that those communicative spaces dedicated to popular forms of entertainment like reality TV programmes are indeed providing such spaces and facilitating such talk and thus play an important role in contributing to the web of informal conversations that constitutes the public sphere.

Everyday political talk as a civic practice

By *political* talk, we are referring to a public-spirited way of talking whereby citizens make connections from their individual and personal experiences, issues and so forth to society (see also Eliasoph, 1998: 14–15). As the notion of life politics (Giddens, 1991) suggests, citizens are involved with societal issues not only from the viewpoints of their role as citizens, or as a member of a class or other relatively stable reference groups, but increasingly they enter public life from diverse positions in which their complex and changing identities and interests play a crucial role. Defined narrowly 'the political' consists of political action, e.g. party politics and the functioning of governing bodies. However, the broader definition of the political, i.e. the functioning of civil society and citizens, possibly in connection to non-political issues, enables an understanding of how people create new meanings for social action. We consider this meaning-making as citizenship put into practice (see also Hermes and Dahlgren, 2006).

Couldry (2006: 323) calls for research on the 'feel' of citizenship in the era of globalization and on the practices that link private action to the public sphere. We suggest that discussing politics in the non-political forums of the internet can be one of those practices. Social media create alternative spaces where the politicization of everyday life issues can happen and in which people are entering from their various everyday roles to discuss issues of common concern.

Without the existing feel of citizenship, it is difficult to see how people would get interested in political issues or become active citizens in society. The avenue that social

media provides for political talk may strengthen people's orientation to issues of shared concern, their public connection, as Couldry calls it. It should be noted that nowadays the public connection mainly focuses on mediated versions of the public world (Couldry, 2006: 327–8). For instance, when it comes to television programmes, it is the news that is considered the genre around which publics form and hence are participating in the democratic process. Madianou (2005) criticizes the fact that television news audiences are viewed from a normative perspective, which often leads to ways of seeing these publics as failing as citizens. She stresses that people's engagement with the news is a more complex process, connected for instance to both the public and private, the rational and affective. There is an intimate dimension of news consumption, and we suggest that there is also a political dimension of entertainment. Street (1997) argues that popular culture and political thoughts and actions cannot be treated as separate entities. Instead, popular culture should be understood as part of politics, since people live through culture, and cultural values operate in politics; as well as this, popular culture becomes a political activity through its uses (Street, 1997: 4–7).

The transformation from audiences to publics does not just happen inside the genre of television news or news in general, but also in other genres related to television programmes. A documentary and a reality TV show can both, despite their differences, provoke the citizen in us and make us participate in public discussion. Moreover, this participation is also relevant because political talk increases our civic competence and adds to our knowledge and skills needed for democratic action.

Methods

For the purpose of this study, two discussion forums devoted to fans of the reality TV series *Celebrity Big Brother* and *Wife Swap* were selected. The *Celebrity Big Brother* forum is hosted by *bbfans.com*, which is a website run by and dedicated to fans of *Big Brother* UK.⁴ The website offers a variety of forums on *Big Brother*, *Big Brother* spin-offs, reality TV and on other entertainment media. Moreover, the forums are lively, communicative spaces; they maintain thousands of participants, who have contributed hundreds of thousands of postings. The *Celebrity Big Brother* series features a number of celebrities living in the *Big Brother* house, who try to avoid eviction by the public with the aim of winning a cash prize to be donated to the their nominated charity. The 2006 series consisted of 11 housemates initially, for example: Dennis Rodman the basketball star, Jodie Marsh the glamour model, Michael Barrymore the comedian, Pete Burns the singer/songwriter and Chantelle Houghton the non-celebrity. What makes *Celebrity Big Brother* 2006 interesting is that one of the housemates was at the time, the British MP George Galloway.⁵ Thus, *Celebrity Big Brother* was selected because it offered a unique communicative space; a non-politically oriented forum influenced by a political personality.

The *Wife Swap* forum is hosted by Channel 4's online fan community, which is usually teaming with participants and discussions.⁶ These communicative spaces offer a variety of forums where fans can discuss together their favourite or not so favourite programmes. According to the site, it is supposed to provide a space where fans can 'chat about *Wife Swap*'. The premise behind the show is that in each episode two families swap wives for two weeks, who take over each other's role. Thus, it was selected because it represents a non-politically oriented forum tied to reality TV.

The selection of the data was based on the broadcasting premier dates of the particular series. For *Big Brother*, threads were taken from a one-month period. The initial sample contained 345 threads consisting of 6803 postings. For *Wife Swap*, they were taken from a three-month period. The initial sample contained 79 threads consisting of 892 postings.

Identifying political talk

Politics today in the public sphere has become more pervasive, and as such, any concept of what is political must be capable of capturing an increasing number of issues and concerns. So, how do we identify within a text a political discussion? Graham's (2008) criteria, which were developed to identify political talk within non-politically oriented discussion forums, were adopted. The criteria were selected because they allow the researcher to capture both the conventional and the more lifestyle-based political issues that arise. Thus, all those threads which contained a posting where (1) a participant made a connection from a particular experience, interest, issue or topic in general to society, which (2) stimulated reflection and a response by at least one other participant, were coded as political threads.

Identifying the triggers of political talk

In order to address the research questions, an examination aimed at identifying the topics and triggers of political talk was conducted. As discussed above, the initial postings which began a political discussion were identified. Consequently, a closer reading of the postings leading up to political talk was made possible and thus carried out. However, prior to the analysis (also during), additional measures were taken to improve it. In particular, both *Celebrity Big Brother* and *Wife Swap* episodes, and links to third-party sources within postings, were consulted when applicable as a means of providing more context to the discussions in question.

In order to conduct the examination, a content analysis employing Mayring's (2000) procedures for carrying out the development of inductive coding categories was utilized. Since an initial reading of the political threads had already been conducted, a set of tentative triggers was initially developed. After which, three additional rounds of reading and working through the selected material were carried out. During this time, triggers were modified, combined, removed and new ones created via feedback loops. Additionally, several patterns were identified in relation to the triggers. That said, after the third round, a set of main triggers were deduced.

The topics and triggers of political talk

Political talk was no stranger to the *Big Brother* forum. Thirty-eight threads containing 1479 postings, representing 22 percent of the initial sample, were engaged in or around political talk. What were the political topics of these discussions? This question was addressed by categorizing the political conversations, which consisted of 1176 postings, into broad topics based on the issues discussed within the various coherent lines of discussion.⁷ As Table 1 shows, there were 13 topics identified. The dominant topic of

discussion was *George Galloway's politics*, which represented more than a third of the political discussions.

It seems that George Galloway's presence in the *Big Brother* house got participants talking politics, as Mary's posting from one of these discussions reveals:⁸

Mary: Personal issues aside ... who is watching atm? He's just stated his motives for appearing on the show are to highlight the issues surrounding iraq, etc ... Whatever someones personal views, the right to raise and debate an issue are central to British democracy ... even if the BB forum is one in which its raised. If any act gets people up thinking, talking and acting then is a great political move. It beats the apathy that afflicts [*sic*] these islands as it is

In this thread, participants engaged in a heated debate on Galloway's motives for appearing on the show and on whether a sitting MP should be allowed to participate on a reality TV series. These discussions were often lively; many participants and opinions contributed to these debates. However, the political discussions on Galloway were not always confined to these particular issues. Occasionally, the discussions branched off into debates on MPs and parliament in general. Moreover, participants here frequently discussed Galloway's politics, e.g. his political arguments, his relationship with Iraq and the Muslim world and his character, behaviour and performance as an MP.

In addition to Galloway, participants engaged in discussions on a variety of issues. As Table 1 indicates, many of them fell outside the realm of conventional politics. Approximately 42 percent of these discussions dealt with issues on bullying, sexuality and gender, animal rights, health and the body and even on the role of reality TV in society. In other words, *Big Brother* discussions frequently centred on issues that were more individualized and lifestyle oriented, more personal; when discussing these topics, participants would bring their life experiences and choices to the debate via narratives and storytelling.

What were the triggers of political talk? Political talk emerged 42 separate times. There were two instances when it emerged immediately. In both cases, politics itself was the trigger. Participants here began a thread with the intent of talking politics. In particular, discussions on the Iraq War and the job performances of British MPs emerged. Consequently, these discussions seemed to have little to do with *Big Brother* and more to do with talking politics for the sake of political talk.⁹

In the remaining 40 instances, there were four triggers identified. The most common trigger was *behaviour*, the behaviour of the *Big Brother* housemates. On 17 occasions, the bullying and sexual behaviour of Burns, Barrymore, Galloway, Marsh and/or Rodman triggered a political discussion. The discussions that followed dealt with issues such as the meaning of bullying, its role among and effect on British youth, and moral codes of conduct or lack thereof in British society.

The second most common trigger was *statements and discussions*. On nine occasions, a statement by or discussion among *Big Brother* housemates triggered a political discussion. Unlike the trigger above, where political talk initially surfaced in the forum itself, the political discussions that emerged here tended to be an overflow of the statements and discussions taking place in the *Big Brother* house. These discussions dealt with

Table I. *Big Brother's* political topics

Topics	Examples	No. of postings	% of postings
George Galloway's politics	Galloway's relationship with Iraq; his personality, character and performance as an MP	436	37
Bullying and codes of conduct	Bullying; moral codes of conduct	248	21
Animal rights	Animal rights; fur trade; conservationism; endangered species	95	8
The judicial/legal system	Rights of the accused; innocent until proven guilty	73	6
Health and the body	Skinny celebrities/models – bad role models; smoking; drugs and today's youth	56	5
Gender, sexuality and discrimination	Sexism; sexuality; sexuality and prejudices/discrimination	55	5
Immigration, multiculturalism and racism	Sharia law; Muslims in the UK; immigration and racism	50	4
The media	Media's failure and the Iraq War; media censorship	40	3
Parliamentary politics	MPs' attendance/track records; democratic reform; politicians and today's youth; characteristics of a leader	38	3
Reality TV and society	<i>Big Brother's</i> impact on British youth; <i>Big Brother</i> as a political platform	30	3
The Iraq War and foreign policy	Iraq War; Saddam's regime; UK/US foreign policy; terrorism	27	2
Political philosophy	The class system; capitalism vs communism	18	2
Education	Education: British vs the EU	10	1
Total		1176	100

topics such as animal rights, immigration, the Iraq War, Galloway's politics, racism and even a discussion on communism emerged.

The third most common trigger was *lifestyle, image and identity*. On eight occasions, the lifestyle, image and/or identity of a *Big Brother* housemate ignited a political debate. In terms of lifestyles, for example, a political discussion was sparked when participants discussed Marsh's lifestyle choice of being a vegetarian. In return, a discussion on animal rights ignited. Political discussions were also triggered by the images and identities put forth by Rodman and Burns. For example, Rodman's 'bad boy' image sparked a discussion on individuality, which developed into a discussion on the qualities of a good political leader. Burns's overt sexuality and flamboyant style, for example, ignited political discussions on sexuality and discrimination. Finally, given the presence of three band members and two models, discussions on images associated with the 'rock-star' (sex and drugs) and the 'model' (drugs and anorexia) sparked political debates on health and the body, drugs and British youth, and sexism.

The final trigger was *debates in the media*. On six occasions, forum participants posted articles from *The Guardian*, the BBC, *The Sun* and the *Daily Mirror*, which in turn ignited political debates. In particular, most of the articles were editorial commentary on issues surrounding *Big Brother* housemates Galloway, Barrymore and Burns. Commentary on Galloway's decision to appear in *Big Brother* and his motives for doing so; and past and present criminal and legal proceedings surrounding Barrymore, were the primary triggers.¹⁰ In return, political debates on Galloway's politics, the rights of the accused and even the fur trade emerged. Furthermore, these discussions were usually a spill-over from the political debates already taking place in the media.

In *Wife Swap*, political talk represented a substantial portion of the debates. In particular, nine threads containing 288 postings, representing 32 percent of the initial sample, were coded as political threads. What were the political topics of these debates? The actual coherent political discussions, consisting of 233 postings, were categorized into broad topics based on the issues discussed.¹¹ As Table 2 indicates, there were four topics identified. The dominant topic of discussion was *the welfare state*, which consisted of 105 postings, representing 45 percent of political talk. Discussions here focused mostly on whether or not there should be welfare reform in the UK and on the morality of the welfare system. Though the discussions seemed to represent conventional political issues, the discussions themselves were often driven by the life experiences of forum participants. Participants would bring their knowledge and life lessons to these debates, which dealt with, for example, losing a job, being on welfare, providing care for a loved one and difficulties with the National Health Service (NHS). In other words, these debates were often alive with narratives and storytelling.

The welfare state was not the only political topic discussed. However, unlike *Big Brother*, *Wife Swap* participants did not engage in debates on an array of diverse topics. On the contrary, in addition to the welfare state, a majority of the issues discussed dealt with parenting and the family. More than half of the discussions centred on issues that were more individualized and lifestyle oriented as opposed to conventional ones.

Table 2. *Wife Swap's* political topics

Topics	Examples	No. of postings	% of postings
The welfare state	Welfare benefits and fraud; NHS; welfare reform; morality of the welfare system; cutting taxes	105	45
Parenting	The perfect mother; the single mother; good vs bad parenting; British youth lack discipline, manners and respect; child obesity; bullying	83	36
Immigrant families	<i>Wife Swap</i> as an educational resource for introducing 'the other'; immigrant families in Britain	23	10
Family values	What are family values; the role-model family; family planning; contraception	22	9
Total		233	100

Parenting was another popular topic. It tended to foster discussions that were more personal, as Elizabeth's posting illustrates:

Elizabeth: i know that i am not a 'perfect mother' sh*t i mean both of my son have been suspended more then once and they sometimes can be badly behaved but i do try my hardest with them i mean i am on my own and at the end of the day they respect me and i do try to respect most of the decisions they make. Although the bad behaviour has not come from the way they were bought up its just the crowds they've made friends with. I'm proud of almost all the decisions I've made for them they are disaplines [*sic*] but when your 5 foot 3 and both your sons are 6 foot or just under it can be hard keeping them in the house and off girl. Kids will be Kids and different people have different ways of dealling [*sic*] with them.

In this thread, participants were discussing parenting and the life of the single mother in the UK. Like Elizabeth, during the course of these political debates, participants often brought their life lessons and stories to the discussions.

Second, in addition to being personal, the discussions here were often more authoritative, as Mary's posting below demonstrates:

Mary: The English parents gave far too much leeway to their children and were too arrogant to see that they were not perfect parents. After seeing their 13-year old last night you realise why British young people are so out of control – it all stems from their upbringing. The girl had such a foul mouth and was allowed to come and go as she wished with no guidance or barriers whatsoever, and this is the example the younger ones will copy. This is unacceptable. When they watch the program the parents will be so ashamed unless they are still in denial. Keeping some of the routine and chores introduced by the Pakistani wife will do the English children a world of good as I should know. These children were treated more like friends and equals instead of parents and children. I am telling you, if they don't take action now to reign [*sic*] in the 13-year old then they will have serious problems very soon.

In this thread, the participants were discussing and contrasting the parenting practices – good vs bad parenting – of an English and Pakistani family from an episode of *Wife Swap*. In these types of discussions, it seems that because participants were speaking as parents, bringing their knowledge and lessons to the debate, at times, they assumed the role of 'an expert', speaking with an authoritative voice when criticizing the parenting practices of others. What is interesting here is that this type of communicative practice was usually directed towards the families appearing on the TV series.¹² However, when forum participants shared their parenting experiences, as they often did, they were rarely confronted with this type of reaction but rather fellow participants tended to use supportive communicative practices.

Political discussions emerged 10 separate times within *Wife Swap*. There were three triggers of political talk identified. The most common trigger was *parenting behaviours and practices*. On five occasions, the parenting behaviours and practices of at least one of the families triggered a political discussion. The discussions that followed dealt with issues such as good vs bad parenting, single mothers in the UK, the lack of parenting today, child obesity and even bullying.

The second most common trigger of political talk was *family lifestyles and values*. On three occasions, the lifestyles and values of the families appearing on the series triggered political discussions, which tended to challenge traditional notions, as Maude's posting below illustrates:

Maude: I think it's bad that she didn't clean etc because she worked. But not just because she is 'a wife and a mother'. Women are allowed to have a life nowadays even if they've got kids and a husband. I just can't stand people who think women should do everything for their families with then end result that they all have a life because she's taking care of it all at home – but she has no life outside of them – they are her life because she has nothing else. And then when their kids leave home what do they do? Or when their husband leaves them for someone not so good at housework but with nicer legs?

In this thread, the two wives appearing on the series caused a stir among forum participants. The apparent contrasting lifestyles and values – one the 'perfect housewife' and the other representing the opposite – ignited a discussion on (challenging) traditional family values. Discussions on the morality of welfare and family planning/contraception also surfaced.

Similar to *Big Brother*, the final trigger was *debates in the media*. On two occasions, participants posted articles from *The Sun* and the *Daily Mail*, which in turn sparked political discussions. The two articles in question were editorial commentary on a former *Wife Swap* family, whose members had been convicted of welfare benefit fraud. In return, political discussions on welfare and the NHS materialized. Moreover, unlike the two triggers above, these discussions were a runoff from the political debates that were already taking place in the media.

Discussion

From *Big Brother* to *Wife Swap*, the analyses revealed that political talk was a common ingredient within these spaces suggesting that it has no boundaries, particularly the political talk crucial to the public sphere. Though participants came to discuss reality TV, during the course of those discussions, the 'political' was triggered thus creating spaces whereby active audiences transformed into deliberating publics by bridging their knowledge, identities and experiences to society. The issues, behaviours, statements, discussions, lifestyles and images of these series triggered political discussions among forum participants. Moreover, the 'political' in political talk was not always based in a conventional notion of politics, but rather, it was often driven by participants' lifestyles and the personal narratives that express them.

In *Big Brother*, though conventional political issues represented a bulk of political talk, which was partly due to the presence of George Galloway, more than a third of the topics touched upon a lifestyle-oriented form of politics, which dealt with issues concerning bullying and codes of conduct, animal rights, health and the body, and gender and sexuality. One noticeable trend here was the emergence of narratives and storytelling. It seems that when discussing these topics, participants would bring their life experiences to the debate. However, in *Wife Swap*, a majority of the topics discussed were

lifestyle-based political issues. Even when conventional political issues were discussed, the discussions themselves were often driven by the life experiences of forum participants, which is consistent with Van Zoonen (2007) and Van Zoonen et al.'s (2007) research on online entertainment-based forums. The use of life experiences and stories (along with third-person accounts) became commonplace as these topics touched upon a more personal side. Given this personal nature, participants began to speak as experts. Topics on parenting and family allowed a parent to utilize his or her experiences from a position of authority, given that they indeed were experts on parenting. In some ways, these topics tended to empower some of the participants, providing them an authoritative voice in these debates.

Overall, the triggers were similar between both *Big Brother* and *Wife Swap*, suggesting that triggers of political talk might not vary greatly across the diverse range of communicative spaces devoted to reality TV. The most common trigger in both forums was behaviours. Here behaviours triggered discussions that centred on morality in the descriptive sense, i.e. on codes of conduct. Forum participants held authoritative positions on what was right and wrong, and when *Big Brother* housemates or *Wife Swap* family members broke these codes, e.g. by bullying, by displaying promiscuous sexual behaviour or by displaying bad parenting practices, they questioned, challenged and debated these behaviours. It seems that reality TV, its format in particular, is conducive to this type of trigger. From *Big Brother* to *Wife Swap*, reality TV centres on, in some ways, the breaking of or rather the challenging of codes of conduct. Is this not one of the attractive qualities of the series? Examples were the anger that was stirred up among forum participants when Pete Burns bullied Chantelle, or the disgust and contempt that forum participants expressed after watching Jodie Marsh flaunt her body. Indeed, it seems that reality TV forums are the place to look, if one is looking for debates on codes of conduct.

The second common trigger was lifestyles. The lifestyles trigger was more than particular lifestyle choices of consumption, entertainment and/or dress. The individual attitudes, values or worldviews of *Big Brother* housemates ignited various political discussions as well. Finally, the lifestyles trigger was not always about a particular image put across by one of the housemates or participating family members per se. In some cases, the images and lifestyles associated with a particular profession ignited a political discussion. Again, reality TV formats seem to be conducive to these types of discussions because producers tend to select diverse contestants, which tend to have contrasting lifestyles, as a means of producing a 'lively' series. It is the contestation of these conflicting lifestyle choices, which take place between housemates in the series, between housemates and forum participants, and among forum participants themselves, which triggers political talk.

The final common trigger was debates in the media. Fans of reality TV seem to want to know what is going on with the celebrities involved in their favourite series. In both forums, participants on occasions posted articles from British newspapers on the personalities appearing in the series. Unlike the above two triggers where, for the most part, the political discussions emerged in the forums themselves, in these cases, the debates represented an overflow from the media. Moreover, the findings here suggest that celebrity news does more than just entertain citizens. On these occasions, it provoked political talk, thus playing a role in extending the public sphere.

Conclusion

In some ways, reality TV formats are about publicizing the private. The findings seem to show that the same is true for political talk that emerges among its audiences. The discussions that surfaced in these spaces are an important object for research not only because they contribute to the web of informal conversations that constitute the public, but because they also offer us insight into what matters to everyday citizens. They tap into a public sphere that is driven by citizens' everyday knowledge, identities and experiences and offer us insight into when the personal becomes political. Consequently, these communicative spaces or the spaces devoted to popular culture in general are important because they help us better understand the ways citizenry is intertwined with aspects and practices of everyday life; the moments when the sense of citizenship emerges.

Reality TV forums are also an important object for research since they address us simultaneously as participants of debate, as users of social media, as audiences of television programmes and as citizens with our everyday experiences. The entertaining and the political elements are both present at the same time in people's lives, which shows in the political discussion of *Big Brother* and *Wife Swap*. Moreover, though access to personal information about the participants was not available for this study, such forums potentially offer a unique opportunity to study political talk among a group of citizens, which probably differs from those citizens that participate in the communicative spaces dedicated to conventional politics. As Coleman's (2003) research suggests, they tend to be younger, female and engaged less in traditional politics. By investigating such spaces, we may gain a better understanding of what they think and feel is important for society. More importantly, the findings here also suggest that these citizens *are* engaging in acts of citizenship. They reached a public-spirited way of talking by referring to the common good or emphasizing the importance of the issues for society. In these discussions, they stepped into the role of a citizen by finding this connection.

Some net-based public sphere researchers have claimed that diversity of opinions online usually occurs between forums rather than within forums (Sunstein, 2002), thus fragmenting the public sphere. However, what the fragmentation debate has neglected is that political talk is not exclusively reserved for politically oriented spaces as the findings in this article suggest. Participants of these spaces are not there to talk politics; therefore, when political talk emerges, the chances are there for greater diversity of opinions and arguments. Thus, fragmentation theory makes little sense once we move beyond the politically oriented communicative landscape. It is beyond such spaces where we are more likely to find political debates grounded in diversity.

Net-based public sphere researchers, in addition to being more inclusive about the communicative spaces they select, also need to be more inclusive about what they are looking for regarding the 'political' in everyday political talk. The public sphere is the place where new issues and concerns about society emerge and should be allowed to emerge, an arena where the political is evolving and changing over time, though usually not very quickly. A restrictive notion of political talk in some ways goes against the ideals and purpose of the public sphere in the first place. Furthermore, as discussed above, given that political communication is going through a time of decentralization, a porous notion of political talk within the public sphere seems to be imperative, particularly if we are interested in tapping into people's everyday issues and concerns.

Finally, in addition to the topics and triggers of political talk, future research should focus on how people *talk* politics within and between the various genres of politically and non-politically oriented social media (see e.g. Graham 2011). The discussions in *Big Brother* and *Wife Swap* seemed to foster a communicative environment and disposition among participants that centred on understanding the other as opposed to winning the debate. These types of forums might offer insight into developing future online deliberative initiatives oriented towards mutual understanding. Moreover, by exploring political talk outside the realm of traditional politics, we may not only better understand how people talk politics, but we may also gain a better understanding of the linkages people make between their everyday lives and society.

Funding

This research received no specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Notes

1. Popular culture and television have also been studied from the viewpoint of participation (see Jenkins, 1992, 2003). However, our focus is on online communicative spaces.
2. See Coleman (2003, 2006) for extensive work on *Big Brother* audiences, which tries to understand their contrasting experiences of participating in the sphere of reality TV vs that of formal politics.
3. There are other views on the role of reality TV for democracy (see e.g. Ouellette and Hay, 2008). However, we are interested here in reality TV (its style, form and content) to the extent that it provokes and fosters political talk among its audiences, and the reaction to these programmes. That is, our focus is on the communicative spaces that emerge in their wake and not on the inherent nature of the programmes themselves.
4. The data were retrieved in March 2006 at: www.bbfans.co.uk/viewforum.php?f=27.
5. George Galloway, a former Labour MP, at the time was a member of the political party respect.
6. The data were retrieved in November 2005 at: community.channel4.com/groupee/forums/a/cfrm/f/31060416.
7. There were 303 non-political and/or incoherent postings, which were not included.
8. All participant names are pseudonyms.
9. Galloway's presence may have had something to do with these discussions, though, in both cases, he was not mentioned.
10. This refers to the controversy surrounding Stuart Lubbock who was found dead in Barrymore's pool.
11. Fifty-five postings were non-political and/or incoherent, which were not included.
12. There were forum participants claiming to be from the series. This could not be verified.

References

- Bennett WL (1998) The uncivic culture: Communication, identity, and the rise of lifestyle politics. *P.S: Political Science and Politics* 31(4): 741–761.
- Coleman S (2003) *A Tale of Two Houses: The House of Commons, the Big Brother House and the People at Home*. London: Hansard Society.
- Coleman S (2006) How the other half votes: Big Brother viewers and the 2005 general election. *International Journal of Cultural Studies* 9(4): 457–479.

- Coleman S (2007) From big brother to Big Brother: Two faces of interactive engagement. In: Dahlgren P (ed.) *Young Citizens and New Media: Learning for Democratic Participation*. New York: Routledge, 21–39.
- Couldry N (2006) Culture and citizenship: The missing link? *European Journal of Cultural Studies* 9(3): 321–339.
- Dahlberg L (2001) Extending the public sphere through cyberspace: The case of Minnesota e-democracy. *First Monday: Peer-Reviewed Journal on the Internet* 6(3).
- Dahlgren P (2005) The internet, public spheres, and political communication: Dispersion and deliberation. *Political Communication* 22(2): 147–162.
- Deuze M (2006) Participation, remediation, bricolage: Considering principal components of a digital culture. *The Information Society* 22(2): 63–75.
- Dryzek JS (2000) *Deliberative Democracy and Beyond: Liberals, Critics, Contestations*. Oxford: Oxford University Press.
- Eliasoph N (1998) *Avoiding Politics: How Americans Produce Apathy in Everyday Life*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fearson JD (1998) Deliberation as discussion. In: Elster J (ed.) *Deliberative Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press, 44–68.
- Giddens A (1991) *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Graham T (2008) Needles in a haystack: A new approach for identifying and assessing political talk in nonpolitical discussion forums. *Javnost – The Public* 15(2): 17–36.
- Graham T (2011) What's reality television got to do with it? Talking politics in the net-based public sphere. In Brants K and Voltmerk (eds) *political communication in Postmodern Democracy: Challenging the primacy of politics*. Hampshire, UK: Palgrave Macmillan, 248–264.
- Habermas J (1984) *The Theory of Communicative Action. Vol. 1, Reason and the Rationalization of Society*. Boston, MA: Beacon Press.
- Hermes J and Dahlgren P (2006) Cultural studies and citizenship. *European Journal of Cultural Studies* 9(3): 259–265.
- Jenkins H (1992) *Textual Poachers: Television Fans and Participatory Culture*. New York: Routledge.
- Jenkins H (2003) Quentin Tarantino's star wars? Digital cinema, media convergence and participatory culture. In: Thorburn T and Jenkins H (eds) *Rethinking Media Change*. Cambridge, MA: MIT Press, 281–314.
- Jenkins H (2006) *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. New York: New York University Press.
- Jensen JL (2003) Public spheres on the internet: Anarchic or government-sponsored – a comparison. *Scandinavian Political Studies* 26(4): 349–374.
- Madianou M (2005) The elusive public of television news. In: Livingstone S (ed.) *Audiences and Publics: When Cultural Engagement Matters for the Public Sphere*. Bristol: Intellect, 99–114.
- Mansbridge J (1999) Everyday talk in the deliberative system. In: Macedo S (ed.) *Deliberative Politics: Essays on Democracy and Disagreement*. Oxford: Oxford University Press, 211–239.
- Mayring P (2000) Qualitative content analysis. *Forum: Qualitative Social Research* 1(2).
- Ouellette L and Hay J (2008) *Better Living Through Reality TV: Television and Post-Welfare Citizenship*. Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Strandberg K (2008) Public deliberation goes on-line? An analysis of citizens' political discussions on the internet prior to the Finnish parliamentary elections in 2007. *Javnost – The Public* 15(1): 71–90.
- Street J (1997) *Politics and Popular Culture*. Cambridge: Polity Press.
- Sunstein CR (2002) *Republic.com*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

- Van Zoonen L (2005) *Entertaining the Citizen: When Politics and Popular Culture Converge*. Lanham, MD: Rowman and Littlefield.
- Van Zoonen L (2007) Audience reactions to Hollywood politics. *Media, Culture and Society* 29(4): 531–547.
- Van Zoonen L, Muller F, Alinead D, Dekker M, Duits L et al. (2007) Dr Phil meets the candidates: How family life and personal experience produce political discussions. *Critical Studies in Media Communication* 24(4): 322–338.
- Witschge T (2004) Online deliberation: Possibilities of the internet for deliberative democracy. In: Shane P (ed.) *Democracy Online: The Prospects for Democratic Renewal Through the Internet*. New York: Routledge, 109–122.
- Wright S and Street J (2007) Democracy, deliberation and design: The case of online discussion forums. *New Media and Society* 9(5): 849–869.

JULKAISU III

Social media and civic participation in the classroom: The joys and challenges of a co-creative media education project

Auli Harju

Media Education Research Journal 3 (1): 38–49.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202106115835>

Artikkelin käyttöön väitöskirjan osana on saatu kustantajan lupa

Social Media and Civic Participation in the Classroom: The Joys and Challenges of a Co-creative Media Education Project

Auli Harju, Tampere Research Centre for Journalism, Media and Communication (COMET),
University of Tampere, Finland

Keywords: Young people, social media, participatory design, media education

Abstract

Young people's internet use has been studied starting from the questions of access, possibilities and risks, to the question of how it is to grow up in the online environment. These studies often focus on young people's online networking, gaming, text messaging and other activities related to entertainment, socialising, content production and consumption.

School is an important site of internet access for students which brings along the themes of learning and knowledge building. This article provides a close look at how high school students use social media and other online applications in their media studies when participating in the development and implementation of an online campaign against climate change.

The research took place in two Finnish high schools. The ways students used different social media applications, and their attitudes towards them were studied by observing and interviewing the students during the project. The article discusses the methodological issues and provides a lessons learned type of approach for further consideration in media education projects.

In these kinds of participatory processes teaching and learning become two-way processes when working together in the online environment. The routines of internet use, the introduction of new tools and applications, the discussions in the class room, and the common, societal goal create points of action where the educational, the entertaining and the civic practices intertwine. However, the school context somewhat restricts the bottom-up participation which in other contexts, such as social media, occurs naturally among youth.

Introduction

Civic competencies are central goals of school education. Furthermore, Bennett (2007: 68) reminds us how young people live in a rich, but fragmented information environment; they are at the centre of new media practices, taking part in and forming them at the same time. On one hand, young people usually cope better with the online world than older generations; on the other, their media environment is highly commercialised and their relationship with the traditional news media somewhat distant.

The internet has been considered by some to offer a platform for a new kind of participation (see Gauntlett, 2011). However, positive experiences with the media do not directly translate into civic participation (Coleman et al., 2008: 183). Using the internet is not always active and even less public-spirited. Peer-to-peer networking does not automatically lead to deliberation, nor the interaction on the internet remain horizontal and democratic (Coleman, 2006; Livingstone, 2006).

To be able to participate as citizens, people also need to imagine themselves as meaningful agents in a political context (Dahlgren, 2007: 9). Therefore we need to ask how internet and social media realises the potential of civic action among youth, and what kind of practices and resources a school environment offers for their online civic participation.

According to Coleman (2006: 258), we need to ask what kind of citizens we want young people to be; if it is a type of e-citizenship, it should include meaningful democratic political influence, not just political simulations on the side of the 'real' political decision-making (ibid.). In Finland, the public sector has faced the challenge of how to develop practices for informing and involving citizens online. The development of the internet regarding its technological and communal characteristics opens up possibilities for new kinds of policies, for instance, in sharing relevant data and information that are of interest to citizens (Poikola & al., 2010: 11). Also, in almost all Finnish cities, online platforms for delivering municipal initiatives have been facilitated for young people (Kotilainen and Rantala, 2009: 659).

However, much needs to be done in developing the internet-based interaction between citizens and the public sector. This also requires better understanding of the relationship that people in general, and young people in particular, have with the internet and social media.

This article investigates Finnish high school students' use of social media in participating in the development and implementation of an online campaign against climate change. The project was one of the case studies of the SOMUS project (Social Media for Citizens and Public Sector Collaboration) funded by the Academy of Finland.

Internet use is approached here both locally in the school environment and methodologically by collaborating with the students in a participatory online media education project. My analysis focuses on identities, skills and practices and media publicity, as parts of media culture as an action space for young citizens' participation (see also Kotilainen & Rantala, 2009).

Here, the process of building the online campaign is presented in detail. Having been the teacher in the classroom during the project, and thus engaged in the process, I will reflect upon our working methods that borrow from participatory design and open research group work (Harju and Ropponen, 2010) and describe the ways the students used social media.

Besides working with the high school students, I also collaborated with a research team which took part in planning of the project, realising students' ideas into demo versions and beyond. For the purposes of this article, I refer to this group of researchers as 'we'.

Civic culture and media education

School education shapes citizenship by teaching students the skills and knowledge they need to act as effective citizens in society. School, at its best, can empower citizenship. However, school governance still functions analogically with centralised decision-making meaning that it manages students' civic activities instead of enabling and supporting them (Coleman, 2006: 259–260).

Bennett (2007) separates two kinds of citizens: Dutiful Citizen (DC) and self-Actualizing Citizen (AC). The former is expected to know the basic workings of political institutions, to understand the values of the national civic culture, to be informed and make responsible voting choices, whereas the latter sees his/her political activities in personal terms, i.e. contributing more to the quality of the personal life, self-esteem, social recognition and friendship. The question is where and how these types of citizenship connect, and how the connection is linked to the ongoing change of democratic societies and institutions.

The goal of school education is to hold on to the DC type but not to forget the AC type of citizenship in the process. In Finland, though, AC hardly exists in the school system since 'a citizen' is mainly considered as an informed, knowledgeable voter.

Bennett (2007: 66) suggests four steps for engaging young citizens in educational environment: students should define their relationship to meaningful issues for enabling their personal identification; research relevant information that motivates the linking of the issue to the government; connect with other citizen-learners for peer-recognition and support, and to locate available channels to effective governmental action on the issue.

Loosely following these guidelines we set up the case study where participatory design

methodology was linked to media education: two groups of high school students were invited to participate in the planning of an online project that would enable participation related to the issue of climate change. The students were given a chance to present their ideas freely right at the beginning. Consequently, they wanted to create a campaign to raise people's awareness. The end result was a campaign against climate change named *Ilma vaivaa* (*Climate Worries*).

In the class, the students discussed how climate change was relevant in their everyday life. In this way they created anchors for identification to the issue by localising or actually 'glocalizing' (Robertson, 1995) it. They were introduced to some new social media services that provided co-creative and communicative spaces. With different tasks given during classes they were guided to seek information and find answers to questions like what could we do or how should everyone act in order not to make things worse. The campaign perspective brought the media environment into the discussions especially when the students pondered how to spread the word about the campaign. Finally, the campaign website functioned as the channel for their goal: to engage others in the community, i.e. having an influence with their project. In the following sections these steps are presented in detail.

A participatory school project: research design and methods

Developing the website

The *Ilma vaivaa* website took form as a photo challenge that invited people to present their everyday actions against climate change with photos. The goal of the website was to create a Finnish online photo gallery of everyday climate actions. There were four action categories invented by the students (transportation, vegetarian food, package material, and recycling) in which the photos could be submitted. When submitting a photo, the user also agreed to its appearance on the *Ilma vaivaa* Flickr gallery. Besides submitting photos, users could also comment on photos on the website or challenge their friends to submit a photo in one or more action categories.

Working methods

The *Ilma vaivaa* website was developed and implemented using participatory design as a method. Participatory design refers to a software design process in which the end users participate actively as members of the design team. Participatory design should bring together users and designers, integrate their different knowledge, and provide a common design space for users and designers (Muller 2002). In this case study, we took the approach even further: in the beginning it was 'planning the unplanned'. There were only few fixed

settings at the beginning of the project, such as the connection to climate change and the schools as working environments. The rest was left for the open planning process to reveal. With this kind of an approach we wanted to guarantee the students a feeling of ownership over the project, hoping it would result in commitment to the process.

We felt that the students needed a safe environment to start with, without outsiders' comments and other interventions. For this purpose, Owela Web Lab was used for brainstorming, writing down ideas and commenting. In Owela one always needs to sign up in order to comment or suggest an idea and there is an option to have either an open project platform or a closed one, accessible only for selected users.

After the first layouts and demo versions of the campaign website, the process became more open. For example, the students and the technical developers were interacting via Etherpad, a real-time text editor similar to Google Docs but with features such as instant update (no delay in showing what others write), a color-code for different writers (helping to see what is being added and edited by whom), and a chat window (for 'meta-talk' regarding the document at hand). The meeting of the students and the researchers was announced in a Finnish microblogging service, Qaiku, accompanied by a link to the Etherpad document. Hence, the invitation was open for anyone but during the session when students were using it, only the researchers of the SOMUS project were present. However, the use of Etherpad and the presence of the researchers there as commentators excited and motivated the students.

The participating students

The research was conducted in two Finnish high schools, Messukylän lukio and Koillis-Helsingin lukio, with students aged between 16–18. A group of students in both schools was gathered by offering them a possibility to pass one of their Media Studies courses by attending the project. There were about 10 students enrolled in the Media Studies course in both schools but in practice the groups ended up being smaller, from four to six students. There was just one male student among the participants and he decided to leave the course early on.

The project was introduced in both schools beforehand as a social media development project in which students get to use new online tools but apparently that was not tempting enough for wider participation. The students taking part in the course seemed to be more interested in environmental issues; they weren't all that interested in internet technology *per se*.

Both student groups had eight meetings that were spread in two high school semesters. The groups defined their goals, discussed climate change and brainstormed

ideas for the content and design of the challenge website. The Owela Web Lab was used for exercises such as writing down the ideas for challenge themes and commenting on them. To move from ideas toward more concrete campaign planning a story-telling exercise was used: the students wrote stories on what their campaign would look like, who they would like to challenge, and how they would promote the campaign. Later the students were asked to visualise the campaign story by taking photos and adding them to their story in Owela.

The research data consists of participatory observation and researcher's notes from the classroom and from research team meetings, exercises and comments by the students in Owela, demo version commenting in Etherpad, and *Ilma vaivaa* website with its photo challenges and comments. The students also gave feedback both on Owela as a working environment and on the course in general.

For the environment in the classroom

Since the school project was tied to the theme of climate change, environmental issues were discussed during the classes; climate change was linked to the environmental issues and nature conservation in general. Thematically, their ideas on the campaign considered influencing individuals and their everyday choices - which also fitted well with the nature of web campaign. The selection of the four climate change challenge themes for the website was due to this 'consumerist' approach: the students selected the themes of using public transport, preferring vegetarian food, reducing package material, and recycling.

The school as a working environment for the project linked the discussion to the issues of school as a community. The students were interested in what was going on in their school; they linked the global problem to their locality. Similarly, the political questions were formulated in relation to their closest circles of people: could they bring a change by challenging other students and especially the teachers? Another important place for their political action was home: how could we take the environment into account in our daily activities? The students were motivated in engaging with issues they knew well. Probably due to that, they were not interested in challenging, for example, local decision-makers or other more distant target-groups, not even when it was offered as a realisable option by the researchers.

In the students' discussions on climate change the arguments varied between skepticism and hope. On the one hand, the students seemed skeptical of adults' willingness to change their behavior. On the other hand, they believed that everyone can make a change by making environment friendly choices in their everyday life. Often their tone was normative; they talked about people's good and bad consumer habits and suggested

environment friendly actions such as avoiding plastic bags or taking the bus instead of driving a car. They also pointed to bad examples, such as their parents 'wanting to drive the car everywhere they go' or how wasteful their school's paper use was: 'everything is printed out.'

Skills and practices at school

The students adopted quickly and without hesitation new social media services and tools that were introduced during the project. They rarely needed to ask help in using the different features.

The schools formed a challenging environment for an online civic participation project especially because of the existing teaching practices. As a teacher, I was immediately faced with a narrow student-teacher relationship in the class. There were no existing practices of participatory project work and the students were lacking a 'do-it-yourself mentality' (Benkler 2006) and group work skills. From this starting point, it was a challenge to proceed with the ideas of collaboration and participatory design. The students expected to be given assignments by the teacher but they also tried to minimise their efforts which naturally influenced negatively the participation in the process.

Mapping online identities and using social media

In order to understand the students' media use, they were asked to map their media environment using PowerPoint with some provided media-related symbols, which they could use in creating their own visualisations of their media environment. They could drag and drop, change size, group and connect the symbols with arrows for describing the meaning and the context of use for them. The students used the provided pictures but also added some elements to their media environment maps from the internet, such as logos of social media services and games, and pictures of media products such as magazines and television series. Some of the students were not happy with the avatar pictures they were provided with, instead copying their own images from their social media profiles and using them to personalise their media map even more.

Etherpad was used in evaluating and planning of the campaign challenges and the website. The students used the shared writing pad eagerly, first playing with the possibility to change each others' text but afterwards listing the wished-for features and chosen challenge themes on the pad. Etherpad was most useful in evaluating the demo versions of the website: it was fun and easy to use as a reporting tool. The students were asked to test different features and report on them and their opinions of the design in Etherpad. The powerful element of the tool was the sharing: co-writing a document and chatting with

other students and researchers. Etherpad also triggered collaboration, for example, seeing text being created by the others in real-time and the possibility of editing each other's text actually provoked the students to write together.

In the classroom, when working on the computers, there was interplay between the individual and collective roles. The students were sitting next to each other but working on their own when doing the exercises. Even when encouraged to collaborate, they first chose to do the exercises on their own, which also can be implied as a reference to the existing learning practices at school. However, they started to collaborate by discussing and looking over each other's shoulders when they needed help or ideas for accomplishing the exercise.

Another example of collaboration was the situation described earlier when the students were evaluating one of the drafts for the campaign website using Etherpad and when the researchers were online at the same time posing some questions for the students. Instead of writing individually in Etherpad, as they had done before the researchers' intervention, the students started to discuss what they collectively wanted to answer to the researchers and who should be the one writing the answer down. It is worth noting that the openness of this process seemed to mean a lot to the students. The atmosphere in the classroom became excited when the researchers came online and greeted the students in the chat room.

In Owela, the students commented on the exercises, such as the ideas for campaign challenges, campaign stories and visualisations. The commenting was mainly supportive; the feedback was very positive and the students' comments were more like giving credit to good ideas instead of feedback that would help the group to develop the website. In order to select the ideas to be used in the challenge website, a simple voting procedure (thumb up and thumb down) was applied. The ideas that got the most 'thumbs up' were selected for further development and formed the content of the website.

Owela also encouraged students to comment by way of an inbuilt system that gave the students points every time they posted something. The students soon discovered that commenting on each others' work was an easy way to gain points and reach new levels, i.e. statuses such as 'energetic proposer' or 'sustainable developer'. In this way, the competition functioned as motivator, sometimes much better than collaboration, perhaps because there was competition not only between individuals but also between the two schools: the individual points of the students were calculated for each of the groups and presented next to each other in Owela so that the students could all the time follow the development of the scores.

Where is the public?

When the students were mapping their media environment on PowerPoint slides, we found out that the role of the traditional mass media were quite limited in their life; news media was almost non-existent in the media map visualizations, for example. Instead popular media, such as television series and magazines, were depicted next to different social media services and tools as part of the students' leisure activities.

Despite the absence of news media in the media environment maps, the students strongly connected the idea of campaigning to the mass media. Hence, they recognised the need for media publicity, which according to their understanding, was not present in the online environment. They for example suggested advertising the website on television and on the sides of local buses. These ambitions suggest that the idea of the internet as a campaigning tool was unfamiliar to them, even though they were able to point out several online campaign sites when they were asked to name websites they liked and could use as examples for their own campaign.

The mass media approach was partly taken by the students because they considered it as the way to reach adult audiences. The reason for choosing campaigning was that the students were motivated to educate the adults, who in their opinion did not understand the importance of protecting the environment. They criticised adults for being lazy and valuing luxury instead of sacrificing their convenience on behalf of nature.

All in all, the content creation process for the website, including the discussions in the classroom about climate change and what can be done about it within the campaign, was public-spirited. Though the discussions started with local and familiar aspects, they reached globally, touching on the actions of the humankind. In this sense, the students' engagement in the process was momentarily transforming; from leisure-time social media users to an interest community concerned about a specific societal problem.

Citizen-learners in school context

During the planning process of the challenge website, it became clear that the school environment is in many ways problematic for civic participation of young people. Firstly, successful collaborative processes demand activeness and strong motivation from the participants. Also, often motivation for civic participation arises from the interests of active people themselves. In this sense, framing the participatory project with the climate change theme was challenging to start with even though the purpose in using participatory planning was to create ownership over the project that would translate into commitment and active participation. However, in this case the push for participation came mostly from the school environment: the students regarded the project mainly as part of their

school work, which led them to abandon the project when the course ended. A couple of them wrote a story about the course in the school blog but otherwise the promoting of the website was left for the researchers to do.

The use of social media as educational tool seemed to be new for the students. They considered social media mainly as fun, something they engaged with during the breaks or at home in their free-time. Hence, the participatory practices they learned during the project were new to them. We found out that the students easily adapted to new platforms, such as Owela, and tools like Etherpad, so we could have used any tools available. But this is not to say that selection of tools was not important; actually the use of the tools mattered a great deal. Being able to share their thoughts openly in Etherpad and being asked to elaborate their ideas further by the researchers online motivated the students more than any other classroom exercise.

The students' virtual identities were absent at school, and they lacked the type of online presence that would easily fit civic activities. Neither did they want to reveal their virtual identities to adults, nor use them in the project. The online world was their own space, mostly free of adults and their surveillance (see also Livingstone 2008: 396). They refused systematically to use their existing profiles in the social media services for promoting the website. Instead they suggested services such as Facebook, even though not all of them were familiar with it.

In their course feedback, the students felt that the project lacked something that could be described as 'team spirit'. Though they liked working in small groups, they felt that with a bigger group, they would have had more influence and the project would have been shared by the whole school.

Conclusion

In the above analysis, I have described some of the elements of Bennett's (2007) recommendations for civic education – e.g. identification, motivation, communication channels and understanding of media environment – at use in our participatory high school project. Below, I will summarise some key findings for this type of participatory process.

There is less civic education in Finnish schools than in most other European countries (Kotilainen and Rantala, 2009: 659). This influences the way students identify themselves as citizens – and how they lack a 'political imaginary'. In this case study, the connectedness seemed to manifest itself through the role of a consumer, which was apparent especially in the students' choices for the content of the climate change challenge. Furthermore, the existing practices of schoolwork did not support civic agency.

The students called for a team spirit but it was mainly absent in the realisation of the campaign; instead the project was considered like any other formal school activity. The ending of the course led to a situation where the students lost all their interest in the project even though the website was recently published. In this case, the participatory approach combined with media education did not succeed in creating further commitment or civic activities even though the students clearly enjoyed the discursive atmosphere in the classroom, and eagerly took part in many tasks during the process.

When it came to the media environment as a space of civic culture, the students' idea of 'the public' relied heavily on traditional mass media; however, their own media landscapes consisted of digital and online media. This implies that they do not identify with the public of traditional media.

Since the impact on the local community, not to mention larger public sphere, remained rather small, the motivation students had in the beginning was decreasing during the process. Evaluating this phenomenon with Bennett's (2007) ideas, it seems obvious that we did not *quite* succeed in translating the new skills of communication into participation in civic networks, and hence the community of interest did not expand outside the classroom.

In implementing participatory projects in a school environment, as in any participatory design project, we suggest putting time into creating a shared vision for the goals of the project. Though school work is mostly teacher-led, the participatory approach invites students to take an active role in defining the project practices, as well as the desired outcomes. According to our experience, a sense of ownership and the commitment that follows are crucial in succeeding. The openness of the process can be seen as two-fold: in the beginning a closed working environment may be needed, especially if participatory practices are new to students. But the benefits of openness, such as crowdsourcing, interaction and feedback, may provide important input in the process. Civic education with the kind of collaborative elements described in this article takes time. In future research more emphasis should be placed on the learning process where the existing practices ought to be rethought and a new set of activities and attitudes should be given space to enter.

References

- Benkler, Y., 2006. *The Wealth of Networks: How Social Production Transforms Markets and Freedom*. New Haven: Yale University Press.
- Bennett, W. L., 2007. 'Civic learning in changing democracies.' In: Dahlgren, P., ed, *Young Citizens and New Media: Learning for Democratic Participation*. New York: Routledge, 59-77.

- Coleman, R. Lieber, P. Mendelson, A.L. and Kurpius, D.D., 2008. 'Public life and the internet: if you build a better website, will citizens become engaged?' In: *New Media & Society*, 10 (2), 179–201.
- Coleman, S., 2006. 'Digital voices and analogue citizenship: Bridging the gap between young people and the democratic process.' In: *Public Policy Research*, 13 (4), 257–261.
- Dahlgren, P., 2007. 'Youth, civic engagement and learning via new media.' In: Dahlgren, P., ed, *Young Citizens and New Media: Learning for Democratic Participation*. New York: Routledge, 1–18.
- Gaunlett, D., 2011. *Making is Connecting: The Social Meaning of Creativity, from DIY and Knitting to YouTube and Web 2.0*. Cambridge: Polity Press.
- Harju, A. & Ropponen, T., 2010. Tools and practices for open research collaboration. Available at: http://www.sci.utah.edu/images/docs/cscw2010/harju_2.pdf (retrieved in 06.06.2010).
- Kafai, Y. & Peppler, K., 2011. 'Youth, Technology, and DIY: Developing Participatory Competencies in Creative Media Production.' In: Gadsden, V. L., Wortham, S. and Lukose, R., eds, *Youth Cultures, Language and Literacy. Review of Research in Education*, 35 (2011), 89–119.
- Kotilainen, S. & Rantala, L., 2009. 'From seekers to activists. Characteristics of youth civic identities in relation to media.' In: *Information, Communication & Society*, 12 (5), 658–677.
- Livingstone, S., 2006. 'Drawing Conclusions from New Media Research: Reflections and Puzzles Regarding Children's Experience of the Internet.' In: *The Information Society* 22, 219–230.
- Livingstone, S., 2008. 'Taking risky opportunities in youthful content creation: Teenagers' use of social networking sites for intimacy, privacy and self-expression.' In: *New Media & Society* 10 (3), 393–411.
- Muller, M. J., 2002. 'Participatory design: The third space in HCI.' In: Jacko, J. and Sears, A., eds, *Handbook of HCI*. Mahway NJ USA: Erlbaum, 1061–1063.
- Poikola, A. Kola, P. & Hintikka, K.A., 2010. Julkinen data: Johdatus tietovarantojen avaamiseen. Helsinki: Liikenne ja viestintäministeriö. Available at: http://www.lvm.fi/c/document_library/get_file?folderId=964902&name=DLFE10617.pdf&title=Julkinen%20data [Public data: An introduction to the opening up of databases].
- Robertson, R., 1995. 'Glocalization: Time–Space and Homogeneity–Heterogeneity.' In: Featherstone, M., Lash, S. and Robertson, R., eds, *Global Modernities*. London, UK: Sage, 25–44.

JULKAISU IV

**Kokemuksellisuus yhteiskunnallisen toiminnan pontimena:
Kansalaisaktivistien näkemyksiä osallistumisesta ja mediassa toimimisesta**

Auli Harju

Politiikka 57 (1): 33–43.

<https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202304264546>

Artikkelin käyttöön väitöskirjan osana on saatu kustantajan lupa

Kokemuksellisuus yhteiskunnallisen toiminnan pontimena – Kansalaisaktivistien näkemyksiä osallistumisesta ja mediassa toimimisesta

AULI HARJU

ABSTRACT

Personal experiences and accumulating knowledge as triggers for activism
Activists' thoughts on participation and media publicity

The article asks what motivates activists in political participation and activism in the 2010s, and how important media publicity is for their political activities. The article first investigates how activists define their experiences on the political: what triggered them to take action, how they see their own activism and its value in the society. Secondly, the article studies media strategies of the activists and explores what are their views on the importance of media, both journalism and social media, for their activism. The research material consists of 12 focused interviews with Finnish activists who have experiences on media publicity.

Johdanto

Kansalaistoimintaa ja aktivismia tutkiessa törmää toistuvasti osallistumisen dilemmaan. Yhtäältä yhteiskunnalliseen osallistumiseen kannustetaan ja ihmisten toivotaan osallistuvan ja ottavan kantaa aktiivisemmin kuin nyt tapahtuu. Toisaalta ne, jotka ovat alkaneet toimia jonkin yhteiskunnallisen asian puolesta tai nostavat epäkohtia aktiivisesti julkiseen keskusteluun, joutuvat painimaan aktivismileiman kanssa: aktivismiin liitetään kielteisiä mielikuvia, esimerkiksi näkyvä ja äänekas vastustaminen tai yksisilmäisesti ”yhden asian” puolesta toimiminen, mikä puolestaan saattaa vähentää aktivistien sanoman painoarvoa julkisuudessa verrattuna muihin toimijoihin. Vaikuttaakseen heidän tulee – ainakin ns. vastapuolen silmissä – osoittaa asiantuntijuutensa ja edustavuutensa asiassa. Toisaalta nykyään, sosiaalisen median aikakaudella, on helppo kerätä myös huomiota ja tukijoukkoja lähes asialle kuin asialle

erilaisten nettiverkoston ja sosiaalisen median alustojen avulla. Facebookin tykkäämisen ja verkostoissa tapahtuvan tiedon jakamisen kaltaisen, kevytosalistumiseksikin kutsutun vaikuttamisen lisäksi tarvitaan edelleen se, usein pieni, aktivistijoukko, joka istuu kokouksissa, kirjoittaa kannanottoja ja järjestää tempauksia asiansa puolesta. Nämä kasvonsa asialle antaneet aktivistit vastaavat valtamedian haastattelupyntöihin ja kohtaavat vastapuolen kritiikin sekä toisinaan myös suuren yleisön paheksunnan.

Kansalaisten toimijuus kytkeytyy nyky-yhteiskunnassa väistämättä median toimintaan. Poliittisen toiminnan on nähty muuttuneen muun muassa puoluesidonmaisesta asiakaskeiseksi, kansallisesta globaaliksi. Poliittisen toiminnan muutoksen ja joukkoviestintäkentän murroksen keskellä muuttuvat myös yhteiskunnallisten liikkeiden mediakäytännöt eli miten aktivistit toimivat suhteessa mediaan: median yleisönä, kohteina, käyttäjinä ja sisällöntuottajina. Mediakäytännöt vaihtelevat asiayh-

teyden, paikan, ajan ja tilanteen mukaan, ja enemmän huomiota tulisikin kiinnittää yhteiskunnallisten liikkeiden viestinnällisiin käytäntöihin. Tällöin yhtäältä vältetään uuden teknologian yksisilmäinen ihannointi – se, että teknologia olisi ensisijainen yhteiskunnallista toimintaa määrittävä ’mahdollistaja’, toisaalta päästään käsiksi niihin identiteetteihin, tunteisiin ja kokemuksiin, joita julkiseen yhteiskunnalliseen toimintaan liittyy. (Gerbaudo 2012, 9, ks. myös Cammaerts ym. 2013; 4–5.)

Tässä artikkelissa tutkin, millaiset tekijät selittävät yhteiskunnallisesti aktiivisten ihmisten motivaatiota 2010-luvulla toimia kannattamiensa asioiden hyväksi ja millainen merkitys mediajulkisuudella heidän toiminnalleen on. Kansalaisryhmiin osallistuvien julkiseen rooliin astumisen taustalla on subjektiivinen poliittisuuden kokemus (Häyhtiö ja Rinne 2007, 86; Pietilä ja Ridell 2008). Kokemuksilla ja tunteilla on merkitystä toiminnan virikkeenä, esimerkiksi vääryyden kokemisen tunne saattaa monessa tapauksessa olla merkittävä syy astua julkisen osallistumisen kynnyksen yli (Reunanen ja Harju 2012, ks. myös Harju 2005, 52; Lehtonen 2013, 50–51). Tarkastelemalla jo aktiivisten ihmisten osallistumisen motivaatioita voidaan tavoittaa niitä taustatekijöitä, syitä ja hetkiä, joissa ihminen, potentiaalisesti kuka tahansa meistä, aktivoituu yhteiskunnallisesti ja joiden takia yhteiskunnallisesta toiminnasta tulee osalle merkittävä osa elämää ja sen kautta myös julkinen rooli.

Jos ennen parannettiin maailmaa yhdessä muiden kanssa, paraneeko maailma nykyisin yksittäisten elämäntapaprojektien ja arvovalintojen sivutuotteena? Entä millaista jatkuvuutta on nykyisellä poliittisella toiminnalla – keitä ovat aktivistit, jotka ovat sitoutuneet kansalaistoimintaan ja antaneet sille kasvonsa, myös mediajulkisuudessa? Millaisia kokemuksia heillä on poliittisesta toiminnasta ja siihen liittyvästä julkisuudesta?

Valotan laadullisia teemahaastatteluja hyödyntämällä seikkoja, joista aktiivisten kansalaisten poliittisuuden kokemus koostuu: heidän yhteiskunnallisen osallistumisen motiivejaan, itsereflektointiaan omasta toimijuudestaan ja sen yhteiskunnallisesta merkityksestä sekä suhdettaan julkisuuteen ja journalismiin.

Artikkelin aineiston muodostavat keväällä 2011 tekemäni 12 laadullista teemahaastattelua. Aineisto tuotettiin osana Esa Reunasen kanssa tekemääni tutkimusta Kokemuksellisuus politiikan julkisuu-

nessa (Reunanen ja Harju 2012), jossa tutkittiin miten kansanedustajat ja aktivistit kokevat politiikan julkisuuden ja sen eri puolet, kuten politiikan medioitumisen, intimitisoitumisen ja viihteellistymisen.¹ Tässä artikkelissa käsitellyn aineisto-osan haastatellut olivat aktivisteja erilaisista järjestöistä tai henkilöitä, jotka muuten toimivat julkisesti yhteiskunnallisten teemojen parissa, esimerkiksi freelance-toimittajina ja tutkijoina. Haastateltujen joukossa oli sukupuolten tasa-arvon, ihmisoikeuksien parissa, sekä ympäristö-, maahanmuutto- ja eläinoikeuskysymyksissä aktiivisia ihmisiä. Haastatelluista seitsemän oli miehiä ja viisi naisia; kahdeksan alle 40-vuotiasta, kolme 40–60-vuotiasta ja yksi yli 60-vuotias.

Koska tutkimuksen teemana olivat kokemukset mediajulkisuudesta, haastateltaviksi valittiin henkilöitä, joilla oli kokemusta mediajulkisuudessa olemisesta. Tämä kriteeri myös rajasi haastateltavien joukkoa, sillä harvalla aktivistilla on laajempaa kokemusta julkisuudessa esiintymisestä, haastateltavana olemisesta ja toimittajien kanssa toimimisesta, vaikka medianäkyvyyttä heidän harjoittamallaan toiminnalla olisikin. Sopivien haastateltavien löytyminen ja suostumuksen saaminen tutkimushaastatteluun osoittautuikin ennalta arveltua työläämmäksi ja haastateltavien joukko jäi siten suunniteltua pienemmäksi. Toisaalta voidaan sanoa haastateltujen olleen ns. avaintoimijoita², juuri niitä henkilöitä, joille aktivismin mukanaan tuoma julkisuus kasautuu ja joilla tästä julkisuudesta on tutkimuksessa tavoiteltua omakohtaista kokemusta, osalla jopa usean vuosikymmenen ajalta.

Noin tunnin mittaisissa haastatteluissa keskusteltiin mm. syistä, jotka saivat haastatellun lähtemään mukaan yhteiskunnalliseen toimintaan, sekä hänen kokemuksestaan siihen liittyvästä mediajulkisuudesta. Muita keskusteltuja teemoja olivat tunteiden ja persoonallisuuden merkitys politiikassa, poliittisen mediakulttuurin mahdolliset muutokset sekä niiden merkitys demokratialle ja yhteiskunnalliselle osallistumiselle.

Haastatteluaineisto koodattiin Atlas.ti-ohjelman avulla haastattelukysymysten ja osin haastatteluista nousseiden teemojen pohjalta tehdyn koodausrungon mukaisesti. Koodausrunko jakautui seuraaviin pääluokkiin: 1) tunteet poliittisessa osallistumisessa ja politiikan julkisuudessa, 2) julkisuuden seuraukset julkisuudessa toimiville, 3) persoonallisuuden merkitys julkisessa osallistumisessa ja julkisuuskokemuksessa ja 4) median rooli julkisessa osallistumisessa ja julkisuuskokemuksessa. Näiden luokkien

alla oli yhteensä 16 alaluokkaa³, joiden avulla haastattelupuhe koodattiin. Kutakin teemaa analysoitiin siten kohdennetun aineiston perusteella, analyysissä pyrittiin hahmottamaan, millaisia erilaisia näkemyksiä haastatellut esittivät teemoihin liittyen. Tämän artikkelin tulkinnat perustuvat pääosin persoonallisuuden merkitystä, julkisuuden seurauksia ja median roolia julkisessa osallistumisessa käsitteleviin luokkiin, lisäksi hyödynnän artikkelissa haastattelupuhetta poliittisen osallistumisen motivaatioista.

Aktivismin mediajulkisuus ja kokemuksellinen tieto

Yhteiskunnallisten liikkeiden viestintäkäytäntöjä ja mediasuhdetta on tutkittu varsin vähän. Missä viestintätutkimus on tarkastellut yhteiskunnallista toimintaa mediakeskeisesti ja vain sivunnut poliittisen toiminnan teoriaa, siinä politiikantutkimus on nähnyt sekä joukkoviestinnän että uudet sosiaalisen median alustat lähinnä poliittiselle toiminnalle tarjoutuvina mahdollisuuksina. Donatella della Porta (2013) esittää, että niin yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimus kuin mediatutkimuskin ovat ottaneet poliittiset instituutiot ja joukkoviestinnän annettuina rakenteina, ja siksi tarkastelleet demokratiaa varsin valikoiduista näkökulmista. Vaikka internetin myötä toimijuus on noussut yhteiskunnallisen toiminnan tutkimuksen näkökulmaksi, huomiota tulisi kiinnittää demokratian, medianjulkisuuden ja yhteiskunnallisten liikkeiden suhteisiin ja erilaisten (mediavälitteisten) toimijaroolien, kuten yleisöjen, tekijöiden ja käyttäjien, rajojen liudentumiseen.

Toisaalta perinteisen joukkoviestinnän rooli on pysynyt keskeisenä liikkeiden toiminnassa. Yhteiskunnallisten liikkeiden toiminta ei rajoitukaan verkkoon, vaan se on paikallista ja arkeen sitoutunutta, ja paikallinen sekä valtakunnallinen journalismi muodostaa tärkeän osan ihmisten arjen yhteiskunnallisesta suuntautumisesta (Couldry 2006; Padovani 2010, 421). Lisäksi poliittisen kentän pelureille – niin päättäjille kuin kansalaisaktiivisteillekin – valtamedia on tavoittavuuden ja painoarvon vuoksi vaikuttavuudeltaan edelleen ensisijainen suhteessa vaihtoehdomediaan tai verkkoon (ks. esim. della Porta 2013, 27).

Dieter Rucht (2004) on luokitellut yhteiskunnallisten liikkeiden mediastrategioita suhteessa valtamediaan. Hänen mukaansa aktivistit voivat 1) olla

yritymättä vaikuttaa valtamediaan, 2) valita hyökkäävän strategian eli kritisoida tai toimia väkivaltaisesti mediaa vastaan, 3) sopeutua valtamedian sääntöihin ja toimintalogiikkaan tai 4) valita vaihtoehdomedian, eli luoda omat mediakanavansa ja synnyttää omaehtoista mediajulkisuutta.

Suhteessa hallintoon liikkeet puolestaan eivät tutkimusten perusteella vain ”vastusta” tai ”aja omaa asiaansa”, vaan ovat – ehkä nykyisen verkostoitumislogiikankin myötä yhä enenevässä määrin – aktiivisia osallistujia julkishallinnon toiminnan eri muodoissa. Huolimatta hallinnon ja liikkeiden välisestä molemminpuolisesta epäluulosta, liikkeet ovat tässä vuorovaikutussuhteessa osaltaan rakentamassa ja määrittelemässä uusia poliittisia instituutioita ja politiikan vaihtoehtoisia käytäntöjä omasta ruohonjuuritason perspektiivistään ponnistaen. (della Porta 2013, 30.)

Verkostojen merkityksen kasvaessa niin politiikassa kuin aktivismissakin yhteiskunnallisia liikkeitä on alettu kuvata horisontaalisiksi. Liikkeet hylkäävät edustuksellisen demokratian hierarkkiset mallit, joita esimerkiksi puolueet edustavat johtajineen ja poliittiseen ohjelmaan kirjattuine tavoitteineen. Horisontaaliset liikkeet ovat moniäänisiä, pitävät sisällään monenlaisia ryhmittymiä ja monenlaisia tavoitteita sekä pyrkivät toiminnassaan johtajattomuuteen, mistä tunnettuna esimerkkinä toimii usein Occupyliike⁴. (Roberts 2014, 176–177.)

Internetin ja sosiaalisen median tarjoamat resurssit tukevat liikkeen verkostomaista rakennetta, auttavat synnyttämään liikkeen sisälle yhteisyyden tunnetta, jakamaan kokemuksia ja vahvistamaan yhteiseksi koettuja arvoja, ehkäpä myös luomaan esityksiä mahdollisesta uudenlaisesta maailmasta. Verkon kautta on mahdollista tarjota samaistumiskohteita sekä mobilisoida ihmisiä toimintaan, niin protesteihin kuin vaikkapa verkossa leviäviin yhteiskunnallisiin meemeihinkin. Verkko ja sosiaalinen media tuovat ihmisiä yhteen julkiseen tilaan yksilöinä. Toisaalta monien äänten, näkemysten ja yksilöiden yhdistävät liikkeet ovat myös tietyllä tapaa hauraita. Äänet voivat hajaantua eri suuntiin ja yksilöiden välille toiminnan yhteydessä syntyvä kollektiivinen identiteetti hajota. (Roberts 2014, 176–177.)

Kun yleispätevät ideologiat ja arvot poliittisen toiminnan taustalla korvautuvat tilannekohtaisilla, voi käytännössä mikä tahansa asia tai ilmiö poliitisoitua. Tämän puolestaan voi nähdä lisäävän moninaisuutta ja avaavan aiempaa laajempaa tarttumaa

pintaa yhteiskunnalliselle aktivoitumiselle. Toisaalta taas yhteiskunnallisten asioiden yksilöllistymiskehitys voi samaan aikaan murentaa paitsi puoluepolitiikkaa, myös kansalaisjärjestöjen osallistujapohjaa: kun ihmiset toimivat korostuneesti yksilöinä, esimerkiksi kuluttajina, ja tilannesidonnaisesti yhteiskunnallisiin asioihin kiinnittyen, kansalaisjärjestötoimintaan sitoutuminen ei välttämättä enää houkuta. (Ks. Häyhtiö ja Rinne 2007.)

Yksilöllistytvä ja tilannekohtainen osallistuminen viittaa politiikan subjektiiviseen kokemiseen. Kokemuksellisuus ja tunteet olivat mukana jo haastattelujen kysymyksenasettelussa (ks. Reunanen ja Harju 2012, 15–16): kukin haastateltava kutsuttiin kertomaan omaa elämäntarinaansa kysymällä, miten hän tuli lähteneeksi mukaan yhteiskunnalliseen toimintaan. Haastateltavien puheessa kokemuksellisuuden näkökulma nousi esille erityisesti tavoissa, joissa heidän elämänvaiheensa kietoutuivat heidän yhteiskunnallisen toimintaansa.

Poliittisesta toiminnasta saadut kokemukset kartuttavat toimijoiden tietopohjaa ja vaikuttavat heidän arvioihinsa ja valintoihinsa toiminnasta. Kokemuksellisuuteen liittyy läheisesti oppiminen: toimiessa syntyy uutta tietoa, jonka pohjalta kansalaistoimijat toimivat jatkossa päämääräänsä pyrkiessään. Niin perinteinen joukkoviestintä kuin vuorovaikutteinen verkkomediakin kartuttavat tätä kokemuksellista oppimista. Pia Bäcklund luonnehtii kokemuksellista tietoa paitsi henkilökohtaiseksi myös sosiaaliseksi ja kulttuuriseksi. Kulttuuri määrittää sosiaalisia käytäntöjä, joiden kautta jokin asia tunnustetaan tiedoksi. Toisaalta henkilökohtainen elämänhistoria ja arvomaailma aiheuttavat tähän merkityksen syntymisprosessiin säröjä: usein ihmiset tulkitsevat samatkin asiat eri tavoin. (Bäcklund 2007, 56–57.)

Vaikka kansalaistoimijoiden kokemuksellisen tiedon vastakohtaksi usein – niin journalismissa kuin vaikkapa kuntien suunnittelussa ja päätöksenteossa – asetetaan viranomaisten faktatieto, on hyvä muistaa, että huolimatta kokemuksellisen tiedon subjektiivisuudesta, se on silti kokijalleen relevanttia ja sellaisenaan totta (Lehtonen 2012, 48–50).

Pauliina Lehtonen huomauttaa, että nimenomaan mediajulkisuus on paikka, jossa kansalaisten kokemuksellinen tieto pääsee laajemmin näkyviin, toisin kuin esimerkiksi viranomaisten ja kansalaisten välisissä kuulemistilaisuuksissa (Lehtonen 2012, 207; ks. myös Ridell 2005). Medianäkyvyyden lisäksi myös poliittiset performanssit, kuten mielenosoitukset ja

sit-in -tempaukset julkisissa tiloissa, sekä niiden sosiaalisessa mediassa leviävät tallenteet kommentteineen ovat omiaan tunteiden ja kokemusten jakamiseen (ks. esim. Rättilä 2012).

Seuraavissa alaluvuissa käsittelen haastatteluiden antamaa kuvaa yhteiskunnallisen aktivismin kokemuksellisuudesta ja toiminnan poliittisuuden ulottuvuuksista sekä erittelen haastateltujen näkemyksiä mediajulkisuudesta, journalismista ja internetissä toimimisesta.

Yhteiskunnallinen aktivismi kokemuksellisena minäprojektina

Lähes jokainen haastateltu nosti kiinnostuksen yhteiskuntaan oman aktiivisuutensa keskeiseksi syyksi. Kiinnostus asioihin, ilmiöihin ja maailmaan nähtiin ominaisuudeksi, josta kipinä toimimiselle oli syntynyt. Kiinnostukseen liittyi läheisesti myös halu ymmärtää maailmaa ja sitä ”miten asiat toimivat” ja toiminta puolestaan tuntuikin vastavuoroisesti synnyttäneen aktivisteille yhteyden maailmaan sen kaikessa moninaisuudessa (ks. Eliasoph 1998). Lisäksi tiedonjano ja sen kautta lisääntynyt ymmärrys asioista olivat osalla haastatelluista johtaneet syvään vääryyden kokemukseen ja tarpeeseen toimia sen poistamiseksi, mitä alla oleva sitaatti haastattelusta ilmentää:

Se merkitys on vaan tullut niistä asioista, mitä haluaa edistää, tai tämmöisestä vääryyden tai turhien riskien kokemuksesta ja siitä päätöksestä, et niille pitää tehdä jotakin. (m, 40–60)

Yhteiskunnallisesta toiminnasta kertoessaan haastatellut korostivat oppimistaan: jostakin tuli kipinä ryhtyä, liittyä mukaan järjestöön tai lähteä mielenosoitukseen. Pikkuhiljaa toiminnasta tuli osa omaa elämää, kanssatoimijoista syntyi oma yhteisö, omat taidot kasvoivat ja alettiin ottaa enemmän vastuuta esimerkiksi järjestön tiedotustehtävistä. Kun taidot ja aktiivisuus lisääntyivät, vastuuta myös tarjottiin haastatelluille oman vertaisryhmän suunnasta.

Aktivismi on haastattelujen perusteella sekä inostavaa että työlästä. Muutama haastateltu kuvaa aktivismiaan ”yhteiskunnalliseksi työksi”, jonka ohella ehkä tehdään leipätyötä toimeentulon saamiseksi. Oma yhteiskunnallista toimintaa saatetaan nimittää projekteiksi, mikä viittaa siihen, että sama henkilö on ollut mukana monenlaisessa aktivismissa ja useam-

massa tapauksessa, joille yhteistä on ollut suhteellisen lyhyt elinkaari. Joissakin yhteyksissä projekti-sanalla viitattiin haastatteluissa kuitenkin myös aktivismiin itselle tärkeänä ”elämänprojektina”.

Erityisesti nuorimpaan ikäryhmään kuuluvien aktivistien haastatteluista nousee esiin toiminnan projektimaisuus. Haastatteluista on tulkittavissa, että osa yhteiskunnallista aktiivisuutta lähestyy intohimoista harrastamista tai spontaania heittäytymistä:

(...) ainakin mun kokemukset [aktivismista – AH] on semmosta et hei lähetään tekeen tommosta, tos on jotain innostavaa. (m, 30–40)

Oman järjestön tai muun viiteryhmän luottamustoimet tai työtehtävät limittyvät monella haastattelulla määräaikaiseen päivätyöhön, erilaiseen freelancer-toimintaan tai muuhun itsensä työllistämiseen. Sitoutumisen asteet näihin yhteiskunnallisiksi luokiteltaviin projekteihin vaihtelevat, ja toiminnan yhteydessä syntyvät toimijaverkostot ovat löyhiä ja muuttuvia.

Michele Micheletti (2003; sit. Häyhtiö 2010, 32) kuvaa ilmiötä individualisoituneen kollektiivisen vastuunkannon käsitteellä. Se viittaa poliittisen henkilökohtaistumiseen: toiminnassaan yksilöt eivät enää etsi ajatuksilleen järjestöä tai ”henkistä kotia” eivätkä koe, että jokin olemassa oleva rakenne tai ryhmää edustava niin sanottu johtohahmo pystyisi vaikuttamaan heille tärkeään asiaan. Niinpä yksilöt itse määrittelevät tilanne- ja asiakohtaisesti ne tärkeät aiheet, joista haluavat kantaa poliittista vastuuta valiten myös kulloiseenkin vaikuttamiseen sopivat kanavat ja toimintatavat itse. Tällä tavoin syntyy tilannekohtaisia, muuttuvia toimintaverkostoja, joiden toimintaa on kutsuttu esimerkiksi ad hoc -toiminnaksi tai – lähinnä internetissä – parviosallistumiseksi. Näin poliittisiksi koetut asiat yhdistyvät identiteettien rakentamiseen ja yksilön elämänhallintaan. Tämä ”tee-se-itsepolitiikka” on sekä muuttanut ajatusta siitä, missä ja miten politiikkaa voidaan tehdä, että sirpaloanut perinteiseen poliittiseen toimintaan liittyviä dikotomioita, kuten oikeisto–vasemmisto tai julkinen–yksityinen. (Häyhtiö 2010, 33.)

Myös haastattelujen perusteella yhteiskunnallinen toiminta tulee lähelle aktivistien omaa persoonaa, vaikka usealla haastattelulla olikin jonkinlainen järjestö tai muu toimijayhteisö takanaan. Vanhempien haastatteltujen kertomusten mukaan yhteisöt kuitenkin vaihtuivat vuosien vieressä, mutta toiminta pysyi osana heidän elämäänsä. Aktivismin mainittiin

olevan osa omaa minuutta ja omia arvoja. Monet haastatteluista kuvasivat, miten aktivismi oli tehnyt heistä sellaisia ihmisiä, kuin he nyt kokivat olevansa. Samalla toimintaan osallistuminen oli rakentanut heille oman viiteryhmän, yhteisön, johon samastua ja jonka osana haluaa laittaa itsensä likoon.

Oman toiminnan kahtalainen poliittisuus

Omaa toimintaansa aktivistit kuvasivat yhtäältä maailmanparantamiseksi toisaalta asiantuntijuudeksi. Molempien keskiössä erottui pyrkimys vaikuttaa yhteiskuntaan, saada aikaan muutoksia niin valtarakenteissa kuin mikrotasolla ihmisten ajattelussa. Haastatteluilla oli vahva tarve toimia, osallistua, kertoa ajatuksiaan julkisuudessa tai kirjoittaa näkemyksiä blogiin tai lehtiin. Yksi vahvimista haastatteluista esiin nousevista oman toiminnan motivaatioista oli juuri halu vaikuttaa ja valmius – jollei tarve, kuten seuraavista sitaateista jälkimmäisessä – laittaa itsensä kokonaisvaltaisesti likoon:

(...) mä haluisin päästä siihen, että oikeesti vois panna sen oman äänensä likoon, siis mikä tarkoittais siinä tapauksessa sitä, että olis jotain niin relevanttia (...) uutta ja merkityksellistä sanottavaa jostakin asiasta (...) että sä oikeesti paat koko persoonas peliin, ikään kuin pantiks siitä (...) ja teidän täytyy reagoida tähän ja teidän pitää muuttaa asiat toisenlaisiksi. (m, 40–60)

(...) mulle se on ylipäänsä tietynlainen elämänedellytys jollain tavalla, et haluu vaikuttaa asioihin, ja siihen, et maailma ois jollain tavalla siedettävämpi, tai vähän enemmän oman itsensä näköinen tai jotain sellaista. (n, 30–40)

Haastatteluissa toistui maailman muuttamisen teema ja esimerkit siitä, miten kansalaisjärjestöt ovat onnistuneet vaikuttamaan poliittisiin päätöksiin ja yhteiskunnallisiin käytäntöihin – kuinka suurta laivaa on onnistuttu kääntämään hitaasti, pienin ohjauksilla. Muutoksen eteen täytyy tehdä töitä – haastatteluissa tätä kuvattiin sanoilla raataminen ja uhrautuminen – mutta kannustin löytyy luottamuksesta siihen, että työ palkitaan, ja toiminta itsessäänkin sisältää palkitsevia, nautinnollisia hetkiä.

Samaan aikaan aktivismi näyttäytyi haastatteluissa asiantuntijuuden ja arvokysymysten alueena. Haastattelut olivat oman erityisalansa asiantuntijoita, jotka olivat perehtyneitä faktoihin sekä asioiden

syy- ja seuraussuhteisiin. Osa haastatelluista toimi ammatikseen asiantuntijatyössä. Asiantuntijaroolin ottaminen myös yhteiskunnallisen vaikuttamisen alueella ja sitä koskevassa mediajulkisuudessa oli heille siten luontevaa. Poliitikoilta sen sijaan nähtiin puuttuvan asiantuntemusta asioista, joista he kuitenkin tekevät päätöksiä. Joissakin haastatteluissa perinteistä politiikkaa kuvattiin jopa esiintymiseksi ja esittämiseksi, jossa julkisuusbrändin luomisella, imagolla ja karismalla on enemmän merkitystä menestymiselle kuin asiantuntijuudella tai faktatiedolla. Haastatellut halusivatkin aktivismillaan haastaa konsensushakuiseksi ja sisällöttömäksi mieltämänsä puoluepolitiikan.

Mediajulkisuus: näkyvyyttä

Samaan aikaan kun aktivistit näkivät poliitikkojen vetävän mediajulkisuudessa vahvaa roolia, he olivat miettineet omaakin suhdettaan mediajulkisuuteen ja ainakin osin luoneet julkisuusstrategioita. Mediajulkisuuden yleiset toimintatavat olivat tuttuja kaikille haastatelluille aktivisteille, mutta osalla oli kokemusta vain internetin julkisuudessa esiintymisestä, kun taas osa oli hyvinkin rutinoitunut esiintymään viestimisissä kommentaattorina tai haastateltavana. Tietoa median toimintatavoista ja käytännöistä aktivisteille karttuu usean eri roolin kautta, sen lisäksi että heitä haastatellaan ja käytetään asiantuntijoina, aktivistit ovat ns. aktiivista yleisöä seuraten tiiviisti median uutisointia ja muita omaan kiinnostuksenaiheeseensa liittyviä mediasisältöjä (McCurdy 2013, 61, ks. myös Pietilä ja Ridell 2008).

Onkin mielenkiintoista tarkastella yhtäältä haastateltujen kokemuksia mediajulkisuudesta yleensä, ja toisaalta sitä, miten he näkevät internetin ja sosiaalisen median julkisuuden merkityksen yhteiskunnalliselle toiminnalle.

Mediajulkisuus on kansalaistoiminnalle kaksiteräinen miekka. Se on yhtä aikaa välttämättömyys ja taakka. Ilman valtamedian tarjoamaa julkisuutta kansalaistoimijat eivät saa ääntään kuuluville, kun taas mediajulkisuuden kannattelemana heidän näkyvyytensä lisääntyy ja tämän myötä potentiaaliset vaikutusmahdollisuudet paranevat huomattavasti. Siksi mediahuomiota pyritään hankkimaan, vaikka valtamedian kanssa toimiminen tuntuu toisinaan vaikealta ja epämiellyttävältäkin, kuten eräs haastateltava kuvaa:

Et tavallaan se tiedotusvälineiden toiminta tuntuu niin epäreilulta, ja tavallaan koko ajan havainnoi semmosia tilanteita. Ja kyllähän myös se, et antaa haastatteluja ja muuta, on se tietyllä tavalla aika raskasta työtä. Mä olen päättänyt et mä sitä ihan mielelläni teen, koska se ei samalla tavalla ahdistaa mua kuin selvästi joitain ihmisiä (...) (n, 30–40)

Haastatteluissa nousivat esiin erityisesti journalismissa tapahtuneet muutokset, kuten henkilöityminen ja viihteellistyminen. Haastatelluilla on kokemusta siitä, miten heidän noustuaan ajamansa asian tunnetuiksi edustajiksi, he alkavat kiinnostaa myös henkilöinä; toimittajat kyselevät yksityiselämästä, kuten perheestä ja kodista. Näitä koskeviin juttuihin haastatellut yleensä ovat vetäneet rajan: vaikka he osittain ymmärtävätkin ”naistenlehtijournalismin” tarpeita, he katsovat silti tärkeäksi keskittyä puhumaan asiasta ja jättävät oman persoonansa, perhe-elämänsä ja harrastuksensa julkisuudelta piiloon. Mediajulkisuuteen useimmat haastatellut haluavat osallistua poliittisen toimijan roolissa alla olevan sitaatin tapaan:

Jos lähestytään tai pyydetään jonnekin, niin mul on ollut se periaate, että mä en mee sinne itsenäni, vaan mä meen sinne poliittisena toimijana, ja jos siihen julkisuuteen osallistuminen on poliittisesti tärkeätä, niin se vaan tehdään. Et kyl muistan, et on ollu muutamia haastatteluja, missä toimittajat on halunnu tunkee sitä yksilöä ja persoonaa ja sitä mun yksityisyyttä, ni se on mulla ihan ehdoton. Et on mun mielestä ihan sama onks se kansanedustaja tai kuka tahansa, vaikka tasavallan presidentti, niin mun mielestä niiden ihmisten yksityiselämän ei millään tavalla tarvii näkyä julkisuudessa, jos ne ihmiset ei sitä ite halua. (n, 30–40)

Vaikka haastatellut kuvailivat, miten aktivismi on osa heitä itseään ja heidän elämäntapaansa, viestimisissä he kuitenkin esittävät julkista roolia, johon kuuluvat esimerkiksi asiallisuus, maltillisuus ja asiantuntijuus. He myös arvelevat, että tällaiseen rooliin asettuminen ei ole kaikille yhtä helppoa. Joillekin haastatelluista mediajulkisuudessa esiintymisestä on tullut ns. edustusrooli, joka heille on valikoitunut järjestössään tai viiteryhmässään. He ovat oppineet olemaan julkisuuden valokeilassa ja kantavat epävirallista tiedottajarooliaan niidenkin sijasta, jotka eivät tähän halua tai pysty. Haastatteluissa nousi myös esiin tarinoita siitä, miten haastatellut ovat voittaneet ujoutensa ja pikkuhiljaa löytäneet itsestään

julkisen puhujan. Se ei ole kaikille ollut aivan helpoa, kuten seuraava sitaatti kuvaa:

Mä oon joutunut opettelemaan sen, etten mee ihan kipsiin, jos puhun yhden tai useamman ihmisen kanssa jostakin tai esiintymään julkisesti, mikä oli ihan hirvittävä asia mulle pitkän aikaan. (m, 40–60)

Journalismin asiantuntija- tai edustajastatuksen edellyttämä julkisuuteen pääsy osaltaan pakottaa aktivistit siihen, että liikkeen riveistä löytyy johtohahmoja, jotka ovat valmiita puhumaan muiden puolesta, määrittämään liikkeen toimintaa ja tavoitteita ja rakentamaan kohtaamistilanteita ja -paikkoja verkkoon ja sen ulkopuolelle. Paolo Gerbaudo kritisoi näkemystä, jonka mukaan nykyinen aktivismi olisi verkossa ilman hierarkioita ja organisoitumista toimivaa ”parveilua” (swarming), jossa ihmiset vuorovaikuttavat ja toimivat yksilöinä verkostojen kautta yhteen liittyen. Hänen mukaansa verkostomaisellakin liikkeellä on johtajansa tai ainakin ne, jotka toimintaa verkossa koordinoivat tai suuntaavat: yhteiskunnallinen toiminta ja sen viestintäkäytäntö vaativat myös toiminnan koreografiaa ja vuorovaikutukseen liittyviä käytäntöjä. (Gerbaudo 2012, 26–29.) Mediajulkisuuden tärkeys toiminnalle myös pakottaa löytämään aktivistien joukosta julkisuuteen kasvonsa antavia, kuten eräs haastateltavista huomauttaa:

(...) nykyisin on lähes mahdoton nostaa poliittista teemaa tai liikettä (...) jos et sä saa voitettua sitä mediaa puolelles, ja sitä jollain tavalla oleen osa sitä ilmiötä. (...) tuntuu koko ajan et yhä vähemmän etenkin sellasesta kulutetusta mediasta on sellasta, jossa pohdittais asioita tai ilmiöitä, et se on sitä henkilöihin keskittyvää. Et se on esimerkiksi [syy – AH] miksi sitten itse oon päätynyt siihen että oon myös valmis toimimaan sellasena puhuvana päänä, et tietää et niiden asioiden esiletuominen vaatii semmosia yksilöitä tai yksilöitä. (n, 30–40)

Jonkin verran haastatteluissa viitattiin aktivisti-leimaan ja sen vaikutuksiin toiminnan julkisuuskavalle. Jotkut haastatteluista olivat törmänneet siihen, että toimittajat odottavat aktivistin olevan tietynlainen – erikoisen näköinen tai provosoiva puheissaan – ja pettyneen, kun vastassa onkin ollut ns. tavallinen, asiallinen haastateltava:

Mut kyllähän siel on ollut, (...) et lähinnä menee vähän sinne huvittavan puolelle, mut jonkun keran sillon ihan alkuaikoina oltiin hyvin pettyneitä, kun mä menin haastatteluun, että mä näytin niin normaalilta, et kun he ois halunnut, et tulee joku jännittävän näkönen, jolla on lävistyksiä. (...) Sitten tällästen stereotyyppöiden ja odotusten kanssa kamppaillaan. (n, 30–40)

Kansalaisaktiivit käyttävät tehokkaasti valtamediaa hyväkseen halutessaan asialleen julkisuutta. Viestinten toimintatapojen ymmärtäminen on tällöin tärkeää. Mediajulkisuudessa toimimisessa on monenlaisia tapoja; osa aktivisteista painottaa asiantuntijuutta ja asiallisuutta, mutta konfliktin vastapuoleksi asettumistakaan ei vierasteta, jos se koetaan tarpeelliseksi. Oleellista haastatelluille on, että vastakkain ja keskustelemaan asetetaan asiat, riita-asetelmien ulottaminen henkilöiden väliseksi ei kuulu heidän viestinnällisiin tavoitteisiinsa. Aktivistit tuntevat silti sietävän henkilöityneitäkin konflikteja, itse asiassa sen nähdään kuuluvan yhteiskunnalliseen toimintaan. Vaikka mediajulkisuudessa tulee eteen hankaliakin tilanteita ja kiperiä vastakkainasetteluja, tärkeää on, että tilanteissa ei provosoidu, kuten haastateltu seuraavassa sitaatissa kuvaa asennetaan:

(...) mä oon sen asian kanssa ja ne saa ajatella minusta mitä haluavat. Että mähän oon aina selkä suorassa ja pää pystyssä ja hymyilen. En mä anna niille mahdollisuutta lyödä miekalla. Tai mä pidän sen aina sen asian asiana. (n, 40–60)

Haastatteluissa nousi esiin, miten konfliktit nähtiin tarpeellisiksi yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaamiseksi, eikä niitä siksiäkään voi välttää. Eräs haastatelluista luonnehtii asiaa seuraavasti:

Me ollaan oikeastaan ite aika aktiivisesti rakentamassa niitä konflikteja, et se on se tapa tehdä politiikkaa, että se on mun mielestä tapa muuttaa maailmaa, niit asioita, et ei niitä oikein muuteta sil taval, et kumarrellaan joka suuntaan. Tietysti, en mä tiedä, ne tilanteet on semmoisia hektisiä, silloin pitää toimia ja silloin pitää jaksaa vääntää sitä juttua, ja sit se julkisuuden käyttäminen siinä, tai osallistuminen siihen prosessiin julkisuuden kautta on yks osa sitä juttua. (n, 30–40)

Konfliktitilanteet ja niihin liittyvät kommentit kyllä jättävät jälkensä haastateltuihin aktivisteihin:

haastatteluissa nousi esiin esimerkkejä riitaisista julkisuuden kokemuksista ja niihin liittyvistä tunteista harmituksesta loukkaantumiseen. Osa haastateltavista kuitenkin kuvasi myös, miten osaa suhtautua konfliktitilanteisiin ilman että ne ”*hetkauttavat mihinkään suuntaan*” (m, 30–40). Riitaisat tilanteet eivät myöskään ole estäneet haastateltuja toimimasta tai pitäneet heitä pois mediajulkisuudesta, joskin osa myöntää harkitsevansa aiempaa tarkemmin, millaisiin tilanteisiin ja minkätyyppiseen julkisuuteen lähtee osallistumaan.

Kielteisiä seuraamuksia mediajulkisuudesta oli tullut muutamalle haastatelluista. Vakavimpia olivat uhkailuviestit, joita erityisesti rasismi ja maahanmuuttoon liittyvien aiheiden kanssa toimivat olivat saaneet. Tällöinkin haastatellut olivat useimmiten jättäneet reagoimatta viesteihin, esimerkiksi poliisille he olivat ilmoittaneet uhkauksista vain harvoin, jos koskaan. Uhkausten seurauksena he olivat kuitenkin ajatelleet perheensä turvallisuutta ja esimerkiksi muuttaneet yhteystietonsa salaisiksi tai pitäneet perheenjäsenensä huolellisesti pois julkisuudesta.

Journalismin tapa käsitellä asioita henkilöiden kautta puhutti haastatteluissa paljon. Osa haastatelluista koki, että henkilöjutut eivät edistä yhteiskunnallista vaikuttamista vaan niillä on viihteellinen funktio, ja siksi he olivat kieltäytyneet sentyyppisistä haastattelupyynnöistä. Yksi haastatelluista myös huomautti, miten henkilöjuttuja tehdään vain ns. hyviä tai oikeita asioita ajavista ihmisistä:

Sellasta henkilöä, jolla on liian väärä mielipide, niin sitä ei voi inhimillistää tai tehdä mitään semmosta, (...) että ”tässä näin [haastateltava – AH] esittelee vaatekomeronsa ja kertoo lemmikeistä, kissoistaan”. (...) Se on vähän niin ku että Hitleristä tehtäs semmonen, et Hitler esittelee kissansa tai jotain tämmöstä. Mut sitte toisaalta ei naistenlehet voi tehdä semmosia negatiivisiakaan juttuja oikeestaan, koska se ei kuulu niiden genreen. (...) [Ne] on hyvin positiivisia lehtiä, et niissä on aina semmosta ilosta, elämäniloa ja kaikkee, laihdutusta ja muuta. (m, 40–60)

Journalismin juttugenret määrittelevät, millaisia aiheita ja haastateltavia juttuihin valikoituu. Uutisjutut puolestaan nojaavat oletettuun asiantuntijuuteen ja vakiintuneisiin lähteisiin, joten omasta yleisestä asiantuntijuuden kokemuksestaan huolimatta aktivistien on vaikea saada ääntään kuuluville – kunnes itse astuvat rajattuun asiantuntijan rooliin esittämään kansalaisjärjestön edustajana ns. ruohon-

juuritason mielipiteitä. Tätä asiantuntijuuden rajallisuuden kokemusta kuvaa seuraava sitaatti:

Et kyl mä oon kokenut, et (...) jotkut toimittajat, tai samalla alalla olevat ihmiset, niin haluu vetää tosi tiukat rajat aktivismin ja ammattipuolen välille, et se ei oo sama asia, eikä niitä voi yhdistää: ethän sä voi olla aktivisti ja toimittaja. Ja se et journalismi täällä aina on tasapuolista ja se ei voi olla yksäänistä eikä yksilmästä, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että esmes taloustoimittajat toistaa samaa virallista liturgiaa ja jargonia kuin esmes ekonomistit tai talouspoliitikot. Se on heille sitä tasapuolisuutta. Sen sijaan että jos sä puhutkin aktivismin äänellä tai puhutkin Brasilian maaorjien äänellä tai Kongon kaivosalueella elävien ihmisten äänellä, niin sit sä et oo tasapuolinen etkä objektiivinen journalisti vaan aktivisti. Näinhän se oikeesti menee. (...) Jos sä kirjoitat ikään kuin vaikuttaakses siihen, et miten se asia on tai miten se nähdään, niin sit sä oot heti aktivisti ja sit sä et voi olla asiantunteva etkä tasapuolinen etkä toimittaja vaan sit sä oot kohkaaja. (m, 30–40)

Journalismin vakiintuneet käytännöt johtavat haastateltujen mukaan siihen, että suomalainen journalismi on konsensushakuista tai ainakin suppeita näkökulmia sisältävää ”*uutispuuroa, joka vaihtuu joka päivä*” (n, 30–40), josta vaihtoehtoisia näkökulmia tai aihetta syventävää aineistoa on usein turha hakea.

Mediajulkisuuden merkitys aktivisteille rakentuu tiedon levittämisestä ja näkyvyydestä. Tältä kannalta viestimet tarjoavat mahdollisuuksia yrittää vaikuttaa asioihin. Sitä vastoin valtamedian tuotantoliisiin rakenteisiin ja toimintamalleihin vaikuttamispyrkimyksiä ei aktivisteilla haastattelujen perusteella juurikaan ole (ks. della Porta 2013, 27). Kaiken kaikkiaan medianäkyvyyden saaminen ei ole itsensänselvyyys ja haastattelupuheesta nousee esiin, miten media toimii omalla logiikallaan, johon on vaikea puuttua, vaikka se koettaisiinkin ongelmalliseksi tai vääräksi. Tarvittaessa aktivistit käyttävätkin omia mediakanaviaan: vaihtoehtojulkaisuja, järjestölehtiä ja verkon sosiaalista mediaa.

Verkon julkisuus: joukkojen kokoamiseen ja omaan viestintään

Internet ei ainakaan haastattelujen perusteella ole kovin vahvasti suomalaisen yhteiskunnallisen aktivismin toimintatila (ks. Ridell 2011; Ridell ym. 2009).

Sen sijaan sillä on varsin merkittävä asema *toiminnan koreografian* (Gerbaudo 2012, 40) luomisessa, toisin sanoen erilaisissa organisoinnin, tiedonvälityksen ja vuorovaikutuksen tehtävissä.

Sosiaalisen median julkisuuteen haastateltavat suhtautuivat vaihtelevasti. Osa oli vähintäänkin kriittinen sosiaalisen median alustojen mahdollistamien keskustelujen suhteen, joko omien kokemusten tai yleisen ennakkoluulon takia. Kaksi haastateltavista pysytteli kokonaan sosiaalisen median ulkopuolella, käyttäen ainoastaan sähköpostia internetvälitteiseen vuorovaikutukseen. Toisessa ääripäässä olivat ne haastateltavat, jotka laittoivat itsensä ja oman persoonansa likoon sosiaalisen median julkisuudessa. Monet haastateltavista olivat tottuneita sosiaalisen median käyttäjiä – ja sisällöntuottajia – joskin suhde sosiaaliseen mediaan ei ollut heilläkään kiistattoman positiivinen.

Rajan vetäminen julkisen ja yksityisen minän välillä sosiaalisessa mediassa ei ole helppoa. Verkon yhteisöllisillä alustoilla yksityisen piiriin kuuluvien asioiden jakaminen on tavallista, jopa oletusarvo, samalla kun ne ovat kätevä kanava myös yhteiskunnallisten liikkeiden viestinnässä. Myös sosiaalisessa mediassa suurin osa haastatelluista halusi pitää yksityiset asiat julkisuudelta suojassa ja keskittyä puhumaan yhteiskunnallisista asioista julkisemmassa roolissa. Joukossa oli kuitenkin myös niitä, joita roolien sekoittuminen ei haitannut, kuten esimerkiksi taatin haastateltava:

Mä oon aikalailla sekoittanu kaikki mahdolliset roolit sosiaalisessa mediassa ja muutenki, et mä oon henkilö siellä, joka ihan samoilla areenoilla ja samoilla tileillä (...) välillä jostakin ihan omasta kiinnostuksesta (...) sit välillä asiantuntijaroolissa (...). Et tietysti eri ihmiset varmaan seuraa tai tunnistaa mut eri roolin kautta, mut varmaan siit vuotaa yli ja se on must ihan hyväki (...) Mut et se ei oo mulle ollu koskaan mikään semmonen juttu, et mä oisin halunnukaan erotella erityisesti. Monet tekee sitä ihan tietosesti. (m, 30–40)

Enimmäkseen sosiaalisen median hyödyt koettiin uhkia suuremmiksi. Haastatellut mainitsivat esimerkiksi informaation hankinnan ja jakamisen sekä aktiivisen sisällöntuotannon, jonka avulla saadaan omia näkemyksiä julki, saavutetaan laajaa yleisöä asialle ja kenties tuodaan lisää ihmisiä oman toiminnan piiriin (vrt. Mosca 2008). Osa haastateltavista tunnusti joutuvansa tekemään töitä, jotta ei tulisi olleeksi turhan provosoiva, julkaistessaan omia mie-

lipiteitään esimerkiksi Facebookissa tai blogissa. Toisaalta netti koettiin paikaksi, jossa pystyy ja saakin laukoa mielipiteitä vapaammin, yksityishenkilönä, joskus myös muita tahallisesti provosoiden. Tällöin kuitenkin tietynlainen kovanahkaisuus on tarpeen, ei tule itse provosoitua eikä pahoittaa mieltään muiden kommentteista.

Osa haastateltavista netin yksityisyyden suojan puute ja laaja sananvapaus arveluttivat. Heillä oli kokemusta kielteisestä palautteesta, jopa vihanilmauksista ja uhkailuista, jolloin osallistuminen netin keskusteluihin ei ymmärrettävästi houkuttanut. Yksi haastateltavista kuvaili, miten jättäytyminen netin ja erityisesti Facebookin ulkopuolelle oli suojareaktio ylenmääräiseltä sosiaalisuudelta ja tarpeelta osallistua keskusteluihin.

Toisille aktivisteille netin sosiaalisuus sitä vastoin oli tärkeä, he kokivat löytäneensä viiteryhmänsä, oman yhteisönsä. Kollektiivinen toiminta edellyttääkin yhteisyyden tunteen kokemista, johon investoidaan tunteita ja johon jaettu identiteetti pohjaa (Gerbaudo 2012, 38, 42–43). Haastattelujen perusteella tämä yhteisyyden tunne voi syntyä vahvasti internetin välityksellä, ilman että siihen välttämättä tarvitaan kasvokkaista kohtaamista.

Keskusteluja käydään verkossa itse asiassa usein samanmielisten kesken, vaikka mielikuva riitaisista ja asiattomuksiin menevistä nettisodista pitää pintansa. Sosiaalisen median yhteisöistä on helppo valita itselleen samoin ajattelevien ihmisten areenoita, eikä todellinen moniäänisyys, mielipiteiden laaja kirjo ja erilaiset näkökulmat asioihin pääse keskusteluissa esille. (Pöyhtäri ym. 2013; Sunstein 2007) Tämän tunnistivat myös haastateltavat. Moniäänisyyden puutetta kritisoitiin, mutta toisaalta osa haastateltavista koki sosiaalisen median potentiaaloin olevan sen tavoitavuudessa. Huolimatta siitä, että oma viesti leviää paljolti vain kohdennetuille yleisöille, periaatteessa sosiaalisen median kautta on mahdollista tavoittaa myös hajautuneemmat, suuret yleisöt.

Haastattelut vahvistavat lisäksi Moscan (2008) johtopäätöstä, että internetillä on kansalaistoimijoita voimaistava vaikutus, joskin on huomattava, että internetiä aktiivisesti käyttävät ovat aktiivisia myös verkon ulkopuolella. Haastateltujen aktivistien joukossa oli silti muutamia, jotka eivät määritelleet itseään aktivisteiksi verkon ulkopuolisessa todellisuudessa. Yksikään haastateltavista ei pitänyt internetiä niin merkittävänä, että verkon ulkopuolista yhteis-

kunnallista toimintaa ei tarvittaisi. Pelkästään verkkojulkisuudessa aktiivisesti toimivat määrittivät itsensä ennen muuta kirjoittajiksi, jolloin verkko toimi heille omien poliittisten mielipiteiden julkisen ilmaisun alustana. Valtarakenteiden ja niiden muuttamisen merkitystä korostanut haastateltu painotti erityisesti sitä, että yhteiskunnallinen toiminta ei ole mahdollista pelkästään verkossa:

No kyl sil [sosiaalisella medialla –AH] varmaan on aika iso rooli tiedon levittäjänä, mut muuten mä en itse sillä tavalla nää, että se myöskään on mitenkään supervallankumouksellinen, että ainakin politiikan tekemisessä, se on niin vaikeeta hommaa (...) ettei se ihan suju pelkästään vaan sillä, että tehdään sosiaalisen median kautta, koska ainakin ne projektit mitä mä oon tehnyt, niin niissä on hyvin konkreettisesti kyseessä yhteiskunnan valtarakenteet (...) Jossain vaiheessa sun niskassa on poliisit ja niin edelleen, et se ei vaan kyllä tapahdu verkossa. (n, 30–40)

Lopuksi

Politiikan ja poliittisen toiminnan on havaittu muuttuneen yksilökeskeisemmäksi ja yhteiskunnallisen osallistumisen syiden siirtyneen etäämmäs poliittisista ideologioista kohti asiakohaista osallistumista, jonka pontimena toimii ihmisten arjesta ja arvoista kumpuava halu muuttaa asioiden tilaa. Artikkelissa tarkastelin yhteiskunnallisesti aktiivisten ihmisten kokemuksia kansalaisvaikuttamisesta ja mediajulkisuudesta. Tutkin myös aktivistien näkemyksiä viestintän toiminnasta, heidän mediakäytäntöjään ja sitä, mikä on verkon ja verkostoitumisen rooli yhteiskunnallisten liikkeiden toiminnassa.

Haastattelujen pohjalta on pääteltävissä, että aktivistit identifioituvat vahvasti ajamiensa asioiden ja arvojen puolestapuhujiksi. He kokevat olevansa sekä maailmanparantajia, jotka pyrkivät edistämään tärkeiksi ja oikeiksi kokemiaan asioita, että oman erityisalueensa asiantuntijoita, joilla on tietopohjaa ja toiminnan myötä kertynyttä osaamista tuoda tätä tietoa esiin julkisessa keskustelussa.

Aktivismiin haastateltuja motivoivat tunnekokemukset, kuten yhteiskunnallisen epäoikeudenmukaisuuden havaitseminen ja yhteiskunnallisessa toiminnassa kertyneet myönteiset kokemukset, kuten oman viiteryhmän löytyminen, oppiminen ja muutoksen aikaansaaminen. Myös omalla henkilöhistorialla ja elämänselällä oli merkitystä aktivistiksi

”kasvamisessa”. Yhteiskunnallinen toiminta tarjosi lisäksi monella tapaa iloa ja mielihyvää haastatelluille – motivoivaksi vastapainoksi aktivismin työläydelle ja ajoittaiselle turhauttavuudelle.

Haastatellut määrittivät yhteiskunnalliset liikkeet vastavoimaksi konsensushakuisiksi, kesyyntyneeksi ja pinnalliseksi kokemalleen puoluepolitiikalle. Mediajulkisuuden aktivistit kohtaavat monessa eri roolissa, kriittisenä asiantuntevana yleisönä, tiedon lähteenä ja haastateltavana, sekä median käyttäjänä ja sisällöntuottajana. Heidän mediakritiikkinsä kohdistuu erityisesti journalismin henkilöitymiseen sekä siihen, että median ammattilaiset eivät aina tunnista kansalaistoimijoiden asiantuntijuutta. Erityisesti journalismin toimintalogiikka ja sitä tuottavat rakenteet kyllä tunnistettiin, mutta niitä ei pyritä muuttamaan, vaan aktivistit tyytyvät toimimaan valtamedian asettamissa reunaehdoissa ja tarvittaessa hakemaan omia, vaihtoehtoisia julkisuuskanavia. Median kanssa toimiminen myös edellyttää haastattelujen perusteella aktivisteilta opettelua. Toiset ovat saaneet oppia kantapään kautta ja ovat tämän myötä tulleet varsin varovaisiksi julkisuuden suhteen. Valtaosin haastattelujen kokemukset mediassa ja toimittajien kanssa toimimisesta ovat kuitenkin positiivisia. Voidaankin sanoa, että vaikka haastatellut kritisoivatkin valtamediaa ja journalismia voimakkaasti, heidän strategiansa on ollut enimmäkseen sopeutua median toimintalogiikkaan ja hakea sen sisältä keinoja ohjailta ja vaikuttaa omien sanomisten saamaan näkyvyyteen ja painoarvoon.

Suurelta osin haastatteluissa oltiin kriittisiä internetin ja sosiaalisen median käytön suhteen. Verkkojulkisuuden edut tunnistettiin, mutta sen haitat olivat tiedossa, eikä verkon voimaan vaikuttamisen välineenä luotettu. Näyttääkin siltä, että ainakaan haastattelujen aktivistien yhteisöissä verkko ei ollut haastattelujen teko aikaan vielä ottanut paikkaansa julkisen toiminnan tilana, sen sijaan sillä oli merkittävä rooli toiminnan koordinoinnissa. Sosiaalisen median muuttuessa yhä voimakkaammin kaupallisten intressien hallitsemaksi markkinapaikaksi ja teknologian kehittymisen mukanaan tuomien verkkokäytön muutosten, kuten mobiiliuden ja visuaalisuuden korostumisen valossa olisikin tärkeää tutkia, millaisina politiikkaan osallistuminen ja politiikan julkisuus tällä hetkellä näyttävät toimintaan osallistuvien silmin ja mikä on internetin rooli toiminnan julkisuustilana ja osana aktivismin tämänhetkisiä mediastrategioita.

VIITTEET

- 1 Tutkimuksen rahoitti Helsingin Sanomain Säätiö ja se toteutettiin Tampereen yliopiston Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus Cometissa. Tutkimuksessa haastateltiin neljätoista julkisuudessa näkyvää poliitikkoa ja kahta toista aktivistia.
- 2 Tästä johtuvan tunnistettavuuden vuoksi artikkelin sitaateissa haastateltuja ei ole yksilöity muuten kuin tuomalla ilmi haastattelun sukupuoli ja ikäryhmä.
- 3 Alaluokat koskivat muun muassa haastattelupuheessa ilmenviä poliittiseen osallistumiseen liittyviä tunteita ja motivaatioita, julkisuuden seurauksia kuten häirintää, hyödyllistä palautetta ja kokemusta palautteen saamisesta, politiikan mainetta sekä kokemusta politiikan vallasta. Median rooli julkisessa osallistumisessa -koodi sisälsi alaluokat miten media kirjoittaa politiikasta, miten sosiaalista mediaa käytetään politiikassa ja miten julkisuudelle asetetaan rajoja (toisin sanoen miten mediajulkisuutta pyritään hallitsemaan).
- 4 Occupy Wall Street -liikkeen väitettyä spontaaniutta ja johtajattomuutta on myös kritisoitu. Esimerkiksi Paolo Gerbaudo (2012, 108–117) kuvailee liikkeen syntyä suunnitelluksi kampanjaksi (designed activism) ja huomauttaa, että liike käynnistyi varsin hitaasti sosiaalisessa mediassa. Sosiaalisen median ”pöhinä” käynnistyi verkalleen ensimmäisten kokoontumisten jälkeen, eikä sosiaalisessa mediassa tapahtuvalla viestinnällä ollut niinkään merkitystä liikkeen syntymisessä vaan tunnepohjaisen yhteyden ja solidaarisuuden luomisessa liikkeen ja sen seuraajien välille.

LÄHTEET

- Bäcklund, Pia. 2007. *Tietämisen politiikka. Kokemuksellinen tieto kunnan hallinnassa*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Cammaerts, Bart, Mattoni, Alice ja McCurdy, Patrick (toim.). 2013. *Mediation and protest movements*. Bristol: Intellect
- Couldry, Nick. 2006. Culture and citizenship: The missing link? *European Journal of Cultural Studies* 30:1, 321–339.
- della Porta, Donatella. 2013. Bridging research on democracy, social movements and communication. Teoksessa Bart Cammaerts, Alice Mattoni ja Patrick McCurdy (toim.), *Mediation and protest movements*. Bristol: Intellect, 23–37.
- Eliasoph, Nina. 1998. *Avoiding politics. How Americans produce apathy in everyday life*. Cambridge: Cambridge University Press, UK.
- Gerbaudo, Paolo. 2012. *Tweets and the streets. Social media and contemporary activism*. Lontoo: Pluto Press.
- Harju Auli. 2005. Asukkaat ja mediajulkisuus tamperelaisessa postilaatikkokiistassa. *Yhdyskuntasuunnittelu* 43:1, 50–60.
- Häyhtiö, Tapio. 2010. *Demokratiaa vai toimintaa? Näkökulmia kansalaislähtöisen verkkopolitiikan teoriaan ja käytäntöön*. Acta Universitatis Tamperensis 1535. Tampere: Tampere University Press.
- Häyhtiö, Tapio ja Rinne, Jarmo. 2007. Satunnaisesta politiikosta refleksiiviseksi toimijaksi. Poliittisen osallistumisen muutoksesta. *Politiikka* 49:2, 76–91.
- Lehtonen, Pauliina. 2013. *Julkisesti uskottavat. Kansalaisten kokemuksellinen tieto ja performatiiviset osallistumiskäytännöt*. Acta Universitatis Tamperensis 1802. Tampere: Tampere University Press.
- McCurdy, Patrick. 2013. *Mediation, practice and lay theories of news media*. Teoksessa Bart Cammaerts, Alice Mattoni ja Patrick McCurdy (toim.), *Mediation and protest movements*. Bristol: Intellect, 59–74.
- Micheletti, Michele. 2003. *Political Virtue and Shopping: Individuals, Consumerism, and Collective Action*. New York: Palgrave Macmillan.
- Mosca, Lorenzo. 2008. Kaksikasvoinen media? Internetin haasteet ja mahdollisuudet yhteiskunnallisille liikkeille. *Politiikka* 50:1, 51–68.
- Padovani, Cinzia. 2010. Citizens' Communication and the 2009 G8 Summit in L'Aquila, Italy. *International Journal of Communication* 4:1, 416–439.
- Pietilä, Veikko ja Ridell, Seija. 2008. Julkisosta – tunteella. *Tiedotustutkimus* 31:4, 102–103.
- Pöyhkäri, Reeta, Haara, Paula ja Raittila, Pentti. 2013. *Vihapuhe sananvapautta kaventamassa*. Tampere: Tampere University Press.
- Reunanen, Esa ja Harju, Auli. 2012. *Media iholla. Poliittikan julkisuus kansanedustajien ja aktivistien kokemana*. Tampere: Tampere University Press.
- Ridell, Seija. 2011. *Elämää Facebookin ihmemaassa. Sosiaalinen verkostosisivun käyttäjiensä kokemana*. Tampereen yliopisto, CMT. Tampere: Juvenes Print – Tampereen yliopistopaino.
- Ridell, Seija. 2005. Maankäyttöpeliä mediatilassa. *Yhdyskuntasuunnittelu* 43:1, 28–48.
- Ridell, Seija, Kymäläinen, Päivi ja Nyysönen, Timo. 2009. Julkinen tila tänään – kuhinaa lomittuvilla rajapinnoilla. Teoksessa Seija Ridell, Päivi Kymäläinen ja Timo Nyysönen (toim.), *Julkisen tilan poeetiikkaa ja politiikkaa*. Tampere: Tampere University Press, 7–40.
- Roberts, John Michael. 2014. *New Media & Public Activism. Neoliberalism, the State and Radical Protests in the Public Sphere*. Bristol: Polity Press.
- Rucht, Dieter. 2004. The quadruple 'A'. Media strategies of protest movements since the 1960s. Teoksessa Wim van de Donk, Brian D. Loader, Paul G. Nixon ja Dieter Rucht (toim.), *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Lontoo: Routledge, 25–48.
- Rättilä, Tiina. 2012. *In your face! Analysing public political performance as communication*. Acta Universitatis Tamperensis 1781. Tampere: Tampere University Press.
- Sunstein, Cass R. 2007. *Republic.com 2.0*. Princeton: Princeton University Press.

JULKAISU V

Suomi24-keskustelut kohtaamisten ja törmäysten tilana

Auli Harju

Media & viestintä 41 (1): 51–74.
<https://doi.org/10.23983/mv.69952>

**Julkaisu on lisensoitu Creative Commons Nimellä 4.0
International License CC-BY-NC**

Artikkeli

Suomi24-keskustelut kohtaamisten ja törmäysten tilana

Artikkelissa tarkastellaan Suomi24-foorumikeskusteluita käyttäjien välisen kohtaamisen ja vuorovaikutuksen tilana keskustelukulttuurin ja vallankäytön näkökulmista. Tutkimusaineistona on vuonna 2016 Citizen Mindscapes -hankkeessa toteutetun käyttäjäkyselyn avovastausaineisto, jossa käyttäjät kuvaavat foorumikeskustelujen herättämiä positiivisia ja negatiivisia tunteita sekä pohtivat, mitä heidän elämästään puuttuisi, jos Suomi24-foorumia ei olisi. Käyttäjät kokivat keskustelujen asiattomuuden ja häiriköinnin raskaaksi ja halusivat siksi moderoidun puuttuvan nykyistä tehokkaammin asiattomaan keskusteluun. Omina vaikutusmahdollisuuksinaan käyttäjät näkevät lähinnä sietokyvyn kasvattamisen tai foorumilta poistumisen. Asiattoman keskustelun vastapainoksi rakentuu kuitenkin käyttäjien kokemus foorumin yhteisöllisyydestä, muilta keskustelijoilta saadusta vertais-tuesta ja kokemusperäisen tiedon löytämisestä. Suomi24-keskustelut näyttäytyvät näin käyttäjilleen monipuolisen vuorovaikutuksen mahdollistavana tilana, jota trollien ja muiden keskustelun hämmentäjien toiminta tuhoaa.

AVAINSANAT: sosiaalinen media, verkkokeskustelu, käyttäjäaineisto, Suomi24

Verkkokeskusteluja koskeviin luonnehdintoihin törmää arjen keskusteluissa, journalistisissa teksteissä ja poliitikkojen puheenvuoroissa. Verkkokeskustelu on joskus synonyymi Facebookin ryhmissä tai yksityisten ihmisten seinällä käytävään keskusteluun, joskus sillä viitataan uutiskommenteissa esitettyihin näkemyksiin ja toisinaan keskustelufoorumien keskusteluketjuihin. Asiyhteydestä riippuen verkossa käyty keskustelu näyttää arvokkaana kansalaismielipiteenä, nettikansan kohtaamisissa syntyneinä uusina ideoina ja ilmiöinä tai ala-arvoisena törkynä.

Sosiaalisen median vuorovaikutuksesta puhuttaessa viitataan usein sosiaalisen median kupliin (echo chambers, Pariser 2011), joita Facebookissa ja muissa verkosto-

palveluissa syntyä samanmielisten kesken. Kun ihmiset verkostoituvat lähinnä itsensä kaltaisten, samanlaisen sosiaalisen taustan ja arvomaailman jakavien kanssa, tässä vuorovaikutuksessa heidän jo olemassa olevat näkemyksensä vahvistuvat. Lisäksi heille muotoutuu kuva todellisuudesta, joka saattaa poiketa huomattavasti toisenlaiset taustat omaavien käsityksistä. (Seppänen & Väliverronen 2013, 212–213; Sunstein 2001, 58–59; Mikal ym. 2014.) Toisaalla verkon käyttäjät taas kohtaavat toisensa hyvinkin näkyvästi ja kärjekkäästi, erityisesti kun keskusteluja seuraa ja niihin osallistuu näkemyksiltään kirjava ihmisjoukko (Paasonen 2014, 23).

Tässä artikkelissa tarkastelen Citizen Mindscapes -tutkimushankkeessa' tehdyn käyttäjäkyselyn pohjalta Suomi24-keskusteluja tilana, joka saattaa arjessaan etäällä toisistaan olevat ihmiset tekemisiin toistensa kanssa. Suomi24-palvelussa on suositettu keskustelufoorumi, joka perustuu vähemmän oman identiteetin rakentamiseen tai kaveriverkostoihin kuin Facebookin kaltaiset sosiaalisen median verkostopalvelut. Facebookiin, Twitteriin tai moniin keskustelufoorumeihinkin verrattuna Suomi24:n tarjoama käyttäjäkokemus tuntuu vanhanaikaiselta, jopa toimimattomalta. Esimerkiksi kännykällä selattaessa keskustelujen luettavuus ja navigoitavuus eivät toimi sujuvasti, sillä foorumia ei ole optimoitu mobiililaitteille (Lagus ym. 2016, 8). Foorumia voisi siten kuvata vähemmän kehittyneeksi tilaksi (less developed space), jota ulkopuolelta katsotaan väheksyen ja jossa anonyymi keskustelun koetaan elävän villinä ja hallitsemattomana (vrt. Pratt 2008 [1992], xiii). Sosiaalisen median sisällä on erilaisia alustoja, joista osaa – kuten keskustelupalstoja, kuvalautoja ja vertaisverkkoja – ei helposti mielletä sosiaalseksi mediaksi, koska ne ikään kuin sotivat sosiaalisen median jonkinlaista ideaalikäyttöä vastaan mauttomalla, arkisella tai laittomalla sisällöllään (Suominen 2013, 287). Käyttäjäkyselyn perusteella Suomi24-keskusteluissa on tällaisia piirteitä.

Aluksi pohdin, millainen keskustelutila Suomi24-foorumi on ja millaiseksi sen keskustelukulttuuri on rakentunut. Analysoin tämän jälkeen yksityiskohtaisemmin vuorovaikutuksen myönteisiksi ja kielteisiksi koettuja piirteitä, sekä millaista on anonyymien keskustelujen hallinnointi ja käyttäjille rakentunut toimijuus. Luen käyttäjäkyselyn avovastauksia kuvauksina käyttäjien kohtaamisista Suomi24:n kulttuurisessa tilassa. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Millaisia piirteitä käyttäjät liittävät foorumikeskusteluun, itseensä käyttäjinä ja muihin keskustelijoihin?
- Miten käyttäjät arvioivat moderointikäytäntöjä ja niiden merkitystä keskustelulle?
- Mikä on Suomi24-keskusteluiden mahdollistaman anonyymien kirjoittamisen merkitys käyttäjille?
- Mitä päätelmiä käyttäjien vastausten perusteella voi tehdä Suomi24-foorumin luonteesta keskustelun tilana?

Keskustelufoorumit kohtaamisten kontaktivyöhykkeinä

Keskustelufoorumeita on tutkittu erityisesti julkisen keskustelun tiloina. Yhteiskunnallista keskustelua syntyy myös muille kuin poliittisten aiheiden käsittelyyn tarkoitetuille foorumeille, samoin kuin muihin sosiaalisen median verkostoihin, kuten Twitteriin ja Facebookiin, joissa ihmiset puivat arkeaan ja yksityiseen elämänpäiiriinsä liittyviä aiheita (esim. Papacharissi 2004; Renninger 2015; Sobkowicz & Sobkowicz 2012; Svensson 2015; Graham ym. 2016; Freelon 2015; Graham & Harju 2011). Journalismin kylkeen keskustelua viriää sanomalehtien yleisöosastojen lisäksi verkkouutisten kommenttiosioihin (esim. Reader 2012; Kangaspunta 2016; McCluskey & Hmielowski 2011). Verkkokeskustelujen mahdollistamaa yhteisöllisyyttä ja osallistumista on tutkittu etenkin johonkin tiettyyn aihepiiriin, esimerkiksi terveyteen tai harrastuksiin keskittyvillä foorumeilla, keskustelujen aggressiivisuutta ja vihapuhetta on analysoitu erityisesti maahanmuuttokeskustelujen yhteydessä (Pöyhtäri ym. 2013; Malinen 2015, 230; Rowe 2015; Milner 2013; Nikunen 2010). Keskustelijoiden tunnereaktiot muokkaavat keskustelua ja keskusteluiden tunneintensiteetti osaltaan kiinnittää käyttäjiä sosiaalisen median alustoihin, keskusteluketjuihin ja ryhmiin. (Nikunen & Pantti 2017; Paasonen 2014.) Suomiz4-käyttäjäkyselyn vastausten avulla on mahdollista hahmottaa käyttäjien kokemuksia näistä vuorovaikutuksen muodoista.

Keskustelufoorumit antavat mahdollisuuden pysytellä tunnistamattomana ja sen myötä tilan sellaistenkin tunteiden ja asioiden ilmaisemiseen, joiden esiin tuominen kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa tai muuten tunnistettavasti olisi sosiaalisesti mahdotonta. Sosiaaliset verkostosivustot puolestaan tarjoavat kotoista oleskelua, näennäistä yksityisyyttä ja mahdollistavat oman elämän julkisen esittämisen tavalla, joka voi antaa käyttäjälle vaikutelman siitä, ettei hän kommunikoi muukalaisten kanssa vaan kertoo kuulumisia ystäville ja tuttaville vapaasti, kenenkään hallinnoimatta ja valvomatta (Ridell 2011, 23; Hirschkind ym. 2017, 7). Verkstopalveluiden kotoisuuteen verrattuna anonyymit keskustelufoorumit ovat kuin suurkaupungin katuja, joilla voi törmätä hyvin monenlaisiin kulkijoihin. Niissä myös valvonta on ajoittain hyvinkin näkyvää moderaattorien puuttuessa keskustelun kulkuun viestejä ja keskusteluketjuja poistamalla tai keskustelun pelisäännöistä muistuttamalla. Tässä mielessä keskustelufoorumeja voidaan pitää tiloina, joissa käyttäjät ovat oman kuplansa ulkopuolella ja kohtaavat heille vieraita näkemyksiä. Näissä kohtaamisen tilanteissa piilee mahdollisuus näkemysten muuttumiseen, mutta myös yhä syvemmälle omien mielipiteiden muodostamiin poteroihin kaivautumiseen. Kummassakin tapauksessa käyttäjä tulee tiedostaneeksi toisenlaisten näkemysten olemassaolon ja joutuu muodostamaan suhtautumisensa niihin.

Kimmokkeen tarkastella Suomiz4-keskusteluita tällaisena kohtaamisen tilana antoi Mary Louise Pratt, joka on käyttänyt kontaktivyöhykkeen käsitettä tutkiessaan matkakirjoittelua Euroopan siirtomaaisännyyden ja siihen liittyvän merkityksenannon dynamiikan näkökulmista. Kontaktivyöhyke käsitteenä liittyy kolonialismiin, siirtomaiden alkuperäisväestön ja siirtomaaisäntien kulttuurien kohtaamiseen, mutta se on myös kulttuurinen tila, jossa historiallisesti ja maantieteellisesti erillään eläneet ihmiset ja

kulttuurit joutuvat tekemisiin toistensa kanssa. Kontaktiviyöhykkeellä tapahtuvissa kohtaamisissa ovat läsnä valtasuhteet, eriarvoisuus ja kohdattujen näkeminen 'toisina'. Suomi24-kyselyn vastauksissa esiintyi runsaasti puhetapaa, jossa vastaaja näki muut käyttäjät huonossa valossa ja samalla asemoi itsensä tämän moittimansa kirjoittajajoukon ulkopuolelle. Kontaktiviyöhykkeen käsitteen avulla on mahdollista tarkastella toimijoiden rakentumista, (valta)suhteita ja vuorovaikutusta. (Pratt 2008 [1992], 4–7; ks. myös Hall 2003, 105–111.)

Internetin julkisessa tilassa tapahtuva toiminta saa varsinaisen merkityksensä ihmisten läsnäolosta ja kanssakäymisestä. Tila myös muuttaa muotoaan, kun toiminta tilassa muuttuu. (Ridell ym. 2009, 9.) Toiminta ei siten ole irrallaan verkkotilan rakenteista, ja myös ihmisten toiminta rakentaa verkkotilaa esimerkiksi vetämällä sinne lisää käyttäjiä (Ridell 2011, 25). Keskustelusta tulee omanlaistaan erilaisissa verkkotiloissa, vaikka keskustelijat olisivatkin ainakin osittain samoja näillä eri foorumeilla (Renninger 2015, 1514). Foorumien tekniset ominaisuudet, moderointi ja kirjoittajien tunnistautumiskäytännöt vaikuttavat myös käytyyn keskusteluun (McCluskey & Hmielowski 2011; Sobkowicz & Sobkowicz 2012). Tässä artikkelissa tarkastelun ulkopuolelle jäävät taloudellis-teknologiset valtasuhteet. Ne ovat kyllä läsnä Suomi24-foorumin verkkotilassa, mutta jäävät näkymättömiksi käyttäjille, eivätkä siten tule kyselyaineistossa sanallistuiksi. Avovastausaineistossa valta nousee esiin moderaattorien harjoittaman foorumin hallinnoinnin muodossa. Keskustelijoiden harjoittamaa vallankäyttöä puolestaan on esimerkiksi keskusteluiden tai toisten käyttäjien häiriköinti.

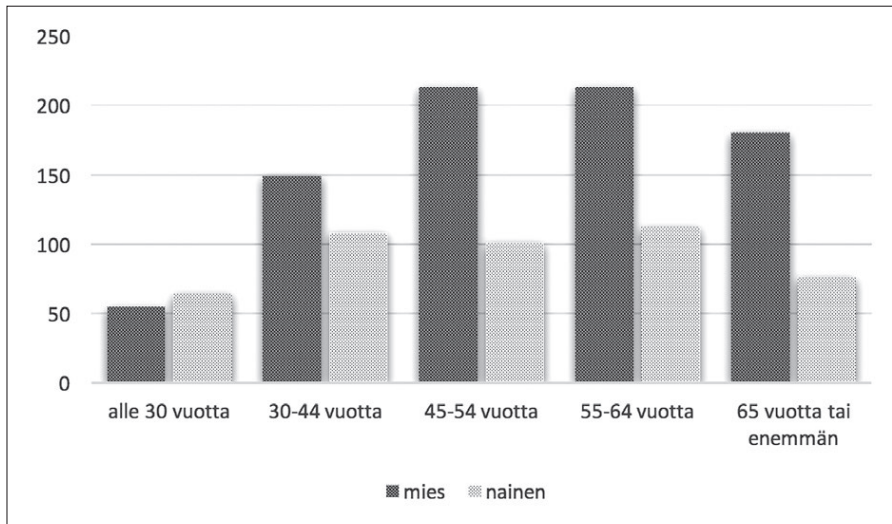
Aineisto ja menetelmät

Citizen Mindscales -hankkeessa toteutettiin verkkokysely Suomi24-keskustelufoorumin käytöstä sekä siihen liittyvistä kokemuksista ja tuntemuksista. Kyselyn linkki oli esillä Suomi24-keskustelualueilla ja kyselyyn saattoi vastata kahden viikon ajan joulukuussa 2016. Tänä aikana kyselyn avasi vajaa 4500 käyttäjää, joista kyselyyn vastasi noin 1400 henkeä. Vastaajia pyydettiin määrittelemään, ovatko he satunnaisia vierailijoita, keskusteluiden lukijoita vai keskusteluihin osallistuvia kirjoittajia². Tämä oli ainoa pakollinen kysymys. Satunnaisiksi vierailijoiksi itsensä luokitelleilta kysyttiin pelkkiä taustatietoja, muut vastasivat lisäksi muun muassa kysymyksiin foorumin käyttökokemuksista sekä keskustelun laadusta ja merkityksestä käyttäjille. Tässä artikkelissa viitataan termillä käyttäjä sekä keskusteluihin osallistuviin kirjoittajiin, että keskusteluja pelkästään seuraaviin eli lukijoihin. Sanoilla keskustelija ja kirjoittaja tarkoitan keskusteluihin osallistuvia. (Vrt. Malinen 2015, 231.)

Kyselyyn vastanneista hahmottuu niin sanotuksi peruskäyttäjäksi kaupungissa asuva keski-ikäinen mies, joka asuu yhdessä avio- tai avopuolisonsa kanssa. Lapsia ei ole tai he ovat jo muuttaneet kotoa. Yksin asuvia vastaajista oli reilu kolmannes. Miehiä oli vastanneista enemmistö ja ikäjakauma painottui keski-ikäisiin; nuoria oli vastaajien joukossa vähemmän (ks. kuvio 1). Eläkkeellä oli kolmasosa vastaajista. Joka

kymmenes vastaaja oli kyselyyn vastatessaan työtön. Keskustelufoorumien keskustelijajoukko on usein miesvaltaista, sen sijaan ikäjakauma on erilainen eri foorumeilla (Pöytäri ym. 2013, 208–209).

Kuvio 1: Vastaajien ikä- ja sukupuolijakaumat (N=1271).

Avoimessa internetkyselyssä vastaajat ovat valikoituneet, joten näyte ei edusta koko käyttäjäkuntaa. Vastaamaan motivoituneiden joukossa on aktiivikäyttäjiä, jotka ovat kiinnostuneita foorumista ja siten innokkaita kertomaan siitä näkemyksiään. Kirjoittajien osuus korostuu suhteessa muihin foorumin käyttäjiin. Vastaajista 39% oli satunnaisia kävijöitä, 17% lukijoita ja 44% foorumille kirjoittavia. Kirjoittajilla on usein tiiviimpi suhde foorumiin ja sen keskusteluihin kuin pelkässä lukijaroolissa pysyttelevillä. Näin kirjoittajat olivat todennäköisesti hieman innokkaampia vastaamaan kuin muut Suomi24-käyttäjät.

Citizen Mindscapes -hankkeessa Suomi24-keskustelua tarkastellaan tunnealtona, jotka voivat vaimentua tai vahvistua. Hankkeen tutkimuksellinen painopiste on tunnepuheen tuottamisen mekanismeissa. (Lagus ym. 2015; Pink ym. 2018, 6–8.) Tämän tunnepuheeseen kiinnittyvän metodisen näkökulman vuoksi käyttäjäkyselyssä oli kolme avokysymystä, joissa vastaajia pyydettiin kertomaan Suomi24-foorumilla kokemistaan positiivisista ja negatiivisista tunteista sekä pohtimaan, mitä heidän elämästään jäisi puuttumaan, jos keskustelufoorumia ei olisi. Avovastausten muodostamasta aineistosta tuli sekä määrällisesti että sisällöllisesti rikas. Kuhunkin avokysymykseen vastasi noin 500–600 käyttäjää, suurin osa lyhyesti muutaman sanan tai lauseen verran, varsin moni kuitenkin pidemmin.

Aineistosta välittyi kokemus osallisuudesta Suomiz4-keskusteluihin ja tarve vaikuttaa foorumin toimintaan, mutta myös tunne yhteisen foorumin muuttumisesta: mukava keskustelupaikka on mennyt pilalle. Näistä aineistolähtöisistä havainnoista rakentui tämän artikkelin teoreettinen viitekehys keskustelufoorumista tilana ja tilan hallintaan ja vuorovaikutukseen liittyvästä vallankäytöstä.

Verkkokyselyn avulla voi tavoittaa internetin käyttötapoja sekä käyttäjien kokemuksia (Kozinets 2015, 57; Ridell 2011, 27–28). Käyttäjät toivat esiin paitsi keskusteluiden synnyttämiä tunteita, myös monenlaisia verkkokeskusteluun liittyviä ilmiöitä: He puhuivat vihapuheesta, trolloimisesta ja moderoinnista. He määrittelivät keskustelufoorumin erilaisia käyttötarkoituksia ja -tapoja ajankulusta ja viihtymisestä yhteiskunnalliseen keskusteluun ja tiedonhakuun. He vertailivat Suomiz4-keskusteluita muihin mediasisältöihin, kuvailivat värikkäin adjektivein muita käyttäjiä tai asemoivat itsensä ja ajatuksensa suhteessa foorumin keskusteluihin.

Avovastaukset koodattiin aineistolähtöisesti rakentuneen temaattisen koodausrunгон avulla ATLAS.ti-ohjelmalla. Tätä artikkelia varten analysoitujen aineistoluokkien joukossa oli kolme suurimmaksi muodostunutta luokkaa: puhe keskustelun laadusta, tunnereaktioista ja toisista käyttäjistä. Vuorovaikutukseen liittyvän vallankäytön analysoimiseksi mukana on lisäksi keskustelun häiriköintiä, moderointia ja anonymiteettia koskeva aineisto, sekä vastaajien luonnehdinnat itsestään (ks. taulukko 1).³ Avovastaus saattoi tulla koodatuksi useampaan luokkaan, esimerkiksi puhe keskustelun häirinnästä tai moderoinnista liittyi monesti puheeseen keskustelun laadusta ja vastaukset tulivat siten koodatuiksi molempiin luokkiin. Artikkelissa on lisäksi käytetty kyselyn määrällisten kysymysten tuottamaa tietoa vastaajien taustoista, keskustelufoorumien käyttösyistä ja keskustelukulttuurista.

Taulukko 1: Koodausrunгон aineistoluokat ja luokkiin koodattujen avovastausten määrä.

Koodausrunгон aineistoluokka	Mainintojen lukumäärä
keskustelun laatu	316
minä keskustelijana (mitä vastaaja kertoo itsestään)	100
moderointi	107
muut käyttäjät (viittaukset muihin keskustelijoihin)	212
nimettömyys, nimimerkin käyttö ja rekisteröityminen	69
trollaus, häiriköinti ja kiusaaminen	161
tunnereaktiot keskustellessa tai keskusteluja lukiessa	256

Analyysi tuo esiin ne tulkinnat, joita käyttäjät tekevät keskusteluista ja muista käyttäjistä kokemustensa pohjalta. Nämä tulkinnat eivät välttämättä aina vastaa todellisuutta, sillä foorumin tekniset ratkaisut, moderaattoreiden valintojen pohjalla olevat perustelut tai muiden käyttäjien motiivit eivät useinkaan tule käyttäjien tietoon. Esimerkiksi keskusteluketjujen katoamisessa ei aina ole kysymys moderoinnista vaan vaikkapa häiriöstä foorumin toiminnassa, eikä satojen häiriöviestien takana ole ehkä sittenkään yksittäinen häiriköivä käyttäjä vaan spämmibotti tai muu palvelua häiritsevää hyökkäys (ks. myös Lagus ym. 2016, 23).

Suomi24 on keskustelufoorumina laaja, se rakentuu useasta temaattisesta keskustelualueesta, jotka jakautuvat vielä hierarkkisesti pienempiin alatasoihin⁴. Näiden sisään sijoittuvat varsinaiset keskusteluketjut. Foorumin keskustelualueille on muodostunut hyvin erilaisia yhteisöjä omine keskustelukäytäntöineen. Osassa keskustelualueita on hyvinkin tiivis käyttäjäyhteisö, toisiin ei niinkään kiinnitytä yhteisön jäsenenä vaan ennemminkin piipahdetaan lukemassa tai kirjoittamassa. Näin foorumi voi näyttää hyvinkin erilaiselta keskusteluympäristöltä eri käyttäjille riippuen siitä, millä keskustelualueilla käyttäjä vierailee ja mitä keskusteluketjuja hän lukee. Foorumilla on myös pitkä historia, keskusteluja on käyty jo lähes kaksikymmentä vuotta. Keskustelut ovat käyttäjäkuntineen, aiheineen ja teknisine ominaisuuksineen muuttuneet vuosien saatossa. (Lagus ym. 2016, 5–10.) Tämä historia ei varsinaisesti piirtynyt näkyväksi kyselytutkimuksen vastauksissa. Kauan keskusteluissa mukana olleet saattoivat vastatessaan muistella keskusteluja pitkän ajan takaa, tuoreempi foorumin käyttäjä sen sijaan perustaa näkemyksensä havainnolleen nykytilaisesta keskustelusta. Joilakuilla vastanneista saattoi olla vastaushetkellä mielessä hyvinkin tuore yksittäinen keskustelukokemus.

Suomi24:n keskustelutila ja keskustelukulttuurin piirteet

Keskustelufoorumeilla ja niillä käydyillä keskusteluilla on käyttäjilleen moninaisia merkityksiä ja käyttökokemuksia. Niissä haetaan seuraa, vertaistukea, tietoa ja käydään kauppaa tavaroilla ja palveluilla. Keskusteluissa koetaan niin ilon ja mielihyvän kuin erimielisyydenkin tunteita, ideoidaan ja suunnitellaan, käydään älyllistä keskustelua ja juorutaan. (Rheingold 1993, 3.)

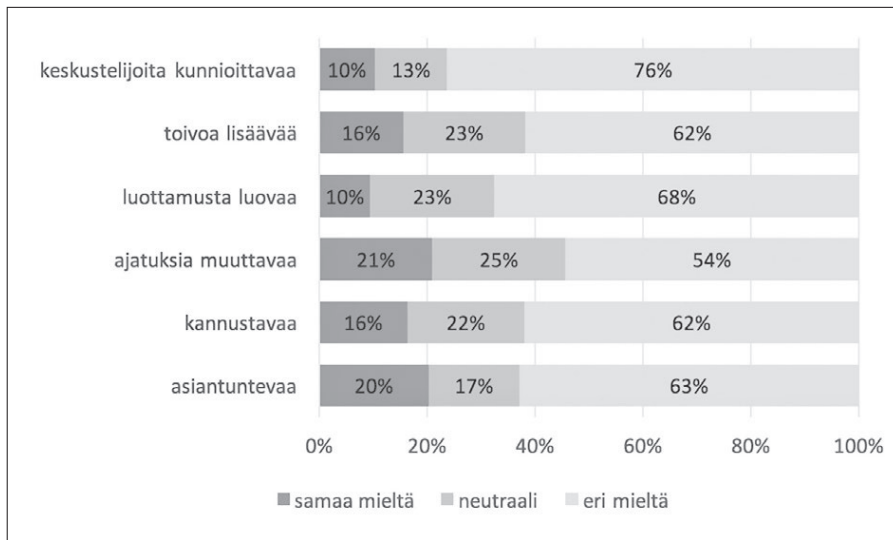
Nimimerkkien käyttö ja valittavissa oleva mahdollisuus rekisteröidä nimimerkki vain omaan käyttöön luo puitteet, joissa verkon sosiaalisuus voi muodostua, kasvaa ja kehittyä. (Sobkowicz & Sobkowicz 2012, 449.) Tapanamme on ottaa tilalliset järjestykset itsestänselvyyksinä, vaikka tilojen luonne on ratkaisevaa niissä ihmisten välille syntyvän kanssakäymisen ja viestinnän kannalta. Erityisesti verkkotilojen rakentuminen ja niiden vaikutus käyttäjien toimintaan on vaikeasti hahmotettavissa. Verkkotilojen synnyttämä uudenlainen sosiaalisuus pelisääntöineen – ja niiden puuttumisineen – ei myöskään aina kitkatta sovitukaan osaksi käyttäjien toimintaa. (Ridell 2011, 24.)

Selkeimmin keskustelufoorumin tilallinen luonne nousi esiin Suomi24-käyttäjäkyselyn avovastauksissa silloin, kun vastaajat moittivat keskustelufoorumin käytet-

tävyyttä. Voikin ajatella, että verkkotila ja sen vuorovaikutusta ohjaavat puitteet tulevat helpoiten näkyväksi silloin, kun palvelun ominaisuudet estävät tai hankaloittavat käyttäjien mielessä olleen toiminnan toteuttamisen: foorumilla navigoinnin, tiedon löytämisen, keskusteluun osallistumisen, viestien lukemisen. Vastauksissa nostettiin ongelmallisina esiin paitsi teknologiset ratkaisut (muun muassa mainosten sijoittuminen, määrä ja sisältö, keskusteluketjujen ja viestien rakenteelliset ominaisuudet), myös keskustelukulttuurin ongelmat ja moderoinnin tehottomuus.

Vastauksissa näkyi ihmetys ja narkästys siitä, millaiseksi foorumin keskustelukulttuuri on muodostunut. Avovastauksissa käyttäjät pääsivät kuvailemaan keskustelua omin sanoin, keskustelun laatua mittaavien kysymysten (ks. kuvio 2) lisäksi. Osassa avovastauksista muisteltiin ja kaivattiin aiempaa, parempaa vuorovaikutusta. Vastauksissa yhtäältä kiiteltiin sanomisen vapauden mahdollistamista, toisaalta toivottiin tiukempaa moderointia.

Kuvio 2: Vastaajien näkemys Suomiz4-keskusteluista (N=826–833).

Vastaajien mielestä tietynlainen vuorovaikutus oli keskusteluissa toivottua ja keskustelua edistävää, kun taas osa kommunikaatiosta oli häiritsevää ja foorumikeskustelua pilaavaa. Vaikka foorumi tarjoaa paikan näkemysten vaihtamiseen ja mahdollisuuden sellaisten ihmisten kohtaamiseen, joita keskustelijat eivät ehkä arjessaan muualla tapaa, keskustelua leimaavat myös monenlaiset kielteiset piirteet henkilökohtaisuuksiin menevästä kommentoinnista aina asioiden vääristelyyn ja vihanlietsontaan.

Käyttäjien esiin nostamat keskustelukulttuurin kielteiset piirteet eivät ole vain Suomiz4-keskusteluille ominaisia, vaan keskustelufoorumien ongelmat ovat paljolti samanlaisia kaikkialla. Ongelmia aiheuttaa sääntöjä noudattamattomien keskusteli-

joiden harvalukuinen joukko, joiden viestejä, esimerkiksi kunnianloukkauksia, laittomia uhkauksia ja kansanryhmää vastaan kiihottamisia joudutaan moderoimaan pois. (Pöyhtäri ym. 2013, 229; Rowe 2015.)

Käyttäjien vastauksissa Suomi24-foorumia kuvataan kuitenkin myös tutuksi ja turvalliseksi. Vastanneista huomattava osa on viihtynyt keskusteluissa kauan: lähes puolet vastaajista on käyttänyt foorumia kymmenen vuotta tai kauemmin. Keskustelufoorumit voidaan nähdä yhteisinä, joissa yhtäältä viestitään vuorovaikutuksen ja keskustelun ilosta ja jotka toisaalta toimivat välineinä keskustelijoille kulloinkin ajan-kohtaisen informaation hankkimiseksi (Rheingold 2008 [1987]; Baym 2010, 84–85; Jenkins 2006, 27; Massanari 2015, 23–24; Matikainen 2008, 33). Suomi24-keskustelut esitetään vastauksissa myös paikaksi, joka ei edusta ”virallista totuutta” tai asiantuntijatietoa vaan tarjoaa käyttäjien kokemusmaailmasta ja tietämyksestä ponnistavaa, käyttäjien itselleen arvokkaaksi mieltämää tietoa. Tästä näkökulmasta foorumilla keskustelevat näyttäytyvät omaan elämäkokemukseensa nojaavina yksilöinä (ks. myös Vainikka, tulossa). Verkkokeskusteluissa henkilökohtaisilla kokemuksilla on keskeinen rooli, niitä voidaan esittää muille julkisesti ja niiden pohjalta voi esittää omia tulkintoja asioista ilman, että viestin lähettäjän tarvitsee perustella kokemustensa yleistä kiinnostavuutta – toki keskustelussa hänen kokemuksensa voivat joutua tällaisenkin arvioinnin kohteeksi (Arpo 2005, 296).

Suomi24-keskustelujen koettiin myös edustavan kansan ääntä, antavan tilaa sellaiselle kansalaiskeskustelulle, jonka käyttäjät eivät nähneet pääsevän ääneen muissa mediatiloissa. Osalle tämä kansan ääni toi totuuden (”kyllä kansa tietää”), toiset vastaajat taas eivät jakaneet käsitystä totuudellisuudesta mutta korostivat sitä, miten he saivat keskusteluista tietoa toisin ajattelevien näkemyksistä. Näiden vastausten perusteella keskusteluissa erilaiset ihmiset ja näiden maailmankuvat todella tulivat törmäytetyiksi. Seuraavissa osioissa käsittelen yksityiskohtaisemmin Suomi24-keskustelutilan vuorovaikutuksen myönteisiä ja kielteisiä piirteitä sekä analysoin, millaiseksi käyttäjät kokevat tilan hallinnoinnin sekä omat vaikutusmahdollisuutensa keskustelun muotoutumiseen.

Vuorovaikutuksen anti: viihdettä, vinkkejä ja vertaistukea

Suomi24 on ollut keskeisellä paikalla suomalaisten verkkokeskustelujen kartalla jo toistakymmentä vuotta. Mitkä asiat saavat käyttäjät tulemaan Suomi24-palveluun, keskusteluja lukemaan ja niihin osallistumaan?

Foorumilla keskustelevien ja pelkiksi lukijoiksi tunnustautuvien vastaajien foorumin käytön syyt poikkesivat osin toisistaan. Kyselyn perusteella kirjoittajat kokivat foorumin käytön kolmeksi tärkeimmäksi syyksi ajan kuluttamisen, uuden tiedon etsinnän ja asioiden ja tapahtumien ihmettelyn. Lisäksi varsin moni kirjoittajista myös kommentoi uutisia ja auttoi muita keskustelijoita, esimerkiksi jakamalla tietoa ja kokemuksia sekä toimimalla tukena muille. Lukijaroolissa pysytteleville nämä viimeksi mainitut aktiivisen osallistumisen ulottuvuudet eivät ymmärrettävästi nousseet

tärkeiksi, sen sijaan ajan kuluttaminen oli heillekin merkittävin foorumin käytön syy.

Vastaajissa oli myös niitä, jotka seurasivat keskusteluja yhteiskunnallisesta tai työhön liittyvästä motiivista:

Suomi24:n kautta näkee läpileikkauksen suomalaisista ja ulottuu sellaiseen kansanosaan, jota ei koskaan ole ollut omassa sosiaalisessa tai työelämässä ennen. (Mies, 65–)

Tietyn, pienen kansanosan ahtaaseen maailmannäkemykseen kurkistaminen. Joka siis tapahtuu työn takia. (Nainen, 55–64)

Lähinnä ammattini puolesta seurailen, mitä työhöni liittyvää keskustelua maallikot täällä käyvät, jotta osaa reagoida uskomuksiin oikein. (Nainen, 30–44)

Avovastauksissa käyttäjät paitsi pohtivat keskusteluiden myönteisiä ja kielteisiä piirteitä, myös luonnehtivat siinä samalla itseään monin tavoin. Osa vastaajista kuvaili itseään paksunahkaiseksi keskustelijaksi, joka ei loukkaannu eikä ota tosissaan räväköitäkään keskusteluja. Nämä vastaajat nauttivat väittelyistä tai seurailevat keskusteluja viihteenä.

Räväsuisten ja nimittelevien vastausten saaminen harmittaa joskus, koska olen odottanut saavani taidokkaampaa väittelyä. Vänkääminen sinänsä on ihan hauskaa ajanvietettä ja parempi vaihtoehto kuin esimerkiksi television katselu. (Mies, 55–64)

Verkkokeskusteluihin liittyy usein tunteiden purkaminen tai keskustelujen myötä syntyneiden ajatusten ilmaiseminen (Papacharissi 2004, 270). Keskusteluihin kirjoitettuja näkemyksiä ei tällöin puntaroida kovin pitkään eikä kyse aina ole tarkkaan harkitusta, rationaalisesta mielipiteenilmaisusta. Moni Suomi24-käyttäjä kokee, ettei nettikeskustelu ole niin vakavaa vaan ennemminkin hupia ja hauskuutta:

Katson, että kirjoittelu pitää virkeänä ja ylläpitää sujuvaa ilmaisutaitoa. Omasta mielestäni hauskojen kommenttien tuottaminen huvittaa joskus itseänikin. (Mies 55–64)

Muiden käyttäjien huumorintajua osattiin arvostaa, ja eräs vastaajista tunnusti olevansa itsekin tällainen humoristi:

Minusta on hauskaa kirjoittaa humoristisesti erityisesti julkisjuorujen kohteista. Nimittelyä ja haukkumista en harrasta, vaan pyrin luomaan huvittavia kuvaelmia ja ideoita julkisten elämästä sen perusteella, mitä he itse mediassa esittävät. (Nainen, 45–54)

Vastausten perusteella Suomi24:n keskustelukulttuuria luonnehtii nokkelien ja viihdyttävien viestiketjujen syntyminen. Nämä keskustelut kääntyvät helposti myös palstan omaksi sisäpiirivitsailuksi, joka aukeaa vain keskusteluja aktiivisesti seuraaville ”palstavakkareille”.

Toisentyypisten keskustelijoiden vastauksissa korostettiin tiedon jakamista ja oikean tiedon merkitystä. Näissä vastauksissa viitattiin faktojen ja asiantuntemuksen tärkeyteen ja keskustelujen seuraamisen motiivina oli tiedon etsiminen. Nämä vastaajat kiittelivät foorumia erityisesti siitä, että keskusteluista löytyy vastaus kysymykseen kuin kysymykseen. Vastaajat kehuvatkin kanssakeskustelijoiden asiantuntemusta, paikalla on aina joku, joka tietää ja jaksaa paneutua kysyjän esittämään ongelmaan. Jotkut ovat ottaneet asiakseen myös puuttua keskusteluihin virheellisten tietojen oikaisun merkeissä, kuten seuraavat sitaattit osoittavat:

Katson tekevänä nettikeskustelijana asiallista tiedon jakamista luterilaisesta kirkosta sekä herätysliikkeistä, joista liikkuu kaikenlaista disinformaatiota. Jonkun pitää tätäkin tehdä asialliselta pohjalta. (Nainen, 55–64)

[Jos foorumia ei olisi] ei [puuttuisi] mitään, koska olisi vain yksi paikka vähemmän, jossa joutuisi korjaamaan tahallista disinformaatiota ja ennakkoluulojen levitystä. (Mies, 45–54)

Keskusteluihin puuttujat löytyvät avovastausten perusteella foorumilta myös vastustamassa eri tahoihin kohdistuvaa vihakirjoittelua tai taistelemassa rasismia vastaan. He pyrkivät aktiivisesti vaikuttamaan keskustelukulttuuriin ja kamppailevat keskustelutilan hallinnasta häiriköiden kanssa. Näiden keskustelijoiden Suomi24-kokemusta määrittävät erityisesti törmäykset toisin ajattelevien ja erilaisen arvomaailman tai maailmankuvan omaavien kanssa. Törmäyksistä aiheutuu käyttäjille negatiivista tunnekuormaa ja turhautumista.

Verkkokeskusteluihin on Suomessa perinteisesti liitetty negatiivista leimaa (Östman 2013, 76–77). Verkkokeskusteluista puhuminen roskana tai käyttäjien Suomi24-foorumista viljelemä nimitys ”Suoli24” kytkeytyvät tähän ilmiöön, vaikka Suoli24-puhe on myös foorumin käyttäjiä yhdistävää sisäpiirihuumoria.

Avovastauksissa myös keuhuttiin kanssakeskustelijoita ja kiitettiin hyvää vuorovaikutusta heidän kanssaan. Lähes puolet vastaajista koki kuuluvansa foorumilla hänelle tärkeään ryhmään. Vertaistukeakin keskusteluista saatiin, sillä neljä viidestä kirjoittajasta koki auttavansa muita ja yli puolet heistä koki saaneensa tukea itse.

Nautin kirjoittamisesta ja saan tyydytystä, kun juttuni saa kommentteja muilta lukijoilta. [...] Samanhenkisten ihmisten bongaaminen keskusteluista on palkitsevaa. Samoin erilaisen elämäkokemusten jakaminen. (Nainen, 45–54)

Hyviä keskusteluita välistä, yllättävän fiksuja, aitoja tai muuten kiinnostavia ihmisiä, ihmiset kertovat asioistaan joskus yllättävän syvällisesti ja rehellisesti. (Nainen, 30–44)

Suomi24:nkin kokoisella laajalla keskustelufoorumilla voi olla yhteisöllisyyttä ja läheisyyden tunnetta synnyttävä luonne. Keskusteluihin osallistuminen kantaa vaikutuksia kirjoittajien verkon ulkopuoliseen elämään. Verkon sisäisten ja ulkopuolisten ihmiskontaktien raja ei ole kiinteä, vaan sosiaaliset suhteet kantavat toisinaan verkon

yli ja liikkuvat näiden kahden tilan, onlineen ja offlineen välillä (Johansson 2011, Hine 2015). Suomi24-kyselyn perusteella verkkokeskusteluilla on joillekin käyttäjille voimauttava, jopa elämää muuttava merkitys, joka syntyy ihmiskontakteista ja vuorovaikutuksesta. Tämä ilmenee esimerkiksi seuraavista käyttäjien vastauksista kysymykseen, mitä elämästä puuttuisi, jos Suomi24-foorumia ei olisi:

Keskustelufoorumi. Ikäänkuin olisi yliopisto kotona. Ei tarvitse olla yksin ajatuksinensa vaan voi testata niitä keskustelussa muiden kanssa. Tämä on aivan uusi tilanne ihmis-kunnalle. Kukaan ei ole yksin maaseudulla eristettynä tutkijoiden, ajattelijoiden, taiteilijoiden tms. seurasta. (Mies, 65–)

[U]udet ystävät, rohkeus, se, mitä olen nyt tajunnut elämästäni (ja tullut onnellisemmaksi). (Nainen, 30–44)

Foorumi on ollut käyttäjilleen siten myös paikka, jossa kohdata toisia ihmisiä. Syn-tyneiden ystävyysuhteiden lisäksi joissakin avovastauksissa mainittiin Suomi24 Treffit -osio ja sen mahdollistamat vaikutukset käyttäjien elämään. Ihmisten kanssa vuorovai- kuttamisen ja toisten ihmisten kohtaamisen myönteiset kuvaukset aineistossa esittä- vät ehkä parhaiten verkkokeskustelujen sosiaalista elämää rikastuttavan puolen.

Avovastauksissa korostui keskustelujen omakohtaisuus käyttäjille. Foorumilla kes- kustelevat osallistuvat keskusteluihin omista henkilökohtaisista lähtökohdistaan ja elämäkokemuksestaan käsin, viestien tältä pohjalta niin yhteiskunnallisista kuin intii- meistäkin asioista (ks. myös Vainikka, tulossa). Vaikka verkon mahdollistama sosiaa- lisuus voi tarjota vahvan tunteen toisten ihmisten kanssa viestimisestä ja yhteyden- pidosta, anonyymeissä keskustelutiloissa kontakti on toisinaan huteralla pohjalla ja helposti kadotettavissa, kuten seuraava kertomus Suomi24-foorumilla käydyistä kes- kustelusta osoittaa:

Kun taas itse kävin erittäin mukavaa keskustelua erään toisen henkilön kanssa, johon muutkin osallistuivat, mutta [toinen käyttäjä] oli saanut ilmeisesti poistettua koko ketjun ilmoittamalla, että meidän muiden keskustelut olisivat väärällä palstalla. Niitä ei oltu siir- retty kyllä muuallekaan, vaan poistettu kokonaan, tuolloin menetin itse ainakin erään toi- sen henkilön kanssa käydyn keskustelun ja asiallisen ajatusten vaihdon. Ja ihan turhaan, harmittaa menetetty kirjoituskaveri, kuten muutama muukin kirjoittaja. Kumpikaan meistä ei ollut rekisteröityneitä, joten sinne menivät keskustelumme. (Nainen, 45–54)

Keskustelutilan ongelmia asiattomuudet ja trollaaminen

Yhteisöllisyyden ja tiedon jakamisen vastapuoleksi nousee joidenkin keskusteluvies- tien synnyttämä ahdistus sekä käyttäjien vahvasti kokema keskusteluiden asiatto- muus. Asiattomasta keskustelusta syntyy myös epäluottamusta toisia käyttäjiä koh- taan.

Avovastausten perusteella keskustelun asiattomuus on varsin näkyvä ilmiö, trollauksesta ja häiriköinnistä kirjoitettiin 161 vastauksessa. Lisäksi erikseen luokiteltu vihapuhe, rasismi ja väkivalta mainittiin 54 vastauksessa. Peräti 80 prosenttia vastaajista oli kokenut muut käyttäjät häiritseviksi Suomi24-keskusteluissa. Muutama mainitsee keskusteluista seuranneen itselleen yksityisyyden menettämisen, kuten tietojen levittelyn keskusteluissa, jokunen oli kokenut henkilökohtaista vainoa ja tappouhkauksia.

Epämiellyttäväksi koetun keskustelukulttuurin syytäksi nähtiin toiset keskustelijat, joita kuvattiin lukuisissa vastauksissa vähemmän imartelevasti. Samalla vastaaja tuli asemoineeksi itsensä tämän joukon ulkopuolelle. Muut keskustelijat esitettiin 'toisina', epämääräisenä joukkona, johon vastaaja ei itse katsonut kuuluvansa (ks. myös Massanari 2015, 60). Suomi24-keskusteluiden muodostama kontaktivyöhyke tuo nämä toiset hyvin lähelle, verkon välityksellä kodin intiimiin yksityisen piiriin. Lukuisissa avovastauksissa viitattiin toisten keskustelijoiden oletettuun tyhmyyteen ja huonotapaisuuteen, heidän tuottamaansa vihapuheeseen, törkeysiin ja yleiseen keskustelun häirintään:

Halveksin syvästi kirjoittajia, jotka eivät pysty argumentoimaan asiaa, vaan menevät vastapuolen (tai jonkun muun, esim. poliitikon) henkilöön syyttämällä hänelle/hänestä pahinta laatua olevia törkeyksiä tai solvaamalla häntä toisille kirjoittajille täysin ala-arvoisin ilmauksin. Tällaiset kirjoittajat ovat ymmärtäneet sananvapauden täysin väärin. (Nainen, 65-)

Verkkokeskustelut karkaavat joskus hyvinkin kauas alkuperäisestä aiheesta ja toisinaan päädytään väittelemään keskustelun ja argumentoinnin periaatteista. Keskustelijat voivat puuttua kanssakeskustelijoiden lähdevalintoihin, argumentteihin tai kirjoitustyyliin (ks. Papacharissi 2004, 277). Kielioppivirheet, argumentoinnin heikkous ja keskustelijoiden tiedon puute ärsyttävät vastausten perusteella Suomi24:n käyttäjiä. Käyttäjät kaipasivat keskusteluihin sivistynyttä viestintää, oikeakielistä kirjoitusasua ja toiset huomioon ottavaa asennetta. Henkilökohtaisuuksiin meneminen ja tahallinen ilkeys olivat monen vastaajan mielestä foorumikeskusteluiden ikävimpiä piirteitä:

Monissa keskusteluissa ärsytetään, haukutaan ja loukataan tahallaan muita ihmisiä. Esim. naisviha, ulkomaalaisvastaisuus, työttömien syyllistäminen surettavat. Myös joihinkin suu- ja seksuaalisiin viesteihin vastataan julmasti, että tapa itsesi. Ilmapiiiri on ilkeä ja pahan- tahtoinen. (Nainen, 45-54)

Ihmisten kapean ajattelun heille aiheuttama kapea-alaisuus elämään ja asenteisiin, typerät kommentit joidenkin ehkäpä aitoon hätään ja avunpyyntöön. (Mies, 45-54)

Osa käyttäjistä pyrki löytämään selityksiä törkypostaaajien käytökselle. Vihapuheen ja muiden keskustelijoiden solvaamisen taustalla nähtiin olevan paitsi ihmisten ilkeyttä, myös pahaa oloa tai mielenterveysongelmia. Lisäksi uskottiin, että pahimmat kommentit syntyvät humalatilassa siivittämänä. Jotkut vastaajista arvelivat, että häiriköinnin takana ovat lapset ja nuoret.

Keskusteluiden herättämiä negatiivisia tuntemuksia kysyttäessä vastaajat mainitsivat muun muassa turhautumisen keskustelualueita vallanneeseen asiattomaan kommentointiin, keskustelu oli ikään kuin mennyt pilalle ja he itse käyttäjinä olivat voimattomia tilanteen edessä. Toki nettikeskustelujen kielenkäyttö ja ilmaisutavat ovat kirjavia ja käyttäjät ovat voimakkaaseen nettikeskusteluun tottuneetkin. Käyttäjät kuitenkin kertoivat tunteneensa muun muassa pahoinvointia, ärtymystä, kiukkua, inhoa, mielipahaa, surua, turhautumista, ahdistusta, hämmennystä, myötähäpeää ja epätoivoa. Eräs vastaaja kuvaili palstan lukemista päivittäiseksi masokismituokioksi, toinen rinnasti kokemuksen auto-onnettomuuden näkemiseen: ei tekisi mieli katsoa, mutta uteliaisuus voittaa.

Suomi24:n palstoilla keskustelija tahallaan häiriköivät trollit tuntuvat siis osin onnistuneen tehtävässään: he ovat saaneet joukon ihmisiä pois tolaltaan (ks. Phillips 2015, 2). Trollit haastavat vakavissaan keskustelevat ”internetissä mitään ei pidä ottaa vakavasti” -asenteellaan, tarkoituksenaan herättää voimakas reaktio, esimerkiksi vihaa tai kyyneleitä (Haara ym. 2017, 107). Samalla he ottavat keskustelutilan hallintaansa viemällä huomion pois varsinaisesta aiheesta tai estämällä keskustelun kokonaan. Eräs kyselyyn vastanneista listasi keskusteluissa havaitsemaansa häiriköinnin keinovalikoimaa seuraavasti:

Yleensä palstalla on joku häirikkö, joka tekee kaikkensa estääkseen asiallisen keskustelun aiheesta. Häirikkö eli trolli häiritsee keskustelua, tekee asiattomia avauksia, sabotoi varastamalla muiden nimimerkkejä, ilmoittaa ylläpidolle asialliset keskustelut, jotta hänen omat viestinsä ovat ykkösinä, pyrkii ottamaan palstan omaan käyttöönsä, vaikuttamaan joskus selkeällä vihapuheella ja sen ankaralla toistamisella niihin, joilla ei ole omaa järkeä. Olen nähnyt tapauksia, että pari kolme trollia on yksissä tuumin ottanut koko palstan haltuunsa siten, että asialliset keskustelijat häipyvät. (Nainen, 45–54)

Häiriköinti vaihtelee jonkin verran foorumin eri keskustelualueiden välillä, mikä voi johtua erilaisesta käyttäjäkunnasta, kirjautumiskäytännöistä ja alueelle muodostuneesta omanlaisesta keskustelukulttuurista. Muut keskustelijat saattavat pyrkiä vaimentamaan häirikön olemalla huomioimatta tämän kommentteja lainkaan tai tekemällä hänet naurunalaiseksi. Jotkin keskustelunaiheet vetävät häiriköitä varmemmin puoleensa kuin toiset, mutta toisinaan keskustelu voi leimahtaa aggressiiviseksi pelkästä aloitusviestistä, jolloin esimerkiksi keskustelijoiden mielestä ”tyhmiä” kyselevä saa tulyjä tai aggressiivisia vastauksia, tai hänet leimataan trolliksi, vaikka keskusteluaihe itsessään olisi asiallinen. Trolliksi kutsuminen voi olla käyttäjien taholta myös sen määrittämistä, kuka keskusteluissa saa puhua tai ketä tulisi kuunnella, kuka kuuluu keskustelupalstan sisäpiiriin, kuka on ulkopuolinen. (Pöyhtäri ym. 2013, 81–82; Fuller ym. 2013, 1.)

Raja keskustelua häiriköivien ja asiallisten keskustelijoiden välillä ei ole selvä. Ketjuihin trollausmotiivilla kirjoittavien lisäksi muutkin keskustelijat voivat lämmentä sanasotiin. Kuka tahansa saattaa tulla keskustelupalstalla häirityksi, mutta samaan tapaan myös niin sanottu asiallinen keskustelija voi provosoitua mukaan aggressii-

viseen keskusteluun. Papacharissi (2004, 277) havaitsi uutisryhmiä (Usenet newsgroups) koskevassa tutkimuksessaan, miten keskustelun tuoksinassa spontaanisti syntynyt asiaton keskustelu lientyi nopeasti keskustelijoiden puuttuessa asiattomuuksiin ja miten epäasiallisesti kirjoittaneet näissä tilanteissa usein itse pahoittelivat kiihtymistään. Sen sijaan tiukasti keskustelijoiden asenteisiin kiinnittyvän asiattoman ja epädemokraattisen kommentoinnin, esimerkiksi ihmisryhmiin kohdistuvien loukkauksen ollessa kyseessä, keskustelu ei rauhoittunut eikä asiattomuuksia pahoiteltu jälkikäteen.

Kyvyttömyyttä tai haluttomuutta vaikuttaa Suomi24-keskustelukulttuuriin heijastelevat kyyniset tai mustaksi huumoriksi heitetyt lausunnot keskustelun laadusta:

Kaikki puhuu pelkkää paskaa. Sitä varten sivusto on. (Mies, alle 30)

Moni käyttäjästä myös mainitsi, ettei helposti häiriinny törkyviesteistä. Häiriköinti nähtiin osaksi verkkokeskusteluja, muuallakin kuin Suomi24:ssä, ja sen joukossa tulee vain osata luovia. ”Herkkiksiä” kehoitettiin kovettamaan itsensä:

[...] Eihän kukaan vähemmän järkevä, eli siis tavallista nöyrää ihmistä vähän fiksumpi, kommentoi omalla nimellä kaikkea sitä paskaa mitä tykkään lukea. Ai että miten kamalaa olisi, jos pitäisi olettaa että muut seisoo sanojensa takana ja itsekin pitäisi jatkuvasti kontrolloida itseään. Ei kiitos. Herkkikset vois kasvattaa vähän selkakarvoja. (Ei tietoa sukupuolesta, 30–44)

Osalle Suomi24 edustaa keskustelutilaa, jossa voi purkaa mieltään ja ikään kuin sallitusti hyökätä muita ihmisiä vastaan. Myös häiriköiksi tunnustautuvia vastaajien joukossa oli, sillä foorumi mainittiin useamman kerran helpoksi ja nopeaksi trollauspaikaksi. Tai kuten seuraavat sitaatit foorumia luonnehtivat:

Kätevä paikka trollailla pösilöitä. (Ei tietoa sukupuolesta eikä iästä.)

Paikka kiusata ja debunkata⁵ kiihkoilijoita. (Mies, 30–44)

Foorumia ja sen käyttäjiä häiriköidessään trolli pitää kohteitaan vähemmässä arvossa kuin nämä itse. Trolli muuntaa keskustelun peliksi ja manipuloi käyttäjiä tunnereaktioita synnyttämällä peliin mukaan. (Fuller ym. 2013, 1–2.) Trolloamisen helppoutta tai kätevyyttä ei kyselyvastauksissa sen kummemmin selitetty. Anonyymiyys lieenee yksi olennainen tekijä, mutta sitaatit yllä antavat viitteitä myös tulkintaan, että Suomi24-keskustelupalstoilla saadaan helposti muita keskustelijoita provosoitumaan.

Joillekin vastaajista keskustelujen laaduttomuus oli liikaa. He kuvailivatkin jo vähentäneensä keskustelufoorumin seuraamista tai vaihtaneensa tasokkaammille foorumeille. Näiden luopujien joukossa oli myös foorumin teknisiin ominaisuuksiin ja moderointiin tai niissä tapahtuneisiin muutoksiin pettyneitä.

Keskustelujen hallitsemattomuus ja moderoinnin kaipuu

Keskustelufoorumeilla moderointi torjuu verkkotilan uhkia ja laittomuuksiin menevää tai epäkorrektia keskustelua (Lehtisalo 2011, 114). Suomi24-keskusteluja moderoidaan palstoja seuraamalla ja kävijöiden poistopyyntöjen perusteella, nyttemmin myös tekoälyn avulla (Aller 2017). Poistetuista viesteistä jää foorumille näkyviin tieto viestin poistamisesta. Osa keskustelualueista pysyy helposti siisteinä, eivätkä ne siten vaadi toimenpiteitä, toisissa keskustelu taas helposti villiintyy. (Lagus ym. 2016, 9–10.) Asiattomiksi keskustelualueiksi avovastauksissa nousevat esiin muun muassa muutamaa paikkakuntaa koskevat keskustelut, uskontoa ja ateismia käsittelevät keskustelut, ihmissuhde- ja sinkkupalstat sekä autoiluun ja matkailuun liittyvät keskustelut.

Keskustelufoorumeilla käydään jatkuvaa neuvottelua siitä, kuka käyttää valtaa ja määrittää keskustelun säännöt (Lehtisalo 2011, 114). Yleensä perimmäinen määrittelyvalta on sivuston ylläpitäjällä ja keskustelualueiden moderaattoreilla. Suomi24-keskusteluja valvomassa ovat aiemmin olleet mukana myös vapaaehtoiset moderaattorit, luotsit⁶.

Useat vastaajat kokivat keskustelujen moderoinnin kaipaavan kehittämistä. Moderointia arvosteltiin tehottomaksi: häiriköintiä sallittiin vastaajien mukaan liian vapaasti, eikä asiattomuuksiin puututa riittävästi (ks. myös Massanari 2015, 79).

Jotkut vakituiset "keskustelijat" käyttävät satoja tai tuhansia nimimerkkejä tarkoituksenaan vain räyhätä, loukata tiettyjä (yleensä rekisteröityneitä) nimimerkkejä ja häiritä asiallista keskustelua, eikä ylläpito näköjään edes halua voida näille ilmanpilaajille mitään. (Mies, 55–64)

Jotkut käyttäjät kantoivat huolta muiden keskustelijoiden kyvystä ottaa vastaan asiatonta kommentointia, erityisesti näissä vastauksissa mainittiin nuoret tai muuten avun tai tuen tarpeessa olevat. Moderoinnin tehtävänä oli tällöin myös käyttäjien suojeleminen.

Toisten ihmisten tahallinen loukkaaminen tilanteissa, joissa joku ihminen on selvästi hakemassa tukea vaikeassa tilanteessa, on inhottavaa. Sellainen kuitenkin valitettavasti kuuluu kaikkien suosittujen verkkofoorumeiden luonteeseen ja ainoa keino sen taltuttamiseksi ovat palstaeditorit. [...] Nuorten palstoilla ja ulkonäköä, dieettejä ym. käsittelevillä palstoilla voisi olla nopeampi moderaatio, koska nuorilla on usein huono itsetunto. Itse olen ollut niin kauan verkossa, että osaan jo suhteuttaa asioita. (Nainen, 30–44)

Joissakin vastauksissa viitattiin moderaattorien asiantuntemattomuuteen, nämä käyttäjät, kuten alla olevan sitaatin kirjoittaja, pitivät tärkeänä, että moderaattorit tietävät myös keskustelun aiheista ja puuttuvat väärän tiedon levittämiseen:

Moderoijan pitäisi pystyä tietämään alueensa aiheista ja katsoa mitä siellä julkaistaan, palstalle jäävä virheellinen tieto jonka käyttäjä saa, voi suututtaa käyttäjän ja käyttäjä voi haukkua palstaa tuttavilleen ja muillekin – aiheesta. Ei se riitä, että poistetaan kirosanat, pitäisi poistaa myös turhanpäiväiset viestit ja tarkistaa tietojen oikeellisuus. (Mies, 45–54)

Jos kohta keskustelujen valvonnan tehottomuus oli kritiikin kohteena, joidenkin vastaajien mielestä moderaattorit olivat liiankin aktiivisia ja tehokkaita. Moderoinnin tulkittiin olevan puolueellista tai vallan väärinkäyttöä:

Palstalla osa moderaattoreista on vallankäyttäjiä, jotka nauttivat siitä, että saavat poistaa inhoamiensa henkilöiden mielipiteitä, vaikka ne olisivat asiallisia. (Mies, 55–64)

Suomiz4-foorumien aiempi käytäntö osallistaa käyttäjiä ”luotseiksi” tuotti heille kaksoisroolin keskusteluihin osallistujana ja niiden valvojana, moderointivallan käyttäjinä. Tämä on saattanut rakentaa jännitteitä luotsien ja muiden käyttäjien välille. Yllä siteerattu vastaaja myös kehui samassa vastauksessa hakkeroineensa esiin yhden, vastaajan mielestä väärällä tapaa valtaa käyttäneen luotsin todellisen henkilöllisyyden ja savustaneensa hänet ulos foorumilta. Miten savustaminen käytännössä tapahtui, sitä vastaus ei paljasta. Tämä on kuitenkin aineistossa yleisemmästä keskustelujen häiriköintipuheesta poikkeava esimerkki siitä, miten käyttäjä on ottanut keskustelutilassa vallan käsiinsä, kyseenalaisin keinoin.

Keskustelijat yrittävät itsekkin vaikuttaa keskustelun asiallisena pysymiseen. 43 prosenttia kyselyn vastaajista oli pyytänyt moderaattoria poistamaan häiritsevän viestin. Avovastauksista on pääteltävissä, että käyttäjillä on kuitenkin jonkinasteinen sietokyky asiattomuuksia kohdatessaan ja moderaattoreille ilmoitetaan vain pahimmat viestit:

Vihapuheet ovat oma lukunsa, ja jätän ne omaan arvoonsa. Pahimmissa tapauksissa laitan ylläpidolle viestiä roskan poistamiseksi. (Mies, 65–)

Asiattomuuksien ja häiriköinnin nähtiin näissä vastauksissa pilaavan koko keskustelun ja osa vastaajista mainitsi tästä syystä siirtyneensä Suomiz4-keskusteluista toisille foorumeille tai ainakin valikoivansa seuraamiaan keskustelualueita:

Olen visusti välttänyt eksymästä maahanmuuttoa, poliittista tilannetta tai muuta tunteita herättävää keskustelua sisältäville sivuille negatiivisuuden ja epäasiallisen kielenkäytön vuoksi. En halua tahallisesti hakeutua kurjaa oloa tuoviin keskusteluihin. (Nainen, 30–44)

Näin käyttäjät voivat omilla toimillaan suojautua kielteiseltä tunnekuormalta. Vastaajista osa arvioi, että moderointi keskustelufoorumilla on ajan mittaan muuttunut huomommaksi:

Taso on laskenut kuin lehmän häntä. Älyköt on korvautuneet hulluilla. Luotsijärjestelmä on epäonnistunut ja fiksut seriffit on potkittu ulos ja tilalle on tullut lauma hörhöjä. (Ei tietoa sukupuolesta, 45–54)

Eräs käyttäjä kuvaili, miten toinen keskustelija oli vaikuttanut hänen kommentointiinsa ja saanut häntä siistimään omaa kirjoitteluaan:

Kun seurasin Johanna Tukiaisesta "kulttuurikeskustelua" niin [toinen keskustelija jonka nimimerkki poistettu tästä – AH] esiintyi sinnikkäästi laintuntijan ominaisuudessa ja esimerkkikansalaisen perikuvana ja puolusteli lain puitteissa [Tukiaista, jolloin tuo toinen keskustelija] oli sopiva moraalijuurruttaja, etten itse alkanut roimimaan sitä tanssitirehtööriä kuin vierasta sikaa. (Muu, ei tietoa iästä)

Keskustelijat voivatkin vaihdella rooliaan asiallisen ja asiattoman keskustelijan välillä. Noin neljäkymmentä prosenttia vastaajista oli kohdannut omien kommenttinsa moderointia. Samansuuruinen joukko vastaajista myönsi myös ärsyttäneensä tahallaan toisia keskustelijoita, kahdeksan prosenttia vastaajista oli tehnyt tätä usein. Keskustelujen trollaushenkinen häiriköinti voi olla myös keskustelukulttuuriin liittyvää huvittelua ja ajanvietettä (Nikunen & Pantti 2017). Se, mitä tällaisesta toiminnasta seuraa, on käyttäjien tiedossa ja ainakin jossain määrin hyväksyttyä:

Banneja on tullut kaksi, mutta ne ovat aiheesta ja ei tulisi mieleenkään purnata niistä. Joskus on poistettu viestejä, jotka eivät sovi erälle tahoille, mutta se on ihan normaalia nykymaailmassa. (Mies, ei tietoa iästä)

Nekin käyttäjät, jotka eivät itse häiriköintiin sorru, saattavat yhtä aikaa paheksua trollausta ja nauttia siitä, miten keskustelujen tunneintensiteetti kasvaa keskustelijoiden provosoitumisen myötä (Paasonen 2014, 30).

Noin puolet käyttäjistä vastasi kyselyssä, että keskusteluviestien poistaminen ei ollut koskaan häirinyt heitä. Lääkkeeksi häiriköintiin tarjottiin avovastauksissa nimimerkin rekisteröintipakkoa. Tätä vastaajat perustelivat kokemuksillaan, joissa rekisteröintipakko oli auttanut tilannetta toisella asiattomaksi villiintyneellä foorumilla. Myös Pöyhtäri ja kumppaneiden (2013, 210) haastattelemat eri keskustelufoorumien moderaattorit kokivat rekisteröitymisen hillinneen häiriköintiä: kaikki häiriköintitaroituksessa foorumille tulevat eivät viitsi rekisteröityä. Myös rekisteröitymättömistä käyttäjistä foorumien ylläpidolla on paljon sekä tietoa että kokemuksen tuomaa tuntu-
maa. Voikin sanoa, että moderaattorit tuntevat keskustelufoorumin käyttäjät paremmin kuin nämä osaavat arvatakaan.

Anonyymi kirjoittelu mahdollistaa sekä sananvapauden että häiriköinnin

Häiriköintiin voidaan suhtautua joko sen merkitystä vähätellen tai sitten sen nähdään vaikuttavan omaan tai muiden toimintaan (Pöyhtäri ym. 2013, 131). Suomi24-käyttäjäkyselyn avovastauksissa esiintyi kahta puhetapaa, joista toinen käsitteli anonyymejä kommentteja ja toinen taas asiattomuuksia kirjoitettavia käyttäjiä (vrt. Reader 2012,

500–502). Keskustelua kuvattiin muun muassa roskapostiksi, paskanpuhumiseksi, sosiaalipornoksi, oksennukseksi ja saastaksi. Keskustelijoita määriteltiin vastauksissa esimerkiksi sivistymättömiksi, asennevammaisiksi, katkeriksi, häiriintyneiksi ja raivo-hulluiksi provokaattoreiksi.

Anonyymi kirjoittamismahdollisuus voidaan nähdä myös myönteisenä ilmiönä. Anonyymit keskustelut säilyttävät vallan käyttäjien omista käsistä, kun valtavirrasta poikkeavat näkemykset pääsevät esiin ilman pelkoa niitä esittävien henkilöiden leimautumisesta. Keskustelufoorumien käyttäjät voivat myös olla huolestuneita keskusteluja ääneti seuraavista, osallistumattomista käyttäjistä, keitä he ovat ja miten he käyttävät foorumilla esitettyjä näkemyksiä. Anonymiteetti suojelee tällöin kirjoittajien yksityisyyttä. Anonyymi kirjoittelu ei myöskään ole irrallaan yhteiskunnan todellisuudesta. Vaikka käyttäjät kokisivatkin joidenkin mielipiteiden, esimerkiksi vihakirjoittelun, lukemisen raskaaksi, nämä epämiellyttävät mielipiteet paljastavat tiettyjen asenteiden ja ajatusten olemassaolon, eikä niitä poisteta yhteiskunnasta kieltämällä niiden esittäminen. (Reader 2012, 502–504.) Vastauksissa Suomi24 nähtiin yhdeksi niistä harvoista verkossa sijaitsevista keskustelutiloista, joissa pystyy kirjoittamaan täysin vapaasti ja anonyymisti arkaluontoisista aiheista tai epäkorrekteiksi leimatuista mielipiteistä:

Suomenkielinen, anonyymi kansan ääni, johon kuka vain voi osallistua. Anonyyminä voi käsitellä myös arkoja tai henkilökohtaisia aiheita, kuten painoa ja laihduttamista tai kotiin ja perheeseen kuuluvia asioita. (Nainen, 45–54)

[...] Suomi24-sivulla käyn siitä syystä, että sitä ei ennakkomoderoida. Se on pieni valopiilku vihapuhehysterian ja kulttuurimarxistien saastuttamassa (rasisti, fobia sitä ja tätä blää, blää, blää) kotimaisessa online-keskustelussa. (Mies, 45–54)

Nopparin (2013, 67) tekemässä journalismiin ja sosiaalisen median keskusteluihin liittyvässä avoimessa internetkyselyssä joka neljäs vastaaja kertoi mieluiten esiintyvän verkko keskusteluissa anonyyminä. Myös Suomi24-kyselyyn vastanneet käyttäjät suosivat yhdellä tai useammalla nimimerkillä kirjoittamista. Joukossa oli kuitenkin joitakin kymmeniä vastaajia, jotka olivat ainakin joskus kirjoittaneet keskusteluihin omalla nimellään. Avovastauksissa jotkut Suomi24-foorumien käyttäjistä näkivät anonyymien kirjoittelumahdollisuuden tärkeäksi edellytykseksi avoimelle ja vapaalle keskustelukulttuurille. Verkkokeskustelua koskevissa tutkimuksissa on myös havaittu, että anonyymeissa keskusteluissa osallistuminen on laajempaa: esimerkiksi vähemmistöryhmiin kuuluvat pääsevät ääneen todennäköisemmin ja näkemysten kirjo on moninaisempi kuin keskusteluissa, joissa kirjoittaja joutuu tunnistautumaan (Reader 2012, 498; McCluskey & Hmielowski 2011, 324).

Erityisesti arkaluontoisissa aihepiireissä nimettömyyden tarjoama suoja on tärkeää, mutta anonyymiyys on käyttäjille myös arvo itsessään. Osa tätä vapaan sanan keskustelukulttuuria arvostavista kritisoi Suomi24:n moderaattoreita tiukka-piipaisuudesta ja puolueellisuudesta viestien poistamisessa. Pöytäkirjan ja kumppaneiden

haastattelemat moderaattorit kuitenkin muistuttavat, että usein juuri anonyymit keskustelijat hyökkäävyydellään vaientavat muita keskustelijoita ja näin estävät näiden sananvapauden toteutumista. Toisaalta moderaattorit tunnistivat myös, että on olemassa aiheita, joista on tarpeen pystyä keskustelemaan täysin anonyymisti, ilman mahdollisesti tunnistettavaa nimimerkkiä. Eikä anonyymin kirjoitusmahdollisuuden poistaminen poista myöskään kaikkia häiriköitä, sillä osalle verkkokeskustelijoista on haastateltujen moderaattorien mukaan tyypillistä nimenomaan huomion hakeminen ja oman nettimaineen kerääminen. Tätä toteutetaan tunnistettavalla nimimerkillä tai avoimesti omalla nimellä. (Pöytäkirja ym. 2013, 210–211.)

Lopuksi: Suomi24 moniulotteisena kontaktivyöhykkeenä

Käyttäjäkyselyn avovastauksissa Suomi24 rakentui yhteiseksi alueeksi, jonka kirjoittamattomiin toimintasääntöihin etenkin aktiiviset keskustelijat ja kauan foorumia käyttäneet haluavat vaikuttaa. Käyttäjillä oli kuitenkin erilaisia näkemyksiä foorumin käyttötavoista ja -tarkoituksista. Vastaukset tekivätkin näkyväksi sen kamppailun, jota foorumitilan ja sillä käytävän keskustelun hallinnasta käydään. Vastauksissa yhtäältä vaadittiin sivistynyttä ja toisia kunnioittavaa keskustelua, toisaalta liputettiin täydellisen sananvapauden puolesta, ja osa vastaajista jopa näki myönteiseksi sen, että foorumi mahdollistaa paitsi anonyymin kirjoittamisen, myös trollaamisen ja muun keskustelun hämmentämisen.

Avovastaukset kertoivat keskustelualueilla syntyneistä kohtaamisista muiden keskustelijoiden kanssa. Osa kuvasi yhteisöllisyyden ja ystävyyden kokemuksia, mutta suurta osaa avovastausaineistosta määrittivät käyttäjä- ja keskustelukulttuurien törmäämisen kokemukset ja niiden herättämien negatiivisten tunnereaktioiden kuvailu. Tätä puhetta leimasi eronteko itsen ja muiden välillä, toisia keskustelijoita myös arvosteltiin kovin sanoin. Näin Suomi24-keskustelut näyttävät kontaktivyöhykkeenä, kulttuurisena tilana, jossa käyttäjät kohtaavat ihmisiä ja ajatuksia omien sosiaalisten piiriensä ulkopuolelta (Pratt 2008 [1992]).

Foorumin laajuus, pitkä historia ja suuret käyttäjämäärät tekevät siitä merkittävän alueen suomalaisen sosiaalisen median kartalla. Vaikka käyttäjien mielestä Suomi24:n keskustelualue olisikin usein ”Suoli24” tai ”likakuoppa” ”täynnä roskaa”, silti yksittäiset keskustelut ja keskustelujen mahdollistamat ihmiskontaktit olivat heille hyvin merkityksellisiä. Vaikka anonyymien isojen foorumien käyttöön liittyy ala-arvoisen keskustelun stigmaa, eikä kovin moni julkisesti mainosta osallistuvansa niillä käytyyn keskusteluun, foorumien käyttöön liittyy kuitenkin myös mielihyvän, ilon ja hyödyn kokemuksia. Tämä edellyttää toisinaan keskustelukulttuuriin liittyvien ikävien ilmiöiden, kuten vihapuheen, häiriköinnin ja keskustelujen hallitsemattomuuden tunnun sietämistä. Suomi24-keskusteluiden käyttökokemusta määrittelee kyselyaineiston perusteella yhtä aikaa sekä keskusteluiden vuorovaikutuksellinen vetovoima että tarve ottaa keskusteluihin etäisyyttä häiriköinnin aiheuttaman tunnekuormituksen takia.

Käyttäjille ei ole rakentunut vahvaa osallisuutta keskustelufoorumin käyttöön ja sen keskustelukulttuuriin siinä mielessä, että he kokisivat omaavansa juurikaan vaikutusvaltaa häiriköiden toimintaan tai kohtaamiinsa moderoinnin ongelmiin. Moderointi sai käyttäjiltä osakseen enimmäkseen moitteita: sitä arvioitiin tehottomaksi, asiattomuuksia sallivaksi ja jopa puolueelliseksi. Anonyymien keskustelumahdollisuuden nähtiin mahdollistavan asiattoman kirjoittelun ja keskustelualueilla häiriköinnin. Toisaalta vastaajissa oli myös niitä keskustelijoita, jotka kiittelivät Suomi24:n olevan niitä viimeisiä vapaan mielipiteen ilmaisun paikkoja, joissa asioita ei tarvitse esittää omilla kasvoilla tai rekisteröityyn nimimerkkiin kiinnittyen. Tätä mahdollisuutta arvostivat paitsi sananvapautta puolustavat keskustelijat, myös ne vastaajat, jotka tunnustivat tulevaisuudelle trolleraamaan ja provosoimaan muita keskustelijoita. Trollaaminen myös kyseenalaistaa foorumin valtarakenteita, sivuston ohjeita sekä käyttäjien kesken syntyneitä kirjoittamattomia sääntöjä siitä, mikä keskusteluissa on sopivaa.

Toimintamahdollisuuksiksi häiriköintiä vastaan avovastauksissa nousivat esiin sietokyvyn kasvattaminen tai foorumilta poistuminen. Vain muutama mainitsi yrittäneensä vaikuttaa keskustelun kulkuun faktoja korjaamalla tai ilmiantamalla häiritsevät viestit. Toisaalta avokysymysten muoto ei myöskään ollut omiaan houkuttelemaan esiin käyttäjien omaa toimintaa koskevaa puhetta. Kiinnostava jatkotutkimuksen aihe olisikin selvittää, millaista osallisuutta käyttäjät kokevat foorumin keskustelukulttuurin muotoutumiseen. Tässä analyysissä tällaiseksi osallisuudeksi nousi esiin lähinnä kokemus yhteisön jäsenyydestä; kokemusten jakaminen, toisten auttaminen ja avunsaanti.

Kiitokset

Työryhmä Kari Saari, Juho Saari, Krista Lagus ja Minna Ruckenstein Citizen Mindscapes -tutkimuskonsortioista suunnittelivat käyttäjäkyselyn. Sen toteutti ja dokumentoi Kari Saari. Artikkelikäsitteilyyn sain työtä eteenpäin vieviä kommentteja Juho Saarelta ja Minna Ruckensteinilta Citizen Mindscapes -konsortioista, Eliisa Vainikalta ja Seija Ridelliltä Tampereen yliopiston Viestintätieteiden tiedekunnasta sekä Media & viestintä -lehden anonyymeilta vertaisarvioijilta.

Viitteet

- 1 Citizen Mindscapes on Suomen Akatemian rahoittama tutkimushanke, joka tutkii Suomiz4-keskusteluaineiston avulla sosiaalisen median keskustelukulttuuria, kehittää tilastollisia ja kieliteknologisia menetelmiä sekä visuaalisia työkaluja. Hankkeessa selvitetään, minkälaisia vuorovaikutuksen lajeja Suomiz4-aineistosta löytyy, miten kiihkeät keskustelut muuntuvat poliittisiksi liikkeiksi ja miten keskusteluista voitaisiin tunnistaa tunnealoja. Hankkeen blogi: <http://blogs.helsinki.fi/citizenmindscapes/>.
- 2 Merkittävä osa Suomiz4-foorumien kävijöistä tulee keskusteluihin Google-hakujen kautta. Palvelun satunnaiset selaajat lukevat vain muutaman keskustelun, kun taas aktiiviset keskustelijat viettävät foorumilla aikaansa päivittäin. (Lagus ym. 2016, 9.)
- 3 Koodausrungossa oli kaikkiaan 24 aineistoluokkaa, jotka sisälsivät muun muassa käyttäjien näkemyksiä keskusteluaiheista, foorumin yhteisöllisistä piirteistä, vertaistuesta, keskusteluihin osallistumisen motivaatioista sekä Suomiz4:n vertailua muihin medioihin niin sosiaalisen median kuin journalisminkin kentällä.
- 4 Suomiz4-palvelu kuvaa itseään Suomen suurimmaksi verkkoyhteisöksi ja kaikille avoimeksi, maksuttomaksi kanavaksi keskusteluun ja mielipiteiden vaihtoon. Suomiz4:n omistaa ja sitä ylläpitää Aller. Keskusteluiden lisäksi foorumilla on myös muita palveluita: Treffit, Alennuskoodit, Matkat, Posti ja Chat.
- 5 Debunkkauksella tarkoitetaan toisen keskustelijan väitteiden osoittamista epätosiksi.
- 6 Suomiz4-keskustelujen luotsijärjestelmä on sittemmin poistunut käytöstä. Keskusteluja moderoidaan palkattujen moderaattoreiden sekä tekoälyn voimin. Konemoderointi otettiin käyttöön vuonna 2017, mutta sitä pilotoitiin jo vuoden 2016 puolella, myös käyttäjäkyselyn aikaan (Aller 2017). Tekoälyn ”harjoittelujakso” saattaakin heijastua joissakin moderointia käsittelevissä avovastauksissa, esimerkiksi moderaattoreiden tekemisten kummasteluna.

Kirjallisuus

- Aller (14.2.2017). Aller pilotoi tekoälyn käyttöä Suomi 24:n moderoinnissa. Saatavilla: <https://www.aller.fi/aller-pilotoi-tekoalyn-kayttoa-suomi24n-moderoinnissa/> (Luettu 12.2.2018).
- Arpo, Robert (2005). *Internetin keskustelukulttuurit. Tutkimus internet-keskusteluryhmien viesteissä rakentuvista puhetavoista, tulkintoista ja tulkinnan kehyksistä kommunikaatioyhteiskunnassa*. Väitöskirja. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja no 39. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Baym, Nancy K. (2010). *Personal Connections in the Digital Age*. Cambridge: Polity Press.
- Freelon, Deen (2015). Discourse architecture, ideology, and democratic norms in online political discussion. *New Media & Society* 17:5, 772–791. <https://doi.org/10.1177/1461444813513259>
- Fuller, Glen; McCrea, Christian & Wilson, Jason (2013). Troll theory? *The Fibreculture Journal* 22(2013) 1-14. Saatavilla: <http://twentytwo.fibreculturejournal.org/> (Luettu 23.1.2018).
- Graham, Todd & Harju, Auli (2011). Reality TV as a trigger of everyday political talk in the net-based public sphere. *European Journal of Communication* 26:1, 18–32. <https://doi.org/10.1177/0267323110394858>
- Graham, Todd; Jackson, Daniel & Wright, Scott (2016). ‘We need to get together and make ourselves heard’: everyday online spaces as incubators of political action. *Information, Communication & Society* 19:10, 1373–1389. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2015.1094113>
- Haara, Paula; Hiltunen, Ilmari & Vainikka, Eliisa (2017). Trolleamisen kulttuurin logiikka. *Media & viestintä* 40:1–2, 107–111.
- Hall, Stuart (2003). Kulttuuri, paikka, identiteetti. Teoksessa: Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.) *Eri-laisuus*. Tampere: Vastapaino. [Alkuteos: Hall, Stuart (1995). *New cultures for the old*. Teoksessa: Massey, Doreen & Jess, Pat (toim.) (1995). *A Place in the World*. Milton Keynes: The Open University.] Suom. Juha Koivisto, 85–128.
- Hine, Christine (2015). *Ethnography for the Internet: Embedded, Embodied and Everyday*. Lontoo: Bloomsbury Academic.
- Hirschkind, Charles; de Abreu, Maria José A. & Caduff, Carlo (2017). New media, new publics? An introduction to supplement 15. *Current Anthropology* Vol.15 Supplement 15, 3–12. <https://doi.org/10.1086/688903>
- Jenkins, Henry (2006). *Convergence Culture. Where Old and New Media Collide*. New York: Polity Press.

- Johansson, Sofia (2011). Connection or disconnection? Two generations in Sweden discuss online sociality. Teoksessa: Feilitzen, Cecilia von & Petrov, Peter (toim.) *Use and Views of Media in Sweden @ Russia: A Contemporary Study in St. Petersburg @ Stockholm*. Mediastudier vid Södertörns högskola; Journal number 2011:1, Huddinge: Södertörns högskola, 271–296.
- Kangaspunta, Veera (2016). Talvivaara ja kommentteissa keskustelevat julkiset. *Media @ viestintä* 39:1, 24–54. <https://doi.org/10.23983/mv.61438>
- Kozinets, Robert V. (2015). *Netnography: Redefined*. 2nd edition. Lontoo: Sage.
- Lagus, Krista; Pantzar, Mika & Ruckenstein, Minna (2015). Keskustelun tunneallot - Suomi24-hanke. *Tieteessä tapahtuu* 6/2015, 39–41.
- Lagus, Krista; Pantzar, Mika; Ruckenstein, Minna & Ylisiurua, Marjoriikka (2016). *SUOMI24 – Muodonantaa aineistolle*. Kuluttajatutkimuskeskus, Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 2016:10. Helsinki: Helsingin yliopisto. Saatavilla: http://blogs.helsinki.fi/citizenmindscapes/files/2016/05/257383_HY_VALT_suomi24_muodonantaa_aineistolle.pdf (Luettu 29.8.2017).
- Lehtisalo, Anneli (2011). "Tänne kaikki nyt moi." *Tyttöjenlehdet kohtaamisen ja vuorovaikutuksen tiloina*. Tampere: Journalismimin, viestinnän ja median tutkimuskeskus Comet.
- Malinen, Sanna (2015). Understanding user participation in online communities: A systematic literature review of empirical studies. *Computers in Human Behavior* 46(2015), 228–238. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.01.004>
- Massanari, Adrienne L. (2015). *Participatory Culture, Community, and Play. Learning from Reddit*. New York: Peter Lang. <https://doi.org/10.3726/978-1-4539-1501-1>
- Matikainen, Janne (2008). Sosiaalinen media - millaista sosiaalisuutta? *Tiedotustutkimus* 31:4, 24–41. <https://doi.org/10.23983/mv.63013>
- McCluskey, Michael & Hmielowski, Jay (2011). Opinion expression during social conflict: Comparing online reader comments and letters to the editor. *Journalism* 13:3, 303–319. <https://doi.org/10.1177/1464884911421696>
- Mikal, Jude P.; Rice, Ronald E.; Kent, Robert G. & Uchino, Bert N. (2014). Common voice: analysis of content convergence on a website characterized by group identification and social attraction. *Computers in Human Behavior* 35(2014), 506–515. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.02.036>
- Milner, Ryan M. (2013). Hacking the social: internet memes, identity antagonism, and the logic of lulz. *The Fibreculture Journal* 22(2013), 61–91. Saatavilla: <http://twentytwo.fibreculturejournal.org/fcj-156-hacking-the-social-internet-memes-identity-antagonism-and-the-logic-of-lulz/> (Luettu 23.1.2018).
- Nikunen, Kaarina (2010). Rakastamisen vaikeudesta: Internet, maahanmuuttokeskustelu ja tunteet. *Media @ viestintä* 33:4, 7–26. <https://doi.org/10.23983/mv.62919>
- Nikunen, Kaarina & Pantti Mervi (2017). Affektiivinen julkisuus, moraaliset tunteet ja tahmaiset kuvat: Tapaus Ku Klux Klan. Teoksessa: Maasilta, Mari & Nikunen, Kaarina (toim.) *Pakolaisuus, tunteet ja media*. Tampere: Vastapaino, 71–91.
- Noppari, Elina (2013). Toimittajat kohtaavat (kriittisen) nettikansan. Teoksessa: Vainikka, Eliisa; Noppari, Elina; Heinonen, Ari & Huhtamäki, Jukka. *Twitteriä ja uutispäivittelyä – toimittajana sosiaalisessa mediassa*. Tampereen yliopisto: Journalismimin, viestinnän ja median tutkimuskeskus Comet, 66–97.
- Paasonen, Susanna (2014). Juhannustanssien nopea roihu ja Facebook-keskustelun tunneintensiteetit. *Media @ viestintä* 37:4, 22–39. <https://doi.org/10.23983/mv.62836>
- Papacharissi, Zizi (2004). Democracy online: civility, politeness, and the democratic potential of online political discussion groups. *New Media @ Society* 6:2, 259–283. <https://doi.org/10.1177/1461444804041444>
- Pariser, Eli (2011). *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You*. New York, NY: The Penguin Press.
- Phillips, Whitney (2015). *This Is Why We Can't Have Nice Things. Mapping the Relationship between Online Trolling and Mainstream Culture*. Cambridge: MIT Press.
- Pink, Sarah; Ruckenstein, Minna; Willim, Robert & Duque, Melisa (2018). Broken data: Conceptualising data in an emerging world. *Big Data @ Society* 5:1, 1–13. <https://doi.org/10.1177/2053951717753228>
- Pratt, Mary Louise (2008 [1992]). *Imperial Eyes. Travel Writing and Transculturation*. 2nd edition. Lontoo: Routledge.
- Pöytäri, Reeta; Haara, Paula & Raittila, Pentti (2013). *Vihapuhe sananvapautta kaventamassa*. Tampere: Tampere University Press.

- Reader, Bill (2012). Free press vs. free speech? The rhetoric of “civility” in regard to anonymous online comments. *Journalism and Mass Communication Quarterly* 89:3, 495–513. <https://doi.org/10.1177/1077699012447923>
- Renninger, Bryce J. (2015). “Where I can be myself... where I can speak my mind”: Networked counterpublics in a polymedia environment. *New Media & Society* 17:9, 1513–1529. <https://doi.org/10.1177/1461444814530095>
- Rheingold, Howard (1993). *The Virtual Community*. Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company.
- Rheingold, Howard (2008 [1987]). Virtual communities – exchanging ideas through computer bulletin boards. *Journal of Virtual Worlds Research* 1:1. (Aiemmin julkaistu: Whole Earth Review, winter 1987.) Saatavilla: <https://journals.tdl.org/jvwr/index.php/jvwr/article/view/293/247> (Luettu 25.8.2017).
- Ridell, Seija; Kymäläinen Päivi & Nyysönen, Timo (2009). Julkinen tila tänään – kuhinaa lomittuvilla rajapinnoilla. Teoksessa: Ridell, Seija; Kymäläinen Päivi & Nyysönen, Timo: *Julkisen tilan poetiikkaa ja politiikkaa. Tieteidenvälisiä otteita vallasta kaupunki-, media ja virtuaaliloissa*. Tampere: Tampere University Press, 7–38.
- Ridell, Seija (2011). *Elämää Facebookin ihmemaassa. Sosiaalinen verkostovivusto käyttäjiensä kokemana*. Tampereen yliopisto, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö CMT: Tampereen yliopistopaino.
- Rowe, Ian (2015). Civility 2.0: a comparative analysis of incivility in online political discussion. *Information, Communication & Society* 18:2, 121–138. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2014.940365>
- Seppänen, Janne & Väliaverronen, Esa (2013). *Mediayhteiskunta*. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- Sobkowitz, Pawel & Sobkowitz, Antoni (2012). Two-year study of emotion and communication patterns in a highly polarized political discussion forum. *Social Science Computer Review* 30:4, 448–469. <https://doi.org/10.1177/0894439312436512>
- Sunstein, Cass R. (2001). *Republic.com*. Princeton & Oxford: Princeton University Press.
- Suominen, Jaakko (2013). Lopuksi – sosiaalisen median nousut ja tuhot. Teoksessa: Suominen, Jaakko; Saarikoski, Petri; Turtiainen, Riikka & Östman, Sari (toim.) *Sosiaalisen median lyhyt historia*. Helsinki: Gaudeamus, 287–293.
- Svensson, Jakob (2015). Participation as a pastime: Political discussion in a queer community online. *Javnost - The Public* 22:3, 283–297. <https://doi.org/10.1080/13183222.2015.1060014>
- Vainikka, Eliisa (tulossa). The anti-social network: Life politics in online conversation of the socially withdrawn.

JULKAISU VI

**Anonyymien keskustelupalstojen julkisuus: Marginaaliin jääneiden
vertaistukea ja yhteiskuntakritiikkiä**

Eliisa Vainikka & Auli Harju

Media & viestintä 42 (2): 99–121.
<https://doi.org/10.23983/mv.83374>

**Julkaisu on lisensoitu Creative Commons Nimellä 4.0
International License CC-BY-NC**

Artikkeli

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Anonyymien keskustelupalstojen julkisuus

Marginaaliin jääneiden vertaistukea ja yhteiskuntakritiikkiä

Artikkelissa tarkastellaan anonyymien verkkokeskustelujen luonnetta julkisuuteen liittyvien teoreettisten näkökulmien kautta. Pohdinnan tukena käytetään empiiristä aineistoa kahdelta verkkokeskustelufoorumilta: Suomi24-keskustelufoorumin käyttäjille tehtyä kyselyä ja Ylilauta-kuvalaudan keskusteluja. Tarkastelluille foorumeille yhteistä on varsin suuri anonyymi käyttäjäkunta sekä suhteellisen vapaa, jopa tylykin keskustelukulttuuri. Molemmilta foorumeilta on löydettävissä yhteiskunnallisesta keskustelusta marginalisoitunutta käyttäjäjoukkoa. Artikkelissa pyritään sekä empiirisesti että teoreettisesti tuomaan esiin näiden keskustelufoorumien tarjoamaa vertaistukea ja yhteiskuntakritiikkiä. Vertaisuudelle pohjaavan keskustelun, vertaistuen eri ulottuvuuksien ja keskusteluissa koetun samanmielisyyden kautta foorumeilla avautuu mahdollisuus yhteiskunnallisesti merkittävien asioiden puimiseen myös niille, jotka eivät valtajulkisuudessa tunne saavansa ääntään kuuluviin. Toisaalta samanmielisten yhteisön löytäminen voi myös rakentaa epäluuloa, polarisoitumista ja yhteiskunnallista vastakkainasettelua. Tätä yhteiskunnallisiin ilmiöihin kytkeytyvää yksityisten asioiden julkista, mutta anonyyminä tapahtuvaa käsittelyä tarkastelemme intiimin kansalaisuuden ja vastajulkisuuden käsitteiden avulla. Intiimi kansalaisuus ja vastajulkisuus tulevat aineistossamme näkyviksi tunnetoiston, vertaisuuden ilmausten ja vastapuheen kautta.

AVAINSANAT: Verkkokeskustelu, verkkoyhteisöt, julkisuus, vertaistuki, vastajulkisuus

Keskustelupalstat ovat pisimpään olemassa olleita verkkososiaalisuuden muotoja. Foorumeilla keskustelut kävivät vilkkaina jo 2000-luvun alkuvuosina myös Suomessa (esim. Suominen 2013a, 41; Laukkanen 2007; Arpo 2005). Keskustelufoorumeita on tarkasteltu yhteisöinä, joissa ihmiset kysyvät neuvoa ja jakavat kokemuksiaan toisiaan tukien tai keskustelevat ajankohtaisista yhteiskunnallisista aiheista (Rheingold 2000; Wellman & Gulia 1999; Kendall 2002; Lehtisalo 2011; Mas-

sanari 2015). Jo 2000-luvun alkupuolella verkkokeskusteluihin liittyviä hankalia kysymyksiä ovat olleet nimettömänä huutelu, provosointi, häiriköinti sekä keskustelun heikko taso (Suominen 2013a, 45–46). Vaikka erilaisia sosiaalisen median kanavia on syntynyt valtava määrä, ovat foorumit säilyneet vilkkaina kansalaiskeskustelun ja ajatustenvaihdon paikkoina. Monista suosituista keskustelufoorumeista on tullut suorastaan instituutioita. Tässä artikkelissa esiintyvä Suomi24 on esimerkiksi lähes kaksikymmentä vuotta toiminut, hyvin laajasti tunnettu palvelu¹. Googlen hakukone tuo Suomi24:n keskusteluja helposti niidenkin näytöille, jotka eivät säännöllisesti palvelun keskustelualueita seuraa (ks. Lagus ym. 2016). Toinen tutkimuskohteemme, Ylilauta-kuvafoorumi, on erityisesti nuorten miesten käyttämä foorumi (Ebrand 2016), joka oman ilmoituksensa mukaan tavoittaa jopa miljoona suomalaista joka kuukausi.² Vuonna 2011 perustettu Ylilauta on tunnettu erityisesti hyvän maun rajoja rikkovasta keskustelukulttuuristaan.

Tarkastelemme tässä artikkelissa anonyymejä verkkofoorumeita sellaisen julkisen keskustelun tiloina, johon osallistuvien ääni ei helposti nouse kuuluviin muualla. Foorumeiden käyttäjille verkon keskustelut merkitsevät mahdollisuutta löytää samanhenkisiä ihmisiä ja käydä keskustelua vertaisten kanssa omaa elämää koskevista ongelmista, jotka muualla voivat aiheuttaa leimautumista. Vaikka keskustelun lähtökohtana ovat arjen yksityiset kokemukset, liittyy niihin usein laajempia yhteiskunnallisia kytköksiä. (Highfield 2016, 153; Graham & Harju 2011, 19–20.) Katsomme verkkokeskusteluja kahdesta suunnasta: analysoimme keskustelujen sisältöjä ja käyttäjien kokemuksia. On syytä huomauttaa, ettemme tarkastele tässä sosiaalisen median alustoilla tapahtuvia keskusteluja, vaan nimenomaan keskustelufoorumeilla nimettömästi käytäviä keskusteluja. Tekemämme johtopäätökset eivät siis ole yleistettävissä kaikkiin verkkokeskusteluihin, vaan ne kuvaavat ensisijaisesti näissä tutkimissamme tiloissa tapahtuvaa vuorovaikutusta. Tutkimuskohteinamme ovat Ylilaudan Hikikomero-aihealueen keskustelut ja Suomi24-keskustelut, joista jälkimmäisiä analysoimme käyttäjille tehdyn kyselyn pohjalta.

Pohdimme tässä artikkelissa, mikä on yksityisistä kokemuksista kumpuavien keskustelujen yhteiskunnallinen ulottuvuus. Molemmat aineistot on kerätty erillisiä tutkimushankkeita varten, ja valitsemamme rajaus tuo siten käsittelyyn vain osan laajoista aineistoista. Pyrimme aineistojen perusteella vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin.

- Millaisia julkisen keskustelun areenoita anonyymisti käytettävät keskustelufoorumit ovat?
- Millaista vastajulkisuutta verkon anonyymit keskustelut tuottavat?
- Miten tutkittujen foorumien keskusteluissa konkretisoituvat vertaistuki ja kokemusten jakaminen?
- Miten näillä foorumeilla näkyvät yhteiskunnallisen vastatiedon syntyminen, yhteiskuntakritiikki ja edustukselliseen politiikkaan pettyneiden ihmisten voimaantuminen?

Anonyymin verkkokeskustelun intiimistä olemuksesta

Verkon keskusteluissa ”tunneintensiteetit roihahtavat” helposti (Paasonen 2014, 4; Paasonen 2017, 43) ja keskustelut voivat kiinnittää yksilöitä tunnekokemuksille rakentuviin yhteisöihin ja ideologioihin. Kuten Anu Koivunen (2008, 19) toteaa: ”Toimintana, suhteina ja kommunikaationa tunteet eivät vain ole, vaan tekevät”. Verkossa tunteet voivat kiihdyttää sekä aggressiivisia ja vihamielisiä yhteisöjä (Nikunen 2015, 27) että hyväntahtoista yhteisöllisyyttä. Verkkoyhteisöistä puhuttaessa on yleensä korostettu niiden virtuaalisuutta, jäsenten aktiivista osallistumista ja yhteisöjen muodostumista jaettujen kiinnostuksenkohteiden perusteella (esim. Rheingold 2000, 17–26; Baym 2010, 102; Malinen 2015, 231). Nimettöminä käytetyissä verkkoyhteisöissä kirjoittajien sidonnaisuudet muihin heidän identiteettiään määrittäviin yhteisöihin eivät tule näkyviksi. Yhteisöllisyys olisikin ymmärrettävä moninaisina ja päällekkäisinä ryhmiin samaistumisen tapoina (Brint 2001, 19–20).

Keskustelupalstat ja virtuaaliset maailmat voivat olla ”liminaalisia”, todellisuuden ja fantasian välimaastossa olevia tiloja, joissa on mahdollista kokeilla erilaisia identiteettejä ja mielipiteitä (Turkle 2011, 213–214; Lehtisalo 2011, 84–85). Verkkoviestintää käsittelevissä tutkimuksissa anonymiteettiä on tarkasteltu monissa eri muodoissa, useilla teknologisilla alustoilla ja monia erilaisia tutkimusmenetelmiä käyttäen (Scott ym. 2011, 321). Anonyymit keskustelut mahdollistavat näkemysten laajemman kirjon ja anonyymiin keskusteluun osallistuu varmemmin esimerkiksi vähemmistöjen edustajia kuin omalla nimellä käytyihin keskusteluihin (Reader 2012, 498; McCluskey & Hmielowski 2011, 307). Anonymiteetti voi siis lisätä marginalisoitujen ryhmien osallistumista keskusteluun (Scott ym. 2011, 322, 326). Anonyymeissa verkkokeskusteluissa on ristiriitaisesti samaan aikaan sekä vilpitöntä henkilökohtaista osallistumista että etäistä sivustaseuraajuutta (Auerbach 2012). Viestimisen anonyymiys mahdollistaa samankin keskustelun aikana näiden kahden aseman vaihtelemisen.

Viime vuosina on usein kiistelty siitä, tekisikö nimimerkeistä ja nimettömistä profileista luopuminen internetistä paremman. Verkkotiloissa anonymiteetin jatkumolle mahtuu monenlaisia käytäntöjä nimettömyydestä nimimerkkeihin ja ”omalla nimellä” esiintymiseen. (Van der Nagel & Frith 2015; Scott ym. 2011.) Anonymiteetin taakse voi sekä piiloutua että suojautua. Nimettömänä käydyt keskustelut voivat törmäyttää toisiinsa hyvin erilaisista lähtökohdista ja ideologisista asemista tulevia ihmisiä. Esimerkiksi nuorten suosimilla anonyymeillä kuvalautafoorumeilla, kuten Ylilaudalla, samoihin keskusteluihin voi osallistua sekä huippuyliopistojen opiskelijoita että työttömänä ja köyhyydessä eläviä nuoria aikuisia. Ylilaudan tai Suomi24:n kaltaiset nimettömänä käytetyt foorumit voivat tarjota vaihtoehdon niille, jotka eivät halua osallistua sosiaalisen median minäbrändäämiseen tai heittäytyä julkisiin keskusteluihin sosiaalisen median yhteisöpalveluissa. Keskustelufoorumeilla anonymiteetti tai nimimerkin käyttö mahdollistavat intiimeistä asioista keskustelun ja niiden politisoinnin tai esipoliittisen³ pohdinnan ilman että se vaikuttaa julkiseen kuvaan itsestä. Tällöin henkilökohtaisista ongelmista, kuten vaikkapa sosiaalisten tilanteiden pelosta, voidaan keskustella julkisesti.

Julkisia verkkokeskusteluja voidaan tulkita myös intiimin kansalaisuuden toteuttamisen tiloina. Ken Plummer (2003, 14) käyttää intiimin kansalaisuuden käsitettä sellaisista julkisista keskusteluista, joissa tuodaan esiin ja neuvotellaan henkilökohtaisen elämän huolia, elämäntapavalintoja ja yleisempiä kysymyksiä siitä, miten elämää tulisi elää. Plummer pitää intiimin kansalaisuuden avoimena käsitteenä, jonka kautta on mahdollista tunnustella jälkimodernin yhteiskunnan elämäntapoja ja erityisesti sitä, miten ”intiimeistä ongelmista” puhutaan julkisesti. Hän nostaa esimerkeiksi kysymyksiä, kuten ”Miten elää omana itsenään ja rakentaa omaa identiteettiä?”, ”Miten elää yhdessä muiden kanssa?”, ”Miten toteuttaa omaa seksuaalisuuttaan ja elää vastuullisesti seksuaalisena olentona?” (Plummer 2003, 13). Perinteinen käsitys kansalaisuudesta liittyy erilaisiin kansalaisen oikeuksiin ja velvollisuuksiin ja se yhdistetään usein politiikkaan osallistumiseen (esim. Sujon 2010, 35–39). Poliittinen kansalaisuus on kuitenkin yhä enemmän alettu ymmärtää myös henkilökohtaisista aiheista kumpuavana, jolloin kansalaisuus laajentuu muodollisista oikeuksista ja velvollisuuksista koskemaan esimerkiksi intiimin kansalaisuuden (Plummer 2003, 49–65) tai kulttuurisen kansalaisuuden piiriin kuuluvia ilmiöitä (Hermes 2006, 28–29, 32). Intiimisanalla viitataan sisimpiin ajatuksiin ja tunteisiin, ja se liittyy myös suhteisiin, joita meillä on toisiin ihmisiin, ystäviin, kumppaneihin ja perheeseen sekä omaan kehoon, omiin tunteisiin ja identiteettiin (Plummer 2003, 12–13). Ylilaudan kaltaiset nimettömästi käytetyt foorumit avaavatkin kanavan esimerkiksi poikien ja nuorten miesten tunnepuheelle (Vainikka 2019).

Anonymit verkkokeskustelut vastajulkisuuksina

Puhetta poliittisista, ja erityisesti elämänpoliittisista kysymyksistä (Giddens 1991, 214–215, 226) käydään myös päällisin puolin epäpoliittisissa tiloissa, kuten keskustelufoorumeilla (esim. Renninger 2015; Svensson 2015; Graham 2008). Esimerkiksi työttömyysturvan aktiivimalli tai syntyvyyden lasku ovat sekä politiikkaan että julkiseen keskusteluun liittyviä ajankohtaisia aiheita, jotka herättävät kansalaiskeskustelua verkossa. Ymmärrämme poliittisen kansalaiskeskustelun tässä artikkelissa samoin kuin Peter Dahlgren (2013, 19–20), eli osallistumisena ja mielipiteiden esittämisenä sellaisessa julkisuudessa, jonka siteet varsinaiseen päätöksentekoon voivat olla heikkoja. Dahlgren toteaa, että rajanveto poliittiseen ja ei-poliittiseen julkisuuteen osallistumisen välillä on monesti vaikeaa. Muun muassa Nancy Fraser (2009[1992]) ja Michael Warner (2002) ovat esittäneet ajatuksia vallattomien vastajulkisuuksista, jotka ovat olemassa valtajulkisuuden rinnalla ja haastavat sitä. Näissä teorioissa julkisuus ymmärretään areenana, jossa kansalaiset pohtivat keskustellen yhteisiä asioita, erillään valtiosta, ja myös valtiota arvostellen. Foorumeilla puidut aiheet voivat toki liikkua yksityisen piiristä ja arjen kokemusten läpi katselluista elämänpoliittisista kysymyksistä aina kansallisesti tai globaalisti merkittäviin kysymyksiin asti, mutta anonyymeilla verkkofoorumeilla eivät yhteiskunnalliset vaikuttajat ole näkyvästi äänessä eivätkä verkkofoorumeiden keskustelut näy journalistisessa julkisuudessa samassa

määrin kuin vaikkapa twiitit, joiden siteeraaminen on viime vuosina muodostunut valtamedian vakiintuneeksi käytännöksi.

Fraserin ajatus vastajulkisuuksista rakentuu hänen Jürgen Habermasin julkisuus-teoriaan (2004[1990]) kohdistamalleen kritiikille. Hän puuttuu kritiikissään muun muassa yhden, kaikkien jakaman julkisuuden ihanteeseen sekä oletukseen yhdenvertaisuudesta eli siitä, että julkisuudessa keskustelevat voisivat jättää yhteiskunnallisen asemansa ja siihen liittyvät seikat syrjään, samoin kuin kaikki yksityisen piiriin kuuluvat asiat, ja käydä keskustelua vapaina kaikista intresseistä, yhteiseen hyvään pyrkien. Mediayleisöt, -sisällöt ja mediankäytön tavat ovat yhä enemmän pirstaloituneet (esim. Heikkilä ym. 2012, 91–97), mikä on johtanut myös uusien rinnakkaisten julkisuuksien muodostumiseen. Fraserin (2009[1992], 19–20) mukaan vastajulkisuudet ovat rinnakkaisia diskursiivisia areenoita, joilla alistteisessa asemassa olevat ryhmät voivat kehittää ja kierrättää vastadiskursseja ja tuottaa valtavirran keskustelulle vastakkaisia näkemyksiä esimerkiksi identiteeteistään, kiinnostuksenkohteistaan ja tarpeistaan. Usein vastajulkisuudet liitetään esimerkiksi rodullisiin (Steele 2018) tai seksuaalisuuteen liittyviin (Renninger 2015) vähemmistöihin. Amerikkalainen viestinnätutkija Robert Asen (2000, 427) puolestaan on huomauttanut, ettei vastajulkisuus välttämättä liity rodun, yhteiskuntaluokan tai seksuaalisuuden kaltaisiin identiteettikategorioihin, vaan vastajulkisuus voi muodostua millä tahansa yhteiskunnan kentällä (ks. myös Saarenmaa 2016, 270). Asen korostaa syrjässä olemisen kokemusta vastajulkisuudelle keskeisenä määreenä. Vastajulkisuuden voi siis muodostaa mikä tahansa ryhmä, joka asettuu vallitsevaa julkisuutta vastaan sekä on syrjässä valtajulkisuudesta. Esimerkiksi Laura Saarenmaan (2016, 267–270) tutkimuksen mukaan suomalaisissa 1940- ja 1950-lukujen miestenlehdissä muodostui vastajulkisuus suhteessa valtavirran mediajulkisuuteen. Näissä miestenlehdissä osallistuttiin poliittiseen keskusteluun ja puhuteltiin miehiä poliittisina kansalaisina (emt. 262).

Osa kansalaisista kokee, etteivät vakiintuneet poliittiset puolueet edusta heitä, jolloin he kääntyvät vaihtoehtoisten osallistumisen tapojen puoleen (Dahlgren & Alvarres 2013, 50–51). Siinä missä julkisuus aiemmin liitettiin ajatukseen järkipäisestä keskustelusta, julkinen keskustelu on nykyisin yhä useammin uusiin verkkojulkisuuksiin liittyvää poliittista ilmaisua, joka voi olla visuaalista, symbolista, affektiivista⁴ ja kokemusperäistä (emt., 51). Anonyymien verkkokeskustelujen julkisuus muodostuu ”vallattomien vastajulkisuudeksi” (Fraser 2009[1992]) kahdessa eri mielessä; toisaalta se on marginalisoitumiskokemuksen jakamisen paikka, mutta toisaalta ”vallaton” myös siinä mielessä, että keskustelu voi olla törkeää, provosoivaa tai poliittisesti epäkorrektia. Asiajulkisuuden vastapainoksi verkkokeskusteluissa syntyy asiaton julkisuus, jossa trollaaminen ja keskustelujen ajautuminen sivuraiteille tuottavat keskusteluun hälyä.

Digitaalinen teknologia ja sen mahdollistama viestintä yhtäältä tuovat ihmisiä yhteen, mutta toisaalta myös eristävät ihmisjoukkoja entistä syvemmin omiin potentiaalisiin. Puhutaan esimerkiksi polarisaatiosta ja sosiaalisen median kuplista (esim. Pariser 2011, 50, 60–66). Sosiaalisen median alustoilla viestiessään ihmiset helposti kuvittelevat yleisön, joka koostuu jollain tapaa tutuista, enimmäkseen ystävällisiksi

katsotuista, itsemme kaltaisista ihmisistä, kuten perheenjäsenistä ja ystävistä (Litt & Hargittai 2016, 8–9). Keskustelufoorumien kuviteltua yleisöä ei aina nähdä samalla tavalla myötämieliseksi, mutta verkkofoorumeillakin osallistujat tuovat esiin piirteitä itsestään, joiden kautta he löytävät yhteyden muihin, samanlaisista asioista kiinnostuneisiin ihmisiin (Chayko 2002, 18–19). Nimettömiin verkkokeskusteluihin osallistuessamme emme tuo esiin kaikkia identiteettimme puolia, vaan esitämme itsestämme aina jonkin reunan, kuin timantin yhden sivun. Tämän hyvinkin rajatun esiin tuodun asian kautta voidaan kuitenkin tulkita helposti samanhenkisyyttä, samanlaisuutta – tai yhtä lailla jyrkkää erilaisuutta – koska persoonan muut reunat eivät tule näkyviksi, eivätkä keskustelijan koko persoona tai elämäntapa tule esiin. Yleisö on siis verkossa ”kuviteltu” (imagined audience), mutta kuvitelluksi tulee myös kirjoittaja itse. (Litt & Hargittai 2016.)

Tutkimusaineistot

Pohdimme tässä artikkelissa verkon julkista keskustelua tarkastellen kahta suosittua keskustelufoorumia: sekä Suomi24 että Ylilauta ovat helposti saavutettavissa olevia verkkotiloja, kumpaankaan ei vaadita kirjautumista, ja kumpikin on kenen tahansa netinkäyttäjän saavutettavissa. Molemmissa käy satunnaisten selailijoiden lisäksi vakituisia kävijöitä ja kummankaan foorumin tunnelma ei ole vakava, vaan pikemminkin leikkisä. Suomi24-käyttäjäkyselyssä monet vastaajista esittivätkin verkkokeskustelujen seuraamisen motiiviksi nimenomaan ajan kuluttamisen ja viihtymisen (Harju 2018, 59–60). Suomi24-foorumi ja Ylilauta eivät yleisesti ole tunnettuja rakentavasta demokraattisesta keskustelusta, vaan molemmilla foorumeilla on vallalla keskustelukulttuuri, jossa asiattomuus, kärkevyys ja mauttomuus korostuvat (ks. Suominen 2013b, 287). Ylilaudalla häiritsevät käytännöt hyväksytään osana toimintaympäristön kulttuuria ja trollaaminen nähdään jopa leikkisään internetkulttuuriin liittyvänä vastakulttuurin resurssina (ks. esim. Phillips 2015, 16–20). Kiistelyllä on merkitystä paitsi keskustelun syntyiselle, myös sen ylläpitämiselle, koska polemiikkia herättäneet keskustelut yleensä jatkuvat pidempään. Suomi24:n käyttäjät tuntuvat kyselyn perusteella toisaalta väsyneen keskustelujen häiriköintiin, mutta silti monen vastaajan mielestä asiattomuudet kuuluvat verkkokeskustelun luonteeseen ja jokunen vastaaja myös kertoi tulevansa foorumille nimenomaan trollaamaan (Harju 2018, 68). Olisi yliampuvaa väittää, että Suomi24:n tai Ylilaudan käyttäjillä on voimakas yhteenkuuluvuuden tai yhteisöllisyyden tunne, tai että näiden foorumien käyttäjät vahvasti samaistuisivat toisiinsa. Tarkastelemamme foorumit edustavat ainakin osittain sellaista verkkokeskustelua, joka ei toimi rakentavan keskustelun tai sosiaalisen median yhteisöllisyyden ihanteiden hengessä.

Ensimmäinen tutkimusaineistomme koostuu Ylilaudan Hikikomero-alueen keskusteluista, joissa puidaan nimettömästi sosiaalisesti syrjäanvetäytyneiden, hikikomoreiksi identifioituvien ongelmia. Hikikomorilla tarkoitetaan ilmiötä, jossa useimmiten nuori ihminen vetäytyy syrjään yhteiskunnasta ja viettää suurimman osan ajasta

omaan huoneeseensa tai asuntoonsa sulkeutuneena välttämättä kontakteja muihin ihmisiin (Saito 2013, 18). Toisena aineistona on Suomi24-keskustelufoorumien käyttäjille tehty kysely, jossa käyttäjiä pyydettiin arvioimaan muun muassa omaa foorumin käyttöään, kokemuksia keskusteluista, sekä keskusteluiden herättämiä tunteita. Molemmat tutkimusaineistot (ks. taulukko 1) ovat syntyneet osana laajempaa tutkimushanketta.⁵ Tässä artikkelissa keskitymme tarkastelemaan verkkokeskusteluja sellaisena potentiaalisenä julkisena keskusteluna, joka voi voimaannuttaa ihmisiä, jotka eivät muualla saa ääntään kuuluviin. Aineistojen avulla pystymme tuomaan esiin paitsi anonyymin keskustelun piirteitä, myös sitä, millaiseksi käyttäjät keskustelun kokevat.

Taulukko 1. Tutkimusten aineistot.

	Ylilauta-aineisto	Suomi24-aineisto
Aineiston laji	Verkkokeskusteluaineisto, Ylilauta-foorumien Hikikomero-alue	Käyttäjäkysely
Keräysajankohta	16.5.2014	2.12.–15.12.2016
Aineiston määrä	300 keskusteluketjua	1395 vastaajaa
Analyysimenetelmä	Aineistolähtöinen temaattinen analyysi	Aineistolähtöinen sisällönerittely

Ylilaudan Hikikomero-alueen verkkokeskusteluaineisto koostuu 300 keskusteluketjun korpuksesta. Ylilaudan toimintalogiikkaan kuuluu, että viestit kirjoitetaan nimettömänä ja suositut keskustelut nousevat esiin hierarkiassa syrjäyttäen lopulta vanhempia keskusteluketjuja. Tutkimuksen aineistoa on tässä käsitelty julkisina keskusteluina, koska ne ovat olleet saatavilla verkossa vapaasti ilman kirjautumista. Keskusteluihin osallistuneiden yksityisyys on turvattu, koska keskustelut on käyty nimettömästi eivätkä nämä keskusteluketjut ole enää löydettävissä verkosta. Keskustelut on analysoitu aineistolähtöisesti ja temaattisesti, keskusteluista nousevien teemojen pohjalta syntyneisiin luokkiin⁶.

Suomi24 on yksi suosituimmista ja pitkäikäisimmistä keskustelupalstoista Suomessa. Foorumin käyttäjäkokemuksia analysoidaan tässä Citizen Mindscapes -hankkeessa (<https://blogs.helsinki.fi/citizenmindscapes/>) tehdyn käyttäjäkyselyn⁷ pohjalta. Käyttäjäkyselyyn vastasi lähes 1400 henkilöä. Heistä satunnaisiksi kävijöiksi itseään luonnehtineet 40 prosenttia vastaajista vastasi vain demografisiin kysymyksiin, muut saivat vastattavakseen laajemman kyselyn keskustelualueen käyttämisestä, keskustelukokemuksista ja keskusteluiden herättämistä tunnereaktioista. Laajempaan kyselyyn vastasi siten noin 800 käyttäjää. Käyttäjät vastasivat kyselyyn nimettömästi⁸. Kysely ei myöskään sisältänyt kysymyksiä, jotka olisivat yhdistäneet vastaajia verkosta löytyviin keskusteluketjuihin tai heidän käyttämiinsä nimimerkkeihin, minkä ansiosta kyselyyn vastanneet eivät ole etsittävässä tai tunnistettavissa Suomi24-keskusteluista.

Kyselylomakkeessa oli suljettujen kysymysten lisäksi kolme avointa kysymystä, jossa vastaaja pyydettiin kuvailemaan keskusteluissa heränneitä positiivisia ja negatiivisia tuntemuksiaan sekä pohtimaan, mitä heidän elämästään jäisi puuttumaan, jos Suomi24-keskusteluja ei olisi olemassa. Tässä artikkelissa analysoidaan avovastauksia, jotka luokiteltiin aineistolähtöisesti Atlas.ti-ohjelman avulla luodun koodausrungon pohjalta 24:ään eri luokkaan, jotka sisältävät muun muassa käyttäjien näkemyksiä keskusteluaiheista, foorumin yhteisöllisistä piirteistä, vertaistuesta, keskusteluihin osallistumisen motivaatioista sekä Suomi24:n vertailua muihin medioihin niin sosiaalisen median kuin journalisminkin kentällä. Artikkelin tutkimuskysymyksen vuoksi analyysin kohteeksi on valittu avokysymysten vastauksia koskien vertaistukea ja auttamista, koettua yhteisöllisyyttä sekä kansalaiskeskustelua ja yhteiskunnallista vaikuttamista.

Seuraavissa kappaleissa käsittelemme keskustelufoorumeilla syntyvää kokemusta vertaisten parissa olemisesta, jota rakentavat foorumeilla saatu vertaistuki ja tunne siitä, miten keskusteluissa saa vahvistusta omille ajatuksille sekä sitä, miten foorumit antavat tilan yhteiskuntakritiikin ja vastapuheen rakentumiselle. Käsitellyt teemat – vertaistuki, samanmielisyys ja yhteiskuntakritiikki – ovat aineistolähtöisiä. Lähdimme hakemaan laajoista Suomi24- ja Ylilauta-aineistoistamme sellaisia aihepiirejä, jotka esiintyisivät molemmissa aineistoissa, jolloin vertaistuki-teema nousi keskeisimpänä esiin. Myös samanmielisyys sekä vastaanpuhuminen ja yhteiskuntakritiikki osoittautuivat molemmissa aineistoissa näkyviksi teemoiksi.

Tunnetukea: tunnetoisto ja vertaistuki intiimin kansalaisuuden rakentajina

Ylilauta-foorumin Hikikomero-keskustelualue määrittelee itsensä masentuneiden ja sosiaalisesti syrjäänvetäytyneiden vertaistukipalstaksi. Siellä yhteiskunnasta sivuun jääneet tunnistavat toisia kaltaisiaan ja tuottavat yhteistä puhetapaa syrjässä olemisesta (ks. Asen 2000, 437–438). Nuorten syrjäytyminen on ollut jo pitkään huolenaiheena suomalaisessa julkisessa keskustelussa, ja elämäntilanteiden ja työolojen epävakautuminen tuottaa ongelmia erityisesti nuorille. Syrjäytyminen on monisyinen ilmiö, johon liittyy usein taloudellisia vaikeuksia sekä huono-osaisuuden kasautumista monella eri elämänalueella (Sandberg 2015, 144–146). Sosiaalinen syrjäänvetäytyminen taas voi liittyä moniin eri tekijöihin: vaikeuksiin sosiaalisessa kanssakäymisessä, mielenterveysongelmiin tai työttömyyteen. Kaikki hikikomoriksi identifioituvat eivät ole esimerkiksi taloudellisesti huono-osaisia, eivätkä kaikki foorumilla keskustelevat ole välttämättä syrjäytyneitä. Ylilaudan Hikikomero-keskustelualueella aikaa viettäviä yhdistää erityisesti yksinäisyyden kokemus ja vaikeudet sosiaalisissa suhteissa. Toisin sanoen keskusteluissa korostuu se intiimin kansalaisuuden puoli, jossa pohdiskellaan oman itsen suhdetta muihin ihmisiin, sosiaalisia suhteita – niiden puutetta tai niiden ongelmia – sekä muiden ihmisten kanssa toimeen tulemistä. Verkko keskustelun anonyymiyys luo turvaa, ja monelle Hikikomero-foorumilla käyväälle nimettömyys on tavoiteltava tila myös verkon ulkopuolella. Sitä etsitään esimerkiksi massaan sulautumalla

kaupungissa tai asioimalla ruokakaupassa mahdollisimman hiljaisina vuorokauden aikoina.

Nancy Baym (2010, 82–86) on määritellyt verkon vertaistuen muotoja seuraavasti: tiedollinen tuki (informational support), emotionaalinen tuki (emotional support) ja tuki identiteetille (esteem support), joista viimeinen liittyy tuettavan itsetunnon ja kompetenssin vahvistamiseen. Myös Ari Haasio (2015) on tutkinut Hikikomero-foorumilla tapahtuvaa vertaistukea ja foorumilla esiintyviä tiedontarpeita. Hikikomerossa vertaistuki on enimmäkseen ymmärrystä ja tunnetuen tarjoamista. Esimerkiksi masennuksesta ja muista mielenterveysongelmista keskustellaan paljon ja jaetaan kokemuksia siitä, millaista masennuksen kanssa eläminen on. Foorumilla on mahdollista kohdata muita, jotka kamppailevat samojen ongelmien kanssa, sekä jakaa kokemuksia yksinäisyydestä.

Olen lurkkaillut tätä lautaa lähinnä vertaistukimielessä. Minusta tuntuu ettei ole ketään kelle puhua tai vaihtaa ajatuksia. Olen kuitenkin tätä lukiessani huomannut että monet muutkin painiskelevat samojen asioiden kanssa. Yksinäisyys painaa tällä hetkellä päälle, en pääse lähtemään mihinkään ja ainoa asia mihin juuri pystyisin olisi virtuaalinen kanssakäyminen.

Vaikka Ylilauta on keskimäärin karu keskustelufoorumi, jossa on mahdollista törmätä esimerkiksi väkivaltaisiin kuviin tai loukkaavaan kielenkäyttöön, siellä kuitenkin on tarjolla vertaistukea Hikikomerossa, jota eräs käyttäjä kuvaa ”pieneksi saarekkeeksi, josta yritän löytää pientä yhteisöllisyyden tuntua”.

Samalla tavoin kuin Ylilaudalla, myös Suomiz4-keskusteluilla on maineensa foorumina, jossa asiattomuudet jyräävät alleen asialliset keskustelunaloitukset (ks. esim. Vaahensalo 2018). Suomiz4-käyttäjäkyselyn myönteisiä tunnereaktioita kuvaavissa avovastauksissa kuitenkin korostuivat keskustelufoorumilla saadut kokemukset yhteisöllisyydestä ja vertaistuesta. Vastauksista nousi esiin erityisesti kaksi vertaistuen muotoa, tiedollinen ja emotionaalinen tuki: Keskusteluista saatiin tietoa ja kohdatiin samanlaisessa elämäntilanteessa olevia tai samanlaisia asioita kokeneita ihmisiä, joiden kanssa oli mahdollista vertailla ja pohdiskella kokemuksia. Moni kuvaili myös, miten muiden auttamisesta tuli hyvä mieli. Keskusteluissa saatu myötätunto, kannustus ja se, että pystyi samaistumaan toisten kirjoittajien kokemuksiin, toivat iloa foorumin käyttäjille:

On ollut todella helpotus huomata, että monet ihmiset kokevat samoja tunteita kuin itse ja on päässyt jakamaan omia tunteitaan toisten kanssa. Olen saanut apua ja itse voinut auttaa toisia ihmisiä ihan arkipäivän jutuissa, jotka ovat omaa tai kanssakeskustelijan osaamisalaa.

Toisten auttaminen keskustelufoorumeilla voi tuoda auttajalle tunteen, että joku tarvitsee häntä ja että voi olla hyödyksi. Auttaminen voi olla myös keino saada muilta tunnustusta tai sen avulla voi nostaa omaa asemaansa foorumilla. (Baym 2010, 85–86.)

Verkkofoorumeilla kommunikointi kytkeytyy sosiaalisuuteen esimerkiksi auttamisen, tunteiden jakamisen tai kannustamisen kautta. Yksinäisyydestä kärsivälle verkossa kohdatut sosiaaliset tilanteet voivat olla hyvinkin merkittäviä.

Laura Savolainen (2018) kuvaa Suomi24-foorumien syömishäiriöaiheista vertaistukikeskustelua tunnetoiston käsitteen avulla: ”Vertaistukikeskustelun tarkoitus on tarjota hetkellinen helpotus – ottaa samanaikaisesti vastaan negatiivinen tunne ja osoittaa käyttäjälle, ettei hän ole ainoa, joka kärsii.” Samantyyppinen tunnetoisto on tavallista myös Hikikomero-keskustelualueella: useimmiten vertaistukea tarjotaan tunnistamalla toisen kokemus ja jakamalla oma samankaltainen tuntemus.

Samat filikset täälläkin. Eikä sillä tunnu olevan mitään väliä että meneekö muilla elämän osa-alueilla juuri sillä hetkellä hyvin vai huonosti. Kun paskafilis iskee, se iskee vaikka tili pullistelisi rahaa ja olisit juuri saanut kutsun leffaan.

Kokemusten jakamisen kylkiäisenä keskusteluihin ilmestyvä tunnetoisto on varsin näkyvää Suomi24-keskusteluketjuissa, koska keskustelupalstoille tullaan usein hakukoneiden kautta (Lagus ym. 2016, 9). Keskusteluketjut saattavat jatkua vuodesta toiseen ilman, että osallistujat enää varsinaisesti keskustelevat toistensa kanssa. Alkuperäiset keskustelijat ovat todennäköisesti jo jättäneet keskustelun, kun uusia kommentoijia vielä liittyy mukaan. Tunnetoisto voi myös tuottaa eräänlaisen noidankehän, jossa ratkaisuja vaikeisiin elämäntilanteisiin ei välttämättä löydy, vaan sen sijaan epä-mukavat tunnekokemukset toistuvat monotonisesti.

Tunnetoiston kautta tapahtuva vertaisten kohtaaminen on Plummerin (2003, 14) intiimin kansalaisuuden ytimessä. Ryhmään kuulumisen, osallistumisen, velvollisuuksien ja oikeuksien ympärille rakentuva käsitys kansalaisuudesta on Plummerin mukaan murtumassa, kun uusia erilaisia identiteettiryhmiä ilmestyy (emt. 65–66). Sosiaalisesti syrjäänvetäytyneet esimerkiksi eivät pyri osallistumaan yhteiseen sosiaaliseen elämään, vaan tukeutuvat omaan vastajulkisuuteensa verkossa. Plummerin mukaan pitäisikin tunnistaa ja tunnustaa monien erilaisten kansalaisuuksien olemassaolo huomioimalla normista poikkeavia perhemuotoja, erilaisia sukupuoli-identiteettejä ja ikäryhmiä. Hikikomeron keskustelutilassa syrjäänvetäytynyt voi tuoda elämänkokemuksensa julkisesti esiin ja saada tunnetoiston ja samankaltaisten tarinoiden kautta tunnetta kuulluksi tulemisesta sekä vahvistusta kuulumisesta joukkoon, jossa yhteinen kokemus jaetaan julkisesti. Nimenomaan tässä ilmenee Baymin (2010, 83–86) tarkoittama identiteettiä vahvistava tuki.

Samanmielisyyttä: samanmielisten löytäminen ja näkemysten vahvistuminen

Samanmielisyyden kokemus nousi esiin Suomi24-kyselyn avovastauksissa kahdella tapaa. Yhtäältä esiintyi kuvauksia edellä kuvatun vertaistuen tuottamasta samanmielisyydestä: Palstoilta löydettiin ihmisiä, jotka olivat kokeneet samanlaisia asioita ja tältä

pohjalta keskusteluun osallistujalle oli syntynyt tunne, että muilla keskustelijoilla on samankaltainen ajatusmaailma. Toisaalta kyselyn vastaajat olivat tulkinneet keskusteluissa esitetyistä mielipiteistä, että muilla kommentoijilla on samanlainen yhteiskunnallinen ajatusmaailma kuin heillä itsellään.

Samanmielisten kohtaaminen ja kokemusten jako yhdistää. Erityisesti työttömyyden ja taloudellisen huono-osaisuuden vertaistuki on ollut suureksi avuksi. Yhteiskunnallisten asioiden pohdinta yhdessä auttaa jaksamaan, samoin apu ja tuki sairauden ja eläkekysymysten koukeroissa.

Saan kirjoittaa juuri niin kuin ajattelen eikä tarvitse suvaitsevaisista välittää. Palstalla on paljon muitakin ei-suvaitsevaisia ja [se] luo yhteenkuuluvuutta.

Mary Chayko (2002, 25–29) esittää, että luomme yhteisiä maailmoja sen oletuksen pohjalta, että olemme muiden kanssa samanlaisia joissain suhteissa ja koemme asioita samalla tavoin. Tähän ei tarvita välttämättä kasvokkaista kohtaamista, vaan yhteys toisiin rakentuu vuorovaikutuksessa syntyneessä jaetussa ymmärryksessä asioista ja ilmiöistä. Tartumme niihin asioihin, jotka ilmentävät samanlaisuuttamme, ja jaamme yhteisiä kokemuksia. Samanmielisten ryhmille (communities of mind) on myös ominaista vetää raja oman ryhmän ja toisella tapaa ajattelevien välille. Kun yhteisen ajattelun maaperää ei toisen ryhmän kanssa löydy, näkemyksillä on taipumus polarisoitua, mikä onkin verkkokeskusteluissa hyvin tavallista.

Suomiz4-keskusteluihin näyttää syntyneen populistisille ajatuksille ja sivuutetuksi tulemisen tunteille pohjaava tunneyhteisö (Wetherell 2012, 7–8, 14). Kyselyn vastaajille oli palkitsevaa löytää keskusteluista niitä, joiden he tulkitsivat ajattelevan asioista samalla tavalla kuin he itse ja joiden kanssa he voivat kommentoida eri tavoin ajattelevia vastaan (ks. myös Pöyhtäri ym. 2013, 20). Poliittisen ja kulttuurisen eliitin kokeminen vastapuoleksi, heihin kohdistuva vihapuhe sekä maahanmuuton vastustaminen (ks. myös Nikunen & Pantti 2018, 79) nousivat myös näkyviin joissakin käyttäjäkyselyn avovastauksissa:

Sivustoilta löytyy maahanmuuttajien ja suvakkien touhuista samanmielisiä ihmisiä, jotka eivät hyväksy matujen loisimista veronmaksajien avoimeen piikkiin ja koetaan ne elintasosurffareiksi, jotka raukkamaisesti ovat jättäneet naiset, lapset ja vanhuksat sodan ja kurjuuden jalkoihin.

Hikikomerossa samanmielisyys syntyi esimerkiksi yhteisistä kiinnostuksenkohteista (anime, pelit), samanlaisen elämäntilanteesta (työttömyys, sosiaalinen syrjäytyminen) tai ääriajattelusta, kuten naisvihasta (Vainikka 2019).

Erilaisten sisä- ja ulkoryhmien muodostuminen on tyypillistä esimerkiksi monissa harrasteyhteisöissä. Adrienne Massanari (2015, 127–138) kuvaa Reddit-foorumin mieskeskeistä kulttuuria, jossa naiset ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat asetetaan foorumikeskusteluissa marginaaliin. Myös Ylilaudan Hikikomero-alueetta määrittävät nor-

matiiviset säännöt ja niiden kautta toteutuva jako sisä- ja ulkoryhmiin.⁹ Sääntöjen avulla pyritään pitämään keskustelualueen käyttäjäkunta hikikomoriksi identifioituvinä, mikä pyrkii sulkemaan osan käyttäjistä ulkopuolelle. Ylilaudan aineistosta löytyy useita keskusteluja, joissa nostetaan esiin Hikikomeron tiukka määritelmä ja kiistely siitä, kuka on ”oikea hikky”.

Mitä porukka mieltä tämän laudan ilmapiiristä? Itse siis elänyt ala-asteen loputtua hikyn elämää, ja suoraan sanottuna vituttaa, kuinka täältäkään ei tunnu saavan minkäänlaista vertaistukea, kun täälläkin on näitä puristeja, jotka eivät hyväksy hikiksi ellei ole elänyt hikkinä koko elämänsä. Itsellä siis ikää 20v, ja näillä näkymin elän hikkinä lopun elämäni, ja siihen ei paljon jotkin ala-asteen kadonneet kaverisuhteet vaikuta.

Koittakaa joskus keksiä joku muu aihe. Ymmärrän toki, että "me vs ne"-keskustelut ovat suosittuja mutta tilannetta voisi muuttaa. Keskitytään ennemmin siihen, mitä meillä on yhteistä kuin siihen millä tavalla eroamme toisistamme.

Toivoo Lurkkaajahikky.

Vertaistukiyhteisöjä käsittelevät tutkimukset ovat osoittaneet, että sisä- ja ulkoryhmien rakentuminen on tyypillistä erilaisissa vertaistukiyhteisöissä (esim. Smith 2015, 959–961, 193; Westerlund 2013, 42–43). Jonkinasteinen kiistely tuntuu myös kuuluvan keskustelufoorumien olemukseen, koska erimielisyys varmistaa keskustelujen jatkumisen pidempään (vrt. Svensson 2015, 294).

Vastanpuhumista: foorumien julkisuus tunteellisen yhteiskuntakritiikin paikkana

Tässä viimeisessä analyysiluvussa keskitymme koettujen yhteiskunnallisten epäkohden esiin tuomiseen tarkastelluilla foorumeilla. Vaikka keskustelijat tulevatkin foorumeille omista yksilöllisistä lähtökohdistaan, he yhdistyvät keskusteluiden ja niissä ilmaistujen tunnetilojen kautta affektiiviseksi yleisöksi, joka kokoaa ihmisiä verkossa hetkellisesti ja tunteella yhteisen aiheen ympärille (Papacharissi 2015, 125–126; ks. myös Nikunen & Pantti 2018, 77). Affektiivinen yleisö voi käsitellä samanaikaisesti kunkin osallistujan oman elämän aiheita sekä yhteiskunnallisia kysymyksiä. Tunteet voivat toimia kapasiteettina toiminnalle, käyttövoimana tai energiana, joka vauhdittaa verkottuneita julkisuuksia (Papacharissi 2015, 7) ja joka toimii yhdessä keskusteluissa ilmenevien diskurssien kanssa, esimerkiksi aiemmin käsitellyn tunnetiloiston kautta. Tunnereaktiot, jotka vauhdittavat verkkokeskusteluja, eivät välttämättä ole negatiivisia, vaan keskusteluissa voidaan esimerkiksi kannustaa ja tarjota tukea.

Tunne tai affekti ei ole perinteisessä mielessä poliittista, vaan tunteiden kautta voimaantuminen piilee rajatilassa olemisessa, hetkessä, jossa uusia poliittisia muodostelmia on syntymässä mutta joita ei ole artikuloitu vielä (vrt. Paasonen 2017, 42). Tunteet liittyvät voimautumiseen myös siten, että tunnekokemus voi olla voimakas sysäys

toimintaan (ks. Papacharissi 2015, 7, 113–114; Reunanen & Harju 2012, 25–26, 39–40). Tunnepitoinen yhteiskuntakritiikki siis kumpuaa affektiivisen yleisön parista. Tämä toiminnan potentiaali kytkeytyy myös Dahlgrenin (2005, 153, 158) ajatuksiin esipoliittisen toiminnan alueesta. Affektiiviset yleisöt rikkovat hallitsevaa poliittista puhe- tapaa esittämällä vaihtoehtoisia, vähän esillä olevia näkemyksiä (Papacharissi 2015, 130–131). Vaihtoehtoisten yhteiskunnallisten näkemysten esittäminen nousikin esiin molempien tässä artikkelissa tarkasteltujen foorumeiden tutkimusaineistossa.

Näiden kahden foorumin keskusteluissa muodostuva julkisuus ei ole selkeän identiteettikategorian tai ihmisjoukon ympärille rakentuva vastajulkisuus, kuten Fraserin (2009[1992], 12) vastajulkisuuskäsityksessä. Sen sijaan foorumeilla kokoontuu keskustelemaan moninaisista lähtökohdista tulevia ihmisiä, joita voi liittää yhteen esimerkiksi tunnetoiston käytäntö ja sitä kautta saatava samanmielisyyden kokemus. Robert Asen (2000, 427) korostaakin vastajulkisuuksien diskursiivista puolta ja toteaa, ettei vastajulkisuuksia tulisi tyypistää tiettyihin ihmisjoukkoihin, tiloihin tai aiheisiin. Hän esittää, että tutkijoiden tulisi etsiä vastajulkisuuksissa tapahtuvaa vastustusta osallistujien syrjään jäämisen kokemuksesta suhteessa laajempiin julkisuuksiin ja selvittää, miten tuota syrjässä olemista artikuloidaan diskursseissa, keskustelukäytännöissä ja -normeissa. Asen siis ymmärtää vastajulkisuudet pikemminkin moninaisina vastaanpuhumisen tapoina, joissa usein korostuu syrjässä oleminen ja marginaalinen asema. Seuraavaksi analysoimme aineistojemme vastapuhetta Asenin (2000) näkemyksiin nojaten.

Suomi24-käyttäjäkyselyn avovastausaineisto sisälsi kritiikkiä journalismia kohtaan: Vastaajat kokivat, että journalismin julkisuustilassa asioita käsitellään valikoidusti, tiettyjen tahojen äänellä, ja muut äänet vaiennetaan. Sen sijaan verkossa kaikki saavat äänensä helposti kuuluviin. Näin anonyymi nettikeskustelu saa vaihtoehtoisen julkisuuden luonteen. Näiden vastaajien mukaan Suomi24-keskustelualueilla on heidän kaipaamansa mahdollisuus tuoda mielipiteitä esiin ilman ”suvakkivierhellejä” tai ”punaviherhörhöjä”.

En tilaa suomalaisia lehtiä kuten Hesarin joka on suomenkielinen muttei suomenmiehen globalisaation edessä nöyristelevä tai Yle joka on valehtelijoiden peittelyklubi ja kopioi linjaansa ja jopa simppeleitä paikallisuutisia Ruotsista ja molemmat ovat punavihreän mafian (= usein heikostikoulutettuja stillereitä ja muita hölöttäjiä) äänitorvia. Suomi24[:stä] näkee samoin kuin MV-lehdestä että on olemassa toisenlainen maailma jossa ihmiset tekevät havaintoja eri tavalla kuin nämä pintapellet Ylessä ja Hesarissa (...)

Kyselyn perusteella ajankohtaiset poliittiset kysymykset -aihe oli yksi suosituimmista Suomi 24-keskusteluaiheista, sillä noin kolmasosa vastaajista oli lukenut tai osallistunut tämän aihepiirin keskusteluihin. Yhteiskunnalliset teemat, muun muassa maahanmuutto ja työttömyys, nousivat joissakin avovastauksissa esiin. Vastauksista löytyi verkkokeskustelun synnyttämiä yhteiskunnallisen osallisuuden kokemuksia. Esimerkiksi eräs kirjoittaja kuvaili seuraavasti, mitä hänen elämästään puuttuisi, jos Suomi24-foorumia ei olisi:

Monipuolisesti eri aiheita käsittelevä keskustelupalsta, jossa voi kirjoittaa nimimerkillä ja ilmaista itseään melko vapaasti. Kokisin sananvapauteni kärsivän ja mahdollisuuteni vaikuttua yhteiskunnallisiin asioihin vähenisi entisestään.

Verkko on tuonut kansalaiskeskustelun aiempaa näkyvämmiin journalistisen julkisuuden rinnalle, mikä osaltaan haastaa journalismia. Elina Nopparin ”nettikansalle” tekemän kyselyn vastaajista yli puolet oli sitä mieltä, että verkossa toimivien toimittajien tulisi tuoda enemmän esiin arvojaan, mielipiteitään ja poliittisia kantojaan. Näiden seikkojen nähtiin vaikuttavan muun muassa jutun lähteiden ja näkökulmien valintaan. (Noppari 2013, 81.) Joissakin Suomi24-käyttäjäkyselyn avovastauksissa valtamedian kaikkietäisyys kyseenalaistettiin voimakkaasti. Sen vastapainoksi keskustelijat tuottivat foorumilla omiin näkemyksiinsä perustuvaa vastatietoa. Vastatiedolla (YLä-Anttila 2017, 46) tarkoitetaan vakiintuneiden asiantuntijoiden haastamista tuottamalla vaihtoehtoisia auktoriteetteja tiedon lähteiksi. Keskustelufoorumi nähtiin moniäänisyyden mahdollistajaksi, journalismin vaikenemien totuuksien esityspaikaksi ja sellaisen tiedon lähteeksi, jota on vaikea valtamediasta löytää. Erityisesti maahanmuutto näkyi avovastauksissa aiheena, jonka käsittelemisessä valtamedian suoritukseen ei oltu tyytyväisiä:

Suomi24[-foorumilta] saa lukea totuuden maahanmuuton haitoista kuten mv-lehdestäkin. Kaikki media on muuten pilalla.

(...) Vapaus ilmaista joskus pahoinvointia jota poliitikot aiheuttavat riistäessään köyhiä ja rikastuttaessaan itseään. Vapaus kertoa huomioistaan kun media valehtelee kansalle. (...)

Kanava jota kautta ilmaista mielipide yhteiskunnallisesta tilasta. Ilman 24-kanavaa tuntuisi kuin sensuuri ja isovelijärjestelmä tukahduttaisi kansan äänen.

Käyttäjät liittivät anonyymiin keskusteluun Suomi24-foorumilla sananvapauden. Jotkut vastaajista viittasivat yhteiskunnassa heidän kokemansa mukaan vallitsevaan sensuuriin, eräänkin vastaajan mukaan ”vääristä mielipiteistä voi joutua oikeuteen”. Näille vastaajille Suomi24-keskustelut näyttäytyivät mahdollisuutena ilmaista vapaasti mielipiteitään ja tyytymättömyyttään. Näissä vastauksissa on havaittavissa Asenin (2000, 437–438) tarkoittama vastajulkisuuden diskursiivinen puoli: vastapuhe, jonka pontiomena on ihmisten kokemus laajemman julkisuuden piiristä syrjässä olemisesta.

Avoimen rasistiset tahot eivät juuri ole saaneet Suomessa ääntään valtamediassa kuuluville, jolloin niin avoimen vierasvihamielisistä sivuista kuin sosiaalisesta mediastakin on tullut aktiivisen ja toisinaan vihapuheeksi kärjistyvän maahanmuuttoaiheisen kansalaiskeskustelun kanava (Pöyhtäri ym. 2013, 36–39). Ajatus valtavirrasta poikkeavien äänien tukahduttamisesta liittyy erityisesti koettuun voimattomuuteen ja epäoikeudenmukaisuuteen, kuten kyselyn vastaaja toteaa yllä: *tuntuu siltä ”kuin kansan ääni tukahdutettaisiin”*. Puhe kansan äänestä, siitä mitä ”tavalliset ihmiset” todella ajattelevat, ja sen näkyminen nimenomaan Suomi24-keskusteluissa, nousi esiin kyselyn avovastauksissa. Jotkut vastaajista pitivät kansan ääntä totuutena, toisin kuin esi-

merkiksi poliitikkojen sanomisia. Tämä tavallisen ihmisen tietämykseen vetoaminen voidaan nähdä linkittyvän populismiin ja sen pyrkimykseen asettua eliittejä – myös asiantuntijaeliittejä – vastaan. (Harju 2018, 60; Nikunen & Pantti 2018, 79; Ylä-Anttila 2017, 45–46.)

Vastapuhe ei Ylilaudan Hikikomero-alueella näyttäyty samantapaisena kuin foorumin muilla alueilla tai Suomi24-keskusteluissa, koska aihepiiri on niin selvästi rajattu sosiaalisesti syrjäänvetäytyneiden ongelmiin. Hyvänä esimerkkinä Hikikomeron yhteiskuntakriittikistä kuitenkin toimivat siellä käydyt työttömyyteen ja työvoimakoulutukseen liittyvät keskustelut. Syrjässä olemisen kokemus on Hikikomeron keskusteluissa jatkuvasti läsnä, ja se voi näyttäytyä joko sosiaalisista suhteista syrjäytymisenä tai esimerkiksi köyhyytenä ja työttömyytenä. Hikikomerossa muodostuva julkiuus vertautuu Asenin (2000, 427) vastajulkisuuskäsitykseen. Keskusteluissa korostuu osallistujien marginaalinen asema, josta käsin tuotetaan vastapuhetta hyväosaisuutta vastaan ja ilmaistaan omista kokemuksista kumpuavaa yhteiskuntakritiikkiä. Monilla keskustelijoista on omakohtaisia kokemuksia työttömyydestä, sosiaalietuuksista ja työvoimapalveluista. Hikikomero-foorumi tarjoaa siinäkin mielessä tilan vertaisten kohtaamiselle, ettei siellä keskustellessa tarvitse esittää kiitollisuutta yhteiskunnallisista tuista tai perustella tai selittää omaa työttömyyttään. Saman elämäntilanteen jakavat voivat paremmin ymmärtää kamppailua erilaisten sosiaalietuuksien ja niihin liittyvän byrokratian kanssa: ”On toi byrokratia niin kafkamainen välillä.”

Esitetyt kokemukset ja näkemykset työvoimakoulutuksesta ja kuntouttavasta työtoiminnasta näyttäytyvät enimmäkseen negatiivisina. Epäluuloinen suhtautuminen näkyy työvoimapalveluita ja työttömyyttä käsittelevissä keskusteluissa, esimerkiksi niin, että niissä ilmaistaan epäluuloa vaikkapa sosiaalitoimiston virkailijoita tai työvoimakoulutuksen järjestäjiä kohtaan. Saatetaan esimerkiksi epäillä, että kuntouttavan työtoiminnan järjestäjiä motivoi taloudellinen etu ja oman edun tavoittelu:

Se "työpaikkakin" on useimmiten joku puolesta tunnissa kyhätty toiminimi jolla laskutetaan työkkäriä 'kurssien' järkkäämisestä. Sellaisen voi pistää pystyyn vaikka kaverin, vaimon tai kenen tahansa nimiin kuka tahansa. Tietenkin asia olisi eri jos niitä kurseja järjestäisi viranomainen. Mutta näin ei ole juuri ikinä, vaan se kolmas osapuoli on aivan tavallinen siviili, usein itsekin pitkäaikaistyötön joka on vaan päättänyt ryhtyä kuntouttavaan toimintaan mukaan rahan vuoksi.

Keskusteluissa tuodaan esiin monia aktivoivan työvoimakoulutuksen tai kuntoutuksen ongelmia ja absurdeja piirteitä. Näissä keskusteluissa vertaistuki monesti perustuu omiin kokemuksiin sekä tietoihin käytännön kysymyksistä, kuten miten hakea määrättyä sosiaalietuutta tai mitkä seikat vaikuttavat sen myöntämiseen. Keskustelijat jakavat kirjavia kokemuksia työvoimakoulutukseen osallistumisesta ja moninaisista kurseista. Koulutuksiin osallistuneet kuvaavat niitä esimerkiksi askarteluna tai gospel-virsien laulamisena. Yhdeksän euron päiväpalkalla tehtyä työtä kuvataan myös ”ventovieraalle tehtävänä orjatyönä”. Esimerkiksi seuraavilla tavoilla kuvattiin työvoimakoulutusta Ylilaudan Hikikomero-alueella:

Piti tehdä jotain puuhelmikoruja ja laulaa itseäni 10-20 vuotta vanhempien miesten ja naisten kanssa. Sai tosin pullaa ja keksejä ilmaiseksi.

(--) oli pakko laulaa jotain vitun gospel ja jeesus virsiä vaikka en edes ole uskovainen.

Usein on jotain perus kahvin keittelyä ja runojen tekemistä tms. mutta on myös paljon ollut melko friikkiä touhua. Esimerkiksi toisten pitämistä kädestä ja 'mielenmaiseman' tutkimista. On ollut myös raamattukerhoa ja jotain savikuppien muovailua ym. Tuntuu tosiaan että näitä vaan pykätään pystyyn hivin vuoksi kun aina joku minunkaltainen niihin kuitenkin tyrkätään väkisin.

”Siedettävänä hommana” keskusteluissa mainittiin lumityöt, mikä konkreettisena hyödyllisenä tekemisenä erottui muusta aktivoivasta toiminnasta, kuten runojen tekemisestä ja askartelusta:

Ehkä siedettävvin homma mihin olen joutunut oli lumen auraus joka tapahtui 2011. Se oli sentään ihan konkreettista työtä jossa oli jotain järkeä. Enpä siitäkään mitään taulukko-palkkaa saanut kuten vakiotyöntekijät vaan ihan sen perus ge/pv korvaus. Mutta ainakin se oli työtä eikä mitään paskanjauhantaa.

Esimerkiksi puoluepolitiikasta tai maahanmuutosta ei Hikikomero-aineistossa keväältä 2014 erityisemmin keskusteltu. Ylilauta-foorumilla onkin oma alafooruminsa politiikalle. Viittaukset poliittisiin ideologioihin tulivat esiin sivuhuomautuksina muiden aiheiden yhteydessä. Sen sijaan keskustelut työvoimapalveluista, erilaisista tukipalveluista ja harjoitteluista tuottivat vakavasti otettavaa yhteiskuntakriittistä puhetta ja olivat sitä kautta poliittisia puheenvuoroja. Nimettömissä keskusteluissa on mahdollista purkaa ja käsitellä niitä pettymyksiä, joita työmarkkinoille pyrkiminen on tuottanut (vrt. Plummer 2003, 14). Keskusteluissa ei kuitenkaan näkynyt viittauksia siihen, että Hikikomerossa esitetyt puheenvuorot olisivat saaneet aikaan poliittista järjestäytymistä tai perinteisesti ymmärrettyä poliittista toimintaa, kuten protesteihin osallistumista.

Marginaalista nouseva julkisuus

Samankielisyyden ja vastaanpuhumisen käytännöt rakentavat aineistojemme perusteella julkista keskustelua, jonka osallistujat tunnistavat asemansa valtajulkisuuden reunamilla. Julkisen keskustelun paikkana Ylilaudan Hikikomero-alue tuottaa ”vallattomien vastajulkisuuden” (Fraser 2009[1992]; Asen 2000, 427), areenan, jossa sosiaalisesti syrjäytyneet kansalaiset voivat keskustellen pohtia tarpeitaan, tavoitteitaan ja strategioitaan. Myös Suomiz4-foorumille on käyttäjäkyselyn perusteella muodostunut valtajulkisuudesta syrjäinen tila, jossa varsin vapaasti voi esittää yhteiskunnallisia näkemyksiä – myös sellaisia, joiden ilmaisemista ei muilla areenoilla hyväksyttäisi. Vastajulkisuus ei kuitenkaan muodostu identiteettikategorioiden, vaan marginalisoitu-

misen kokemuksen ja sitä kuvaavan puhettavan perusteella, mikä voi ilmetä esimerkiksi epäluuloisena asenteena auktoriteetteja kohtaan. Monet keskusteluun osallistuvista ovat jossain mielessä huono-osaisia, eikä heillä ole kanavia, joiden kautta he saisivat yhteiskuntakritiikkinsä kuuluviin valtajulkisuudessa.

Hikikomerossa epäluuloisen asenteen voi mieltää myös eräänlaisena vastatietona (ks. Ylä-Anttila 2017, 46). Monet kirjoittajat ilmaisevat epäluuloisuutta esimerkiksi etsivää nuorisotyötä ja sosiaalitoimistoa kohtaan. Muut palstalle kirjoittavat saattavat vahvistaa näitä ennakkoluuloja, jolloin epäluuloinen asenne lisääntyy. Näin keskusteluihin muodostuu itseään ruokkiva epäluulon kehä.

Epäluuloa ruokkivissa viesteissä voidaan tuottaa syrjäänvetäytyneiden nuorten omaa todellisuutta, jota muiden kuin samassa tilanteessa olevien voi olla vaikea tai mahdoton ymmärtää. Keskusteluissa muodostuu tunnetoiston (Savolainen 2018) kautta itseään ruokkiva yhteisö, jossa esimerkiksi etsivään nuorisotyöhön suhtaudutaan lähtökohtaisesti negatiivisesti ja epäluuloisesti. Yhteisöllisyys voi rakentua marginalisoituneen identiteetin ympärille samaan tapaan kuin pro-anoreksia-yhteisöissä (vrt. Smith ym. 2015, 951–952). Epäluuloa saatetaan vahvistaa keskusteluissa, minkä seurauksena epäilevä suhtautuminen esimerkiksi etsivään nuorisotyöhön entisestään vaikeuttaa auttamista. Epäluuloinen asenne voi ulottua myös työvoima- tai mielenterveyspalveluihin, jolloin osallistuminen sosiaaliseen elämään saattaa entisestään vaikeutua. Keskustelut välittävät siis myös haitallista tietoa. Ristiriitaisesti verkkoyhteisö siis tarjoaa matalan kynnyksen paikan tuen pyytämiseen, mutta toisaalta se voi myös ruokkia hankalaa elämäntilannetta.

Tutkimusesimerkkimme asettuvat vastaan myös Nancy Fraserin (2009[1992], 13) kritisoimaa porvarillisen julkisuuden määritelmää. Vaikka aineistomme verkkokeskusteluissa keskustelijat tulevat foorumeille pääasiassa nimettöminä ja ilman titteleitä, osallistumaan keskusteluun yhdenvertaisina, he puivat asioita oman yksityisen elämänsä kokemuksista ja omista lähtökohdistaan käsin. Keskusteluissa syntyy vertaisuuden ja jopa samankaltaisuuden tuntua, mutta samanaikaisesti kuitenkin neuvotellaan siitä, ollaanko todella samanarvoisia. Esimerkiksi Hikikomero-keskustelualueella kiistellään siitä, kenellä on oikeus kutsua itseään hikikyksi. Suomi-24-keskusteluissa puolestaan törmäävät taustoiltaan erilaiset ja yhteiskunnallisista kysymyksissä vastakkaista kantaa edustavat keskustelijat (Harju 2018, 61). Yksi kaiken kattava julkisuus ei voi millään palvella kaikkien erilaisessa yhteiskunnallisessa asemassa olevien ihmisryhmien asiaa, eikä kaikilla marginalisoituneilla ryhmillä ole puhevaltaa tai tasaveroista pääsyä esimerkiksi valtakunnalliseen mediajulkisuuteen. Tämä oman äänen kuulumattomuus sanallistettiin Suomiz4-käyttäjäkyselyn vastauksissa. Pidämme parempana julkisuusteoreettisena mallina monien julkisuuksien verkostoa (Fraser 2009[1992]; Warner 2002, 51–53; Asen 2000), jossa erilaiset alisteisessakin yhteiskunnallisessa asemassa olevat ihmisryhmät pääsevät julkisesti käsittelemään heille tärkeitä asioita.

Porvarillisen julkisuuden ihanteen mukaan yksityisasioiden tuominen julkiseen keskusteluun on epätoivottavaa ja keskustelun tulisi kohdistua yhteiseen hyvään. Nimettömästi käydyissä verkkokeskusteluissa yksityisten aiheiden ja näkökulmien esiin tuominen on kuitenkin keskeistä, usein jopa keskustelun lähtökohta. Yksityisten

esimerkkien kautta voidaan konkretisoida yhteiskunnallisia ongelmia ja tuottaa muille keskustelijoille käsityksiä puhujista ja heidän elämäntilanteistaan. Henkilökohtaisten kokemusten jakaminen osana suurempaa keskustelua voi myös tuottaa kokemusta samankaltaisuudesta ja avata ainakin mahdollisuuden toisten elämän ja kokemusten ymmärtämiselle ja empatialle, vaikkakin verkkokeskusteluilla on myös tapana jakaa keskustelijoita vastakkaisiin leireihin ja keskusteluyhteisöjen sisä- ja ulkoryhmiin kuuluviksi. Erityisesti tunnetoistolle perustuva verkossa tuotettu tuki, ja jossain mielessä myös samanmielisten ryhmien syntyminen asettuvat intiimin kansalaisuuden (Plummer 2003, 12–14) alueelle. Henkilökohtaisten ongelmien käsittely nimettömässä julkisuudessa voi tuoda yhteiskunnallisesti merkittäviä aiheita, kuten sosiaalinen syrjäänvetäytyminen tai sosiaalisten tilanteiden pelko, esiin ja julkiseen keskusteluun.

Johdopäätöksiä: villit ja vapaat verkkotilat

Tässä artikkelissa olemme tarkastelleet kahden erilaisen aineiston kautta vastajulkisuuksien muodostumista ja yhteiskuntakriittistä puhetta nimettömästi käytetyillä verkkokeskustelupalstoilla. Tutkimuskohteena on kaksi käyttäjäkunnaltaan suurta keskustelufoorumia, joista molemmissa on havaittavissa eräänlainen marginalisoituneiden ryhmien kohtauspaikka. Ylilaudan Hikikomero on käyttäjäkunnaltaan ja keskusteluiltaan varsin rajattuun aihepiiriin keskittyvä alue. Suomi24-keskustelut mielletään verkkokäyttäjien kesken monesti sisällöltään ala-arvoisiksi, mutta sen eri aihealueet sisältävät myös hyvin erilaisia ”paikallisia” keskustelukäytäntöjä, joissa yhteisöllisyydelle ja toisten auttamisellekin on tilaa.

Olemme haarukoineet näiden kahden keskustelufoorumin julkisuutta vastajulkisuuden (Fraser 2009[1992]; Asen 2000, 427), vastatiedon (Ylä-Anttila 2017, 46), samanmielisten ryhmien (Chayko 2002, 25–29) ja tunnetoiston (Savolainen 2018) käsitteitä hyödyntäen. Foorumeilla muodostuu vastajulkisuus, jossa marginaalissa olevat ryhmät osallistuvat omalla tavallaan julkiseen keskusteluun ja tuottavat marginaalisesta asemasta käsin vastapuhetta ja yhteiskuntakritiikkiään, joka tosin monesti voi olla tunnepohjaista, tunteenomaista ja subjektiivisesti väritynyttä sekä asettuu usein esipoliittisen, eikä poliittisen toiminnan alueelle (vrt. Dahlgren 2005, 153; Dahlgren & Alvares 2013, 50–51). Verkossa rakentuvat vastajulkisuudet nähdään usein positiivisesti voimaannuttavina, mutta samojen mekanismien ja vastajulkisuuden elementtien kautta voi syntyä myös epätoivottua ja yleisesti paheksuttua toimintaa, kuten rasismia tai muuta syrjintää.

Suomi24-käyttäjistä osa kokee foorumin paikaksi, jossa voi käydä sellaista yhteiskunnallista keskustelua, jossa tavallisten ihmisten ääni pääsee esiin. Nämä käyttäjät kokevat, että heidän edustamansa maailmankuva ei näy valtamediassa eikä kuulu poliitikojen puheissa. Suomi24-keskustelut näyttävät heille siten vastajulkisuutena, jossa oma ääni saadaan kuuluviin. Foorumilla on kuitenkin myös käyttäjiä, joita esimerkiksi maahanmuuttokriitikoiden kommentit, vihapuhe ja kovasanainen keskustelu ahdistavat siinä määrin, että he ovat vähentäneet keskustelujen seuraamista ja niihin osallistumista (Harju 2018, 65).

Hikikomero-foorumille rakentuu löyhää yhteisöllisyyttä marginalisoitumisen kokemuksen ympärille. Muut foorumille kirjoittavat nähdään saman elämäntilanteen jakavina kuvitellun yhteisön jäseninä, mikäli he eivät riko foorumin normatiivisia sääntöjä tai muuten ilmaise poikkeavansa hikkyn stereotyyppistä omiin oloihinsa vetäytyneenä ja jossain määrin syrjäytyneenä miehenä. Keskusteluissa korostuvat mielenterveysongelmiin, toimeentuloon ja sosiaalietuuksiin liittyvät aiheet. Vähemmistöön jäävät sellaiset viestit, joissa pyritään konkreettisesti ratkaisemaan ongelmia. Foorumikeskusteluihin sisältyy myös ristiriitaisuuksia; kuvitellun samanmielisten ryhmän löytäminen voi tuottaa sosiaalisia kontakteja ja tukea mutta myös pitää entistä tiiviimmin otteessaan esimerkiksi epäluuloa tai vastakkainasettelua rakentamalla. Anonyyminä käytettyjen foorumien houkutukseen liittynevät keskeisesti niiden moninaisuus ja ristiriitaisuus, keskustelun tunnepitoisuus, leikkisyys ja epämuodollisuus sekä helppo saavutettavuus. Näillä keskustelufoorumeilla vastapuhe tulee esiin, kun keskustelijat tunnistavat ja ilmaisevat syrjäytymisensä valtajulkisuuden piiristä. Tämä on nähtävissä erilaisissa puhetavoissa, käytännöissä ja normeissa.

Esitämme, että Fraserin (2009[1992]) vastajulkisuuskäsitteen sijaan parempi teoreettinen lähtökohta nimettömästi käytyjen verkkokeskustelujen julkisuuden tutkimukseen olisi Robert Asenin (2000, 427) näkemys vastajulkisuuksista marginaalisista asemista nousevina vastaanpuhumisen diskursseina, käytäntöinä ja normeina. Tutkimamme verkkotilat mahdollistavat esimerkiksi marginalisoitumisen kokemuksen tai esipoliittisten julkisten kysymysten jakamisen muiden kanssa kodin ja instituutioiden ulkopuolisessa tilassa.

Keskustelufoorumit tarjoavat tilaa vallattomiksi ja näkemyksineen marginaalisiksi itsensä kokevien vastajulkisuudelle, vallitsevia käsityksiä haastavan tai kyseenalaistavan vastatiedon rakentamiselle sekä eliitin ja kansan vastakkainasettelusta ponnistavalle populismille (ks. Ylä-Anttila 2017, 46–47).

Tutkimusaineistojemme pohjalta ei ole selvitettävissä, mikä on näiden verkkokeskustelujen rooli varsinaisen poliittisen toiminnan muodostumisessa; varsinaisia viittauksia poliittiseen toimintaan eivät aineistomme pitäneet sisällään. Näemme kuitenkin, että verkkokeskustelut voivat myös voimaannuttaa, sillä keskusteluissa tavoitettu samanmielisyyden kokemus ja vertaisten löytäminen avaavat mahdollisuuden, että keskustelijat astuvat esiin muillekin julkisille areenoille toimimaan asiansa puolesta.

Olemme pyrkinneet osoittamaan, miten yleensä viihteellisiksi mielletyt verkkotilat voivat toimia myös poliittisen keskustelun paikkoina. Yhteenvetona näistä kahdesta villistä ja vapaasta verkkotilasta voidaan todeta, että ne tarjoavat hyvin tilaa vertaistuelle, joka toteutuu monenlaisissa eri muodoissaan: tiedollisena tukena käytännön asioista, kokemusten jakamisena, tunnetoistona, samanmielisyyden rakentamisena ja vastatiedon tuottamisena. Toisaalta ne antavat tilan vastaanpuhumiselle ja yhteiskunnallisten epäkohtien kritisoimiselle.

Kiitokset

Kiitämme rakentavista huomioista artikkelikäsitkirjoitusta kommentoineita Laura Saarenmaata, Minna Saariketoa ja Juho Saarta sekä kahta anonyymiä vertaisarvioijaa.

Viitteet

- 1 Suomiz4-sivusto (2019) Saatavilla: <https://www.suomiz4.fi/> (luettu: 7.6.2019).
- 2 Ylilauta (2018) "Tietopaketti mainostajille" Saatavilla: <https://ylilauta.org/?mainostus> (luettu: 29.8.2018).
- 3 Peter Dahlgren (2005, 153) on määritellyt esipoliittisen alueen sellaiseksi, jossa tuodaan esiin yhteiskunnallisia ja kulttuurisia kysymyksiä liittyen yhteisiin kiinnostuksenkohteisiin tai kollektiivisiin identiteetteihin. Kysymyksessä ei ole niinkään suora poliittinen vaikuttaminen, vaan vaikuttamisen mahdollisuuden virittäminen.
- 4 Affektin käsite voidaan ymmärtää usealla tapaa (esim. *Kontturi & Taira 2007; Wetherell 2012; Pedwell & Whitehead 2012; Paasonen 2017*). Affektilla tarkoitetaan useimmiten tunnekokemusta edeltävää kehollista reaktiota. Tässä tutkimuksessa ymmärrämme affektin diskursseihin yhdistyvänä ja niiden kanssa yhdessä toimivana voimana, energiana tai tunnekokemuksen lähteenä (ks. Nikunen & Pantti 2017, 74–75, 80–81; Wetherell 2012, 19–25; 52–53).
- 5 Hikikomeroaineisto on osa Eliisa Vainikan väitöskirjahanketta. Auli Harju työskenteli Suomiz4-foorumien datan parissa Citizen Mindscapes -hankkeessa.
- 6 Analyysi nojaa grounded theory -tutkimusperinteeseen siinä mielessä, että koodauksessa on käytetty avoimia, aineistosta nousevia luokkia, aineisto on käyty läpi useaan kertaan ja koodauksen apuna on käytetty Atlas.ti-ohjelmistoa, jonka tausta on grounded theoryn ja sisällönanalyysin tutkimusperinteissä. Kaiken kaikkiaan luokkia syntyi 65, joista osa osoittautui lopulta hyvin suppeiksi. Kymmenen merkittävintä luokkaa ovat seuraavat: elämänpolitiikka ja yhteiskunta, sukupuoli, sosiaaliset suhteet, toimeentulo, sosiaaliset tilanteet, seksuaalisuus, neuvot, mielenterveysongelmat, lääkkeet ja käytännön elämä. Itse keskustelut ovat polveilevia ja käsittelevät moninaisia aihepiirejä. Useimmiten niissä kuitenkin keskitytään sosiaalisesti syrjäanvetäytyneitä koskeviin ongelmiin, kuten sosiaalisten tilanteiden pelkoon, yksinäisyyteen, masennukseen ja vaikeuksiin työ- tai opiskelupaikan saamisessa. Tässä artikkelissa keskitytään viesteihin, joissa käsitellään vertaistukea, toimeentuloa, työvoimapalveluita ja muita yhteiskunnan auttamistoimia syrjäytyneille tai syrjäytymisvaarassa oleville.
- 7 Työryhmä Kari Saari, Juho Saari, Krista Lagus ja Minna Ruckenstein Citizen Mindscapes -tutkimuskonsortioista suunnittelivat käyttäjäkyselyn. Sen toteutti ja dokumentoi Kari Saari. Citizen Mindscapes tuo yhteen tutkijoita yhteiskuntatieteistä, digitaalisen kulttuurin tutkimuksesta, hyvinvointisosiologiasta, kieliteknologiasta ja tilastollisesta data-analyysistä kehittämään uusia tapoja tarkastella sosiaalista ja poliittista vuorovaikutusta. Hanke tarkastelee Suomiz4-aineistoa kolmesta näkökulmasta: 1) tutkii sosiaalisen median keskustelukulttuuria, 2) kehittää tilastollisia ja kieliteknologisia menetelmiä sekä visuaalisia työkaluja, ja 3) tekee kysymyksiä, kuten minkälaisia vuorovaikutuksen lajeja aineistosta löytyy, miten kiihkeät keskustelut muuntuvat poliittisiksi liikkeiksi, ja miten voitaisiin tunnistaa tunneaaltoja (ks. (Lagus ym. 2016; Pink ym. 2018, 6–8). Citizen Mindscapes -hanke on Suomen Akatemian Digitaalisten ihmistieteiden ohjelman (DIGIHUM) rahoittama.
- 8 Kyselydatassa on mukana vastaajien taustatiedot, joihin sisältyivät myös postinumerot. Demografisiin kysymyksiin ei kuitenkaan ollut pakko vastata, eikä kyselydata sisällä IP-osoitteita, joista vastaajat olisivat jäljitettävissä.
- 9 Aineistonkeruun aikaan keväällä 2014 Hikikomero-alueen säännöt kuuluivat seuraavasti: "1. Älä mainitse omistavasi kavereita, tyttöystävää tai seksielämää. 2. Älä pilkkaa muita käyttäjiä heidän hikkyydestään. 3. Älä nostata paskamyrskyä tai muuta pahaa mieltä toisten postaaajien keskuudessa." Sääntöjä on sittemmin päivitetty niin että alueella on kielletty "sosiaalisilla suhteilla leuhkiminen". Ylilaudan säännöt: <https://ylilauta.org/?saannot> (luettu 13.9.2018).

Kirjallisuus:

- Arpo, Robert (2005). *Internetin keskustelukulttuurit: Tutkimus internet-keskusteluryhmien viesteissä rakentuvista puhetoivoista, tulkinnosta ja tulkinnan kehyksistä kommunikaatioyhteiskunnassa*. Väitöskirja. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 39. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Asen, Robert (2000). Seeking the "counter" in counterpublics. *Communication Theory* 10:4, 424–446. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2000.tb00201.x>
- Auerbach, David (2012). Anonymity as culture: treatise 9.2.2012. *Triple Canopy*. Saatavilla: https://www.canopycanopycanopy.com/contents/anonymity_as_culture_treatise (luettu 29.8.2018).
- Baym, Nancy K. (2010). *Personal Connections in the Digital Age*. Cambridge: Polity Press.
- Brint, Steven (2001). Gemeinschaft revisited: A critique and reconstruction of the community concept. *Sociological Theory* 19:1, 1–23. <https://doi.org/10.1111/0735-2751.00125>
- Chayko, Mary (2002). *Connecting: How We Form Social Bonds and Communities in the Internet Age*. New York: State University of New York Press. <https://doi.org/10.1086/379590>
- Dahlgren, Peter (2005). The internet, public spheres, and political communication: Dispersion and deliberation. *Political Communication* 22:2, 147–162. <https://doi.org/10.1080/10584600590933160>
- Dahlgren, Peter (2013). *The Political Web: Media, Participation and Alternative Democracy*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.
- Dahlgren, Peter & Alvares, Claudia (2013). Political participation in an age of mediatisation. *Javnost: The Public* 20:2, 47–65. <https://doi.org/10.1080/13183222.2013.11009114>
- Ebrand (2016). SoMe ja nuoret 2016: Kyselytutkimus nuorten sosiaalisen median käytöstä. Tekijä ebrand Suomi Oy & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut. Saatavilla: <https://www.ebrand.fi/somejanuoret2016/> (luettu 7.6.2019).
- Fraser, Nancy (2009[1992]). Uusi katse julkisuuteen: Vallitsevan demokratian arvostelua. Suomentanut Veikko Pietilä. *Media & viestintä* 32:3, 8–30. Alkuperäisartikkeli "Rethinking the public sphere: A contribution to critique of actually existing democracy" on julkaistu teoksessa Calhoun, Craig (toim.) (1992) *Habermas and the Public Sphere* (Cambridge, Mass.: The MIT Press).
- Giddens, Anthony (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity.
- Graham, Todd (2008). Needles in a haystack: A new approach for identifying and assessing political talk in non-political discussion forums. *Javnost - The Public* 15:2, 17–36. <https://doi.org/10.1080/13183222.2008.11008968>
- Graham, Todd & Harju, Auli (2011). Reality TV as a trigger of everyday political talk in the net-based public sphere. *European Journal of Communication* 26:1, 18–32. <https://doi.org/10.1177/0267323110394858>
- Haasio, Ari (2015). Vertaistukea verkosta: Hikikomero-keskustelupalsta sosiaalisesti vetäytyneiden tiedonhankintakanavana. *WiderScreen* 3/2015. Saatavilla: <http://widerscreen.fi/numerot/2015-3/vertaistukea-verkosta-hikikomero-keskustelupalsta-sosiaalisesti-vetaytyneiden-tiedonhankintakanavana/> (luettu 7.6.2019).
- Habermas, Jürgen (2004[1990]). *Julkisuuden rakennemuutos: Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Suomentanut Veikko Pietilä. Tampere: Vastapaino.
- Harju, Auli (2018). Suomi24-keskustelut kohtaamisten ja törmäysten tilana. *Media & viestintä* 41:1, 51–74. <https://doi.org/10.23983/mv.69952>
- Heikkilä, Heikki; Ahva, Laura; Siljamäki, Jaana & Valtonen, Sanna (2012). *Kelluva kiinnostavuus*. Tampere: Vastapaino.
- Hermes, Joke (2006). Hidden debates: Rethinking the relationship between popular culture and the public sphere. *Javnost - The Public* 13:4, 27–44. <https://doi.org/10.1080/13183222.2006.11008923>
- Highfield, Tim (2016). *Social Media and Everyday Politics*. Cambridge: Polity Press.
- Kendall, Lori (2002). *Hanging Out in the Virtual Pub: Masculinities and Relationships Online*. Berkeley: University of California Press.
- Koivunen, Anu (2008). Affektin paluu? Tunneongelma suomalaisessa mediatutkimuksessa. *Tiedotustutkimus* 31:3, 5–24. <https://doi.org/10.23983/mv.63018>
- Kontturi, Katve-Kaisa & Taira, Teemu (2007). Affekti: Käsitteen säikeet, keskustelun lonkerot. *Niin & näin* 14:2, 43–45.
- Lagus, Krista; Pantzar, Mika; Ruckenstein, Minna & Ylisiurua, Marjoriikka (2016). SUOMI24 Muodonantoa aineistolle. Kuluttajatutkimuskeskus, Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 2016:10. Helsinki: Helsingin yliopisto. Saatavilla: http://blogs.helsinki.fi/citizenmindscapes/files/2016/05/257383_HY_VALT_suomi24_muodonantoa_aineistolle.pdf (luettu 29.8.2017).

- Laukkanen, Marjo (2007). *Sähköinen seksuaalisuus: Tutkimus tyttödestä nettikeskusteluissa*. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Lehtisalo, Anneli (2011). "Tänne kaikki nyt moi": Tyttöjenlehdet kohtaamisen ja vuorovaikutuksen tiloina. Tampere: Journalismien, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET.
- Litt, Eden & Hargittai, Eszter (2016). The imagined audience on social network sites. *Social Media + Society* 2:1, 1–12. <https://doi.org/10.1177/2056305116633482>
- Malinen, Sanna (2015). Understanding user participation in online communities: A systematic literature review of empirical studies. *Computers in Human Behavior* 46, 228–238. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.01.004>
- Massanari, Adrienne L. (2015). *Participatory Culture, Community, and Play: Learning from Reddit*. New York: Peter Lang.
- McCluskey, Michael & Hmielowski, Jay (2011). Opinion expression during social conflict: Comparing online reader comments and letters to the editor. *Journalism* 13:3, 303–319. <https://doi.org/10.1177/1464884911421696>
- Van Der Nagel, Emily & Frith, Jordan (2015). Anonymity, pseudonymity, and the agency of online identity: Examining the social practices of r/Gonewild. *First Monday* 20:3. Saatavilla: <http://firstmonday.org/article/view/5615/4346> (luettu 14.9.2018). <https://doi.org/10.5210/fm.v20i3.5615>
- Nikunen, Kaarina & Pantti, Mervi (2018). Affektiivinen julkisuus, moraaliset tunteet ja tahmaiset kuvat: Tapaus Ku Klux Klan. Teoksessa: Maasilta, Mari & Nikunen, Kaarina (toim.) *Pakolaisuus, tunteet ja media*. Tampere: Vastapaino, 71–91.
- Nikunen, Kaarina (2015). Politics of irony as the emerging sensibility of the anti-immigrant debate. Teoksessa: Andreassen, Rikke & Vitus, Kathrine (toim.) *Affectivity and Race: Studies from Nordic Contexts*. Surrey: Ashgate, 21–41.
- Noppi, Elina (2013). Toimittajat kohtaavat (kriittisen) nettikansan. Teoksessa: Vainikka, Eliisa; Noppi, Elina; Heinonen, Ari & Huhtamäki, Jukka. *Twitteriä ja uutispäivittelyä – toimittajana sosiaalisessa mediassa*. Tampereen yliopisto: Journalismien, viestinnän ja median tutkimuskeskus Comet, tutkimusraportti, 66–97.
- Paasonen, Susanna (2014). Juhannustanssien nopea roihu ja Facebook-keskustelun tunneintseiteet. *Media & viestintä* 37:4, 22–39. <https://doi.org/10.23983/mv.62836>
- Paasonen, Susanna (2017). Affekti suhteina ja intensiteettinä. *Tieteessä tapahtuu* 35:2, 42–43.
- Papacharissi, Zizi (2015). *Affective Publics: Sentiment, Technology, and Politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Pariser, Eli (2011). *The Filter Bubble: How the New Personalized Web Is Changing What We Read and How We Think*. New York: Penguin Press.
- Pedwell, Carolyn & Whitehead, Anne (2012). Affecting feminism: Questions of feeling in feminist theory. *Feminist Theory* 13:2, 115–129. <https://doi.org/10.1177/1464700112442635>
- Phillips, Whitney (2015). *This Is Why We Can't Have Nice Things: Mapping the Relationship Between Online Trolling and Mainstream Culture*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/10288.003.0002>
- Pink, Sarah; Ruckenstein, Minna; Willim, Robert & Duque, Melisa (2018). Broken data: Conceptualising data in an emerging world. *Big Data & Society* 5:1, 1–13. <https://doi.org/10.1177/2053951717753228>
- Plummer, Ken (2003). *Intimate Citizenship: Private Decisions and Public Dialogues*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Pöyhkäri, Reeta; Haara, Paula & Raittila, Pentti (2013). *Vihapuhe sananvapautta kaventamassa*. Tampere: Tampere University Press.
- Reader, Bill (2012). Free press vs. free speech? The rhetoric of "civility" in regard to anonymous online comments. *Journalism and Mass Communication Quarterly* 89:3, 495–513. <https://doi.org/10.1177/1077699012447923>
- Renninger, Bryce (2015). "Where I can be myself ... where I can speak my mind": Networked counterpublics in a polymedia environment. *New Media & Society* 17:9, 1513–1529. <https://doi.org/10.1177/1461444814530095>
- Reunanen, Esa & Harju, Auli (2012). *Media iholla: Poliitiikan julkisuus kansanedustajien ja aktivistien kokemana*. Tampere: Tampere University Press.
- Rheingold, Howard (2000). *The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier*. Cambridge, MA: The MIT Press.

- Saarenmaa, Laura (2016). Pin ups and political passions: Citizenship address on post-war men's magazines. Teoksessa: Danielsen, Hilde; Muriaas, Ragnhild & Ytre-Arne, Brita (toim.) *Gendered Citizenship and the Politics of Representation*. Lontoo: Palgrave Macmillan, 261–279. https://doi.org/10.1057/978-1-137-51765-4_12
- Saito, Tamaki (2013). *Hikikomori: Adolescence Without End*. Minneapolis & London: University of Minnesota Press.
- Sandberg, Otso (2015). *Hallittu syrjäytyminen Miten syrjäytymisestä muodostui lähes jokaiseen meistä ulottuva riski?* Väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.
- Savolainen, Laura (2018). Yksin yhdessä – tunnetoisto vertaistukipalstalla. Blogikirjoitus. Citizen Mindscapes -hankkeen blogi 6.3.2018. Saatavilla: <https://blogs.helsinki.fi/citizenmindscapes/2018/03/06/yksin-yhdessa-tunnetoisto-vertaistukipalstalla/> (luettu 12.4.2018).
- Scott, Craig; Rains, Stephen & Haseki, Muge (2011). Anonymous communication unmasking findings across fields. *Annals of the International Communication Association* 35:1, 299–340. <https://doi.org/10.1080/23808985.2011.11679120>
- Smith, Naomi; Wickes, Rebecca & Underwood, Mair (2015). Managing a marginalised identity in pro-anorexia and fat acceptance cybercommunities. *Journal of Sociology* 51:4, 950–967. <https://doi.org/10.1177/1440783313486220>
- Steele, Catherine Knight (2018). Black bloggers and their varied publics: The everyday politics of black discourse online. *Television @ New Media* 19:2, 112–127. <https://doi.org/10.1177/1527476417709535>
- Suominen, Jaakko (2013a). 2003: Tyyntä myrskyn edellä. Teoksessa: Suominen, Jaakko, Östman, Sari, Saarikoski, Petri & Turtiainen, Riikka (toim.) *Sosiaalisen median lyhyt historia*. Helsinki: Gaudeamus, 28–47.
- Sujon, Zoetanya (2010). *New Technologies and the Idea of Citizenship: Patterns of Public Participation in Two Cases*. Väitöskirja. Lontoo: London School of Economics, Department of Media and Communications.
- Suominen, Jaakko (2013b). Lopuksi: Sosiaalisen median nousut ja tuhot. Teoksessa: Suominen, Jaakko; Saarikoski, Petri; Turtiainen, Riikka & Östman, Sari (toim.) *Sosiaalisen median lyhyt historia*. Helsinki: Gaudeamus, 287–293.
- Svensson, Jakob (2015). Participation as a pastime: Political discussion in a queer community online. *Javnost: The Public* 22:3, 283–297. <https://doi.org/10.1080/13183222.2015.1060014>
- Turkle, Sherry (2011). *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*. New York: Basic books.
- Vaahensalo, Elina (2018). Keskustelufoorumit mediainhokkeina: Suositut suomenkieliset keskustelufoorumit mediassa. *Wider screen* 3/2018. Saatavilla: <http://widerscreen.fi/numerot/2018-3/keskustelufoorumit-mediainhokkeina-suositut-suomenkieliset-keskustelufoorumit-mediassa/> (luettu: 15.3.2019).
- Vainikka, Eliisa (2019). Naisvihan tunneyhteisö: Anonymisti esitettyä verkkovihaa Ylilaudan ihmishuohdekeskusteluissa. *Media @ viestintä* 42:1, 1–25. <https://doi.org/10.23983/mv.80179>
- Warner, Michael (2002). Publics and counterpublics, *Public Culture* 14:1, 49–90.
- Wellman, Barry & Gulia, Milena (1999). Net surfers don't ride alone: Virtual communities as communities. Teoksessa: Kollock, Peter & Marc Smith (toim.) *Communities and Cyberspace*. New York: Routledge, 167–194. <https://doi.org/10.4324/9780429498718-11>
- Westerlund, Michael (2013). Talking suicide: Online conversations about a taboo subject. *Nordicom Review* 34:2, 35–46. <https://doi.org/10.2478/nor-2013-0052>
- Wetherell, Margaret (2012). *Affect and Emotion: A New Social Science Understanding*. Lontoo: Sage.
- Ylä-Anttila, Tuukka (2017). *The Populist Toolkit: Finnish Populism in Action 2007–2016*. Väitöskirja. Publications of the Faculty of Social Sciences 59. Helsinki: Helsingin yliopisto.

